

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (กันยายน 2559 – สิงหาคม 2560)

ISSN 2392-5698

CRMA Journal of Humanities and Social Sciences

Vol. 4: 1 (September 2016 - August 2017)

กำหนดออก

ปีละ 1 ฉบับ (สิงหาคม)

จัดทำโดย

สภาอาจารย์ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

วัตถุประสงค์

วารสารทางวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้ามีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่บทความวิจัย บทความทางวิชาการ บทความปริทัศน์ และบทความแนะนำหนังสือในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ของบุคลากรภายในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า และกองทัพไทย ตลอดจนนักวิชาการทั่วไป และส่งเสริมความร่วมมือทางวิชาการ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ระหว่างสถาบันการศึกษาและสถาบันวิจัยอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาในสาขาดังกล่าวต่อไป

ขอบเขตเนื้อหา

บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความปริทัศน์ และบทความแนะนำหนังสือ ทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้แก่ สังคมวิทยา รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ภาษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ศีลศาสตร์ จิตวิทยา นิติศาสตร์ และสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงสาขาที่เกี่ยวข้องทางด้านการทหารและความมั่นคง

ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์

พลเอกหญิง ศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี

ที่ปรึกษา

พลโท สิทธิพล ชินสำราญ

ผู้อำนวยการโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

พลตรี วินัฐ อินทรสุวรรณ

ผู้อำนวยการส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา

อดีตคณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์

อดีตประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

บรรณาธิการ

พันเอกหญิง รองศาสตราจารย์ พิมลพรรณ อุโฆษกิจ

อาจารย์กองวิชากฎหมายและสังคมศาสตร์ ส่วนการศึกษา

โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

กองบรรณาธิการ

บรรณาธิการภายนอก

ศาสตราจารย์ ดร.ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์

ประธานคณะที่ปรึกษาคณบดี คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ศาสตราจารย์ ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์

อาจารย์คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.นภาพร หะวานนท์

อดีตรองอธิการบดี ฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติศักดิ์ เกิดอรุณสุขศรี

อาจารย์คณะมนุษยศาสตร์และประยุกต์ศิลป์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
พลตรี ศาสตราจารย์ ดร.ศรศักดิ์ ชูสวัสดิ์

อดีตผู้อำนวยการสำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม

พันเอก รองศาสตราจารย์ ดร.พีรพล สงนัย

ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารบก สำนักงานผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารบก

สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปารีส

พันเอก ดร.อรรถเดช ประทีปอุษานนท์

รองผู้อำนวยการศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
ดร.อัจฉรา วงศ์วัฒนามงคล

คณบดีคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พนารัช ปรีดากรณ์

คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญจันทร์ เซอร์เรอร์

หัวหน้าภาควิชาสังคมและสุขภาพ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหิดล

ดร.มาตริณี รัชชตานนท์ชัย

อาจารย์คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ตินาร์ บุญธรรม

อาจารย์คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บรรณาธิการภายใน

- พันเอกหญิง รองศาสตราจารย์ ดร.นภาพค์ คงเศรษฐกุล
อาจารย์กองวิชากฎหมายและสังคมศาสตร์ ส่วนการศึกษา
โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
- พันเอกหญิง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาวดี ดีพึงตน
อาจารย์กองวิชาอักษรศาสตร์ ส่วนการศึกษา
โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
- พันเอกหญิง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศิริวรรณ กาญจนโหติ
รองผู้อำนวยการกองวิชาอักษรศาสตร์ ส่วนการศึกษา
โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
- พันเอก ดร.สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ
รองผู้อำนวยการกองวิชาประวัติศาสตร์ ส่วนการศึกษา
โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
- พันเอกหญิง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิลาสินี ตรียอนงค์ภัทร์
อาจารย์กองวิชากฎหมายและสังคมศาสตร์ ส่วนการศึกษา
โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
- พันโทหญิง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชญญาพัทธ์ วิพัฒน์นันทกุล
อาจารย์กองวิชากฎหมายและสังคมศาสตร์ ส่วนการศึกษา
โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
- พันโทหญิง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริกาญจน์ เอี่ยมอาจหาญ
อาจารย์กองวิชากฎหมายและสังคมศาสตร์
ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

คณะผู้จัดทำ

พันเอกหญิง รองศาสตราจารย์ อภัสรา สารลักษณ์

พันเอกหญิง ฉัตรแก้ว บุลสุข

พันเอกหญิง ดร.ชนวรรณ เทศนธรรม

พันเอกหญิง จิตาภา ธรรมวิหาร

พันโท ฐนัส มานวงศ์

พันตรีหญิง ดลยา เบญจาศิริชัย

พันตรีหญิง ชื่นหทัย สุริยะโสภณพันธ์

พันตรีหญิง เพ็ญพรรณ เสนารักษ์

ออกแบบปก พันโท ฐนัส มานวงศ์

โรงพิมพ์

บริษัท ไพบูลย์ออฟเซต จำกัด

24 ซอยสุขสวัสดิ์ 30 แยก 10

แขวงบางปะกอก เขตราชบุรีบูรณะ

กรุงเทพมหานคร 10140

โทร. 0 818 476 767

Email : paiboonoffset@yahoo.com

บทความต่าง ๆ ที่ได้รับการพิจารณาลงพิมพ์ในวารสารทางวิชาการ
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
ได้ผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ (peer review) จำนวน 2 คน

บรรณาธิการแถลง

เนื่องในปีแห่งการสูญเสียอย่างใหญ่หลวงของปวงชนชาวไทยจากการสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม พุทธศักราช 2559 วารสารทางวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าขอถวายความอาลัยและขอน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณหาที่สุดมิได้

ครบรอบของการทำวารสารทางวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าอีกหนึ่งปี บทความส่วนใหญ่ในวารสารฯ ปีนี้เป็น การเข้าถึงความรู้แบบหลังสมัยใหม่ (Post Modern) โดยเฉพาะกล่าวถึงระเบียบวิธี การศึกษาโดยใช้เรื่องเล่า ดังมีบทความที่เกี่ยวข้องทั้งหมด 3 บทความ นอกจากนี้ ยังมีบทความที่ทำให้เข้าใจ “คนข้ามเพศ” และ “คนรักเพศเดียวกัน” ในแบบที่ แตกต่างจากยุคสมัยใหม่หรือทุนนิยม บนพื้นฐานของพลวัตในอำนาจ ความรู้ การ ต่อรอง และการเมืองเรื่องเพศ รวมถึงบทความภาษาอังกฤษเกี่ยวกับผู้ประกอบการ ผู้หญิงในชนบท ที่สามารถก้าวข้ามภาพเหมารวมทางสังคมจากที่มองผู้หญิงในฐานะ ผู้อ่อนแอเป็นบุคคลที่สามารถพึ่งพาตนเองได้และมีพลังอำนาจในตนเอง นอกจากนี้ วารสารฯ ฉบับนี้ก็มีบทความวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบ Mix Method ใน การศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารการศึกษา บทความที่น่าสนใจเรื่องหนึ่งคือ “การวิเคราะห์บทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติ 5 รอบ สยามบรมราชกุมารี” ซึ่งเป็น ผลมาจากการประกวดบทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติที่โรงเรียนนายร้อยพระ- จุลจอมเกล้าจัดขึ้นเนื่องในโอกาส พลเอกหญิง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารีทรงเจริญพระชนมายุ 60 พรรษา ในปีพ.ศ. 2558 และเป็น ประจำทุกปี พลเอกหญิง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ผู้บัญชาการพิเศษโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ได้พระราชทานพระ- ราชานุญาต ให้นำพระราชนิพนธ์คำสอนตีพิมพ์ในวารสารฯ นี้ โดยในปีนี้โปรดเกล้า

โปรดกระหม่อมพระราชทานเรื่อง “อดีตและอนาคตภายใต้การนำของจีน”
กองบรรณาธิการฯ รู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้

กองบรรณาธิการฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จะเป็นช่องทางเติมเต็มความรู้
ให้กับผู้สนใจทุกท่านได้ตลอดไป

พันเอกหญิง รองศาสตราจารย์ พิมพ์พรณ อุโฆษกิจ
บรรณาธิการ

บทความหรือข้อคิดเห็นใด ๆ ที่ปรากฏในวารสารเป็นวรรณกรรมของผู้เขียน
บรรณาธิการหรือโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าไม่จำเป็นต้องเห็นชอบด้วย

สารบัญ

หน้า

บทความพิเศษ

พระราชนิพนธ์คำสอน.....อดีตและอนาคตภายใต้การนำของจีน	11
พลเอกหญิง ศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จฯ พระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี	

บทความประจำ

แนวทางการศึกษาเรื่องเล่า : พัฒนาการของระเบียบวิธีการวิจัย เชิงคุณภาพ	37
พลตรี ดร.จิรศักดิ์ สุขวัฒนา	
การศึกษาเรื่องเล่าตามแนวทางของพุทโธเถียน หนทางเข้าถึงความรู้ใหม่ ทางสังคมศาสตร์	65
ดร.เบญจวรรณ อุปัชฌาย์	
การให้การศึกษาเรื่องเพศแก่คนในชุมชน : ประสพการณ์การเรียนรู้ของ เครือข่ายชุมชนในการจัดการแก้ปัญหารุนแรงในครอบครัวที่มีต่อผู้หญิง	95
ผศ.ดร.มณฑนา พิพัฒน์เพ็ญ	
พลวัตของพื้นที่ทางวัฒนธรรมของ “คนข้ามเพศ” และ “คนรักเพศเดียวกัน” ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	127
ดร.นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ	

	หน้า
Striving Towards Success of Rural Thai Women Entrepreneur Parichai Daoudom	169
การศึกษาวิเคราะห์บทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติ 5 รอบ สยามบรมราชกุมารี ร้อยเอกหญิง ฉัตรภรณ์ ยศสุนทร	187
ปัจจัยการบริหารการศึกษาที่ส่งผลต่อความพร้อมของนักเรียนนายร้อย เพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน พันโท แดง ศรีอรุณภาส	225
บทแนะนำหนังสือ	
แนะนำหนังสือ เรื่อง Sharing Economy ลงมาแล้ว ร้อยตรีหญิง ศตนันท์ บุพศิริ	261
เกี่ยวกับวารสารวิชาการฯ	
ข้อเสนอแนะการจัดทำต้นฉบับบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า	267

อดีตและอนาคตภายใต้การนำของจีน¹

พลเอกหญิง ศาสตราจารย์ ดร. สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี²

จีนสมัยโบราณ : อดีตภายใต้การนำของจีน

แต่ก่อนจีนแบ่งออกเป็นแคว้นแคว้นหรือก๊กก๊กเมื่อมีผู้นำที่เข้มแข็งก็สามารถรวมแคว้นแคว้นเข้าเป็นจักรวรรดิใหญ่ มีจักรพรรดิปกครองดินแดนที่อยู่ใต้จักรวรรดิและดินแดนที่จีนไม่เคยไปตี แต่ประเทศเหล่านั้นยอมรับนับถือความยิ่งใหญ่ของจีนโดยใช้ระบบบรรณาการ (tributary system) ประเทศเล็ก ๆ นำสิ่งของไปถวายจักรพรรดิจีน และจะได้สิ่งตอบแทนที่มีค่ามากกว่าและจำนวนมากกว่า เมื่อเปลี่ยนผู้นำหรือเปลี่ยนรัชกาลต้องไปขอป้ายแสดงว่ากษัตริย์องค์ใหม่ได้รับความรับรองจากจีน เปรียบเสมือนประเทศในปัจจุบันต้องได้รับความรับรองจากสหประชาชาติ ประเทศเช่นประเทศไทยพอใจระบบนี้ เพราะนอกจากจะรู้สึกมั่นคงแล้ว ยังเป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ในขบวนเรือที่ไปจีนมีราชทูตที่ต้องไปเมืองหลวง แต่จะมีกลุ่มพ่อค้าที่ไปเมืองท่า เช่นเมืองที่ปัจจุบันอยู่ในมณฑลกวางตุ้ง มณฑลฮกเกี้ยน มณฑลเจียงซู มณฑลเจ้อเจียง

¹ พระราชชนิพนธ์คำสอน (lecture note) วิชาประวัติศาสตร์ร่วมสมัย (HI 5002) วิชาบังคับกองวิชาประวัติศาสตร์ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ภาคการศึกษาที่ 1/2560 ทรงสอนวันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2560

² ปัจจุบันทรงดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการพิเศษโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า และอาจารย์พิเศษ กองวิชาประวัติศาสตร์ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

ในสมัยราชวงศ์หยวน (ค.ศ. 1279-1368) มีชาวตะวันตกมาอยู่ใน
ราชสำนักมาก ที่มีชื่อเสียงคือ มาร์โค โปโล เมื่อกลับไปยุโรปได้เขียนบันทึกของ
มาร์โค โปโล เล่าถึงความเจริญรุ่งเรืองของจีน

ในการแผ่อำนาจเขตนั่นจีนไม่สู้จะมึนโบายที่จะไปไกลนัก มีหลักฐานอยู่
เพียงครั้งเดียว คือ สมัยของจักรพรรดิหย่งเล่อ (ค.ศ. 1402-1424) ราชวงศ์หมิงที่ส่ง
กองเรือมีนายพลเรือเจิ้งเหอ (Zheng He ค.ศ. 1371-1433 หรือ 1435) เป็น
หัวหน้าออกไปทั้งในเอเชียและแอฟริกา ระหว่าง ค.ศ. 1405-1422 รวม 7 ครั้ง เมื่อ
สิ้นรัชกาลจักรพรรดิองค์ใหม่คือ จักรพรรดิหงซี ค.ศ. 1424-1425)
ไม่สนพระทัยเรื่องการแผ่ อำนาจทางเรือหรือระยะเวลาครองราชย์สั้น ไม่พร้อมที่
จะจัดกองเรือไป รัชกาลต่อมาคือ จักรพรรดิซวนเตอ (ค.ศ. 1425-1435) ส่งกองเรือ
ไปอีกครั้งใน ค.ศ. 1431-1433 แล้วเลิกส่งทุกสิ่งทุกอย่างจึงหยุดระงับไป

สำหรับโลกตะวันตกได้มีพ่อค้า หมอสอนศาสนาที่จีนเมื่อกลับไป
ก็ไปกล่าวขวัญเรื่องจีนเช่นเดียวกับมาร์โค โปโล ชาวตะวันตกนิยมศิลปะจีนมาก
ทั้งในด้านศิลปะตกแต่ง ภาพวาด การออกแบบสวน สถาปัตยกรรม วรรณกรรม
ละคร และดนตรี เรียกความนิยมนี้ว่า Chinoiserie ในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 17-18
ตะวันตกนิยม ดื่มชาจีนและต้องซื้อถ้วยชามกระเบื้องจากจีน จนกระทั่งจีนผลิต
ชามกระเบื้อง พิเศษสำหรับส่งออก เรียกว่า Chinese Export Porcelain หรือ
Exportware ตั้งแต่คริสต์ ศตวรรษที่ 16-20 ที่จริงแล้วจีนส่งออกเครื่องกระเบื้อง
ตั้งแต่สมัยราชวงศ์ถัง (ค.ศ. 618-907) ในสมัยหยวน และหมิง (ค.ศ. 1368-1644)
นิยมผลิตเครื่องลายคราม (Blue and White) กระเบื้องสีขาว (Blanc de Chine)
ที่สำคัญที่สุดคือ เตาเผาที่จิ่งเต๋อเจิ้น ที่มณฑลเจียงซี (กังไส) สินค้าส่งออกนี้ผลิต
ของที่เป็นที่ต้องการของโลกตะวันตก เช่น ชามที่มีลวดลายแบบตะวันตก
หรือของตะวันตกอื่น ๆ เช่น รูปแม่พระ แทนที่จะเป็นรูปเจ้าแม่กวนอิม ต่อมา

ตะวันตก สามารถผลิตเลียนแบบได้ เช่น Medici Porcelain (ค.ศ. 1575) Rouen Porcelain (ค.ศ. 1676) Meissen Porcelain (ค.ศ.1710) ภาษาอังกฤษจึงเรียกเครื่องกระเบื้องว่า china

แพร่ไหมของจีนเป็นสินค้าที่ตะวันตกนิยมเช่นเดียวกัน

นับว่าจีนเป็นผู้นำทั้งในด้านศิลปะ แฟชั่น และการค้า

ในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จีนเป็นผู้มีความรู้และค้นคว้าสิ่งประดิษฐ์หลายอย่างมาก่อนชาติตะวันตก เช่น เข็มทิศ ดินปืน กระดาษ และการพิมพ์ ผู้ที่ค้นคว้าเรื่องเทคโนโลยีจีนมากที่สุดคือ ดร. โจเซฟ นีดแฮม (Joseph Needham) นักชีวเคมีชาวอังกฤษ

(หนังสืออ่านประกอบ โจเซฟ นีดแฮม : *ผู้ชายที่หลงรักเมืองจีน* ผู้เขียน ไชมอน วินเซเตอร์ ผู้แปล วิชัย สุวรรณบรรณ สำนักพิมพ์มติชน, 2554)

เป็นเรื่องน่าแปลกว่าจีนมีทั้งวิทยาศาสตร์และศิลปะล้ำยุคมาแต่โบราณ ทำไมจึงไม่สามารถเป็นผู้นำโลกในยุคใหม่

คริสต์ศตวรรษที่ 18 เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่จะกำหนดความเป็นผู้นำของจีน

วิวัฒนาการของอำนาจรัฐในจีนจนถึงรัชกาลจักรพรรดิเฉียนหลง (ครองราชย์ ค.ศ. 1735-1796) สถานการณ์และเงื่อนไขของการขยายอาณาเขตปกครองของรัฐบาลจีน และเหตุผลที่ต้องคุมอำนาจและการเป็นผู้นำ เช่น คำว่า 国 กั๋ว แปลว่า ประเทศ, 家 เจีย แปลว่า ครอบครัว ปัจจุบันเรียกรวมกันว่า กั๋วเจีย แปลว่า ประเทศ ให้ความคิดว่า ประเทศเหมือนเป็นบ้าน, 帝国 ตี้กั๋ว แปลว่า จักรวรรดิ, 天下 เทียนเซี่ย หมายถึง โลก ระเบียบโลก หรือ world

order, 大同) ต่าง แปลว่า ชุมชนใหญ่ สังคมที่พร้อมสมบูรณ์ตามอุดมคติ
เทียนเซียต่างให้ความคิดปรัชญาว่า โลกนี้มีผลประโยชน์เหมือนกันหรือร่วมกัน
ระบบบรรณาการ ฯลฯ ระบบของจีนขัดแย้งกับระบบอย่างใหม่ของตะวันตกที่มี
ประเทศ รัฐ ชุมชนนานาชาติ การยอมรับความแตกต่าง (inclusivity) การไม่
ยอมรับความแตกต่าง (exclusivity)

การที่จีนต้องพบอำนาจตะวันตกที่มีอำนาจทางทะเล เรียกได้ว่าเป็นความ
ขัดแย้งทางวัฒนธรรม (the Clash of Civilization) จากปัจจัยในด้านภูมิรัฐศาสตร์
และภูมิเศรษฐศาสตร์ เป็นระยะเวลาที่จีนถูกพายุยักษ์จนกลายเป็นการ
เผชิญหน้าระหว่าง “ผู้มาเยือนจากตะวันตกที่เตรียมขยายอำนาจอย่างไม่หยุดยั้ง”
กับ “เจ้าบ้านเจ้าเรือนผู้โกรธชิ่ง”

คริสต์ศตวรรษแรก (ค.ศ. 1842-1949) ภายใต้ระเบียบโลกแบบตะวันตก
แนวใหม่ จีนปรับตัวอ่อนอ่อนไปได้เพียงใด มีข้อจำกัดอย่างไร

การที่จีนจะต้องอดทนต่อความท้าทายทั้งภายนอกและภายใน โดย
ผ่านการปฏิรูปและปฏิวัติ (จากสงครามฝิ่นจนถึงชัยชนะต่อกองทัพจักรวรรดินิยม
ญี่ปุ่น ได้เป็นสมาชิกถาวรในคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ จากกบฏ
ไทผิงและการบูรณะประเทศถงจื้อ (ค.ศ. 1860-1874) ขบวนการทำตนเองให้
เข้มแข็ง (ค.ศ. 1861-1895) ซึ่งเริ่มดำเนินการตั้งแต่รัชสมัยจักรพรรดิถงจื้อจนถึง
รัชสมัยจักรพรรดิฉานฉี่ ได้ฟื้นฟูประเทศหลายแง่ (เช่น ตั้งสำนักวิทยาศาสตร์
โรงเรียนภาษาต่างประเทศ สำนักโทรเลขหลวง กระทรวงทหารเรือ กองทัพเรือ
เป่ย์หยาง เป็นต้น) จนถึงการปฏิวัติชิงไฮ่ ใน ค.ศ. 1911 จีนคณะชาติปกครอง
ในที่สุดจีนคอมมิวนิสต์ปกครองเมื่อ ค.ศ. 1949

สถาบันทางการเมืองของจีนมีอำนาจยาวนาน มีอิทธิพลต่อรัฐบาล

คริสต์ศตวรรษใหม่ (ค.ศ. 1949-2049) เป็นการฟื้นฟู บูรณะ และการฟื้นตัวจากการเกิดสาธารณรัฐประชาชนจีน จนถึงรุ่งอรุณของระเบียบโลกแบบจีนใหม่

การบูรณะรัฐจีนด้วยการอาศัยระบอบทางการเมืองอย่างใหม่ เป็นระเบียบโลกนานาชาติสามเสา : มรดกอำนาจของประธานเหมาเจ๋อตง (ต่อสู้กับสหภาพโซเวียต และสหรัฐอเมริกา โดยใช้ความขัดแย้งและการเจรจา)

มีการเปลี่ยนแปลงภายในอย่างรวดเร็วเพื่อควบคุมการเมืองและเป็นผู้นำแข่งขันกับสหภาพโซเวียตที่จะเป็นผู้นำประเทศโลกที่ 3 โจวเินไหล (ค.ศ. 1898-1976) เป็นนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเป็นผู้นำของจีน เป็นผู้นำก่อตั้งกลุ่มไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (Non-Aligned Movement) ในทศวรรษ 1950

เดือนเมษายน ค.ศ. 1955 กลุ่มประเทศเอเชียและแอฟริกา 29 ประเทศมาประชุมกันที่เมืองบันดุง ประเทศอินโดนีเซีย โจวเินไหลได้กล่าวสุนทรพจน์หลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ 5 ประการ

- เคารพอธิปไตย และบูรณภาพของดินแดนของแต่ละประเทศ
- ไม่ก้าวก้าวแทรกแซงกิจการภายในของประเทศอื่น
- ไม่รุกรานซึ่งกันและกัน
- รักษาผลประโยชน์ของกันและกันอย่างเสมอภาค
- การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

โจวเินไหลใช้วิธี “การแสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง” คือ เรื่องใหญ่ที่สำคัญต้องร่วมมือกัน แต่อาจจะคิดต่างกันได้ในเรื่องเล็ก ๆ ที่สำคัญน้อย

(จากเรื่อง *สถานการณ์โลกกับการทูตจีน* ผู้เขียนคือ เฉียนฉีเฉิน อดีตรองประธานาธิบดีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศจีน ผู้แปล คือ รศ.อาทร พึ่งธรรมสาร ศ.ดร.เชียน อีรวิทย์ เขียนบทนำ รศ.ดร.จุลชีพ ชินวรรณ และ รศ.ดร.สุนทร ชุตินธรานนท์ เขียนคำนำ สำนักพิมพ์มติชน พ.ศ. 2554)

ในประเทศมีปัญหามากมายในที่สุดประธานเหมาเจ๋อตงต้องผลักดันให้เกิดการปฏิวัติวัฒนธรรม เพื่อให้ตนเองควบคุมสถานการณ์ได้

การใช้นโยบาย 韬光养晦 เทากงหย่างหุ้ย คือ การทำตัวอ่อนน้อม แต่พยายามให้งานเดินหน้าหรือสะสมพลัง พยายามฝึกฝนแต่ซ่อนความสามารถไว้เป็นยุทธศาสตร์ ในการปฏิรูปและนโยบายในการเปิดประเทศของเติ้งเสี่ยวผิง (ค.ศ. 1978-1992) เป็นระเบียบโลกใหม่ทางการเมืองที่จะเปิดโลกสู่ตะวันตก ผูกมิตรกับสหรัฐอเมริกา เพื่อให้ได้ชัยชนะเหนือสหภาพโซเวียตซึ่งกำลังตกต่ำ จีนรับเศรษฐกิจแบบการตลาด (market economy) โดยสร้างตนเป็นโรงงานของโลกและตลาดของโลก กลับมาเป็นมิตรกับญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ประเทศอาเซียน และประเทศในเอเชียใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอินเดีย

การที่เติ้งเสี่ยวผิงพยายามปฏิรูปและเปิดประเทศทำให้เศรษฐกิจเจริญเติบโต และการเมืองมีเสถียรภาพอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน ต่อมาอีก 3 ทศวรรษทำให้เกิดปรากฏการณ์ ที่เรียกว่า “จีนผงาดขึ้น” (中国的崛起 zhongguo de Jueqi) ประธานาธิบดีหูจิ่นเทาเป็นคนเริ่มต้นใช้คำนี้ในสหัสวรรษใหม่ (ค.ศ. 2003 ที่การประชุมโป๋อ่าว ที่เกาะไหหลำ) จีนมีความพร้อมที่จะเป็นผู้นำระดับโลก เพราะได้พัฒนาเศรษฐกิจเป็นเศรษฐกิจที่ใหญ่เป็นอันดับ 2 ของโลก

จีนกลับเป็นที่เชื่อถือของชุมชนระหว่างประเทศ หลังจากเหตุการณ์ที่จตุรัสเทียนอันเหมิน (ค.ศ. 1989) ในช่วงนั้นตั้งเสี่ยวผิงยีนยันโครงการปฏิรูป และเปิดกว้างสู่โลก ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับเหตุการณ์กำแพงเบอร์ลินถูกทำลาย ต่อด้วยการล่มสลายของสหภาพโซเวียต

ช่วงเริ่มสหัสวรรษใหม่ จีนเข้าร่วมกับองค์การการค้าโลก (WTO) กลายเป็นประเทศที่มีการค้ามากที่สุดในโลก เสนอว่าจะจัดเขตการค้าเสรีกับอาเซียนเป็นเขตการค้าเสรีที่ใหญ่ที่สุดในโลก ในทศวรรษต่อมาจีนเป็นเจ้าหนี้รายใหญ่ที่สุดของสหรัฐอเมริกาและเงินคงคลังมากที่สุด

หลังจากสมัยสหภาพโซเวียตล่มสลายหรือการสิ้นสุดสงครามเย็น สหรัฐอเมริกา ซึ่งกลายเป็นขั้วเดียวของโลก ประสบปัญหาที่เกิดจากเหตุการณ์ 9/11 สหรัฐอเมริการณรงค์ต่อต้านผู้ก่อการร้ายมุสลิมที่อัฟกานิสถานและอิรัก ในค.ศ. 2008 เกิดวิกฤตการณ์เศรษฐกิจที่เรียกว่าวิกฤตแฮมเบอร์เกอร์ ทำให้จีนมีโอกาสที่จะพุ่งสูงได้มาก

เมื่อสี่จีนผิงได้ขึ้นเป็นประธานาธิบดี (มีอำนาจใน ค.ศ. 2013) ช่วงนี้มีคนคิดกันมากกว่า อาจจะทำให้จีนแข่งอำนาจกับสหรัฐอเมริกา เป็นผู้นำระดับภูมิภาคและระดับโลกได้

(หนังสืออ่านประกอบ *สี่จีนผิง บททางแยกประวัติศาสตร์จีน ชีวิตประวัติเส้นทางการเมือง และแนวคิดของผู้นำสูงสุดจีนคนปัจจุบัน* หยางจงเหม่ย : เขียน กนิษฐา ลีลามณี : แปล สำนักพิมพ์มติชน, 2557.

สี่จีนผิง ยุทธศาสตร์การบริหารประเทศ สี่จีนผิงเขียน ไม่ได้บอกชื่อผู้แปล สำนักพิมพ์มติชน, 2559)

ภายในประเทศสี่จิ้นผิงรวมอำนาจได้โดยสามารถจัดคู่แข่งทางการเมืองในพรรค ในกลุ่มราชการและกลุ่มทหารได้ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโครงการ 打虎拍苍蝇 ต่ำทุไฟ้อง ตีเสือดบแมลงวัน ซึ่งหมายถึง การปราบคอร์รัปชั่นใหญ่น้อย) ทำให้เขาก้าวหน้าขึ้นเป็นผู้นำหลัก 核心领导 เหว่ซินหลิงเต่า ภาษาอังกฤษเรียก paramount leader

สี่จิ้นผิงสร้างคำขวัญ จุงกั๋วเหมิง 中国梦 ความฝันจีน ซึ่งหมายถึงสร้างความยิ่งใหญ่ให้แก่จีนอีกครั้ง

การกลับสู่ความยิ่งใหญ่ของสี่จิ้นผิงเป็นทั้งด้านนโยบายและเนื้อหาโครงการ เช่น One Belt One Road อี้ไต้อี้ลู่ 一带一路 (เรียกกันอีกชื่อว่า Belt and Road Initiative) เป็นโครงการเส้นทางสายแพรไหม ทั้งทางบกและทางทะเล ในคริสต์ศตวรรษที่ 21 ทำร่วมกับโครงการธนาคารเพื่อการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานแห่งเอเชีย (Asian Infrastructure Investment Bank - AIIB) เป็นการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานของภูมิภาค ตอบโจทย์เรื่องความสนใจของจีนอย่างเป็นทางการและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับประเทศเพื่อนบ้าน การสร้างโครงสร้างพื้นฐานรวมทั้งการปรับปรุงเศรษฐกิจ ส่งเสริมสินค้าที่ผลิตในประเทศจีน เทคโนโลยีจีน และการค้าการลงทุนนานาชาติ จะกล่าวในรายละเอียดต่อไป

จีนขยายอำนาจออกไปแข่งอำนาจกับสหรัฐอเมริกาในทะเลจีนใต้ จีนยังมีปัญหากับญี่ปุ่นเรื่องเกาะที่จีนเรียกว่า เตี้ยวหฺยู่ ญี่ปุ่นเรียกว่า เซนซากุ

จีนพยายามสร้างกำลังกองทัพเรือ สร้างเรือบรรทุกเครื่องบิน มีเรือบินสำรวจบริเวณทะเลจีนใต้

จีนยังแสดงท่าทีชาตินิยมและต่อต้านญี่ปุ่น เน้นไปที่นายกรัฐมนตรี ชินโซะ อาเบะ (Shinzo Abe) และพรรคพวกฝ่ายขวาของเขา

สีจิ้นผิงยืนยันกับสหรัฐอเมริกาว่า จีนมีสถานะเท่าเทียมกันเป็นรากฐานที่จะมีความสัมพันธ์กับวอชิงตัน ในสมัยรัฐบาลที่แล้ว โอบามาพยายามใช้ความสมดุลทางการทหาร และ Trans-Pacific Partnership (TPP) เพื่อรักษาผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกา รัฐบาลประธานาธิบดีทรัมป์กล่าวว่า จีนทำการค้าอย่างไม่ยุติธรรมและรัฐเข้าไปจัดการทางการเงิน และหาว่าจีนไม่ตั้งใจหยุดยั้งการกระทำของเกาหลีเหนือ

สีจิ้นผิงไม่ต้องการจะเป็นรองสหรัฐอเมริกา แต่ก็รู้ว่าขณะนี้จีนอยู่ในสถานะที่จะขึ้นเป็นผู้มีอำนาจใหญ่ในโลกซึ่งก็ยังเป็นเรื่องยาก ในรอบ 200 ปีที่ผ่านมา ขณะนี้เป็นช่วงที่จีนมีอำนาจมากที่สุด ในด้านเศรษฐกิจและด้านการทหาร แต่ก็มีหลาย ๆ อย่างที่ยังมีอำนาจไม่เท่าจีนสมัยเฉียนหลง จีนจะต้องทำให้จีนเป็นประเทศสมัยใหม่ ที่จริงในประเทศก็ยังมีความท้าทายมาก ในด้านการสร้างสถาบันหลัก การปกครองที่มีหลักเกณฑ์ การพัฒนาด้านสังคม ได้หวั่นและฮองกงยังสร้างความยุ่งยาก

จีนจะต้องพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านในเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เอเชียใต้ เอเชียกลาง รวมทั้งรัสเซีย ในบทบาทมหาอำนาจระดับโลกในการรักษาสันติภาพ และความก้าวหน้าของนานาชาติ มีผลประโยชน์ร่วมกัน โดยไม่ดำเนินนโยบายให้จีนเป็นศูนย์กลางของโลกที่ตั้งเสียวิมวากรากฐานไว้ ในการเจรจากับประธานาธิบดีทรัมป์เมื่อเดือนเมษายนที่ฟลอริดา ทั้งสองฝ่ายตกลงกันได้เรื่องการดูแลทะเลจีนใต้

จีนน่าจะถือการติดต่อกับอาเซียนเป็นเรื่องสำคัญเพราะเป็นประเทศเพื่อนบ้านใกล้ชิด นโยบายอีโต้ผู้นำจะรักษามิตรภาพเป็นสำคัญ อาเซียนจะได้รักษามิตรภาพที่ดีทั้งกับจีนและสหรัฐอเมริกา

ในการไปประเทศจีนครั้งล่าสุดคือในเดือนเมษายน ค.ศ. 2017 นี้ได้ไปเห็นโครงการของจีนหลายอย่างที่ก้าวหน้า เช่น

1. โครงการกล้องโทรทรรศน์วิทยุ FAST (Five-hundred-meter Aperture Spherical Radio Telescope) ขึ้นกับสภาวิทยาศาสตร์จีน เป็นกล้องจานเดี่ยวใหญ่ที่สุดในโลกใช้สำหรับบันทึกและวัดสัญญาณคลื่นวิทยุของวัตถุบนท้องฟ้าและอวกาศที่มนุษย์ไม่สามารถมองเห็นได้ โดยใช้เทคโนโลยีที่ผลิตและคิดค้นในประเทศทั้งหมด เพื่อลดการพึ่งพาข้อมูลจากต่างประเทศ และช่วยพัฒนาการวิทยาศาสตร์ของชาติให้อยู่ระดับแนวหน้าของโลก เปิดใช้ในเดือนกันยายน ค.ศ. 2016

ได้มีพิธีลงนามบันทึกความเข้าใจระหว่างสถาบันวิจัยดาราศาสตร์แห่งชาติ (องค์การมหาชน) กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศไทยกับหอสังเกตการณ์ทางดาราศาสตร์แห่งชาติจีน

2. สถาบันเทคโนโลยีด้านอวกาศแห่งชาติ (China Aerospace Science and Technology Corporation : CASC) เป็นรัฐวิสาหกิจใหญ่ที่สุดด้านการผลิตดาวเทียมและยานอวกาศ ผู้กำกับดูแลด้านนโยบายคือ องค์การบริหารการบินและอวกาศจีน (China National Space Administration : CNSA) โครงการที่น่าสนใจ คือ โครงการดาวเทียมสำรวจดวงจันทร์ ฉางเอ๋อ 5 ซึ่งจะสามารถกลับคืนโลกได้ โครงการ Remote Sensing โครงการดาวเทียมสื่อสารระบบไป่โถ่ว

(BaiDou Navigation Satellite System เป็นลักษณะเดียวกับ Global Positioning System - GPS ของสหรัฐอเมริกา)

3. สถาบันฟิสิกส์พลังงานสูง (Institute of High Energy Physics : IHEP) มีโครงการก่อสร้าง Jiangmen Underground Neutrino Observatory (JUNO) เราได้ทำพิธีลงนามใน MOU 2 ฉบับ

1) MOU เรื่องความร่วมมือด้านการศึกษาและวิจัยระหว่าง IHEP กับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสถาบันวิจัยดาราศาสตร์ของไทย

2) MOU เรื่อง JUNO คือ Jiangmen Underground Neutrino Observatory ระหว่าง IHEP กับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ให้สองมหาวิทยาลัยของเราร่วมกันออกแบบอุปกรณ์ป้องกันคลื่นสนามแม่เหล็กโลกไม่ให้เข้ารบกวนสนามแม่เหล็กในเครื่องที่กำลังทดลองหาอนุภาคนิวทริโน เป็นอนุภาคที่ไม่มีประจุไฟฟ้า สามารถผ่านสารได้มาจากปฏิกิริยา Fusion ในดวงอาทิตย์

อนาคตภายใต้การนำของจีน ?

การที่ประเทศใดจะเป็นผู้นำโลกได้จะต้องมีเศรษฐกิจดี มีกำลังทหาร มีเทคโนโลยีระดับสูง มีศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งสินค้าที่ชาวต่างประเทศชื่นชอบ

ปัจจุบันจีนมีเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับสองของโลกรองจากสหรัฐอเมริกา กำลัง ทหารและอาวุธยุทโธปกรณ์ค่อนข้างมาก สามารถสร้างเรือบรรทุกเครื่องบินได้เอง มีบทบาทแก้ปัญหาเกาหลีเหนือเกาหลีใต้ ดูแลเส้นทางการเดินเรือและจุดยุทธศาสตร์ในทะเลจีนใต้

แต่ก่อนนี้จีนผลิตสิ่งของก็เพียงเพื่อใช้ในประเทศ ปัจจุบันขายทั่วโลก รัฐบาลสหรัฐอเมริกาและยุโรปไม่ค่อยพอใจ ส่วนประชาชนชอบเพราะทำให้ได้ใช้ของดีราคาถูก

ในการประชุมเศรษฐกิจโลก (มกราคม ค.ศ. 2017) ที่เมืองดาวอส ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ประธานาธิบดีสีจิ้นผิงกล่าวว่า การประชุมนี้ผู้ก่อตั้งคือ Dr. Klaus Schwab วิศวกรและนักเศรษฐศาสตร์ชาวเยอรมัน เขาจึงเรียกว่าเป็น Schwab's Economics Dr.Schwab เขียนหนังสือชื่อ *The Fourth Industrial Revolution* (2016) ซึ่งเป็นหนังสือที่น่าสนใจพูดถึงสภาวะโลกปัจจุบัน

ในความเห็นของประธานาธิบดีสีจิ้นผิง ปัญหาของโลกปัจจุบันไม่ได้เกิดจากโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจแต่อย่างเดียว เหตุที่คนต้องเดือดร้อนมีหลายสาเหตุ เช่น การอพยพลี้ภัยหนีภัยสงครามต้องล้มตายเพราะมีสงคราม ความขัดแย้ง วิธีแก้คือการสร้างสันติภาพ ประนีประนอมกัน รักษาความมั่นคง ปัญหาความเหลื่อมล้ำระหว่างคนรวย คนจน ปัญหาดินฟ้าอากาศ ปัญหาผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น

- ปัญหาสำคัญคือ
1. ขาดผู้นำ และผู้ผลักดัน
 2. ขาดความร่วมมือที่จะเป็นประโยชน์ทุกฝ่าย
 3. ขาดการพัฒนาที่เป็นธรรม

ประธานาธิบดีเล่าว่า จีนได้สร้างความก้าวหน้าเป็นขั้นตอนอย่างไร โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจเกิดจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ต้องร่วมกันทำไม่ว่าประเทศใดประเทศหนึ่งจะทำได้ตามลำพัง จีนจึงเปิดกว้างเข้าร่วม WTO จีนช่วยเหลือประเทศอื่นมากมาย เป็นหน้าที่ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

จีนมีโครงการไฮโดรโปนิกส์ ช่วยผู้อื่นนำเข้าสินค้าจากประเทศอื่น ทำให้คนในประเทศอื่นมีงานทำ

ฯลฯ

เท่าที่ฟังดูประธานาธิบดีสีจิ้นผิงก็ไม่ได้กล่าวว่าจะทำตัวอยู่เหนือประเทศอื่นแต่อย่างไร แต่เหมือนกับแสดงความก้าวหน้าของจีนและเชิญชวนให้ประเทศต่าง ๆ ทำตามและจะเจริญรุ่งเรืองไปด้วยกัน

เมื่อประธานาธิบดีทรัมป์ประกาศว่า “America First” มีบางคนตีความว่า ประธานาธิบดีจะดูแลการเมืองภายในประเทศก่อนที่จะไปคิดถึงการเมืองระหว่างประเทศ ฉะนั้นจึงอาจจะถอยไปบ้าง จีนอาจจะเข้ามาแทนที่เป็นผู้นำได้

เมื่อตอนหาเสียงประธานาธิบดีทรัมป์พูดว่าจีนสร้างปัญหาให้สหรัฐอเมริกา แต่เมื่อปลายเดือนเมษายน ตอนที่จัดงานระลึกถึงการทำงานของประธานาธิบดีครบ 100 วัน ประธานาธิบดีทรัมป์พูดถึงประธานาธิบดีสีจิ้นผิงว่า “ประธานาธิบดีสี เป็นคนดี เขาเป็นเพื่อนผม เขาทำหน้าที่ผู้นำที่ดีที่สุดความสามารถ เราช่วยกันทำงาน ผมจะไม่ทำให้เขาลำบากใจ” มีการร่วมมือทางการค้าดีขึ้น สามารถส่งออกและนำเข้าสินค้าที่ไม่เคยมาก่อน

จีนน่าจะปล่อยประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกให้เป็นอิสระและเจริญไปด้วยกัน แต่ก็เป็นไปได้ที่จะไม่พอใจผู้ที่มีความเห็นต่างและไปสร้างอิทธิพลร่วมกับผู้อื่น จีนขยายอิทธิพลทางเศรษฐกิจในทวีปแอฟริกา

(หนังสือที่เขียนเรื่องนี่คือ *China's Second Continent : How a Million Migrants Are Building a New Empire in Africa* ของ Howard W. French, 2014)

มีโครงการ OBOR (One Belt One Road อีไต้อีลุ่) ประธานาธิบดีสีจิ้นผิง พุดไว้เมื่อ ค.ศ. 2013 แต่เพิ่งเริ่มดำเนินการอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม โดยมีการประชุม ในวันที่ 14-15 พฤษภาคม ค.ศ. 2017

o คำปราศรัยของประธานาธิบดีสีจิ้นผิงในการเปิดประชุม B&R Forum (จาก Website ของ China Global Television Network) เขากล่าวถึงทั้งเรื่อง อดีตและปัจจุบัน ดังนี้

กว่า 2,000 ปีมาแล้ว บรรพบุรุษของเราเดินทางข้ามทุ่งหญ้าสเตปป์ที่กว้าง และทะเลทราย สร้างเส้นทางติดต่อเชื่อมเอเชีย ยุโรป และแอฟริกา ที่เรียกกันว่า เส้นทางสายแพรไหม (Silk Road) บรรพบุรุษของเราเดินเรือในทะเลที่มีคลื่นลมแรง เชื่อมตะวันออกกับตะวันตกที่เรียกว่า เส้นทางสายแพรไหมทางทะเล (Maritime Silk Road) ก่อให้เกิดจิตวิญญาณของสันติภาพ ความร่วมมือ การเปิดกว้าง การยอมรับซึ่งกันและกัน (inclusiveness) การเรียนรู้ซึ่งกันและกัน (mutual learning) และมีผลประโยชน์ร่วมกัน (mutual benefit) เป็นมรดกของอารยธรรม มนุษย์

จางเชียนราชทูตจีนสมัยราชวงศ์ฮั่น (140 ปี ก่อนคริสตกาล) บุกเบิก เส้นทางสายแพรไหม เจิ้งเหอเดินทางไปทะเลตะวันตก 7 ครั้ง

เส้นทางแพรไหมกว้างไกลไปถึงลุ่มแม่น้ำไนล์ ลุ่มแม่น้ำไทกริส-ยูเฟรติส ลุ่มแม่น้ำสินธุ-คงคา ลุ่มแม่น้ำเหลืองและแยงซีเกียง เชื่อมแหล่งกำเนิดอารยธรรม อียิปต์ บาบิโลน อินเดีย และจีน รวมทั้งดินแดนพุทธศาสนา คริสต์ศาสนา และ อิสลาม บ้านของชนต่างเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ ต่างก็เคารพกัน ร่วมกันสร้างความรุ่งเรือง มีเมืองเก่า เช่น จีวฉวน ตุนหวง หูหลู่ฟาน กาชการ์ สมาร์คานด์ แบกแดด และ

คอนสแตนติโนเปิล (อิสตันบูล) ท่าเรือ เช่น หนิงโป ฉวนโจว เป่ย์ไห่ เจ็ดดาห์ และ อเล็กซานเดรีย เป็นสถานที่ที่เคยสัมพันธ์กัน

เรียนรู้ซึ่งกันและกัน เส้นทางแพรไหมมิได้เป็นเพียงเส้นทางการค้า แต่เป็นเส้นทางแลกเปลี่ยนความรู้ด้วย แพรไหมของจีน เครื่องกระเบื้อง เครื่องรัก และเครื่องเหล็กของจีน เดินทางไปสู่ตะวันตก กรีกไทย ปาน เครื่องเทศ องุ่น ทับทิม เข้ามาสู่จีน ตามเส้นทางนี้ พุทธศาสนา ศาสนาอิสลาม วิชาดาราศาสตร์ของอาหรับ ปฏิทิน การแพทย์ เข้าสู่จีน ในขณะที่ประดิษฐ์กรรมสำคัญ 4 ประเภท (เข็มทิศ ดินปืน กระดาษ และการพิมพ์) และหนอนไหม เข้าไปในส่วนอื่นของโลก การแลกเปลี่ยนสินค้าและความรู้ทำให้เกิดความคิดใหม่ ๆ เช่น พุทธศาสนาเกิดในอินเดีย เข้ามาเจริญในจีน และพัฒนาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ลัทธิขงจื้อเกิดในจีนและเป็นที่ยศของนักปราชญ์ตะวันตก เช่น ไบบินซ์ และวอลแตร์

ผลประโยชน์ร่วมกัน เส้นทางแพรไหมสมัยโบราณทำให้มีการแลกเปลี่ยนการค้ากัน การลงทุน เทคโนโลยี และประชากรเคลื่อนไหวโดยเสรี เป็นการแลกเปลี่ยนทรัพยากรและผลประโยชน์ เมืองที่มั่งคั่ง เช่น Alma-ata (Almaty) สมาร์คานด์ และฉางอาน ท่าเรือ Sur (โอมาน) และกวางโจว เจริญรุ่งเรือง จักรวรรดิโรมัน เช่นเดียวกับราชอาณาจักรปาร์เทีย และกุษาณ ราชวงศ์ฮั่นและราชวงศ์ถังเข้าสู่ยุคทอง เส้นทางแพรไหมโบราณนำความเจริญแก่ประเทศต่าง ๆ และทำให้พัฒนาได้เร็ว

ประวัติศาสตร์เป็นครูที่ดีที่สุดของเรา ความรุ่งเรืองของเส้นทางแพรไหม แสดงว่า ระยะทางด้านภูมิศาสตร์ไม่ได้เป็นสิ่งที่ก้าวข้ามไม่ได้ ถ้าเรากล้าก้าวก้าว แรกออกมาหากัน เราก็สามารถเริ่มต้นเส้นทางที่นำไปสู่มิตรภาพ พัฒนาร่วมกัน สันติภาพ ความกลมกลืนและอนาคตที่ดี

ปัจจุบันเราไปถึงสมัยโลกที่มีหลายขั้ว โลกาภิวัดน์ทางเศรษฐกิจ โลกดิจิทัล และมีความแตกต่างกันทางวัฒนธรรม ประเทศต่าง ๆ ต้องพึ่งพาอาศัยกันมากขึ้น แต่ก็มีสิ่งที่ท้าทายอยู่มาก ต้องมีการผลักดันสู่ความก้าวหน้า ต้องมีการพัฒนาที่สมดุล ต้องให้ช่องว่างระหว่างคนรวยคนจนลดลง ยังมีการก่อการร้าย (ที่จะต้องปราบปราม)

ใน ค.ศ. 2013 ที่คาซัคสถานและอินโดนีเซีย ประธานาธิบดีสีจิ้นผิงได้เสนอเรื่องแถบ (belt) เส้นทางแพรไหมทางเศรษฐกิจและเส้นทางแพรไหมทางทะเลในคริสต์ศตวรรษที่ 21 ที่เรียกว่า Belt and Road Initiative (ความคิดริเริ่ม) = อีโต้อีลู หลังจากนั้น 4 ปี มีประเทศมากกว่า 100 ประเทศ องค์กรนานาชาติต่าง ๆ สนับสนุนรวมทั้งสหประชาชาติ

ได้ร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ ด้านนโยบาย เช่น Eurasian Economic Union of Russia, the Master Plan on ASEAN Connectivity, the Bright Road Initiative of Kazakhstan, Middle Corridor Initiative of Turkey, the Development Road Initiative of Mongolia, the Two Corridors, One Economic Circle Initiative of Vietnam, the Northern Powerhouse Initiative of the UK และ the Amber Road Initiative of Poland ได้สนับสนุนโครงการร่วมมือระหว่างแผนการพัฒนาของจีน กับลาว กัมพูชา พม่า อังการี และประเทศอื่น ๆ เช่น รถไฟความเร็วสูงระหว่างจาร์กาตากับบันดุง รถไฟจากจีนไปลาว รถไฟจากอาตติสอาบาไปจิบูตี รถไฟจากอังการีไปเซอร์เบีย ท่าเรือกวาดาร์ (Gwadar ที่ปากีสถาน ใกล้ ๆ การากี) ท่าเรือไพริอัส (Piraeus ที่กรีซ)

เรามีโครงสร้างพื้นฐานหลายมิติ เช่น China-Pakistan Economic Corridor, China-Mongolia-Russia Economic Corridor และ the New Eurasian Continental Bridge ฉะนั้นมีโครงการทางด่วนด้านข้อมูล

ตามอุดมการณ์เส้นทางแพรไหม เราจะมีทั้งเส้นทางแพรไหมทางการศึกษา เส้นทางแพรไหมทางสุขภาพ คือจะมีความร่วมมือทางวิทยาศาสตร์ การศึกษา วัฒนธรรม สุขภาพอนามัย การแลกเปลี่ยนระดับประชาชนต่อประชาชน หมายถึงว่าจะมีปีแห่งเส้นทางแพรไหมทางวัฒนธรรม ปีแห่งการท่องเที่ยว เทศกาลศิลปะ ภาพยนตร์ โครงการโทรทัศน์ สัมมนาคุุ่เจรจาระดมความคิดหรือคลังสมอง (think tank dialogue)

ช่วงเริ่มต้นเป็นช่วงที่ยากลำบากที่สุด

1. เราต้องเริ่มเป็นเส้นทางสันติสุขและมั่นคง ความสัมพันธ์ต้องเป็นแบบที่ได้ประโยชน์ทุกฝ่าย (win-win) ไม่เผชิญหน้ากัน มีแต่มิตรภาพ บางแห่งเคยถือว่าเป็นดินแดนแห่ง “นมและน้ำผึ้ง” แต่ปัจจุบันมีวิกฤตการณ์และความขัดแย้ง ไม่ควรปล่อยให้เป็นอย่างนั้น ต้องพยายามไม่ให้มีการก่อการร้าย แก้ไขโดยการลดความยากจน ความล้าหลัง และความอยู่ดีธรรมในสังคม

2. ต้องสร้างเส้นทางสู่ความรุ่งเรือง มั่งคั่ง และการพัฒนา ให้ได้ประโยชน์ทุกฝ่าย ความร่วมมือ สร้างอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เครื่องมือในการผลิต สร้างระบบการเงินการคลังที่ดี การสร้างโครงสร้างพื้นฐาน ต้องให้สามารถติดต่อกันได้ทางบก ทางเรือ ทางอากาศและทางสารสนเทศ (cyberspace) พัฒนาด้านการพลังงาน ให้เป็นพลังงานสีเขียวที่มีคาร์บอนต่ำ

3. ต้องเปิดกว้างและร่วมมือกันเปิดประเทศ เช่น เปิดกว้างทางการค้า การพัฒนา

4. ต้องสร้างนวัตกรรม ซึ่งจะเป็นพลังของการพัฒนา เช่น ให้มีเศรษฐกิจดิจิทัล ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) นานาเทคโนโลยี และ quantum computing พัฒนาบิ๊กดาต้า cloud computing เมืองอัจฉริยะจะเป็น digital

silkroad แห่งคริสต์ศตวรรษที่ 21 วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จะต้องนำสู่
อุตสาหกรรมและการคลัง ช่วยให้คนรุ่นใหม่มีโอกาสสร้างความเป็นผู้นำทางการค้า

จะต้องให้บรรลุปเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนใน ค.ศ. 2020

5. เราต้องเชื่อมโยงอารยธรรมต่าง ๆ ไม่ให้ขัดแย้งกัน เพิ่มความสัมพันธ์
ระหว่างโรงเรียน ร่วมมือกันระหว่าง think tanks ให้มีการแลกเปลี่ยนนักเรียน
มากขึ้น แลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม กีฬา ให้มีการแลกเปลี่ยนด้านสภาพรรค-
การเมือง NGOs ประเทศต่าง ๆ และกลุ่มสตรี เยาวชน ผู้พิการ เพื่อให้การพัฒนา
ครอบคลุมไปหลายกลุ่มอย่างทั่วถึง

ลงนามความร่วมมือกับยุโรปด้านรถไฟขนส่งสินค้า

จีนจะทำงานผ่าน China Development Bank, Export-Import Bank
of China AIIB, BRICS New Development Bank, ธนาคารโลก จะเป็นเจ้าภาพ
เอ็กซ์โป สร้างห้องทดลองวิทยาศาสตร์ร่วมกัน สร้างอุทยานวิทยาศาสตร์ ถ่ายทอด
ความรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จะให้นักวิทยาศาสตร์รุ่นใหม่เข้ามาเยือนจีน
และมาอบรม

จะช่วยเหลือประเทศต่าง ๆ สร้างความเป็นอยู่ที่ดีให้ประชาชน เช่น สร้างบ้าน
ขจัดความยากจน การดูแลสุขภาพอนามัย

o แนวคิดของยุโรป (จาก website ของ Carnegie Endowment for
International Peace Europe) ยุโรปกำลังยุ่งอยู่กับปัญหา Brexit ขณะที่จีน
มีโครงการ BRI – Belt and Road Initiative สหภาพยุโรปเป็นเสาหลักสำคัญ
ของโลกหลายชั่ว ปัจจุบันนี้สหภาพยุโรปมีปัญหาหลายอย่าง เช่น เรื่องหนี้สินในประเทศ

ที่ใช้เงินยูโร พวกผู้ลี้ภัย ดังนั้น จึงต้องการความร่วมมือจากจีนที่จะมีเส้นทางเชื่อมระหว่างจีนกับยุโรปผ่านเอเชียกลาง

เริ่มต้นยุโรปไม่สนใจโครงการนี้ มาเริ่มสนใจใน ค.ศ. 2015 โดยเข้า AIIB กล่าวกันว่าเป็นเพราะยุโรปเกรงใจสหรัฐอเมริกา กลัวว่าธนาคารที่จีนนำจะไม่ปฏิบัติตามหลักสากลในการบริหารสิ่งแวดล้อมและด้านสังคม ต่อมาเริ่มเห็นว่าโครงการ BRI จะเพิ่มการค้าการลงทุน ความร่วมมือนอกภูมิภาคจะมีเส้นทางใหม่ ๆ เช่น Chongqing-Duisburg

นอกจากนี้ยุโรปยังเห็นว่าโครงการนี้จะดึงดูดการค้าและการลงทุนจากจีน เปิดตลาดใหม่ ในเอเชียกลางและแอฟริกา รัฐบาลท้องถิ่นในยุโรป เช่น ดุสเซิลดอร์ฟและฮัมบูร์กในเยอรมนี มาดริดในสเปน อัมสเตอร์ดัมและรอตเตอร์ดัมในเนเธอร์แลนด์ พยายามสร้างตัวเป็นประตูรับเงินสู่ยุโรป และเป็นชุมทางของ BRI บริษัทเอกชนใหญ่ ๆ ที่ทำธุรกิจด้านการค้าส่งออก การก่อสร้าง และโลจิสติกส์ ก็หาโอกาสที่จะเข้าเกี่ยวข้องกับ BRI สำหรับธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุโรปกลางและยุโรปตะวันออกไม่ค่อยเห็นความสำคัญ คิดว่าโครงการจะเกี่ยวกับการก่อสร้างและขนส่งเท่านั้น

ด้านภูมิศาสตร์ก็เป็นเรื่องสำคัญ สมาชิกสหภาพยุโรปทางยุโรปใต้ เช่น กรีซ และโปรตุเกสเปิดให้เงินลงทุนอย่างมาก แต่ประเทศในยุโรปตะวันตกยังระวังตัว กลัวว่า โครงการของจีนจะไม่เป็นไปตามระบบของสหภาพยุโรป และทำให้ลดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในประเทศสมาชิก พยายามศึกษาโครงการรถไฟความเร็วสูงระหว่างบูดาเปสต์กับเบลเกรดว่าจะกระทบเรื่องตลาดและเศรษฐกิจยุโรปอย่างไร

มีการวิจัยว่าคนมีความรู้เท่านี้ที่รู้เรื่อง BRI ชาวบ้านธรรมดาไม่ได้สนใจคิดว่าไม่ได้เกี่ยวกับชีวิตประชาชน และจีนพยายามประชาสัมพันธ์ให้ถึงประชาชนจีนต้องระวังเอาไว้ว่าในยุโรปเริ่มมีแนวคิดต่อต้านโลกาภิวัตน์และชาตินิยม ระวังไม่ให้โครงการนี้ทำให้ช่องว่างระหว่างคนจนคนรวยในยุโรปเพิ่มขึ้น ให้คนทุกชั้นได้รับประโยชน์

สำหรับเงินเองโครงการแบบนี้จะช่วยให้จีนเพิ่มการลงทุนทางมณฑลทางตะวันตกที่ค่อนข้างยากจน และส่งออกสินค้าที่ผลิตได้มากไปต่างประเทศ นานาชาติหาว่าจีนไม่ทำตามกฎระหว่างประเทศ

จีนต้องเข้าใจว่าจีนและต่างประเทศมอง BRI ไม่เหมือนกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องศึกษามุมมองของสหรัฐอเมริกา สหรัฐอเมริกาเองควรจะร่วมมืออย่างสร้างสรรค์กับจีนในเรื่อง BRI และหลีกเลี่ยงความผิดที่เคยทำ เมื่อจีนประกาศ AIIB ซึ่งทำให้สหรัฐอเมริกาโดดเดี่ยวตนเองจากชุมชนระหว่างประเทศ บริษัทของสหรัฐอเมริกาควรจะดูว่าตนเองจะเข้าร่วมกับ BRI ได้ในด้านใด

○ อีโต้ฮิโตะกับประเทศไทย ในการประชุมวันที่ 14 พฤษภาคม ที่ปักกิ่ง นายกรัฐมนตรีไทยไม่ได้ไปร่วมประชุมด้วย แต่มีรัฐมนตรี 5 ท่านไป มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (นายดอน ปรมัตถ์วินัย) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ (นางอภิรดี ตันตราภรณ์) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (ดร.อรรชกา สีบุญเรือง) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (ดร.พิเชฐ ดุรงคเวโรจน์) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม (นายอาคม เติมพิทยาไพสิฐ) กระทรวงการคลังส่งปลัดกระทรวงไป (นายสมชัย สัจจพงษ์) มีเวทีคู่ขนาน

- Connectivity of Development Policies and Strategies หัวข้อคือ Policy Communication and Development Strategy Docking-Innovative

Mechanism and Common Development เป็นเวทีหารือย่อยที่ใหญ่ที่สุด
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเข้าร่วม

- Infrastructure Connectivity หัวข้อคือ Interconnection and
Moving towards Prosperity รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมเข้าร่วม

- Unimpeded Trade หัวข้อคือ Smooth, Efficient, Win-win
Development and Deepening the Economic and Trade Cooperation
of the Belt and Road มีเอกสารผลลัพธ์การประชุม คือ Initiative on
promoting unimpeded trade cooperation ซึ่งไทยรับรองโดยไม่มีการ
ลงนาม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์เข้าร่วม

- Financial Integration หัวข้อคือ Diversified Investment and
Financing the Development of Belt and Road ไทยร่วมรับรองโดยไม่มีการ
ลงนาม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์เข้าร่วม

- People-to-People Bonds หัวข้อคือ Jointly Build the Bridge of
People's Hearts and Promoting Prosperity and Development มีเอกสาร
ผลลัพธ์การประชุม คือ Appeal for Stronger People-to-People
Connectivity along the Belt and Road ซึ่งไทยร่วมรับรองโดยไม่มีการลงนาม
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้าร่วม

- Think Tanks Exchanges หัวข้อคือ Joining Hands to Create
Intelligence Silk Road ไม่มีผู้แทนไทยเข้าร่วม

ฝ่ายไทยยืนยันจะมีส่วนร่วมโดยต้องสอดคล้องต่อนโยบายและวาระสำคัญ
ของชาติ ควรเปิดกว้าง (inclusiveness) ให้ทุกฝ่ายส่งเสริมโครงสร้างเศรษฐกิจไทย
พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การเชื่อมโยงระดับประชาชน และการท่องเที่ยวอย่างมั่นคง

เน้นการเป็นจุดเชื่อมต่อของไทยระหว่าง ASEAN Mainland และ Maritime
States การส่งเสริมให้ทะเลจีนใต้เป็นทะเลแห่งสันติภาพและการพัฒนาที่ยั่งยืน
(Sea of Peace, Stability and Sustainable Development) ซึ่งสะท้อนนัย
ความสำคัญของการปกป้องสิ่งแวดล้อมและ safety of navigation ในกรอบ
อาเซียนซึ่งเกี่ยวกับ 21st Century Maritime Silk Road

โลกภายใต้การนำของจีนในอนาคตด้านการเมืองเศรษฐกิจ ก็ไม่น่าต่าง
จากการอยู่ใต้การนำของสหรัฐอเมริกาหรือโซเวียตที่ผ่านมา ที่สำคัญคือ
สถานการณ์โลกเปลี่ยนแปลงไป บทบาทของประเทศต่าง ๆ ก็ต่างไปด้วย จีนน่าจะ
เกื้อหนุนประเทศอื่น ๆ ดีพอสมควร ประเทศต่าง ๆ อาจจะสนใจวัฒนธรรมจีน
มากขึ้น สืบเนื่องจากในปัจจุบัน เช่น สนใจเรียนภาษาจีน ร้องเพลงจีน
อย่างในปัจจุบันนี้แม้แต่หลานของประธานาธิบดีทรัมป์ ซึ่งเป็นเด็กเล็กก็ร้องเพลง
จีนออกใน YouTube

คนทั้งโลกรับประทานอาหารจีน ในประเทศต่าง ๆ ในปัจจุบันมีร้านอาหาร
จีน แม้แต่อินเดียที่แต่ก่อนมีอาหารจีนแต่รสชาติเป็นอินเดีย ในปัจจุบันก็มี
อาหารจีนแท้ ๆ

สินค้าจีนก็มีขายทุกประเทศ ไปซื้อของที่ไหนก็มีป้ายปะ Made in China
แม้แต่ของที่ระลึกที่ซื้อตามประเทศต่าง ๆ ก็ทำในประเทศจีน บริษัทที่มีชื่อเสียงของ
จีนก็เผยแพร่ในต่างประเทศทั่วโลก เช่น หัวเว่ย (HuaWei) อาลีบาบา (Alibaba)
ไห่เออร์ (Haier) เสี่ยวหมี่ (Xiaomi) วีแชต (WeChat) ฯลฯ

เรื่องที่ควรจับตามองอีกเรื่องหนึ่งคือ จีนพัฒนา Big Data เป็นการรวบรวมข้อมูลจำนวนมากหลายระดับที่จะทำให้รัฐบาลจีนรู้ทุก ๆ เรื่อง จะเป็นปัญหาสำหรับประชาชนหรือต่างประเทศหรือไม่ ?

สีจิ้นผิงได้พยายามแสดงความสามารถของจีนในการเป็นผู้นำโลก เช่น ในการประชุมพรรคครั้งที่ 19 การประชุมดาวอส การพบประธานาธิบดีทรัมป์ในเดือนกรกฎาคม ยังจะเดินทางไปฮ่องกง ไปประชุม G 20 ที่ฮัมบูร์ก เยอรมนี เดือนสิงหาคมมีงานฉลองกองทัพปลดแอก (PLA) ครบ 90 ปี มีการประชุมสุดยอดประเทศ BRICS ในเดือนกันยายน ที่เซี่ยงไฮ้ ที่เขาเคยเป็นรองนายกรัฐมนตรี (การประชุมนี้จีนจะเชิญนายกรัฐมนตรีไทย)

ความเจริญต่าง ๆ ที่จีนมีมาในอดีตเป็นส่วนช่วยผลักดันให้จีนขึ้นเป็นมหาอำนาจระดับโลกได้ตามที่ Howard W. French เขียนไว้ในเรื่อง *Everything Under the Heaven : How the Past Shape China's Push for Global Power* (2017)

Bangkok Post วันที่ 29 พฤษภาคม ค.ศ. 2017 มีบทความ China Imperial Overreach ของ Professor Brahma Chellaney ความว่า เมื่อประธานาธิบดีสีจิ้นผิงรับตำแหน่ง มีวิสัยทัศน์ Chinese Dream ว่าจะ成为全球ผู้นำ ใน ค.ศ. 2049 วิธีการคือ OBOR ซึ่งเป็นโครงการใหญ่กว่าโครงการมาร์แชลถึง 12 เท่า พูดถึง AIB ยังมีการขยายอำนาจในมหาสมุทรแปซิฟิกด้านตะวันตก จะมีการตลาดใหม่ ๆ ให้บริษัทจีน ในการประชุมพรรคคอมมิวนิสต์จีน สีจิ้นผิงจะเป็นผู้นำจีนที่มีอำนาจที่สุดหลังจากประธานเหมา ประธานเหมาเจ๋อตงรวมประเทศตั้งเสี้ยวผิงปฏิรูปเปิดประเทศ สีจิ้นผิงจะทำให้จีนเป็นประเทศสำคัญในเศรษฐกิจโลกและระเบียบโลกระหว่างประเทศ (International World Order)

วิธีการที่ทำอาจจะเป็นอันตรายต่อระบบธนาคารของจีน เกิด NPL - Non Performing Loan เงินตราต่างประเทศสำรองลดลง วิธีการนี้ไม่ได้สร้างชื่อเสียงเงินในชุมชนระหว่างประเทศเพราะมีส่วนที่ไม่โปร่งใส ไม่ได้กล่าวถึงว่าจะสร้างความยั่งยืนทางสังคมหรือสิ่งแวดล้อม อาจจะเป็นการสร้างระบบอาณานิคมยุคใหม่ เหมือนกับบทบาทของบริษัทอินเดียตะวันออก ที่กรุยทางให้อังกฤษเป็นใหญ่ทางตะวันออก สำหรับจีนอาจจะเป็นการแผ่อำนาจไกลเกินไป แบบที่ Paul Kennedy เรียกว่า imperial overstretch บางประเทศก็เริ่มต่อต้าน เช่น ศรีลังกา ผู้เขียนเห็นว่าจีนทะเยอทะยานเกินไป เป็นการใช้อำนาจ การทำแบบนี้อาจจะหันมาเป็นอันตรายต่อตัวเอง

วันที่ 30 พฤษภาคม ค.ศ. 2017 มีบทความ China's Undeclared Foreign Policy at the Poles ของ Anne Marie Brady เกี่ยวกับโครงการขั้วโลกของจีนโดยเฉพาะอย่างยิ่ง Antarctica ที่จีนเป็นเจ้าภาพประชุม Antarctica Treaty 23 พฤษภาคม - 1 มิถุนายน ค.ศ. 2017 จีนลงทุนกับการวิจัย Antarctica ในด้านต่าง ๆ มากกว่าประเทศอื่น ประเทศเพียงไม่กี่ประเทศที่วิจัย Antarctica เป็นประเทศที่มีอำนาจด้วยการทหาร วิทยาศาสตร์ และเศรษฐกิจมากกว่าประเทศอื่น จีนเข้ามาในกลุ่มนี้ ผู้เขียนวิเคราะห์ว่าจีนได้เข้ามาแทนที่สัญญาณทางอำนาจทางการเมืองในปัจจุบัน

ไทยเองมีความร่วมมือกับจีนด้านการวิจัยที่ขั้วโลก ตั้งแต่ ค.ศ. 2013 จนถึงปัจจุบัน นักวิทยาศาสตร์ไทยกลุ่มแรกที่ได้ไปขั้วโลกได้ร่วมกับคณะสำรวจของจีน มี รศ.ดร.สุชนา ชวนิชย์ และ ผศ.ดร.อรุณทัย ภิญญาคง จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งไปศึกษาเรื่องสิ่งมีชีวิตและสภาพแวดล้อม ขณะนี้มีสถาบันการศึกษาและวิชาการของไทยหลายแห่งเข้าร่วมในโครงการวิจัยขั้วโลกตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัย

เกษตรศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ สถาบันวิจัยดาราศาสตร์แห่งชาติ การค้นคว้าวิจัยครอบคลุมหลายสาขาวิชา เช่น ชีววิทยาทางทะเล ธรณีวิทยา ดาราศาสตร์ สมุทรศาสตร์ เป็นต้น ปัจจุบันมีการทำ MOU กับ Chinese Academy of Sciences ด้วย

สรุปได้ว่าไม่ว่าจีนจะก้าวเดินไปอย่างไรในปัจจุบัน จะมีผู้ติดตามวิเคราะห์อย่างใกล้ชิดกว่าจีนจะเป็นผู้นำโลกได้เพียงใด และถ้าจีนเป็นผู้นำโลกแล้ว โลกจะเป็นอย่างไร เรื่องนี้ยังไม่มีผู้วิเคราะห์มากนัก

รายการอ่านเพิ่มเติม

เจียนฉีเชิน. สถานการณ์โลกกับการทูตจีน. แปลโดย อาทร พุ่งธรรมสาร.

กรุงเทพฯ: มติชน, 2554.

วินเชสเตอร์, ไชมอน. โจเซฟ นีดแฮม : ผู้ชายที่หลงรักเมืองจีน. แปลโดย วิชัย

สุวรรณบรรณ. กรุงเทพฯ: มติชน, 2554.

หยางจงเหม่ย. สี่จีนผิง บททางแยกประวัติศาสตร์จีน ชีวประวัติ เส้นทาง

การเมือง และแนวคิดของผู้นำสูงสุดจีนคนปัจจุบัน. แปลโดย กนิษฐา

ลีลามณี. กรุงเทพฯ: มติชน, 2557.

Brady, Anne-Marie. “China’s Undeclared Foreign Policy at the Poles.”

Maritime Executive. 30 May 2017.

Carnegie Endowment for International Peace Europe. ที่มา:

<http://carnegieeurope.eu/>

Chellaney, Brahma. “China Imperial Overreach.” **Bangkok Post**. 29 May 2017.

French, Howard W. **China’s Second Continent : How a Million Migrants Are Building a New Empire in Africa**. Knopf Publishing Group, 2014.

French, Howard W. **Everything Under the Heaven : How the Past Shape China’s Push for Global Power**. Knopf Publishing Group, 2017.

“Full text of President Xi’s Speech at Opening of Belt and Road Forum.” **China Global Television Network**. ที่มา:
<https://www.cgtn.com/>

Schwab, Klaus. **The Fourth Industrial Revolution**. World Economic Forum, 2016.

แนวทางการศึกษาเรื่องเล่า : พัฒนาการของระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ Narrative Approach : Development of Qualitative Methodology

พลตรี ดร.จิรศักดิ์ สุขวัฒนา¹

บทคัดย่อ

การสร้างความรู้จากเรื่องเล่าเป็นพัฒนาการของวิธีวิทยาการเชิงคุณภาพในแวดวงการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ที่เริ่มขึ้นอย่างชัดเจนเมื่อต้นศตวรรษที่ 20 เนื่องจากเรื่องเล่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่มนุษย์ใช้เรียนรู้ความรู้สึกนึกคิดต่อกัน บุคคลจะฟังเรื่องเล่าและเล่าเรื่องตลอดเวลา เรื่องเล่าของแต่ละบุคคลจึงเป็นชุดประสบการณ์ที่มีคุณค่าในการเรียนรู้ ก่อให้เกิดความเข้าใจต่อปรากฏการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนประเด็นการสร้างอัตลักษณ์ตัวตนของบุคคล การสร้างความรู้จากเรื่องเล่าเป็นวิธีวิทยาที่แตกต่างกับการแสวงหาความรู้ในยุคสังคม “สมัยใหม่” ที่มีฐานคิดปฏิฐานนิยมโดยสิ้นเชิง โดยเฉพาะชีวิตของผู้คนที่ได้รับผลกระทบอย่างมากจากวิธีคิดปฏิฐานนิยมที่สร้างให้บุคคลกลายความเป็นอื่นของสังคม การศึกษาเรื่องเล่าของบุคคลเหล่านั้นจึงเป็นการเปิดพื้นที่ของชุดความจริงส่วนตัวสู่ปริมณฑลสาธารณะจากผู้เล่าเรื่องเอง พลังอำนาจของเรื่องเล่านี้จึงเป็นการสร้างความรู้และความจริงของสังคมในมิติที่ต่างออกไปจากกรอบเรื่องเล่ากระแสหลัก แนวทางการศึกษาเรื่องเล่าของบุคคลที่หลากหลายนับเป็นวิธีวิทยาในการสร้างความรู้ซึ่งถูกละเลยจากแวดวงวิชาการโดยการวิจัย ให้ความรู้ย่อย ๆ เหล่านั้นได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของระบบความรู้ในสังคมอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม

¹ อดีตผู้ทรงคุณวุฒิกองทัพบก และนักวิชาการอิสระ

คำสำคัญ : แนวทางการศึกษาเรื่องเล่า พัฒนาการ ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ

Abstract

Since the early 20th century, the narration has been a considerable tool for learning human's interactive sentiment. With this reason, it has been considered as the vital qualitative methodology for generating knowledge in social sciences. Theoretically, the receiver will repeatedly pass along a message to others, resulting from the individual's unique experience, which is important not only for the phenomenon comprehension of human, but also for originating one's self identity. Compared with other methodologies in the modern society, which totally rely on positivism, the generation of knowledge through the narration is significantly different, especially for those heavily affected by the positivism, as it is likely for them to become The Other. The narrative study from the dominated: therefore, is the disclosure of the personal fact to the public by such the narrators, which makes the knowledge by narration enormously different from the grand narrative. Nevertheless, in spite of the essential role on equalizing the fragmented knowledge in our society, the narrative studies have been ignored by most scholars.

Keywords : Narrative Approach, Development,
Qualitative Methodology

บทนำ

ชีวิตจริงที่เราดำเนินอยู่แต่ละนาที่อันเป็นปัจจุบันนั้นหากจะนำเรื่องราวในอดีตมาคิดย้อนเพื่อการทำนายคาดการณ์อนาคต นั่นคือ การทำให้ชีวิตเป็นเรื่องเล่า โดยการตีความความทรงจำ ลำดับเหตุการณ์ แล้วนำกลับมาเรียบเรียงโดยผู้เล่า เพื่อให้เรื่องราวนั้นสามารถจะสื่อความหมายเกี่ยวกับชีวิต ในความเป็นจริงแต่ละวันนั้น เราต้องทั้งฟังเรื่องเล่าและเล่าเรื่องตลอดเวลา การเล่าเรื่องเป็นกิจกรรมที่คนเรากระทำเสมอกับสิ่งที่พบเห็น สิ่งที่ได้ทำผสมผสานกับสิ่งที่อยากทำ อยากให้เป็นสิ่งที่ชอบและสิ่งที่ไม่ชอบในเรื่องเล่านั้น เรื่องเล่าของแต่ละบุคคลเป็นชุดประสบการณ์ที่ให้คุณค่าในการเรียนรู้ ก่อให้เกิดความเข้าใจต่อปรากฏการณ์และเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นประสบการณ์ของแต่ละบุคคล การศึกษาเรื่องเล่าได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพทั้งในด้านสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา กระบวนการวิจัยซึ่งเป็นการสร้างความรู้ในยุคสมัยใหม่นั้น มิได้เปิดโอกาสให้เรื่องเล่าย่อย ๆ อันเป็นประสบการณ์ชีวิตของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ได้มีโอกาสสร้างความรู้ในระบบสังคม แต่กระบวนการวิจัยโดยนักวิชาการยุคแนวคิด/ทฤษฎีหลังสมัยใหม่ได้เปลี่ยนวิธีมองโลกที่แตกต่างออกไป เปิดโอกาสให้เรื่องเล่าประสบการณ์ชีวิตของบุคคลต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวของคนธรรมดาหรือของผู้ที่สังคมให้ชื่อว่าเปี่ยมเบนได้เข้ามาเป็นส่วนสำคัญ ในวิธีวิทยาการสร้างความรู้จากเรื่องเล่าที่มีความหลากหลายของมนุษย์ ทำให้ผู้ศึกษาได้รับรู้เกี่ยวกับวิถีการดำรงชีวิต ความรู้สึกนึกคิดและการมองโลกในรูปแบบต่าง ๆ ที่ถูกบิดเบือนจากความรู้กระแสหลัก นัยที่สำคัญของวิธีวิทยาการศึกษาเรื่องเล่า คือ การเปิดพื้นที่ของชุดความจริงส่วนตัวสู่ปริณิถนาสาธารณะที่มีเจตจำนงของผู้เล่าเรื่องเองและมีอำนาจของเรื่องเล่าอันอันเป็นความรู้ในการสร้างความจริงได้

แนวทางการศึกษาเรื่องเล่า: พัฒนาการของระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ อันเป็นชื่อเรื่องของบทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะนำเสนอ วิธีวิทยาการวิจัย

แนวทางการศึกษาเล่าเรื่อง โดยแรกเริ่มบทความจะปูพื้นฐานเกี่ยวกับพัฒนาการของวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ จากนั้นจึงจะเป็นประเด็นคำถามสำคัญที่ว่า อะไรคือ เรื่องเล่าในฐานะที่เป็นความรู้ ที่นำไปสู่กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ตัวตน (Self Identity) เพื่อที่จะศึกษาว่ามนุษย์เราได้ผ่านชีวิตหรือประสบการณ์อะไรมาบ้าง สิ่ง que ศึกษาผ่านมานั้นได้สร้างการเปลี่ยนแปลงอย่างไร ในประเด็นที่ผู้วิจัยมีความสนใจ และต้องการศึกษา โดยสะท้อนออกมาจากตัวผู้เล่าเองเพื่อความเข้าใจวิธีวิทยาการศึกษาเรื่องเล่าอย่างลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

พัฒนาการของระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยเชิงคุณภาพ คือ กระบวนการศึกษาวิจัยปรากฏการณ์ที่อยากศึกษาในเชิงลึก เพื่อทำความเข้าใจในประเด็นปัญหาอย่างลึกซึ้ง โดยไม่มีการกำหนดกรอบแนวความคิดเกี่ยวกับปัญหาไว้ล่วงหน้า ไม่มีการวิเคราะห์เชิงสถิติของตัวแปรและความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ แต่จะอาศัยการตั้งคำถามวิจัยเป็นตัวกำกับ ไม่มีสมมติฐาน หรือคำถามที่ต้องพิสูจน์ แต่มุ่งที่การทำความเข้าใจในสถานการณ์ชีวิตของผู้คนและชุมชน จากการตีความหมายข้อมูลของผู้วิจัยในปรากฏการณ์ที่ศึกษา โดยมีความมุ่งหวังว่า ความรู้ความเข้าใจที่ได้มานั้นมีมากมายเพียงพอที่จะนำมาสร้างทฤษฎีที่ก่อให้เกิดความรู้ใหม่ ที่ได้จากการเก็บข้อมูลไปวิเคราะห์ไปพร้อม ๆ กัน ไม่มีการกำหนดขนาดของตัวอย่างที่เป็นผู้ให้ข้อมูล (หรือผู้ร่วมวิจัย) ไว้ล่วงหน้า แต่จะเพิ่มหรือลดขึ้นอยู่กับความอิ่มตัวของความรู้ (Theoretical Saturation) เมื่ออิ่มตัวเมื่อใด ก็หยุดทำการเก็บ/วิเคราะห์ข้อมูลเพิ่ม

กระบวนการศึกษาวิจัยของแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพในปัจจุบันนี้ ได้เปลี่ยนแปลงและแตกต่างจากการวิจัยเชิงคุณภาพดั้งเดิมไปอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงทศวรรษที่ผ่านมามีการพัฒนาการอย่างรวดเร็ว ทั้งในระดับวิธี (Methods) และ ระดับวิธีวิทยาการวิจัย (Methodology) จะเห็นได้ว่า นับตั้งแต่ปี 1980 ที่ผ่านมามีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างมากในวงการวิจัยทางสังคมศาสตร์

ทั้งในระดับบุคคล วงการวิชาชีพ และอื่น ๆ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงโลกาภิวัตน์ในทุกแง่มุม ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง ชาติพันธุ์ นิเวศวิทยา ศาสนา ระบบกฎหมาย ที่สร้างประเด็นปัญหาต่าง ๆ มากมายในการบริหารองค์การ กลุ่มบุคคล โครงการ นโยบาย และมาตรการต่าง ๆ ของรัฐ การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้มีผลกระทบอย่างมากต่อวิถีวิทยาการวิจัยที่ต้องใช้ในการศึกษา เพื่อการแสวงหาข้อเท็จจริงและข้อเสนอแนะที่ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างแท้จริง (Real Impact Research)

พัฒนาการความก้าวหน้าทางการวิจัยเชิงคุณภาพ แบ่งออกได้เป็นสองส่วนที่แตกต่างกัน ส่วนที่หนึ่งคือ งานวิจัยที่เป็นเนื้อหาสาระ (Substantive Research) ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง สิ่งแวดล้อม การบริหารและการจัดการประเด็นปัญหาด้านต่าง ๆ ส่วนที่สอง คือ ส่วนที่เป็นประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology) โดยเฉพาะทั้งในเชิงปรัชญาของกระบวนการทัศน์การวิจัย คือ ธรรมชาติของความเป็นจริง (Ontology) ความเป็นศาสตร์หรือธรรมชาติของความรู้ (Epistemology) ของสิ่งที่ศึกษา

ด้านระเบียบวิธีวิจัยและวิธีการวิจัยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก อาจกล่าวได้ว่าความก้าวหน้าด้านวิทยาการวิจัย แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2555: 16-17)

1) กลุ่มประเภทวิธีนั้นๆ โดยเฉพาะ (Specific Methods) ตัวอย่างเช่น การศึกษา อัตชีวประวัติ (Autobiography Studies) แนวทางการเล่าเรื่อง (Narrative Studies) วิทยาการด้านภาพ (Visual Methodology) วิธีการศึกษาระยะยาว (Longitudinal Methods) วิทยาการกลุ่มสนทนา (Focus Group Method) และกลยุทธ์การวิจัยเชิงมีส่วนร่วม (Participatory Research)

2) กลุ่มประเภทการบูรณาการวิธีการหรือแนวทางที่มีอยู่ (Mixed Methods of Methodologies) คำว่า “วิทยาการ” หมายถึงกลุ่มวิธีที่ใช้หลายวิธี

หลายแนวทางร่วมกัน ในกลุ่มประเภทบูรณาการวิธีต่าง ๆ ที่มีอยู่ ได้แก่ (ก) การบูรณาการวิธีการต่าง ๆ ที่มีอยู่การใช้ร่วมกัน (The Integration of Existing Methods) และ (ข) การบูรณาการวิธีวิทยาที่มีอยู่มาใช้ร่วมกัน (The Integration of Existing Methodologies)

ความก้าวหน้าด้านวิธีวิทยาการวิจัยนี้เกิดจากเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ได้ทั้งข้อค้นพบ และให้ข้อเสนอแนะที่สามารถก่อให้เกิดผลกระทบ (Impact) ในการทำงานวิจัย แทนการยึดมั่นถือมั่นต่อวิธีการใดวิธีการหนึ่ง หรือแนวทางใดแนวทางหนึ่ง

วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นวิธีการวิจัยที่มีการนำมาใช้มากกว่าหนึ่งศตวรรษแล้ว แต่จำกัดอยู่ในวงการแคบ ๆ เป็นเวลาช้านานด้วยเหตุผลหลายประการ (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2555: 18-19)

ประการแรก ก่อนช่วงทศวรรษ 1960 มีมุมมองว่า การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นเรื่องของความคิดริเริ่มของนักวิจัยแต่ละคน โดยในช่วงเวลาดังกล่าว การวิจัยเชิงปริมาณกำลังเป็นที่แพร่หลาย เพราะสอดคล้องกับความคิดเกี่ยวกับความเป็นศาสตร์ที่ต้องมีการเก็บข้อมูลมาพิสูจน์ความถูกต้องด้วยกระบวนการวิจัยที่ใช้ข้อมูลตัวเลขมาวิเคราะห์ด้วยวิธีทางสถิติตามแนวทางวิทยาศาสตร์ วิธีการวิจัยในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นเรื่องของการทดลอง (Experimentation) และการเก็บข้อมูลด้วยการสำรวจ (Survey) ตามแนวทางการวิจัยเชิงปฏิฐานนิยม (Positivism) ที่นักวิทยาศาสตร์ในช่วงเวลาดังกล่าวถือว่า เป็นวิธีการเดียวของความเป็นศาสตร์เท่านั้น

ประการที่สอง ความล่าช้าในการพัฒนาการของวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ เกิดจากการไม่มีตำราหรือคู่มือที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการสอนการศึกษาค้นคว้าวิจัย เพราะเห็นว่าการปฏิบัติงานวิจัยในสนาม เป็นบางสิ่งบางอย่างที่ต้องเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Learning by Doing) เมื่อเป็นเช่นนั้น ไม่จำเป็นต้องมีเทคนิคการปฏิบัติงานสนามที่ตายตัว และวิธีการต่าง ๆ ไม่อาจสอนกันได้ ต้อง

อาศัยการฝึกปฏิบัติเรียนรู้ด้วยตนเองจากการออกงานสนาม นักวิชาการต่างเชื่อและยึดเป็นแนวทางปฏิบัติดังกล่าวมาหลายทศวรรษว่า การเรียนรู้โดยการลองถูกลองผิด (Trial and Error) ในสนาม เป็นสิ่งที่เพียงพอแล้ว

ประการที่สาม นักวิจัยเชิงคุณภาพ มีความเห็นว่าการวิจัยเป็นเรื่องของวิธีการ (Means) ในการบรรลุเป้าหมาย (Goal) แต่วิธีการไม่เป็นเป้าหมายในตัวของมันเอง เป้าหมายหลักของการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การได้มาซึ่งความรู้เชิงเนื้อหา และ/หรือทฤษฎี โดยมองว่ากฎกติกาต่าง ๆ ทางด้านระเบียบวิธีเป็นปัญหาและอุปสรรค ที่อาจทำให้นักวิจัยไขว้ไขวไปจากเป้าหมายหลัก การให้ความสนใจจดจ่ออยู่ที่ระเบียบวิธีการศึกษา มีผลในเชิงลบต่อผลของการวิจัย

มุมมองดังกล่าวที่ต่อต้านระเบียบวิธี (Anti-Methodological) และเป็นทัศนคติเพื่อฝัน และเป็นปฏิปักษ์ต่อกฎ (rule-recalcitrant and romantic attitude) และเป็นลักษณะของการวิจัย ในช่วงแรกของประวัติศาสตร์การวิจัยเชิงคุณภาพ ประจวบกับมีนักวิชาการ (Feyerabend, 1975 อ้างถึงใน สุขชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2555) ได้เขียนตำราชี้แจงเหตุผลและข้อโต้เถียงถึงการฟื้นตัวของการต่อต้านระเบียบวิธีนักสังคมศาสตร์เอง เช่น นักสังคมวิทยา และนักจิตวิทยายังคงทำการวิจัยสนามต่อความเข้มแข็งของอคติว่างานวิจัยเชิงคุณภาพได้ผลที่ขาดความถูกต้อง เพราะแม้แต่ใช้วิธีการและเทคนิคที่ยังพิสูจน์ไม่ได้ว่าเชื่อถือได้ ด้วยเหตุนี้เองที่ทำให้ตำราการวิจัยเชิงคุณภาพจึงยังไม่เกิดขึ้นนานถึง 60 กว่าปี

เวลาผ่านไปจนถึงช่วงปลายทศวรรษ 1960 นักวิจัยเชิงคุณภาพเริ่มมองเห็นความจำเป็นที่ต้องเปรียบเทียบความแตกต่างกับการวิจัยเชิงปริมาณอย่างเป็นระบบ กลาสเซอร์และสเตรสส์ (Glaser & Strauss, 1967) จึงได้เขียนตำราการวิจัยเชิงคุณภาพเรื่อง The discovery of grounded theory: Strategies for qualitative research ขึ้นมาให้นักศึกษาและนักวิจัยใช้อ้างอิง เมื่อต้องเสนอโครงการวิจัยต่อหน่วยงานต่าง ๆ ที่ปกติมักจะต่อต้านการวิจัยเชิงคุณภาพ

นักวิชาการทั้งสองเริ่มกระบวนการกำหนดกฎ กติกา วิธีการ ทำการวิจัยเชิงคุณภาพ เนื่องจากเกรงว่าการวิจัยเชิงคุณภาพจะไม่ปรากฏอยู่ในหลักสูตรการเรียนรู้ภายใต้ระบบของแนวคิดปฏิฐานนิยม (Fielding, 2004. อ้างถึงใน สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2555) ผลงานดังกล่าวของกลาซเซอร์และสเตรสส์ ทำให้เกิดการยอมรับทฤษฎีฐานรากในเชิงระบบและมีความเข้มงวดที่เปรียบเทียบกับวิธีการเชิงปริมาณได้

ในช่วงทศวรรษ 1990 ได้มีการเปลี่ยนแปลงบทบาทด้านระเบียบวิธีการวิจัยทั้งแนวทางเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เป็นที่รู้กันว่าการวิจัยเชิงปริมาณมีความเข้มแข็งด้านการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ทางสถิติ ในขณะที่การวิจัยเชิงคุณภาพได้สะสมประสบการณ์มากในด้านการจัดเก็บข้อมูล ซึ่งความเข้มแข็งของฝ่ายหนึ่งเป็นความอ่อนแอของอีกฝ่ายหนึ่งต่างฝ่ายต่างเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนโดยนักวิจัยเชิงปริมาณหันมาให้ความสนใจในการจัดเก็บข้อมูลมากขึ้น และนักวิจัยเชิงคุณภาพหันมาให้ความสนใจในด้านการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งเป็นการแก้ไขจุดอ่อนของแต่ละฝ่ายการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เช่น การวิเคราะห์ข้อมูลสนทนา (Conversion Analysis) และการวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse Analysis)

การพัฒนาแนวคิดใหม่เชิงระเบียบวิธี เช่น การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพระยะยาว (Qualitative Longitudinal Research) เพื่อติดตามการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นหลังจากการศึกษาครั้งแรก หรือการศึกษาเทคนิคการวิจัยที่ใช้อัตชีวประวัติเป็นฐาน (Auto Biographical based Research Techniques) ซึ่งวิวัฒนาการมาจากอัตชาติพันธุ์พรรณนา (Auto Ethnography) แต่แทนที่จะศึกษาในบริบทของวัฒนธรรม (Cultural Context) กลับศึกษาในบริบทของปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) จึงควรเรียกว่า Auto Phenomenography โดยผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้เข้าร่วมวิจัย ไม่เพียงแต่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับประสบการณ์ของ

ตนแต่ยังขยายความเข้าใจ (Empathy) ในประสบการณ์ของผู้เข้าร่วมคนอื่น ๆ ด้วย (Gruppetta, 2011)

สรุป การวิจัยเชิงคุณภาพได้พัฒนาวิธีการวิจัยไปอย่างมากจากเดิมที่ไม่มีกฎ กติกา ไม่มีตำราในการเรียนการสอน ผู้ที่สนใจจะทำการวิจัยเชิงคุณภาพต้องเรียนรู้ด้วยตนเองจากการปฏิบัติงานในสนาม (Learning by Doing) ซึ่งมีปัญหามากในด้านความถูกต้องและความเชื่อถือได้ของผลงาน จนกระทั่งทศวรรษ 1970 จึงได้มีตำราที่กำหนดกฎ ระเบียบ และขั้นตอนของการวิจัยที่ชัดเจน ที่ทำให้นักวิจัยเชิงคุณภาพเป็นที่ยอมรับกว้างขวางมากขึ้น การพัฒนาวิธียาการวิจัยในช่วงหลังเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงเชิงโลกาภิวัตน์ในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านสื่อสังคม (Social Media) ทุกอย่างเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ความคิดใหม่ ๆ วิธีการใหม่ แนวทางการวิจัยใหม่เกิดขึ้น ซึ่งจะเป็นที่ยอมรับว่าเป็นความก้าวหน้าทางด้านวิชาการได้ ต้องผ่านขั้นตอนการทดสอบ การโต้แย้งอย่างมากมาย จนเป็นที่ยอมรับกันและมีการนำมาใช้ได้ในวงการวิจัยเชิงคุณภาพ

เข้าใจให้ลึกซึ้งถึงแนวทางการศึกษาเรื่องเล่ากับกระบวนทัศน์การวิจัย

การวิจัยเป็นกระบวนการสร้างความรู้อย่างเป็นระบบ การแสวงหาความรู้ของนักวิชาการ โดยวิธียาการวิจัยใด ๆ นั้น จะต้องขึ้นอยู่กับฐานคิดของการวิจัยหรือกระบวนทัศน์ของการวิจัย (Paradigm of Research) ซึ่งเป็นคำถามเชิงปรัชญาบนพื้นฐานของระบบความเชื่อ (Belief System) หรือทัศนคติในการมองโลก (World View) กระบวนทัศน์ของการวิจัยประกอบไปด้วยแนวคิดพื้นฐานหลักหรือประเด็นคำถามเชิงปรัชญาที่เกี่ยวกับความจริงและความรู้สามประการ ดังนี้

ประการแรก แนวความคิดเกี่ยวกับความจริงที่เรียกว่า ภาววิทยา หรือ Ontology Assumption เป็นเรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติของความจริงว่า นักวิชาการคิดอย่างไรกับเรื่องความจริง เช่น สิ่งที่นักวิชาการกำลังแสวงหาด้วยกระบวนการ

วิจัย นั้น เชื่อว่าความจริงเป็นสิ่งซึ่งดำรงอยู่แล้ว (Being หรือ Exist) หรือเชื่อว่าความจริงเป็นสิ่งที่มีมนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น (Construct)

ประการที่สอง แนวความคิดเกี่ยวกับธรรมชาติของความรู้ ซึ่งเป็นคำถามเกี่ยวกับญาณวิทยาหรือ Epistemology Assumption ซึ่งจะบอกความสัมพันธ์ของผู้ศึกษาวิจัยกับสิ่งที่ถูกศึกษาตามฐานคิดเกี่ยวกับความจริง เช่น หากเชื่อว่าความจริงเป็นสิ่งซึ่งดำรงอยู่เหมือนโลกทางกายภาพ ผู้ศึกษาวิจัยก็จะทำตัวเสมือนผู้ที่ไม่เอาตัวแยกกับความจริงและศึกษาความจริงอย่างวัตถุวิสัย (Objective) โดยการแยกตัวออกจากสิ่งที่ศึกษาเพื่อเฝ้ามองและสังเกต หรือหากเชื่อว่าความจริงเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น ผู้ศึกษาวิจัยจะเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความรู้นั้น

ประการที่สาม จากแนวความคิดทั้งสองเรื่องจะเป็นฐานคิดที่สำคัญนำไปสู่วิธีวิทยาการวิจัย (Methodology) อันเป็นวิธีการได้มาซึ่งความรู้หรือการค้นหาคำตอบเพื่อให้ได้มาซึ่งการตอบคำถามการวิจัย เช่น หากความจริงเป็นสิ่งดำรงอยู่ ผู้ศึกษาวิจัยจะเลือกวิธีวิทยาการควบคุมปัจจัยต่าง ๆ ที่เข้ามามีอิทธิพลต่อความจริงที่ต้องการศึกษาให้ได้มากที่สุด ทั้งนี้เพื่อให้ได้คำอธิบายที่แน่ชัดของความจริง อันเป็นความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างความจริงที่ต้องการศึกษากับสาเหตุที่ทำให้ความจริงนั้นเกิดขึ้น

นอกจากนี้แล้ว ยังมีประเด็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับแนวคิดหรือประเด็นคำถามทั้งสามประการ ที่สามารถอธิบายกระบวนการทัศนกรวิจัยได้ชัดเจนขึ้นอีกสามประเด็น คือ ประเด็นแรก ความเป็นไปได้ในการที่จะโยงความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล (Causality) ของปัจจัยที่ใช้ในการวิจัย ประเด็นที่สอง บทบาทของ “ค่านิยม” หรือ “อคติ” ในการวิจัย (Axiology) โดยเฉพาะในเรื่องการวิจัย ควรปราศจากค่านิยมหรือปราศจากอคติ และประเด็นสุดท้าย การนำเอาข้อค้นพบจากงานวิจัยไปใช้ที่อื่น ๆ (Generalization) ในบริบทที่แตกต่างกันเป็นไปได้นาน้อยเพียงใด (ชาย โพธิ์สิตา, 2550: 68) ซึ่งความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในกระบวนการทัศน

การวิจัยที่เปลี่ยนแปลง จะทำให้เห็นจุดยืนที่แตกต่างของกระบวนทัศน์ในยุคสังคม “สมัยใหม่” และกระบวนทัศน์ในยุค “หลังสมัยใหม่” มากยิ่งขึ้น

การแสวงหาความรู้ของนักวิชาการในยุคสังคม “สมัยใหม่” มีฐานคิด ปณิธานนิยม เชื่อว่า พฤติกรรมมนุษย์และปรากฏการณ์ทางสังคมเป็นความจริงที่เป็นสิ่งสัมผัสได้ มีรูปแบบและกฎเกณฑ์ เป็นธรรมชาติที่ดำรงอยู่แล้วมากมาย การสร้างความรู้เกี่ยวกับความจริงเหล่านี้จึงเป็นเรื่องของการค้นหาและจัดระบบความจริงนั้นแล้วสรุปเป็นทฤษฎีที่เป็นกฎเกณฑ์อันเป็นสากลใช้โดยทั่วไป หรือที่เรียกว่า เป็นทฤษฎีแม่บทซึ่งเป็นกระแสหลัก (Grand Theory) ในช่วงเวลานั้น สามารถอธิบายความจริงและจัดประเภทของสรรพสิ่งให้มีคุณลักษณะตามทฤษฎีที่กำหนดไว้ วิธีวิทยาการวิจัยจึงมุ่งเอาทฤษฎีที่มีอยู่มาตั้งสมมุติฐานเพื่อการตรวจสอบ สร้างความเชื่อมั่นและยืนยันความถูกต้องของทฤษฎี ว่ามีเงื่อนไขอะไรบ้างที่ทำให้สิ่งเหล่านี้เป็นจริงนำไปสู่การขยายของปริมาณของความรู้ จึงมีการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในวิธีการการศึกษาที่วัดได้อย่างชัดเจนปราศจากอคติของผู้วัด วิธีวิทยาที่ใช้เพื่อสร้างความรู้เช่นนี้ นับเป็นการผลิตซ้ำการดำรงอยู่ของสรรพสิ่งและสังคมเพื่อปรับเปลี่ยนบุคคลให้ปรับตัว และสร้างความก้าวหน้าพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของสังคม ความรู้ที่ศึกษาค้นพบได้ทดสอบได้ตามฐานคิดความเชื่อเช่นนี้ มีความเป็นกลาง ปราศจากอคติ มีความเป็นสากล สามารถนำไปใช้ได้ทั่วไปทุกแห่งหน เช่น ความรู้และเทคโนโลยีจากประเทศตะวันตกที่พัฒนาสู่ความทันสมัยแล้ว สามารถนำมาใช้ในประเทศไทยเพราะได้ตรวจสอบและยืนยันความถูกต้องของทฤษฎีและชุดความรู้นั้น ๆ แล้ว แต่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น คือ ห้า-หกสิบปีแห่งการพัฒนา ประเทศไทยก็ยังคงไม่ได้รับการยอมรับว่าเป็นประเทศพัฒนาแล้วอย่างเช่นประเทศตะวันตก ข้ายังเกิดปัญหาทางสังคมแก่กลุ่มคนต่าง ๆ มากมาย เนื่องจากชีวิตของผู้คนจำนวนมากได้รับผลกระทบอย่างมากจากกฎเกณฑ์ กติกาและการจัดระเบียบสังคมที่ทำให้บุคคลกลายเป็นผู้เปราะบาง เป็นผู้ที่ก่อให้เกิดปัญหากับสังคม หรือไม่เป็นที่ยอมรับ

สังคม และอีกหลายกรณีที่ไม่สามารถดำรงความมีชีวิตบุคคลในสังคมตามความปรารถนาของตนเองได้

ประเด็นคำถามที่สังคมเคลือบแคลงและตั้งข้อสงสัยกับความเชื่อแนวคิดปฏิฐานนิยม ในเรื่องความเป็นกลางหรือการปราศจากอคติของความรู้ ความรู้ที่ค้นพบเป็นสิ่งบริสุทธิ์ทำให้มนุษย์พบทางสว่างแห่งปัญญาและสามารถนำมาใช้โดยทั่วไป นั่นนะหรือแท้จริงแล้วความรู้เกิดจากเจตจำนงบางอย่างที่จะจัดระเบียบสรรพสิ่งให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการต่างหาก สังคมจึงเริ่มตั้งคำถามเกี่ยวกับความจริง และเริ่มที่จะเชื่อว่าความจริงอยู่ในตัวของมนุษย์ อันเป็นจุดเปลี่ยนของฐานคิดการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ ที่เป็นแนวความคิดของสังคมยุค “หลังสมัยใหม่” ที่เชื่อว่า ความจริงมิได้ดำรงอยู่และรอการค้นพบของมนุษย์และสังคม แต่กลับเชื่อว่าความจริงถูกสร้างขึ้นมาโดยมนุษย์จากการสร้างความหมายจากการที่คนเรามีความสัมพันธ์กับผู้อื่น คำถามเกี่ยวกับญาณวิทยาของความรู้จึงเปลี่ยนไป มุ่งรื้อถอนและตั้งคำถามกับความรู้ว่า ถูกสร้างมาอย่างไร ภายใต้เจตจำนงอะไร วิธีวิทยาการวิจัยจึงเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่เป็นการวิพากษ์และการวิเคราะห์วาทกรรมเมื่อรื้อถอนความรู้แล้ว วิธีวิทยาของการสร้างความรู้ในยุคหลังสมัยใหม่ยังมีความพยายามที่จะมีการวิจัย เพื่อเปิดพื้นที่ให้กับความรู้และความจริงที่ถูกทำให้หายไปจากการรับรู้ของคนในสังคมภายใต้ทฤษฎีกระแสหลักหรือเรื่องเล่ากระแสหลัก (Grand Narrative) ที่ถูกกดทับ ไม่ให้คุณค่า ไม่เป็นที่ยอมรับ เป็นชุดความรู้หรือเรื่องเล่านอกกรอบกระแสหลัก ไม่ให้มีพื้นที่ทางสังคม เช่น ความรู้ที่เกี่ยวกับ “หมอนวด” ภูมิปัญญาไทยหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้หายไปจากความสนใจของสังคม และเพิ่งถูกรื้อฟื้นปลุกกระแสภูมิปัญญาไทยและท้องถิ่นนิยมกัน เมื่อไม่นานมานี้เอง

จากฐานคิดที่ว่ามนุษย์มีความรู้สึกนึกคิดของตนเองในการสร้างความหมายใหม่ให้กับตนเอง มิได้ถูกรอบงำจากทฤษฎี/ความรู้กระแสหลัก แนวทางการศึกษาเรื่องเล่า (Narrative Approach) ประสบการณ์ชีวิตของบุคคลที่หลากหลาย จึง

นับเป็นวิธีวิทยาหนึ่งในการสร้างความรู้ซึ่งถูกละเลยจากแวดวงวิชาการ โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ความรู้ย่อย ๆ เหล่านั้นได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของระบบความรู้ในสังคมอย่างเท่าเทียม เสมอภาค และมีความสำคัญอย่างยิ่งโดยเฉพาะในประเด็นการศึกษา กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ตัวตนของบุคคล

เรื่องเล่ากับการสร้างความรู้การวิจัยด้านสังคมศาสตร์

ในบรรดารูปแบบและวิธีการที่หลากหลายในการเรียนรู้ของมนุษย์ เรื่องเล่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่มนุษย์ใช้เรียนรู้ความรู้สึกรู้สึกนึกคิด ที่เป็นความประณีตละเอียดอ่อน การเล่าเรื่องและการเรียนรู้จากเรื่องเล่า เป็นความสามารถที่มนุษย์มีติดตัวมาตั้งแต่เกิด มนุษย์เราสามารถเรียนรู้โลกจากการฟังเรื่องเล่าก่อนที่จะรู้จักตัวเลขและการคำนวณเสียอีก การทำความเข้าใจโลกผ่านเรื่องเล่าและการเล่าเรื่องจึงเป็นเรื่องสำคัญ เพราะโลกและการดำรงอยู่ของสรรพสิ่งปรากฏในความรับรู้ของมนุษย์ในรูปของเรื่องราว

การเล่าและฟังเรื่องราวผ่านเรื่องเล่าเพื่อการสื่อสาร การทำความเข้าใจกับบุคคลและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เข้ามาในชีวิตจึงเป็นเรื่องสำคัญ เมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้นในชีวิต บุคคลจะตีความและสร้างความหมายสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เป็นประสบการณ์ของบุคคลนั้น ๆ การจัดระเบียบประสบการณ์ที่ผ่านมาในรูปเรื่องเล่าที่มีความหมาย เป็นวิธีการที่บุคคลจะสามารถรับรู้และเข้าใจชีวิตตนเองอย่างเป็นระบบ บุคคลจะสร้างเรื่องราวของตนเองอยู่ตลอดเวลา ชีวิตของคนประกอบสร้างขึ้นมาจากเรื่องราวต่าง ๆ มากมาย เรื่องราวประสบการณ์ และประวัติความเป็นมาของแต่ละบุคคลล้วนมีที่มาที่ไป เรื่องเล่าในชีวิตของคนแต่ละคนจึงเป็นชุดประสบการณ์ของชีวิตที่มีคุณค่าต่อการเรียนรู้อย่างมาก มีความสำคัญต่อชีวิตสามารถนำมาศึกษาถึงกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ตัวตนของบุคคลได้ว่า ตัวบุคคลเป็นใคร มีเรื่องราวในอดีตเป็นอย่างไร ปัจจุบันบุคคลนั้นคิดอย่างไรกับตัวเอง มอง

ว่าตัวเองเป็นอย่างไร ทำไมเป็นอย่างนี้และเป็นอย่างนั้นได้อย่างไร และจะดำเนินชีวิตในอนาคตอย่างไร (Harris, 2007 อ้างถึงใน นภาพรณ์ หะวานนท์, 2552: 7) โดยบุคคลเป็นผู้กำหนดและสร้างเรื่องราวขึ้นเองจากจินตนาการประสบการณ์ชีวิตที่ผ่านมาเชื่อมโยงกับบริบททางสังคม สภาพแวดล้อมและเงื่อนไขทางวัฒนธรรมในสังคมที่บุคคลนั้นมีชีวิตอยู่ เรื่องเล่าจะสะท้อนระบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่บุคคลดำรงชีวิตอยู่ในขณะนั้น (Sharkey, 2004 อ้างถึงใน นภาพรณ์ หะวานนท์, 2552: 7) ในการสร้างเรื่องราว บุคคลจะเชื่อมโยงตนเองอื่น ๆ และกับประวัติศาสตร์ชีวิตของตนเอง

วิลเลียม จี เทียร์นีย์ (William. G. Tierney) ได้กล่าวถึง ความสัมพันธ์ระหว่างยุคหลังสมัยใหม่และเรื่องเล่าประสบการณ์ของชีวิตว่าจะช่วยให้ทั้งผู้เขียนและผู้อ่านวิพากษ์เรื่องราวภายในอดีตในฐานะที่จะพัฒนาไปสู่อนาคตได้ (Tierney, 2000: 538) การเรียนรู้ที่เกิดจากการศึกษาเรื่องเล่าประสบการณ์ชีวิตจากเจ้าของเรื่องเองจะสะท้อนอัตลักษณ์ (Identity) บางมุมของผู้นั้น ที่เป็นภาพตัวแทนของกลุ่มได้โดยผ่านสายตาของผู้อ่านให้ได้ทำความเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นวิธีคิด การปรับตัวการจัดการกับปัญหาในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อความลึกซึ้งในความเข้าใจปัญหาและความรู้สึกของบุคคลเหล่านั้นอันสอดแทรกเป็นความรู้ อยู่แทบทุกตอนของชีวิต

การศึกษาเรื่องเล่าเป็นวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพวิธีหนึ่ง โดยการวิเคราะห์จากรายละเอียดของประสบการณ์ที่ผ่านเข้ามาในเรื่องเล่าประสบการณ์ชีวิต (Life Experience) หรือประวัติคำบอกเล่า (Oral History) ของบุคคลมีเป้าหมายที่การรวบรวมเรื่องราวที่เป็นแกนสำคัญ (Important Themes) ในฐานะที่เป็นผู้กระทำการ (Actor) หรือการเป็นตัวแทนของผู้เล่าเอง (Agency) เพื่อนำเสนอความเป็นตัวตนของตนเอง ท่ามกลางสังคมที่เต็มไปด้วยความหลากหลาย

และการเปลี่ยนแปลงสู่ความเข้าใจถึงพลวัตการดำรงอยู่ของการสร้างความหมาย และยุทธวิธีในการตอบโต้ และการเคลื่อนไหวของสังคมของบุคคลเหล่านี้ เรื่องเล่า ประสบการณ์ชีวิตเป็นการเข้าไปสู่ชีวิตหนึ่งซึ่งสามารถสะท้อนประเด็นเรื่องราวส่วนตัว (Private) มาสร้างเป็นความรู้ในพื้นที่สาธารณะ (Public Knowledge) โดยเฉพาะประสบการณ์ความรู้ที่ไม่เคยเป็นที่รับรู้ของสังคม ประสบการณ์ที่ถูกกีดกันพลักไสของบุคคลที่ถูกทำให้เป็นอื่น (The Other) ซึ่งเป็นเสียงจากกลุ่มบุคคลที่มีตำแหน่งแห่งที่นอกสังคมส่วนใหญ่ เป็นบุคคลที่ถูกกีดกัน เบียดขับ และถูกสร้างความหมายให้เป็นบุคคลที่เป็นภาระของสังคม อยู่นอกสายตาและทัศนวิสัยของสังคม บุคคลผู้ซึ่งได้รับนิยามความหมายของระบบคุณค่า และวัฒนธรรมที่ถูกกำหนดโดยสังคมส่วนใหญ่ว่า ไม่มีความสำคัญ ไม่มีค่า ก่อความ สร้างความผิดปกติ เบี่ยงเบน ไม่เป็นที่พึงประสงค์ จึงไม่มีพื้นที่ในทางสังคม ไร้สิทธิ ไร้เสียง ไม่กล้าที่จะเปิดเผยตัวเองและหลบซ่อนตัวเองอยู่ในชอกหลืบต่าง ๆ ของสังคม เช่น เรื่องราวชีวิตของเกย์ หรือหญิงรักหญิง ซึ่งเป็นเรื่องเล่าที่เผยให้เห็นว่าเพศสถานะเป็นสิ่งที่ถูกผลิตโดยสังคม ไม่ใช่สิ่งที่เป็นธรรมชาติ แต่ถูกทำให้เป็นธรรมชาติจากความรู้ ทฤษฎีเรื่องเพศที่จะต้องมีเพศเพียง 2 เพศ คือหญิงกับชายเท่านั้น นอกจากนั้นคือ ผู้เบี่ยงเบน หากสังคมกำหนดให้มีเพศ 3 เพศ ความเป็นเกย์ เรื่องราวของหญิงรักหญิง หรือเลสเบี้ยน ก็จะไม่ดำรงอยู่ในฐานะผู้เบี่ยงเบน เป็นต้น

การศึกษาเรื่องเล่าจึงเป็นการศึกษาเพื่อเปิดพื้นที่ เปิดโอกาสให้สิทธิและเสียงบุคคลที่เคยนิ่งเงียบมานาน ไม่อาจพูดแสดงเหตุผลต่าง ๆ ได้มีโอกาสแสดงออกนำเสนอเรื่องราวเป็นตัวตนของตัวเอง การได้ศึกษาเรียนรู้เรื่องราวจากคำบอกเล่าของบุคคลเหล่านี้ โดยใช้วิธีการศึกษาเรื่องในกระบวนการวิจัยจะทำให้สามารถเข้าใจถึงปัญหาของบุคคลเหล่านี้อย่างลึกซึ้ง ในเรื่องกำหนด การวางแผนแนวทางชีวิตและการตัดสินใจทางสังคมของตนเอง ในการค้นหาความหมายต่าง ๆ ของชีวิตและวิถีการดำรงชีวิตของแต่ละบุคคลที่เป็นกระบวนการ

เฉพาะของบุคคลใดบุคคลหนึ่งในบริบท สภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน เรื่องเล่าของแต่ละบุคคลมีความหลากหลาย ไม่ได้เป็นไปในรูปแบบเดียว ทั้งยังเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จำเป็นต้องนำบริบททางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมืองมาพิจารณา นำไปสู่การแก้ไขปัญหาก็ถูกจุด ตรงประเด็นและถูกต้องในสิ่งที่สะท้อนมาจากผู้เล่าที่เป็นเจ้าของปัญหาเอง มิใช่การแก้ไขปัญหามาจากการค้นพบ ตรวจสอบของบุคคลที่มีได้เป็นเจ้าของปัญหา เช่น การแก้ปัญหาเด็กติดยาเสพติด ที่มีอาจจะแก้ไขได้ ยังดำรงอยู่คู่กันกับสังคมไทย เนื่องจากการค้นหาสาเหตุของยาเสพติดว่ามาจากปัญหาครอบครัว มาจากกลุ่มเพื่อน มาจากโรงเรียน และมาจากสาเหตุอื่น ๆ จึงมีความพยายามกำจัดสาเหตุเหล่านั้น แต่กำจัดอย่างไรก็ยังพบปัญหาเด็กติดยาเสพติดเช่นเดิม ขั้วร้ายจะมีปัญหาเพิ่มมากขึ้นเพราะสาเหตุที่สำคัญนั้นมาจากตัวเด็กเองที่ไม่ได้มองว่ายาเสพติดเป็นสิ่งไม่ดี แต่เป็นเรื่องท้าทายอำนาจ หากไม่เข้าใจในเรื่องราวชีวิตของเขา การแก้ไขปัญหาก็ติดยาเสพติดก็คงเป็นไปได้ยาก

การศึกษาเรื่องเล่าจึงนับเป็นวิธีวิทยาของการวิจัยที่ยอมรับความหลากหลายของความเป็นตัวตนของมนุษย์ ในการนำเรื่องเล่าย่อย ๆ ที่มีในเรื่องเล่ากระแสหลักได้เปิดเผยตัวตนออกมาอย่างมีศักดิ์ศรีเพื่อเชื่อมโยงชุดความรู้เล็ก ๆ จากการวิจัยแนวนี้ในการสะท้อนภาพชีวิตสู่การพัฒนาสังคมอย่างแท้จริง วิธีการศึกษาเรื่องเล่าเป็นพัฒนาของวิธีวิทยาการเชิงคุณภาพในแวดวงการศึกษาด้านสังคมศาสตร์ที่เริ่มขึ้นอย่างชัดเจนเมื่อต้นศตวรรษที่ 20 ในฐานะที่เป็นปรากฏการณ์และวิธีการนำเสนอความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับโลกทางสังคม ปัจจุบันนี้วิธีการศึกษาเรื่องเล่าได้นำไปใช้ในแวดวงวิชาการสาขาต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง (Elliot, 2005)

เรื่องเล่าของบุคคลกับการสะท้อนอัตลักษณ์ทางสังคมและตัวตน

การศึกษาเรื่องเล่า มีเป้าหมายที่จะทำให้มนุษย์สามารถนำเรื่องราวของตัวเองออกมาสู่สังคม เป็นการเปิดพื้นที่ให้กับอัตลักษณ์ของบุคคลที่ไม่มีโอกาสได้

แสดงได้เข้ามาอยู่ในสังคม ประเด็นในการศึกษาเรื่องเล่าจึงมีความเกี่ยวข้องกับคำว่า อัตลักษณ์หรือ Identity ซึ่งสามารถพิจารณาได้ใน 2 ความหมาย คือ อัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity) และอัตลักษณ์ของตัวตน (Self Identity) ซึ่งมักมีความหมายเกี่ยวข้อง หักซ้อนคาบเกี่ยวกันอยู่ จึงจำเป็นต้องอธิบายความหมายให้ชัดเจน เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง

อัตลักษณ์ทางสังคม คือ ความเป็นตัวตนที่มีความสัมพันธ์กับสังคม หมายถึงโครงสร้างสังคมกำหนดพฤติกรรม การแสดงออกที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่และความสัมพันธ์ทางสังคมของปัจเจกต่อคนอื่น ๆ ในสังคม นั่นคือ แนวความคิดหรือความคาดหวังที่คนอื่นมีต่อตัวเรา (Barker, 2000: 167-168)

สำหรับอัตลักษณ์ของตัวตนเป็นความเกี่ยวข้องของความคิด ความรู้สึก อารมณ์ และการตีความของปัจเจกบุคคลในการให้นิยามความหมายของตัวตนของเขาเอง เมื่อเขามีความสัมพันธ์กับโลกผู้คนและสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เรียกได้ว่าเป็นแนวความคิดหรือมโนทัศน์ที่เรามองตนเอง ด้วยฐานความคิดที่เชื่อว่า มนุษย์เรานั้นไม่ได้เป็นผู้ที่ต้องยอมรับการกระทำจากชุดความรู้กระแสหลัก มนุษย์มีตัวตนที่มีใช้มิเพียงการตีความหมายและการทำความเข้าใจตามความรู้กระแสหลักเท่านั้น แต่มนุษย์สามารถที่จะสร้างความหมายใหม่ได้ ซึ่งก็คือ การสร้างความรู้ชุดใหม่นั้นเอง การวิจัยที่มีกระบวนการทศน์การวิจัยเช่นนี้ นอกจากการรื้อถอนความรู้ชุดเดิมแล้วยังเป็นการใช้กระบวนการวิจัยในการแสวงหาความรู้ชุดใหม่ที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วยจากศีกษากระบวนการสร้างตัวตนของบุคคล

การศึกษาถึงกระบวนการสร้างการสร้างอัตลักษณ์จึงเป็นเรื่องของการตั้งคำถามและให้นิยามว่า “ตัวเราคือใคร และเป็นอะไร” ทั้งในสายตาของตัวเราเองและสายตาที่คนอื่นมองเรา ความเป็นตัวตนของบุคคลมีมิติที่ซ้อนทับระหว่างโครงสร้างสังคม ที่เป็นตัวกำหนดปัจเจกบุคคลกับเสรีภาพในการตีความ ให้นิยามตัวเอง และทำความเข้าใจตัวตนเมื่อสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ปัจเจกบุคคลมี

ฐานะเป็นผู้กระทำ อัตลักษณ์ทางสังคมและอัตลักษณ์ของตัวตนจึงเป็นผลผลิตทางสังคมเชิงกระบวนการที่เกิดจากสังคมกำหนดหรือการตีความของปัจเจก อันเป็นกระบวนการที่ไม่หยุดนิ่ง ไม่ตายตัว แต่จะเปลี่ยนแปลงและเลื่อนไหลไปตามสถานการณ์ ภายใต้บริบททางประวัติศาสตร์และสังคมในแต่ละช่วงเวลา จากสถานการณ์แวดล้อมหนึ่งสู่อีกสถานการณ์แวดล้อมหนึ่ง (Circumstance to Circumstance)

สิ่งสำคัญของการศึกษาการวิจัยด้วยวิธีวิทยา “การศึกษาเรื่องเล่า” คือ การศึกษาอัตลักษณ์ทางสังคมและอัตลักษณ์ตัวตนของบุคคล เป็นกระบวนการที่ถูกผลิตและสร้างโดยสังคมและตัวตนของเขาอย่างไร ในการสร้างนิยามความหมายที่สะท้อนออกมาจากประสบการณ์ชีวิตของบุคคลในอดีตจนปัจจุบันและต่อไปในอนาคต ความสำคัญจึงอยู่ที่ว่าอัตลักษณ์ที่สังคมสร้างไว้มักจะมีลักษณะที่แน่นอนตายตัว (Stereotype) ตามตำแหน่งแห่งที่ตามสังคมของบุคคลนั้น ๆ แต่ตัวตนจะเป็นเรื่องราวของบุคคลที่สะท้อน (Reflection) ในสิ่งที่ตัวเขาต้องการจะเป็นอย่างไร จึงจะให้นิยามความหมายหรือสร้างให้เป็นเช่นนั้น หรือกล่าวได้ว่าเป็นความจริง (Reality) เกี่ยวกับตัวตนของเขาเองในสายตาของเขา

กิดเดนส์ (Giddens) ได้ให้ความเห็นถึงการศึกษาอัตลักษณ์และตัวตนว่าสามารถศึกษาได้โดยผ่าน “การศึกษาเรื่องเล่าของชีวิต” โดยเฉพาะในรูปแบบอัตชีวประวัติ (Autobiography) คือ เป็นการศึกษาว่าบุคคลนั้นคิดอย่างไรกับตัวเอง และมองว่าตัวเองเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ซึ่งเป็นการศึกษาอัตลักษณ์ในฐานะที่เป็นโครงการ (Identity as Project) ที่ผู้เล่าฉายภาพในอดีตในสิ่งที่เขาคิด จะเป็นความจริงที่เขาสร้าง (Construct) ขึ้น จนเป็นตำแหน่งแห่งที่ (Social Position) ในปัจจุบันและหลอมรวมไปจนถึงอนาคต (Giddens อ้างใน Barker, 2000: 166-167) อัตลักษณ์ในฐานะที่เป็นโครงการจึงไม่เคยเสร็จสิ้นสมบูรณ์แต่ถูกสร้างอยู่ในกระบวนการตลอดเวลา (Hall, 1996: 16) จากสิ่งที่บุคคลคิดสร้างความหมายมา

จากอดีตเป็นอย่างไรเชื่อมโยงมาถึงปัจจุบัน และการดำเนินชีวิตต่อไปในอนาคตจะเป็นอย่างไร โครงการของแต่ละบุคคลจะมีลักษณะอย่างไร มีโครงเรื่องอย่างไรรู้ขึ้นอยู่กับการหล่อหลอมและอิทธิพลของประสบการณ์ชีวิต ที่หล่อหลอมอัตลักษณ์ทางสังคมและตัวตนของแต่ละบุคคล

เรื่องเล่าตัวเองของบุคคลจึงเป็นส่วนสำคัญในศึกษาย้อน (Retrospective) ไปในประสบการณ์ชีวิตอดีตของบุคคล ทั้งในเรื่องราวทั้งหมดหรือบางส่วนของประสบการณ์ชีวิต ในรูปแบบการเขียนหรือคำบอกเล่า ทีเรซา ดี ลอเร็ตตีส (Teresa de Lauretis) ได้ให้นิยามความหมายของคำว่า ประสบการณ์ (Experience) ว่าเป็นกระบวนการของคนที่ทำให้ความเป็นมนุษย์ (Subjectivity) ถูกสร้างขึ้นมานั่นคือ ขณะที่บุคคลเล่าถึงประสบการณ์ก็คือการสร้างตัวตนขึ้นมา ผ่านกระบวนการสร้างตัวตนของบุคคลขึ้นมาในความสัมพันธ์กับสิ่งอื่น ๆ ฉะนั้นประสบการณ์จึงเป็นกระบวนการที่บุคคลมองว่าตัวเองคือใคร มีที่ทางอย่างไรในสังคมบนความสัมพันธ์กับส่วนอื่นที่เป็นประวัติศาสตร์อันกว้างใหญ่ โดยการศึกษาผ่านเรื่องเล่าที่เป็นภาษาในชีวิตประจำวันของบุคคล (Teresa de Lauretis อ้างใน Scott, Joan W., 1988: 61) ประสบการณ์ชีวิตของบุคคลจึงไม่เพียงแต่เป็นตัวแทน (Representation) ของความจริงจำเท่านั้น แต่เป็นการผลิตสรรค์สร้างอัตลักษณ์ตัวตนอีกด้วย

การสร้างอัตลักษณ์ตัวตนของมนุษย์แต่ละคน ในการให้ความหมายประสบการณ์ชีวิตในอดีตที่มนุษย์ประสบการณ์แต่ละคนใช้ผลิต ปรับปรุงแต่งหรือทำความเข้าใจกับเรื่องเล่าส่วนตัวให้เป็นภาพตัวแทนที่สะท้อนบางมุมของอัตลักษณ์และตัวตน โดยสื่อออกมาทางภาษาในการให้ความหมายกับประสบการณ์ชีวิตมนุษย์ ซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้เชื่อมโยงอดีตปัจจุบันไปสู่อนาคตด้วยกระบวนการคิด พิจารณา ทบทวน สะท้อนและวิเคราะห์ ซึ่งเราอาจกล่าวได้ว่า ประสบการณ์ชีวิตของมนุษย์เป็นผลผลิตเชิงซ้อนที่หลอมรวมเอาทั้งอดีตและปัจจุบันเข้าด้วยกัน

เพื่อค้นหาความหมายและหนทางที่จะก้าวต่อไปในอนาคตเรื่องอัตลักษณ์ทางสังคม
และอัตลักษณ์ตัวตนของบุคคล

การสร้างเรื่องเล่ากับแนวคิดทางวาทกรรม

การศึกษากระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางสังคมและอัตลักษณ์ตัวตนผ่าน
เรื่องเล่าของชีวิต โดยเรื่องเล่าของผู้เล่าเองซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้เล่าปรารถนาจะให้ผู้ฟัง
ได้รับรู้ การแสดงออกด้วยภาษาและการสื่อสารต่าง ๆ ที่เกิดในชีวิตประจำวัน
(Everyday Life) จากอดีตในความทรงจำถึงปัจจุบันและต่อไปในอนาคต การสร้าง
เรื่องราวผ่านเรื่องเล่าถือได้ว่าเป็นการผลิตวาทกรรมอย่างหนึ่ง เป็นเรื่องราวของ
บุคคลสร้างอัตลักษณ์ทางสังคมและอัตลักษณ์ตัวตนจากการรับรู้วิธีคิดหรือการให้
ความหมายของประสบการณ์ชีวิตที่มนุษย์แต่ละคนใช้ผลิตและทำความเข้าใจเรื่อง
เล่าส่วนตัวผ่านภาคปฏิบัติทางภาษาในฐานะของผู้กระทำ (Agent) Hall กล่าว
เน้นว่า กระบวนการสร้างอัตลักษณ์จะถูกสร้างขึ้นภายในวาทกรรมและจะเกิดภายนอก
วาทกรรมไม่ได้ เราจึงต้องการที่จะเข้าใจถึงการผลิตวาทกรรมจากสถาบันใน
เหตุการณ์เฉพาะในการก่อร่างและภาคปฏิบัติทางวาทกรรม (Hall, 2000: 17)
การอธิบายประเด็นอัตลักษณ์จึงเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่าง
ปัจเจกและสังคมด้วย วิธีชีวิตทางวัฒนธรรมในชีวิตประจำวันอันเป็นกระบวนการที่
เป็นเส้นทางหรืออธิบายอัตลักษณ์และตัวตนในแนวคิดหลังสมัยใหม่โดยนักคิดชาว
ฝรั่งเศส ชื่อ มิเชล ฟูโกลต์ (Michel Foucault) ได้ศึกษาและอธิบายในประเด็น
การสร้างอัตลักษณ์ทางสังคมและอัตลักษณ์ตัวตนด้วยแนวคิดทางวาทกรรม
(Discourse)

วาทกรรมคือ ผลผลิตของความรู้ผ่านภาษา (Production of Knowledge
through Language) ในรูปของชุดถ้อยคำทั้งที่เป็นภาษาพูดและภาษาเขียน ซึ่ง
ชุดถ้อยคำเหล่านี้จะสะท้อนความคิดและวิธีคิดของมนุษย์ในเรื่องราวต่าง ๆ ที่
เกิดขึ้นและควรจะเป็นในสังคม ทศนะของฟูโกนั้นเรื่องราวต่าง ๆ เหล่านี้ ก็คือ

ความรู้ (Knowledge) ของมนุษย์นั่นเอง ความรู้เหล่านี้เป็นอำนาจเชิงบวกที่ถูกผลิตและสร้างจากสังคม มีบทบาทในการกำหนด ควบคุมโลกทัศน์ สร้างอุดมการณ์ ความคิด ความเชื่อและกำหนดเป็นกฎเกณฑ์ระเบียบของสังคมเพื่อชี้นำพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม โดยยึดถือเป็นวัฒนธรรมและบรรทัดฐานทางสังคมที่ถูกต้องเหมาะสมและดีงาม มีอำนาจบังคับให้ทุกคนปฏิบัติตามได้โดยปราศจากการตั้งคำถามกับบรรทัดฐานและวัฒนธรรมนั้น ๆ และไม่คิดจะเปลี่ยนแปลงสิ่งเหล่านั้น วาทกรรมจึงเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อจัดระเบียบสรรพสิ่ง (The order of things) ในอำนาจของความรู้เพื่อผลิตถ่ายทอดและต่อยอด ปลูกฝังชุดความรู้นี้ให้ฝังรากลึกในความรับรู้ของบุคคล จนเกิดเป็นระบอบความจริงที่มนุษย์คิดว่าไม่สามารถทำการเปลี่ยนแปลงได้กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางสังคมจึงมิใช่เรื่องที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ แต่อัตลักษณ์ทางสังคมถูกสร้างขึ้นในภาคปฏิบัติการของอำนาจ (Hall, 2000: 18) โดยความรู้ชุดต่าง ๆ จนถูกเล่าส่งผ่านสู่สมาชิกในสังคม รุนแล้วรุนเล่าจนกลายเป็นจิตใต้สำนึกและจิตวิญญาณ (Internalization) ของผู้คนทางสังคมในรูปแบบของกฎระเบียบ (Rules) วินัย (Disciplines) และความ เป็นปกติ (Normalization) ความรู้ชุดนี้เป็นเรื่องเล่ากระแสหลัก (Grand narrative) ที่ครอบคลุมให้บุคคลในสังคมต้องปฏิบัติตามโดยมีรัฐและปราศจากเงื่อนไขจนเกิดเป็นอัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity) ในความสัมพันธ์เชื่อมโยงของปัจเจกบุคคลกับสังคมกล่าวคือ บุคคลมีฐานะเป็นผู้ถูกกระทำจากสังคม โดยการถูกกำหนดบทบาทและหน้าที่ตามตำแหน่งแห่งที่ในสังคม เช่น ความเป็นพ่อแม่ ความเป็นสามีภรรยา ความเป็นครูศิษย์ เป็นต้น อันเป็นหน้าที่เฉพาะเจาะจงของบุคคลที่ต้องทำตามกฎเกณฑ์ที่ตกลงร่วมกันในแต่ละวัฒนธรรมของสังคม

ในความเป็นผู้ถูกกระทำนี้ บุคคลรับเอาอัตลักษณ์ที่สังคมมอบให้มาเป็นของตนด้วยความตระหนักรู้จากอำนาจของความรู้ที่สร้างขึ้นมา โดยมีเจตจำนงเหล่านั้นตามความคิดเห็นของฟูกู เมื่อมีอำนาจที่ได้มา จะมีการต่อต้านเกิดขึ้น

ควบคู่กันไปด้วยเสมอ อันเป็นปฏิบัติการต่อต้านในลักษณะที่เฉพาะแต่ละพื้นที่และแต่ละประเด็นและมีความหลากหลาย ปัจเจกบุคคลจึงเปลี่ยนฐานะทางผู้ถูกระทำ (Subject) มาเป็นผู้กระทำ (Agency) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ บุคคลไม่ยอมรับอัตลักษณ์ที่สังคมสร้างนิยามความหมายให้ จึงสร้างนิยามความหมายในกระบวนการสร้างตัวตน (Self) ขึ้นมาใหม่ เป็นวาทกรรมที่ต่อต้านวาทกรรมหลัก นั่นคือ เรื่องเล่าย่อย ๆ ของประสบการณ์ชีวิตที่บุคคลสร้างขึ้นเป็นวาทกรรมที่ทุกคนเห็นว่ามีเหมาะสมกับบริบทชีวิตปัจจุบันของตนเอง เมื่อบริบทและสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป อัตลักษณ์ทางสังคมและอัตลักษณ์ตัวตนก็เปลี่ยนแปลงปรับเปลี่ยนไปด้วยในการต่อรอง ตอบโต้ ต่อสู้ และสร้างอัตลักษณ์ของตนเองตลอดเวลาภายในบริบทของวาทกรรมที่หลากหลาย

อัตลักษณ์ทางสังคมและอัตลักษณ์ของตัวตนของผู้เล่าได้ถูกสร้างหรือจำลองขึ้นใหม่ในรูปของเรื่องเล่า (Narrative) โดยตัวของผู้เล่าจากความทรงจำที่ได้มาจากการคิดสรรของตัวผู้เล่าเอง อาจจะกล่าวได้ว่า ผู้เล่าได้ทำการตัดทอน ช้อนเร้น และเก็บกดประสบการณ์บางอย่างเอาไว้ เรื่องเล่าที่ถูกสร้างขึ้นจะมีโครงเรื่อง การวางโครงเรื่องมีส่วนสำคัญในการทำให้เหตุการณ์ต่าง ๆ มีความหมายตามที่ผู้เล่าเรื่องต้องการ ลักษณะสำคัญของเรื่องเล่า คือ เรื่องเล่าจะบอกลำดับของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จากเหตุการณ์หนึ่งไปสู่เหตุการณ์หนึ่ง โดยการคำนึงของผู้เล่าว่า เรื่องเล่านี้เป็นเรื่องเล่าสำหรับใคร เรื่องเล่าจึงเป็นการกระทำทางสังคมและเคลื่อนไหวไปตามบริบทสังคมของผู้เล่า (Elliot, 2005: 1049-1075) เหตุการณ์ในชีวิตของผู้เล่าถูกตีความและเก็บในความทรงจำและกลายเป็นประสบการณ์ในชีวิตของผู้เล่า แล้วถูกนำมาเล่าเรื่องอีกครั้งหนึ่ง นักวิจัยมีหน้าที่นำเรื่องเล่าเหล่านั้นมาตีความและเขียนเป็นเรื่องราวอย่างเป็นกระบวนการในขั้นตอนการวิเคราะห์เรื่องเล่า

นภาพรณ หะวานนท์ ผู้เขียนเรื่องราวชีวิตของคุณแม่ในหนังสือ แม่ของบ้าน กล่าวถึงวิถีวิทยาการสร้างความรู้ในยุคหลังสมัยใหม่ว่า

“วิถีวิทยาของการสร้างความรู้ในแนวโน้มจึงให้ความสำคัญกับการให้บุคคลเป็น “ผู้เขียน” หรือ “ผู้เล่าเรื่อง” หรือ “ผู้วิจัย” ประสบการณ์ของตนเอง ดังนั้น ความคิด ความเชื่อ ความรู้สึก อารมณ์ และประสบการณ์ของมนุษย์จึงมีส่วนสำคัญในการสร้างความรู้หรือความจริง ตามที่ผู้เขียนหรือ “ผู้เล่าเรื่อง” หรือ “ผู้วิจัย” นำเสนอ” (นภาพรณ หะวานนท์, 2544: 190)

บุคคลสร้างความรู้ผ่านคำอธิบายที่มีเหตุผลของชีวิตด้วยเรื่องเล่าที่เป็นชุดภาษาของตนเอง ซึ่งเปรียบเทียบได้ว่า เรื่องเล่าของบุคคล มีฐานะเป็นวาทกรรมที่ประกอบไปด้วยชุดภาษา เรื่องราว เพื่อทำความเข้าใจและสร้างความเป็นเหตุเป็นผลให้กับชีวิตตนเอง ซึ่งมีพลังอำนาจที่สามารถทำให้ผู้ฟังเรื่องราวคล้อยตามได้ ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช ได้กล่าวถึงพลังอำนาจเรื่องเล่าว่า

“เรื่องเล่ามีอำนาจเพราะเรื่องเล่าสร้างภาพลวงตาให้เราารู้สึกว่า ชีวิตนั้นมีที่มาที่ไป ทุกอย่างมีอำนาจและอธิบายได้ พูดให้ถึงที่สุดคือ เรื่องเล่าตอบสนองความต้องการส่วนลึกของเราที่ต้องการเข้าใจ อธิบายและมีอำนาจเหนือชีวิต ส่วนการที่เรื่องเล่าใดจะมีอำนาจมาน้อยเพียงใด อิงอยู่กับความสมจริงของเรื่องที่เล่า และความสมจริงนี้ก็หาได้ตัดสินกันที่ความจริงของเรื่องไม่ หากตัดสินกันที่ความคาดหวังและรหัสทางวัฒนธรรมของผู้ฟัง” (ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช, 2545: 72-78)

ยศ สันตสมบัติ (2545: 81) ได้กล่าวถึงประสบการณ์งานภาคสนามที่ได้ นำแนวคิดเรื่องประสบการณ์ชีวิตมาเป็นกรอบศึกษาประวัติศาสตร์ชีวิตของผู้นำการ

เมืองไทยในอดีตว่า “เราไม่มีทางที่จะรับรู้ประสบการณ์ของคนอื่นได้โดยสมบูรณ์ แต่การบอกเล่าประสบการณ์จากผู้เล่าเป็นเสมือนภาพแทนความจริง (Self Constructed Image) ที่ผู้เล่าเสกสรรขึ้นเป็นตัวบท (Text) ที่เขาต้องการให้ผู้อื่นรับรู้และเข้าใจ”

การศึกษาเรื่องเล่าเป็นอีกวิธีวิทยาหนึ่งให้คุณค่ากับเสียงผู้เล่า เคารพต่อปัจเจกบุคคลในความคิดอิสระในการกำหนดกรอบโครงเรื่องเรื่องราวชีวิตของตนเอง ความจริงตามการรับรู้ของผู้เล่าการศึกษาเรื่องเล่า จึงเป็นการใช้อำนาจเรื่องเล่าในภาคปฏิบัติการวาทกรรมถึงสิ่งที่เขาต้องการเล่า โดยมีเจตจำนงของผู้เล่า ความสำคัญจึงมิได้อยู่ที่ทำไมเขาพูดและเล่าอย่างนั้น แต่อยู่ที่ผู้เล่าต้องการอะไร มีวัตถุประสงค์อะไรในการเล่า ความเป็นตัวตนของเขาถูกสร้าง (Construct) หรือก่อร่าง (Form) ขึ้นมาได้อย่างไรโดยสังคมและตัวเขาเอง วิธีการศึกษาเรื่องเล่านี้จึงเป็นวิธีวิทยาหนึ่งที่ความรู้ชุดที่ผู้เล่าสร้างขึ้นมีอำนาจในภาคปฏิบัติการวาทกรรมเพื่อตอบคำถามในประเด็นกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของตัวตน เรื่องเล่าจึงเป็นกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของบุคคลออกมาในปริภูมิพลसाธารณะ การศึกษาวิเคราะห์เรื่องเล่า มีประเด็นที่สำคัญคือ การต้องวิเคราะห์ว่าทำไมผู้เล่าจึงสร้างอัตลักษณ์ตัวตนของผู้เล่าขึ้นมาในลักษณะที่เขาเล่า เรื่องที่เล่าต้องการที่จะสะท้อนอะไรและเขาต้องการอะไร เรื่องเล่าฉบับได้ว่าเป็นการเมืองและมีการเล่าอย่างมีเป้าหมาย เมื่อผู้วิจัยสนใจศึกษาอัตลักษณ์ตัวตนในเรื่องใด ก็ต้องเลือกเรื่องเล่าให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ที่ต้องการศึกษาเพื่อตอบคำถามวิจัย (Research Question) ผู้วิจัยคงไม่สามารถศึกษาได้ทั้งหมดของชีวิต แต่สิ่งสำคัญที่ทำนายผู้วิจัยก็คือ การไม่นำเอาอัตวิสัยของผู้วิจัยเองไปปรับใช้ในฐานะเป็นแหล่งความรู้รวมศูนย์ ผู้วิจัยจักต้องไม่สร้างอัตลักษณ์ที่เป็นผลผลิตของกฎเกณฑ์กติกา หรือระบบความจริงที่สังคมเป็นผู้สรรค์สร้างกำหนดให้ แต่ให้บุคคลเป็นผู้

ขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในอัตลักษณ์ตัวตนของเขาเอง อันเป็นภาพชีวิตที่มีพลัง มีชีวิตชีวา มีศักยภาพนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโลกและสังคม

บทสรุป

การศึกษาเรื่องเล่าเป็นพัฒนาการของวิธีวิทยาการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ โดยแนวคิดหลังสมัยใหม่ที่น่าสนใจได้ว่าเป็นการสับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) ที่สำคัญในการสร้างความรู้และความจริงของสังคมในมิติต่าง ๆ ของชีวิต โดยการปฏิเสธวิธีคิดแบบปฏิฐานนิยมในกระบวนทัศน์การวิจัยแบบเดิมที่มุ่งหมายพิสูจน์ทฤษฎีและการค้นพบทฤษฎีใหม่ สุ่วิธีวิทยาการวิจัยที่เปิดพื้นที่ให้กับเรื่องราวของชีวิตที่เป็นความรู้ที่ถูกหลงลืม ถูกปิดบังไว้ในรูปแบบต่าง ๆ ได้เปิดเผยเรื่องราวที่หลากหลายโดยผ่านการมองประสบการณ์ของบุคคลนั้น ๆ จากการเล่าเรื่องราวของเจ้าของปัญหาเองในความคิด ความเชื่อ ความรู้สึกและการให้ความหมายต่อสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งการให้ความหมายและนิยามความจริงจากมุมมองของผู้ที่ถูกกีดกันไม่ให้มีเสียงในสังคมหรือเป็นผู้มีปัญหาที่มีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน ทำให้สามารถเข้าใจปัญหาที่แตกต่างหลากหลายของแต่ละบุคคล แต่ละกลุ่มได้อย่างลึกซึ้งผ่านกระบวนการวิจัยและการเผยแพร่ของชุดความรู้ย่อย ๆ เหล่านี้ไปในวงกว้าง สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงระดับโครงสร้างทางสังคม ตั้งแต่ระดับนโยบายระดับแผนงาน ระดับองค์กร และระดับการปฏิบัติทางสังคมที่ให้คุณค่าต่อความแตกต่างของคนในสังคม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

ชาย โพธิ์สิตา. ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พริ้นติ้งพับลิชชิ่ง, 2550.

- ชูศักดิ์ วิทยาทศ. “สังคมศาสตร์กับการศึกษาคนชายขอบ” **สังคมศาสตร์: วารสาร วิชาการ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่**. ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2541): 2-24.
- ธเนศ วงศ์ยานนาวา. “อาณาเขตสาธารณะ/ประชาสังคมและมานุษยวิทยากับคนชายขอบ” **จุลสารไทยคดีศึกษา**. ปีที่ 15 ฉบับที่ 4 (พฤษภาคม-กรกฎาคม 2542): 16-37.
- นภาพรณี หะวานนท์. “วิธีการศึกษาเรื่องเล่า: จุดเปลี่ยนของการวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์” **วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง**. ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2552): 1-22.
- นภาพรณี หะวานนท์. **แม่ของบ้าน**. (อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นาง ผาสุก ทองเสวต ณ เมรุวัดโสมนัสวิหาร กรุงเทพมหานคร, วันเสาร์ที่ 17 กรกฎาคม 2544)
- ยศ สันตสมบัติ. “มานุษยวิทยาไทยกับงานวิจัยภาคสนาม” ใน ปรีติตา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล. **คนใน: ประสบการณ์ภาคสนามของนักมานุษยวิทยาไทย**, หน้า 77-112. กรุงเทพฯ: โอเอส.พรินติ้งเฮาส์, 2545.
- สุริชัย หวันแก้ว. “จากกลยุทธ์แก้ภาพลักษณ์สู่ยุทธศาสตร์แห่งโลกาภิวัตน์ทางวัฒนธรรม” **วารสารสถาบันวิจัยศิลปวัฒนธรรม**. ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (มกราคม-มิถุนายน, 2544): 57-68.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. “อดีต ปัจจุบัน และอนาคตของการวิจัยเชิงคุณภาพ” **วารสารการวิจัยการพัฒนากาการบริหาร**. ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม-ธันวาคม 2555): 9-39.
- อภิญา เพ็ญฟูสกุล. **อัตลักษณ์**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2546.

ภาษาอังกฤษ

Barker, Chris. **Cultural Studies: Theory and Practice**. London: Sage, 2000.

Danater, Geoff, Schirato, Tony and Webb, Jen. **Understanding Foucault**. London: Sage, 1998.

Elliot, Jane. **Using Narrative in Social Research**. London: Sage, 2005.

Fielding, N.G. “The resurgence, legitimation and institutionalization of qualitative method”. In Bergman, MM., & Thomas, S.E. (Eds.). **Qualitative inquiry**. Bern: Swiss Academy of Humanities and Social Sciences, 2004.

Glazer, B. G., & Strauss, A.L. **The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research**. Chicago: Aldine, 1967.

Gruppeta, M. **Autophenomenography? Alternative Uses of Autobiographically based Research**. School of Ecology and Lifelong Learning, University of Western Sydney, 2011.

Guba, Egon, G. and Lincoln, Yvonna, S. **Handbook of Qualitative Research**. Edited by Denzin Norman K. London: Sage, 1994.

Hall, Stuart. **Representation: Cultural Representations and Signifying Practices**. London: Sage, 1997.

Hall, Stuart. “Who needs “identity” ? Identity: a reader. Edited by Gay Paul du, Exans Jessica and Redman Peter. London: Sage, 2000.

Hall, Stuart. “Foucault : Power, knowledge and Discourse.” **Discourse Theory and Practice a Reader**. Edited by Wetherell M. Taylor S and Yates Simeon T. London: Sage, 2001.

Hetherington, Kevin. **Expression of Identity : Space, Performance, Politics**. London: Sage, 1998.

Scott, Joan W. “the Uses of Poststructuralist Theory for Feminism” **Feminist Studies**, Vol. 14 No. 1 (Spring 1988): 32-50

Tierney, William, G “Undaunted courage: Life history and the postmodern challenge”In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln. **Handbook of qualitative research**. 537-553.(2nd ed.) Thousand Oaks, CA: Sage, 2000.

การศึกษาเรื่องเล่าตามแนวทางของฟูโกเดียน หนทางเข้าถึงความรู้ใหม่ทางสังคมศาสตร์ Foucauldian Narrative Approach in Social Research

ดร.เบญจวรรณ อุทัยชัย¹

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องเล่าในแนวทางอื่น ๆ จะมีความแตกต่างจากการศึกษาเรื่องเล่าตามแนวทางของฟูโกเดียน เพราะการวิเคราะห์ เรื่องเล่าตามแนวทางของฟูโกเดียนเป็นวิธีวิทยาซึ่งให้ความสนใจกับการให้ความหมายของบุคคลต่อประสบการณ์ที่ผ่านเข้ามาในชีวิต ด้วยการถักทอเรื่องราวออกมาเป็นฉากตอนของชีวิต เพื่อนำเสนอความเป็นจริงที่เขาคิดว่าจริง ได้ปรากฏตัวหรือเป็นที่รับรู้ตามฐานคิดหลักของ มิเชล ฟูโกต์ ซึ่งมุ่งหวังที่จะคลี่คลายถึงความแยบยลของความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจกับความรู้ สร้างความเป็นจริงเข้าครอบงำให้บุคคลคิด เชื่อ และปฏิบัติตนไปตามเจตจำนงของอำนาจนั้น โดยนัยนี้ เรื่องเล่าจึงเป็นสิ่งประดิษฐ์สร้างทางสังคมโดยแท้ นอกเหนือไปกว่านั้น เรื่องเล่ายังเป็นหนทางที่เผยให้เห็นว่าตัวตนของบุคคลมีความหลากหลาย ทับซ้อน และย้อนแย้งไปมา เพราะด้านหนึ่งแม้ตัวตนของเราจะถูกครอบงำจากโครงสร้างทางสังคม ขณะเดียวกันตัวเราก็มีกำลังความสามารถที่จะต่อต้าน ต่อรองกับอำนาจจากอิสรภาพในการเลือกวิถีชีวิตตามทางของตัวเอง ซึ่งมองเห็นอย่างชัดเจนตรงไปตรงมาจากเรื่องราวที่ถูกบอกเล่า หรืออาจแฝงอยู่ในกลวิธีของการถ่ายทอดเรื่องราวเหล่านั้น ด้วยแนวทางการศึกษานี้จะเปิดช่องให้ความรู้ในระดับท้องถิ่นที่ถูกกดทับจากความรู้หลักในสังคมเผยตัวออกมา

¹ นักการข่าวชำนาญการ กองยุทธศาสตร์ข่าวกรอง สำนักข่าวกรองแห่งชาติ

ตลอดจนผู้คนที่ถูกเบียดขับให้กลายเป็นชายขอบของสังคมมีพื้นที่อธิบายความเป็นตัวตนที่มีลักษณะเฉพาะตัวให้สังคมในวงกว้างได้รับฟัง

คำสำคัญ : มิเชล ฟูโกต์, การวิเคราะห์เรื่องเล่าตามแนวทางฟูโกเดียน, เรื่องเล่าประสบการณ์ชีวิต, สิ่งประดิษฐ์สร้างทางสังคม

Abstract

In the field of social science, there are many ways to analyze a story. One of them is the Foucauldian narrative approach, which lead to the understanding of a life experience of someone from his or her perspectives. Based on Michel Foucault's concepts of power, what we believe to be the truth may simply be an illusion created by power through knowledge in order to bind us to its will. Foucault does not believe that we have a freedom to decide who we are, but power exercises its will through knowledge, religions, or any means necessary to make us believe in such a way. In this way, power will always maintain control over our lives. Those who do not wish to follow the will of power, will become the otherness. From this concept, narrative approach permits the story tellers to tell their stories in their own ways. It allows the tellers abilities to give the counter narrative and give them an ability to negotiate with their social structure. From this study, we are able to bring people who were force into the shadow into the light and give them the space to express themselves and be heard by everyone.

Keywords : Michel Foucault, Foucauldian Narrative Approach, Life Narrative, Socially Constructed

บทนำ

การศึกษาเรื่องเล่า (Narrative Approach) เป็นวิธีวิทยาที่ได้รับความนิยมสูงมากขึ้นในยุคปัจจุบัน เพราะเป็นวิธีการเข้าถึงความรู้ หรือความจริงที่มีความหลากหลาย ความย้อนแย้งของจิตใจ และการให้ความหมายของมนุษย์ซึ่งวิธีวิทยาในรูปแบบอื่นไม่สามารถเข้าถึงได้ ผ่านถ้อยคำบอกเล่าของบุคคลซึ่งสะท้อนถึงความเข้าใจที่เขามีต่อตนเอง บุคคลแวดล้อม และบริบททางสังคมที่ปรับเปลี่ยนไปตามกาลเวลา ที่ผ่านมากการศึกษาเรื่องเล่าได้รับความนิยมจากนักวิชาการ การเล่าเรื่องจึงเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตมนุษย์ ภายใต้กระบวนการทางสังคมซึ่งถือว่าเรื่องเล่าคือพื้นฐานการสื่อสารของมนุษย์ (Connelly, 1990: 2) อย่างไรก็ดี เรื่องเล่าไม่ใช่ช่องทางที่มุ่งหวังถ่ายทอดสิ่งที่ผู้เล่าประสบมาเพื่อให้บุคคลอื่นรับรู้เท่านั้น ทว่าเรื่องเล่ามักถูกตีความขึ้นใหม่ ซึ่งเป็นการให้คำอธิบายซ้ำอีกครั้งหนึ่งตามความหมายของผู้เล่า ที่สัมพันธ์กับจิตใต้สำนึกของตัวเขาในแต่ละบริบท เรื่องเล่าจึงเป็นหนทางสำคัญในการสร้างความหมายของมนุษย์ ด้วยการประกอบสร้างประสบการณ์ชีวิตขึ้นมาใหม่ (Reconstruction) จากการตีความตามความเข้าใจของผู้เล่าในห้วงเวลานั้น เรื่องที่เล่าย่อมไม่ใช่การอธิบายความเป็นจริงอย่างตรงไปตรงมา แต่เป็นวิธีการนำเสนอความจริงในแง่มุมที่เขาปรารถนาจะให้ผู้อื่นรับรู้ (Squire, 2013: 49-52)

วิธีการศึกษาเรื่องเล่ามีหลายแนวทาง ที่ผ่านมานักศึกษาเรื่องเล่าในสังคมไทยมักใช้เรื่องเล่าเป็นช่องทางสำหรับบุคคลที่กลายเป็นร่างกายที่เชื่องเชือ ถูกครอบงำจากเทคโนโลยีแห่งอำนาจภายใต้โครงข่ายอำนาจทางสังคม เช่น ผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว ชนกลุ่มน้อย คนจน คนรักเพศเดียวกัน หรือผู้ต้องขัง เป็นต้น นำเรื่องเล่ามาเป็นข้อมูลในการอธิบายปรากฏการณ์ ปฏิสัมพันธ์

หรือโครงสร้างทางสังคมเพียงประการเดียว แต่การวิเคราะห์เรื่องเล่าตามแนวทางของฟูโกเดียนมีลักษณะที่แตกต่างไปจากการศึกษาเรื่องเล่าโดยทั่วไป เพราะการศึกษาเรื่องเล่าตามแนวทางนี้ มุ่งไปสู่การวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามการวิจัยภายในมุมมองทางความคิดของฟูโกลต์ นั่นคือการรื้อถอนให้เห็นถึง “ความจริง” และ “กระบวนการสร้างความจริง” ที่ซ่อนเร้นอยู่เบื้องหลังในฐานะผลจากการทำงานของอำนาจที่สัมพันธ์กับความรู้ อาศัยเทคโนโลยีแห่งตัวตนและเทคนิควิธีที่หลากหลาย โดยความจริงที่ว่านี้ได้ทำหน้าที่ในการครอบงำให้บุคคลคิด เชื่อ และกระทำไปตามเจตจำนงแห่งอำนาจนั้น การวิเคราะห์เรื่องเล่าตามแนวทางนี้จึงสามารถเผยถึงความเป็นตัวตนของเขาจากเรื่องราวประสบการณ์ชีวิต ด้วยการเปิดพื้นที่ให้กับเรื่องเล่าของคนเล็กคนน้อย (Little Narrative) ที่ถูกละเลย ความรู้หรือความจริงที่ไม่เคยถูกรับฟังให้กลายเป็นสิ่งที่ถูกรับรู้ภายในสังคม เพื่อให้บุคคลโดยทั่วไปไปรู้เท่าทันปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่สังคมประดิษฐ์สร้างขึ้น กระทั่งกลายเป็นความจริงที่ยอมรับกันทั่วไป และอาจเป็นผลให้ผู้คนในสังคมเปลี่ยนแปลงวิถีคิด วิถีการมองโลกในอีกมิติหนึ่ง

กระนั้นฐานคิดของการศึกษาเรื่องเล่าตามแนวทางของฟูโกเดียนก็เป็นเช่นเดียวกับการศึกษาเรื่องเล่าตามแนวทางอื่น ๆ ซึ่งเป็นวิธีวิทยาที่ท้าทายการแสวงหาความรู้ในกระบวนการทัศน์ปฏิฐานนิยมอย่างถอนรากถอนโคน กล่าวคือภายใต้ความเชื่อพื้นฐานในระดับภววิทยา การศึกษาเรื่องเล่าภายใต้กระบวนการทัศน์สร้างสรรค์สังคมมองว่า ความจริงต่าง ๆ ล้วนแต่เป็นสิ่งประดิษฐ์สร้างทางสังคม หรือถูกสร้างขึ้นจากการรับรู้ ตีความ และการให้ความหมายของตัวมนุษย์เอง ส่งผลให้สังคมต่างรับรู้ความหมายร่วมกันผ่านช่องทางต่าง ๆ จนเกิดเป็นความจริงเกี่ยวกับบุคคล บุคคลแวดล้อม และสรรพสิ่งต่าง ๆ หรือเป็นความจริงที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ของบุคคลที่มีต่อกันผ่านสัญลักษณ์และภาษา โดยนัยนี้ จึงไม่มีความจริงแท้ที่เป็นหนึ่งเดียว หรือดำรงอยู่อย่างถาวร หากแต่เป็นความจริงอันหลากหลาย ที่

แปรเปลี่ยนไปตามบริบทแวดล้อม สถานการณ์ เวลา และสถานที่ ขณะที่ในระดับ ญาณวิทยา การวิเคราะห์เรื่องเล่าตามแนวทางฟูโกเดียมองความรู้ในเชิงสัมพัทธนิยม หรือสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยเชื่อมโยงกับบริบท โดยผ่านการตีความและการให้ความหมายของผู้ที่มีส่วนในการสร้างความรู้ ดังนั้น ความรู้ในแง่นี้จึงเป็นความรู้ในเชิงประสบการณ์ (Experience Knowledge) ของเจ้าของประสบการณ์ที่มีความเฉพาะตัว ซึ่งมีคุณค่าและความชอบธรรมทัดเทียมกับความรู้หลักที่สังคมโดยทั่วไปให้การรับรอง

วิธีการศึกษาเรื่องเล่าตามแนวทางของฟูโกเดีย

หลักการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางของฟูโกเดียในบทความนี้ ผู้เขียนประยุกต์มาจากเรื่องราวการสร้างความเป็นผู้หญิงที่ปรากฏตัวขึ้นภายในสถานศึกษาแห่งหนึ่ง ณ ประเทศอังกฤษ ผ่านเรื่องเล่าอัตชีวประวัติของพวกเธอ (Tamboukou, 2013: 89 cited Tamboukou, 2003) งานวิจัยชิ้นนี้ทำให้มาเรีย แคมบูกู มองเห็นถึงวิธีการที่ผู้หญิงเหล่านั้นใช้ในการเขียนชีวิตของตนเองขึ้นมาด้วยการย้อนกลับไปทำความเข้าใจเรื่องราวที่เกิดขึ้นในอดีต ซึ่งส่งผลต่อชีวิตของตนในปัจจุบัน เพราะการเล่าเรื่องเป็นช่องทางที่ทำให้ความเป็นผู้หญิงของพวกเธอปรากฏตัวขึ้นอย่างเด่นชัดภายในพื้นที่เฉพาะแห่งนั้น อาณาบริเวณที่สอดคล้องระหว่างความเป็นตัวตนที่ก่อร่างขึ้นมาจากความปรารถนาส่วนตัวของเธอ (Private Sphere) กับความเป็นตัวตนที่ถูกหล่อหลอมจากสังคมภายในรั้วสถาบันการศึกษาและบริบทแวดล้อมทางสังคมตามยุคสมัยนั้น (Public Sphere) จากเรื่องราวประสบการณ์ชีวิตของผู้หญิงที่เดินทางจากบ้านเกิดเข้ามาศึกษาและพักอาศัยอยู่ภายในเมืองใหญ่ ที่แสดงให้เห็นทั้งภาคปฏิบัติการทางวาทกรรมที่โดดเด่นแสดงตัวภายในสังคม แรงปะทะของการต่อสู้ขัดขืนของผู้หญิงเหล่านั้นจากความพยายามของภาคปฏิบัติการทางอำนาจ ที่พยายามเข้าครอบงำ หรือกำหนดตัวตนของพวกเธอ ตลอดจนกระบวนการสร้างความเป็นผู้หญิงขึ้นมาในยุคสมัยหนึ่ง กล่าวได้ว่า

ตัวตนของพวกเธอก็คือพื้นที่ปฏิบัติการที่มีความซ้อนทับกันไปมาของอำนาจ และความพยายามตอบโต้กับอำนาจ เพื่อแสดงความเป็นตัวของตัวเอง

ในที่นี้ เรื่องเล่าตามความหมายของแทมบูกูเปรียบเช่นดังยุทธวิธี (Strategies) (Tamboukou, 2013: 90) ในอันที่จะเผยหรือแสดงตัวของอำนาจให้เห็นชัด ตามที่ฟูโกต์เชื่อว่าความจริงในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง หรือความรู้ชุดใดชุดหนึ่ง ซึ่งปรากฏตัวขึ้นในยุคสมัยทางสังคม ย่อมเป็นผลหรือถูกกำหนดจากวิถีทางต่าง ๆ ที่ถูกสร้างขึ้นในอดีตไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง นั่นหมายความว่าหากเราสามารถชุดค้นให้เห็นถึงจุดกำเนิดของความรู้ ความจริงที่ดำรงอยู่ในยุคสมัยทางสังคมว่าถูกสร้างขึ้นมาอย่างไร จะทำให้ผู้วิจัยมองเห็นถึงความเป็นตัวตนของบุคคล และความเป็นจริงที่ทำให้บุคคลนั้นเชื่อว่าจริง แล้วนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของตน เพราะการรื้อสร้างการทำงานของอำนาจที่ผลิตหรือสร้างความจริงบางประการขึ้นมาในยุคสมัยทางสังคมนั้น ย่อมจะเผยถึงโครงข่ายของอำนาจที่ดำรงอยู่ในความสัมพันธ์ทางอำนาจ และเส้นทางการทำงานของอำนาจที่สร้างความจริงนั้นขึ้นมา ภายใต้โครงสร้างอันสลับซับซ้อนของสถาบันทางสังคม กฎเกณฑ์ และบรรทัดฐานทางสังคม ตลอดจนความเชื่อทางศีลธรรมที่สังคมยึดถือสืบต่อกันมา แม้กระทั่งความรู้ต่าง ๆ ซึ่งตั้งอยู่บนความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่สังคมให้การยอมรับ อันเป็นระบบความสัมพันธ์ทางอำนาจที่เต็มไปด้วยพลังอำนาจจากทุกทิศทุกทาง ทับซ้อนกันไปมา และมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

เช่นนั้นแล้ว เรื่องเล่าย่อมเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในอันที่จะชุดค้นไปยังจุดกำเนิดที่สร้างความเป็นจริงใดขึ้นมา เพราะเรื่องเล่าจะทำให้ผู้วิจัยมองเห็นถึงความบิดเบือน และภาคปฏิบัติการทางวาทกรรมที่ถูกสร้างขึ้นมาในระบอบแห่งความเป็นจริงนั้น ซึ่งจะสะท้อนจากสิ่งที่บุคคลนั้นบอกเล่าออกมา เรื่องที่ถูกเล่าย่อมเป็นผลจากโครงสร้างอันสลับซับซ้อน ที่แสดงให้เห็นถึงระบอบแห่งความเป็นจริงที่ถูกสร้างขึ้นมาในสังคม โดยแทมบูกูค้นพบว่า การสร้างตัวตนในรูปลักษณะต่าง ๆ

ล้วนเป็นสิ่งที่บุคคลนั้นเขียนขึ้นมาจากเค้าโครงชีวิตของตน ด้วยการย้อนกลับไปทำความเข้าใจสิ่งที่เคยเกิดขึ้นในอดีต ด้วยเหตุนี้ การสืบสาวถึงวิธีการทำงานของอำนาจที่ผลิตหรือสร้างความจริงชุดใดขึ้นมา จึงเป็นความจริงที่เกี่ยวข้องกับวิถีทางที่บุคคลนั้นเข้าใจตนเอง แล้วใช้เรื่องเล่าเป็นช่องทางให้เขาบอกเล่าถึงความเป็นตัวตนของตัวเองออกมาให้สังคมได้รับรู้

จึงกล่าวได้ว่า เรื่องเล่าคือผลหรือสิ่งที่ถูกหล่อหลอมขึ้นมาจากบริบทเฉพาะภายในพื้นที่ทางสังคมแห่งใดแห่งหนึ่ง ทั้งความเป็นไปเกี่ยวกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมประเพณี ที่ตกทอดเป็นแนวปฏิบัติจากรุ่นสู่รุ่น อันเป็นช่องทางที่ทำให้ความรู้ ความจริงเหล่านี้ดำรงอยู่ และก่อร่างวิถีชีวิตของบุคคลให้มีเอกลักษณ์เฉพาะแห่ง เฉพาะที่ ที่แสดงให้รู้ชัดว่า ณ อาณาบริเวณแห่งหนึ่งจะปรากฏการทำงานของอำนาจที่แผ่ขานเข้าครอบคลุม และไหลเวียนอย่างเข้มข้น นั้นหมายความว่าปริณิพลทางสังคมคือ สนามปฏิบัติการร่วมกันระหว่างอำนาจ และความรู้ที่ผลิตหรือสร้างความจริงเข้ากำหนดตัวตนของบุคคล ให้คิด เชื่อ และเลือกดำเนินชีวิตตามตำแหน่งแห่งที่ของตนไปตามทิศทางที่สังคมแห่งนั้นให้การรับรอง (Technology of Space) (*Ibid*, 93) ขณะเดียวกันกระบวนการสร้างตัวตนจากเรื่องเล่ายังเป็นช่องทางให้แต่ละบุคคลแสดงถึงความเป็นตัวของตัวเอง หรือความปรารถนาที่ซ่อนเร้นอยู่ในจิตใจส่วนลึก ถ่ายทอดออกมาเป็นถ้อยคำบอกเล่าที่สะท้อนกำลังความสามารถของเขากลับมาหรือสั่งตัวเอง เพื่อต่อต้านต่อรองอำนาจจากภาคปฏิบัติการทางสังคมที่พร้อมจะสอดแทรกเข้ากำหนดความเป็นตัวตนของเขาเหล่านั้น ให้มีรูปลักษณะไปในทางเดียวกันทั่วทั้งอาณาบริเวณทางสังคม อันเป็นเทคนิควิธีการต่อต้านขัดขืนอำนาจ (Technology of Resistance) (*Ibid*, 94) ของบุคคลที่ก่อร่างสร้างรูปจากความสามารถในการจัดแจงตัวเอง ด้วยสำนึกที่เขามีความเข้าใจตนเองอย่างลึกซึ้ง ทบทวนบทบาทตามตำแหน่งแห่งที่ทาง

สังคมให้สอดคล้องกับสถานการณ์และกาลเวลา อันเป็นผลจากการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน สร้างสมให้บุคคลนั้นกลายเป็นผู้เชี่ยวชาญในชีวิตของตนเอง

จะเห็นได้ว่า การวิเคราะห์เรื่องเล่าตามแนวทางของฟูโกเตียนสามารถสะท้อนให้เห็นถึงแง่มุมความเป็นตัวตนของบุคคล ทั้งในมิติที่เป็นผลจากการถูกครอบงำของอำนาจ (Objectivity) และตัวตนที่คิดได้ คิดเองเป็น (Subjectivity) (Ibid, 93) ดังนั้น การวิเคราะห์เรื่องเล่าตามแนวทางนี้จึงเป็นวิธีวิทยาที่สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องอำนาจและเทคโนโลยีแห่งตัวตนของฟูโกต์ เพราะสามารถเผยให้เห็นความเป็นจริงที่ถูกสร้างขึ้นภายในสังคม หรือวิถีทางที่บุคคลเข้าใจและรับรู้เกี่ยวกับตนเอง ผ่านการบอกเล่าประสบการณ์ชีวิตเพื่อสร้างตัวตนของเขาขึ้นมาความสามารถในการร่างเค้าโครงชีวิตของใครคนหนึ่งจะเกิดขึ้นได้จากการที่บุคคลนั้นเป็นผู้กำหนดตนเองในกระบวนการผลิตความหมาย ซึ่งในที่นี้คือ การที่บุคคลอาศัยเรื่องเล่าเป็นสะพานเชื่อมประสบการณ์ส่วนตัวสอดผสานเข้ากับความหมายที่สังคมให้การรับรอง ดังกล่าวแล้วเรื่องเล่าจะเป็นตัวเชื่อมระบอบแห่งความเป็นจริงต่าง ๆ ที่ถูกสร้างขึ้นในสังคมเข้ากับความเป็นจริงที่บุคคลแต่ละคนรับรู้ เขาผู้นั้นจึงเขียนชีวิตของตนเองขึ้นมาใหม่จากประสบการณ์ที่ผ่านมาด้วยการถักทอ ร้อยเรียงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่มีความหมายต่อตนเอง แล้วสร้างตัวตนขึ้นมาจากการมองเห็นตัวเองผ่านเรื่องที่เล่า โดยนัยนี้ เรื่องเล่าจะกลายเป็นเทคโนโลยีแห่งตัวตน (Narrative as Technology of the Self) (Ibid, 93) หรือหนทางที่บุคคลเลือกแล้วว่าตนเองจะเป็นใคร จะทำอะไรต่อไป และจะบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ด้วยวิธีการเช่นไร จากการตัดสินใจดำเนินการตามความคิดหรือความเชื่อมั่นในตัวเอง

กระบวนการได้มาซึ่งข้อมูล

การวางแผนเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเป็นขั้นตอนสำคัญในการรวบรวมข้อมูลที่มีคุณค่า สามารถนำมาตีความเพื่อสร้างความรู้ใหม่ ซึ่งผู้วิจัยจำเป็นต้องอาศัย

เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลให้ครบถ้วนและรอบด้าน (เบญจวรรณ, 2559: 73-76) ดังต่อไปนี้

1. **การสร้างแนวคำถาม** เพื่อให้การสนทนาสามารถสะท้อนประสบการณ์ในส่วนลึกของผู้เล่าเรื่องที่ต้องการจะถ่ายทอดออกมาให้ได้มากที่สุด ซึ่งการตั้งคำถามแบบปลายเปิดเป็นวิธีการที่เอื้อให้ผู้วิจัยสามารถกระตุ้น หรือเปิดโอกาสให้ผู้เล่าเรื่องขยายบทสนทนาจนนำไปสู่สิ่งที่ผู้วิจัยต้องการ นั่นคือเบื้องหลังที่กำกับให้พวกเขาคิด พุด และทำสิ่งต่าง ๆ อันสะท้อนให้เห็นว่าถ้อยคำเหล่านั้นล้วนถูกกำหนดมาจากโครงสร้าง หรือตัวระบบของสังคม ดังนั้น การสร้างบทสนทนาที่ดี ย่อมจะเผยถึงทิศทางการทำงานของอำนาจที่บ่งการอยู่เบื้องหลังบุคคล และทำให้ผู้วิจัยสืบค้นได้ว่าความจริงชุดใดที่เข้ากำหนดให้พวกเขาเป็นเช่นนั้น ส่วนเกณฑ์ในการตั้งแนวคำถามควรกำหนดข้อคำถามที่ครอบคลุมประเด็นสำคัญคือ ประสบการณ์ชีวิตโดยทั่วไป ทิศทางและรายละเอียดของเหตุการณ์ในห้วงชีวิตที่เขารู้สึกประทับใจ การย้อนมองอดีตที่ผ่านมาของผู้เล่าเรื่องบทสรุปของเหตุการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนสิ่งที่ส่งผลต่อชีวิตของผู้เล่าในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า การตั้งคำถามเป็นขั้นตอนสำคัญที่ผู้วิจัยต้องอาศัยความเข้าใจตามกรอบแนวคิดทฤษฎี และคำถามการวิจัยอย่างลุ่มลึก

2. **การถอดข้อความบทสนทนา** ภายหลังจากการรวบรวมข้อมูลที่ได้รับจากการสนทนาด้วยการบันทึกเทป จากนั้นผู้วิจัยจะนำมาถอดเป็นข้อความบทสนทนาให้อยู่ในรูปของเอกสารที่เป็นระบบ เพื่อสะดวกต่อการนำเรื่องราวที่ได้มาวิเคราะห์ มีหลักการถอดถ้อยคำสัมภาษณ์ออกมาเป็นตัวอักษรด้วยการคงเนื้อความเดิม ความหมายเดิม และอารมณ์ความรู้สึกของผู้เล่าเรื่องให้ได้มากที่สุด ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยจะต้องมีความอดทนและการทำงานที่ละเอียดประณีตเฉพาะอย่างยิ่งงานวิจัยที่จำเป็นต้องใช้ความสามารถพิเศษทางด้านภาษา เช่น ภาษาต่างประเทศ หรือภาษาถิ่นต่าง ๆ เป็นต้น เมื่อถอดความออกมาเป็นตัวร่าง

แล้ว ผู้วิจัยจะต้องอ่านทวน เพื่อสร้างความมั่นใจว่าข้อความบทสนทนานั้น สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์โดยสะดวก

3. **การสังเกตการณ์** วิธีการได้มาซึ่งข้อมูลจากการเฝ้าดูเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา โดยอาศัยทักษะการดู การฟัง ประกอบกับการซักถามข้อสงสัยในทันทีเพื่อตรวจสอบความเข้าใจของผู้วิจัย รวมถึงการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมในภายหลังถึงรายละเอียดของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จากนั้นอาจทำการบันทึกข้อมูลที่ได้ในสนามร่วมด้วยเพื่อช่วยจำ เทคนิคการรวบรวมข้อมูลในลักษณะนี้จำเป็นต้องได้รับการฝึกฝน เนื่องจากมีศิลปะในการดำเนินการสูงและค่อนข้างที่จะเป็นความสามารถเฉพาะบุคคลของผู้วิจัยแต่ละคน การพัฒนาความสามารถในการเฝ้าดูจะทำให้ผู้วิจัยมองเห็นชัดถึงพฤติกรรมของผู้เล่าเรื่อง และบุคคลแวดล้อมที่อยู่ร่วมในเหตุการณ์ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นมีความหมายอย่างไรสำหรับพวกเขา นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้เรียนรู้การเผชิญหน้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไม่คาดฝัน อันทำให้มองเห็นถึงระบบความสัมพันธ์ทางสังคมภายในสนามการวิจัยได้ชัดเจนมากขึ้น

4. **การมีส่วนร่วม** การมีโอกาสดำเนินการกิจกรรมที่เกิดขึ้นในสนามการวิจัยและกิจกรรมทางสังคมจะช่วยให้ผู้วิจัยเกิดความเข้าใจ เข้าถึงอารมณ์ความรู้สึก และความหมายที่ผู้เล่าเรื่องได้ถ่ายทอดออกมาเป็นการกระทำ ซึ่งไม่อาจสรุพถ้อยคำบอกเล่าได้ลึกซึ้งเท่ากับการมีส่วนร่วมในเหตุการณ์จริง นอกจากนี้จะเป็นไปเพื่อสร้างการยอมรับจากสังคมที่เข้าไปทำการศึกษาแล้ว ยังทำให้ผู้วิจัยมองเห็นถึงความเชื่อมโยงหรืออิทธิพลของวัฒนธรรม ประเพณี หรือคำสอนทางศาสนา ที่มีต่อความคิด ความเชื่อของผู้คน ซึ่งทำให้พื้นที่แห่งนั้นมีเอกลักษณ์เฉพาะที่ต่างไปจากแห่งอื่น ๆ

การวิเคราะห์เรื่องเล่า

การวิเคราะห์เรื่องเล่าเป็นกระบวนการจัดการข้อมูลที่ผู้วิจัยรวบรวมได้จากการสนทนากับผู้เล่าเรื่องด้วยการบันทึกเทป การสังเกตการณ์ และการมีส่วนร่วมใน

เหตุการณ์จริงให้อยู่ในรูปของเอกสารที่เป็นระบบ เพื่อสะดวกต่อการวิเคราะห์การทำงานของอำนาจที่ผลิตหรือสร้างความเป็นตัวตนของบุคคล ทั้งยังตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลได้ง่าย โดยอาศัยกระบวนการที่เป็นขั้นตอนของการสร้างทฤษฎีจากฐานราก (Grounded Theory) มาใช้เพื่อให้การวิเคราะห์เรื่องเล่าตามแนวทางของฟูกูเคียนมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ที่ชัดเจน ในเบื้องต้นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมจะถูกนำมาถอดออกมาเป็นตัวอักษรที่ช่วยให้มองเห็นถ้อยคำที่มีความหมายชัดเจนขึ้น จากนั้นทำการนิยาม (Defining) หรือการระบุลักษณะความหมายข้อมูล (Labeling) เพื่อสื่อถึงความจริงที่เกิดกับข้อมูลทั้งในเชิงการกระทำ หรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่เราต้องการศึกษาภายในสนามการวิจัยให้เกิดความสอดคล้องกัน ที่เรียกว่ากระบวนการ “ให้รหัส” (Coding) ซึ่งเกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัย ข้อมูลและผู้เล่าเรื่องร่วมกันสร้างขึ้นมา สำหรับวิธีการดำเนินการให้รหัสมีอยู่ 3 ขั้นตอน (Charmaz, 2014: 116-148) ดังนี้

1. การให้รหัสเบื้องต้น (Initial Coding) การให้รหัสเบื้องต้นเป็นการมองข้อมูลแบบสำรวจตรวจสอบ หาแนวทางความเป็นไปได้ของการสร้างองค์ความรู้เริ่มต้นจากการพิจารณาตัวร่างโดยละเอียด ซึ่งทำได้โดยการตั้งคำถามกว้าง ๆ ต่อข้อมูลที่มีอยู่ อาทิ ข้อมูลในลักษณะนี้ถูกรวบรวมมาเพื่อที่จะศึกษาเรื่องใด ข้อมูลนั้นบ่งบอกอะไรและมีสิ่งใดที่ยังขาดหายไปบ้าง ตลอดจนข้อมูลเหล่านั้นตั้งอยู่บนฐานคิดทฤษฎีใด จากนั้นผู้วิจัยจะต้องใช้ความคิด ความรู้ ที่เรียกว่า “ความไวเชิงทฤษฎี” (Theoretical Sensitivity) กำหนดและแยกประเภทแนวคิดออกเป็นแนวคิดหลัก (Conceptualization) โดยการให้นิยาม ความหมายข้อมูลจากตัวร่างแต่ละบรรทัด (Line by Line) จากการเทียบข้อมูลกับข้อมูล หากแนวคิดใดประกอบด้วยจำนวนข้อมูลที่มีความหมายมากกว่า ย่อมบ่งบอกความเป็นแนวคิดหลัก การให้รหัสเบื้องต้นจะทำให้ผู้วิจัยมองเห็นถึงข้อมูลซึ่งจำเป็นต่อการวิเคราะห์ที่ขาดหายไป

2. การให้รหัสจำเพาะ (Focused Coding) การนำข้อมูลที่ให้รหัสเบื้องต้นมาดำเนินการกรอง จำแนก สังเคราะห์ และวิเคราะห์ เพื่อตัดสินใจการให้รหัสเบื้องต้นนั้นสามารถนำไปสู่การวิเคราะห์ให้เห็นการจัดประเภทข้อมูลได้เป็นอย่างดี การให้รหัสจำเพาะนี้จะเริ่มจากการประเมินข้อมูลที่ถูกให้รหัสเบื้องต้นโดยมุ่งไปที่ข้อมูลว่าบอกหรือให้ความหมายอะไรบ้าง แล้วนำมาเปรียบเทียบกัน การให้รหัสจำเพาะนี้ผู้วิจัยจะต้องมองหาสิ่งที่ให้รหัสไปนั้นคือการให้ความหมายโดยผู้ศึกษาเอง จากการเปรียบเทียบข้อมูลกับข้อมูล ซึ่งข้อมูลที่ถูกให้รหัสจำเพาะนั้นจะมีพลังในการอธิบายมากกว่าการให้รหัสเบื้องต้น อาจทำได้จากการตั้งคำถามเพื่อช่วยให้การให้รหัสนั้นมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น อาทิ ผู้วิจัยค้นพบอะไรเพิ่มขึ้นบ้างเมื่อเปรียบเทียบข้อมูลที่ให้รหัสเบื้องต้นกับข้อมูลโดยทั่วไป การให้รหัสเบื้องต้นจะเผยให้เห็นปฏิบัติการของอำนาจได้ด้วยวิธีการใด การให้รหัสใดที่ตรงกับข้อมูลที่รวบรวมได้ล่าสุดบ้าง เมื่อเราเปรียบเทียบข้อมูลที่ให้รหัสแล้ว บ่งชี้ให้เห็นอะไรเพิ่มขึ้นบ้าง

3. การสร้างความเชื่อมโยงระหว่างข้อมูลที่ถูกให้รหัส (Axial Coding) การเชื่อมโยงข้อมูลในขั้นตอนนี้จะเป็นไปเพื่อแสดงให้เห็นถึงแนวคิดที่จะนำไปสู่ประเด็นหลัก ซึ่งเป็นข้อมูลที่สะท้อนประสบการณ์ชีวิตที่นำไปสู่การกำหนดหัวข้อที่เป็นความรู้ (Knowledge Building) ที่ทำให้ผู้วิจัยรู้ถึงกระบวนการทำงานของอำนาจที่สัมพันธ์กับความรู้ สร้างปฏิบัติการทางสังคมในประเด็นใดบ้าง ขั้นตอนนี้จึงเป็นการเชื่อมโยงข้อมูลที่ถูกให้รหัสแล้ว จากการจัดประเภทเป็นหมวดหมู่ (Categories) ด้วยการจำแนก สังเคราะห์ และจัดการกับข้อมูลให้เป็นระบบ โดยการกำหนดเงื่อนไขที่เป็นสถานการณ์เพื่อกำหนดโครงสร้าง หรือความเป็นไปของปฏิบัติการภายในสนามการวิจัยของเรา ซึ่งเป็นการปฏิสัมพันธ์ (Interaction) เกิดขึ้นเป็นประจำ หรือกลยุทธ์การโต้ตอบของผู้กระทำที่มีต่อการประเมิน

สถานการณ์ หรือปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ตลอดจนผลที่เกิดขึ้นตามมาจากการกระทำนั้น

ส่วนหลักการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำมาสร้างเรื่องราวกระบวนการสร้างองค์ความรู้ นั้น จะใช้การวิเคราะห์ประเด็นหลัก (Thematic Analysis) ที่ได้จากการเชื่อมโยงข้อมูลซึ่งถูกให้รหัสแล้วเข้าด้วยกันเป็นกลุ่มตามความสัมพันธ์ที่รหัสเหล่านั้นมีต่อกัน ก่อนจะยึดใจความที่เข้ากันได้และที่บ่งถึงเรื่องเดียวกัน (Theme) ของข้อความเหล่านั้นเป็นเกณฑ์ เพื่อสร้างเป็นแนวคิดด้วยการจำแนกข้อมูลออกเป็นหัวข้อย่อย (Sub Theme) ในลำดับสุดท้ายจะนำข้อมูลที่จัดกลุ่มออกเป็นหัวข้อย่อยต่าง ๆ มาร้อยเรียงให้เกิดเรื่องราว โดยอาศัยความสัมพันธ์ของแนวคิดหรือหัวข้อย่อยเป็นแนวทางในการจัดชุดของแนวคิดตามหมวด ผลของกระบวนการข้างต้นจะนำไปสู่การตีความเชื่อมโยงข้อมูลที่นำมาให้เห็นประเด็นหลัก สะท้อนความรู้ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่บ่งบอกตัวตนของผู้เล่าเรื่องในรูปแบบต่าง ๆ ที่แสดงว่าตัวตนในรูปลักษณะใด ย่อมจะสะท้อนถึงความรู้สึกลึกซึ้งคิดในรูปแบบนั้นออกมา อันเป็นผลจากการตีความจากประสบการณ์ที่สะท้อนถึงปฏิบัติการของอำนาจที่มาจากความรู้ ซึ่งปรากฏอยู่ในวิถีชีวิตประจำวันของบุคคล (Bold, 2012: 123-130)

ทั้งนี้ ประเด็นหลักของเรื่องเล่ามักจะปรากฏให้เห็นจากเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาต่างๆ ของชีวิต เนื่องจากบุคคลมักสร้างเรื่องเล่าขึ้นมาจากประสบการณ์ และความประทับใจต่อเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในช่วงชีวิตของตน ซึ่งจะเผยให้เห็นประเด็นหลักที่ถูกอ้างถึงอยู่บ่อยครั้ง ทำให้ผู้วิจัยสามารถจับประเด็นหลักของเรื่องเล่าได้ โดยประเด็นหลักดังกล่าวจะถูกผู้เล่าเรื่องนำมาสร้างโครงเรื่อง ถักทอ และร้อยเรียงขึ้นมาใหม่ เพื่อนำเสนอเรื่องราวที่มีชีวิตชีวาขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งตัวตนของบุคคลมักจะสอดแทรกอยู่ภายในประเด็นหลักของเรื่องเสมอ (Phoenix, 2013: 75) ที่สุดแล้วการศึกษาเรื่องเล่าจะทำให้ผู้วิจัย

สามารถคลี่คลายให้เห็นถึงกระบวนการสร้างตัวตนซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะตัว จากการสืบสาวร่องรอยการทำงานของอำนาจผ่านภาคปฏิบัติการต่าง ๆ ทางสังคมที่เข้ากำหนดตัวตนของบุคคล อันเป็นพื้นที่ของความพรั่นไหวหรือเหลื่อมซ้อนกันระหว่างอาณาบริเวณส่วนตัวกับปริณทลทางสังคม เพราะแท้จริงแล้ว ความรู้ที่บุคคลยึดถือว่าเป็นจริงต่างมีพื้นฐานจากความเป็นจริงที่สังคมสร้างขึ้นในยุคสมัยหนึ่งนั่นเอง

การเข้าถึงกระบวนการสร้างความหมายของชาวบ้านต่อความเป็นนักสิ่งแวดล้อม

ตัวอย่างหนึ่งของการวิเคราะห์เรื่องเล่าตามแนวทางฟูโกเดียนปรากฏในบทความวิจัยของ เบญจวรรณ อุปษมาย์ (เบญจวรรณ, 2558: 384-397) ซึ่งเป็นความพยายามที่จะเข้าถึงความหมายของประสบการณ์ชีวิต ในที่นี้ คือกระบวนการที่ชาวบ้านซึ่งเป็นสมาชิกคณะกรรมการป่าชุมชนสร้างความเป็นนักสิ่งแวดล้อมขึ้นมา โดยศึกษาจากการจัดตั้งเครือข่ายป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเขาราวเทียนทอง จังหวัดหนึ่งทางภาคกลางตอนบน ซึ่งประสบผลสำเร็จในการฟื้นฟูป่าที่เสื่อมโทรมให้กลับคืนสู่ความอุดมสมบูรณ์อีกครั้งหนึ่ง การพูดคุยกับชาวบ้านที่มีประสบการณ์ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ถูกนำมาสร้างเรื่องราวกระบวนการสร้างความเป็นนักสิ่งแวดล้อมในรูปแบบลักษณะต่าง ๆ ที่จะกล่าวต่อไป ด้วยวิธีการวิเคราะห์เรื่องเล่าจะทำให้เรามองเห็นถึงสิ่งที่พวกเขายึดถือว่าเป็นความจริง และความเป็นนักสิ่งแวดล้อมที่พวกเขาสร้างขึ้นบนพื้นฐานของความเป็นจริงทางสิ่งแวดล้อมที่ถูกรับรองจากชุมชนในหัวเวลานั้น เพราะความเป็นนักสิ่งแวดล้อมของบุคคลต่างเกิดขึ้นจากการหล่อหลอมของบริบทแวดล้อม ทั้งสภาพภูมิศาสตร์ ระบบความสัมพันธ์ทางสังคม ตลอดจนองค์ความรู้ทางสิ่งแวดล้อมที่ชุมชนสั่งสมมา ส่งผลให้วิถีชีวิตของชาวบ้านที่นี่มีเอกลักษณ์เฉพาะแห่ง ที่กำหนดให้ความเป็นนักสิ่งแวดล้อมของพวกเขามีลักษณะเฉพาะตัว

วิกฤตทางสิ่งแวดล้อมสร้างความเป็นผู้นำ

การเสริมพลังเป็นเทคนิควิธีทางอำนาจที่กระตุ้นให้ชาวบ้านเชื่อมั่นว่าตนเองสามารถรักษาสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ด้วยการเปิดโอกาสให้ประชาชนเป็นผู้กระทำการทางสังคมภายในอาณาบริเวณที่รัฐเปิดทางให้ ด้วยเหตุนี้ เสรีภาพในการแสดงความเป็นนักสิ่งแวดล้อม ย่อมครอบคลุมทั้งพื้นที่ส่วนตัวและบทบาทตามสถานะทางสังคม ที่ก่อรูปความเป็นนักสิ่งแวดล้อมขึ้นจากความเชื่อมโยงระหว่างการปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ทางสังคม และการรับรู้ในภาระหน้าที่ของตนเองซึ่งเกิดขึ้นจากสำนึกรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนของตน หรือนัยหนึ่ง ความเป็นนักสิ่งแวดล้อมของชาวบ้านถูกหล่อหลอมขึ้นจากบทบาทหน้าที่ที่ดำรงอยู่ภายใต้โครงข่ายอำนาจภายในสังคม กับความสามารถในการสั่งการตนเองของบุคคล ตามกระบวนการต่างๆ ดังนี้

1. **การจัดตั้งกลุ่ม** เมื่อผู้ใหญ่พิกุล (นามสมมุติ) เข้ามารับตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านเขาราวเทียนทองไม่นานนัก ด้วยสถานะของความเป็นผู้นำซึ่งถูกกำกับด้วยโครงข่ายของอำนาจทางสังคม อันเป็นความคาดหวังจากลูกบ้านว่าความเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ในพื้นที่ย่อมมีกำลังความสามารถในการบรรเทาทุกข์ให้กับลูกบ้าน ผลักดันให้เธอดำเนินโครงการให้ความช่วยเหลือด้านอาชีพแก่ลูกบ้านที่ทยอยเดินทางกลับจากกรุงเทพฯ ในยุคพองสบู่แตก ด้วยการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเพื่อแปรรูปผลิตภัณฑ์จากป่าออกจำหน่ายในนามของชุมชน รวมถึงหาแหล่งเงินทุนเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่ม ทว่าด้านหนึ่งการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนในพื้นที่ป่า อันเป็นภารกิจสำคัญในฐานะผู้นำนโยบายสิ่งแวดล้อมลงสู่การปฏิบัติ ทำให้ผู้ใหญ่พิกุลตระหนักว่าหากเราเพียงแต่เข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าเพียงอย่างเดียวโดยไม่มีการสงวนรักษาป่าของชุมชนคงไม่อาจเป็นอาหารที่ยั่งยืนของชุมชนต่อไปได้ จึงได้หารือกันในชุมชนเพื่อจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชน จัดการผืนป่าเพื่อยังประโยชน์แก่ชุมชน การริเริ่มการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนดังกล่าว ได้

เปิดช่องทางให้ปฏิบัติการของอำนาจที่สัมพันธ์กับความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม สร้างความจริงเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ถูกกำหนดว่าถูกต้องและเหมาะสมแก่ชุมชน ให้แพร่และไหลเวียนอยู่อย่างเข้มข้นภายในสนามการจัดการสิ่งแวดล้อมแห่งนี้ ที่เข้ากำกับคณะกรรมการป่าชุมชนให้ตรวจตราตนเองไปตามเกมส์แห่งความเป็นจริงทางสิ่งแวดล้อม ที่มีเจตจำนงของอำนาจด้านสิ่งแวดล้อม ว่าด้วยการตระหนักถึงความสำคัญของการใช้สอยทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า และการทดแทนทรัพยากรที่สูญเสียไปกำกับพฤติกรรมของชาวบ้านอยู่เบื้องหลัง

2. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การก่อตั้งป่าชุมชนเขาราวเทียนทองในช่วงแรกประสบปัญหาหลายประการ ทั้งการขยายเครือข่ายความร่วมมือและการทำความเข้าใจกับชาวบ้านในชุมชน เนื่องจากกฎเกณฑ์การจัดการป่า ไม่ว่าจะเป็นการปิดป่า การห้ามล่าสัตว์ และตัดต้นไม้ ล้วนขัดกับวิถีชีวิตที่ชาวบ้านดำเนินมาอย่างยาวนาน แม้ทางกลุ่มจะพยายามพูดคุยให้เห็นถึงประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับในระยะยาวและดำเนินกิจกรรมการรักษาป่าให้เห็นเป็นตัวอย่าง “.... บางคนเห็นเราทำสำเร็จอย่างทำแนวกันไฟ ไม่มีไฟไหม้ป่ามาปีสองปีก็มาแกล้งจุด เราวิ่งดับไฟไม่ไหว จุดทั้งป่า พอเราไปดับมีการยิงปืนขึ้น แต่เราคิดว่าชุมชนเราต้องเข้มแข็งจะปล่อยให้คนข้างนอกมาใหญ่กว่าเราไม่ได้ เราจะไม่ยอม เริ่มหาแนวคิดกันมาตั้งกลุ่มกันใหม่ให้เป็นรูปธรรม แม้ผู้ใหญ่เลยขยายเครือข่าย” เมื่อผู้ใหญ่พิศถูกบีบบังคับให้ต้องลุกขึ้นมาต่อสู้กับอำนาจของนายทุน ในฐานะผู้นำชุมชนซึ่งถูกปฏิบัติการของอำนาจเข้ากำกับตนเองให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ทางสังคม ซึ่งเป็นผลจากการเปิดรับให้ความรู้ความจริงด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อันเป็นปฏิบัติการของอำนาจที่เชื่อมโยงกับความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม มากำหนดให้เธอปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ด้วยการแสวงหาแนวร่วม ทั้งที่เป็นบุคคล องค์กรภาครัฐ และประชาสังคมที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นฐานในการรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชนและเปิดพื้นที่ให้ตนเองได้มีจุดยืนในฐานะของผู้นำตั้งแต่ในระดับท้องถิ่น โดยการขยายเครือข่ายไปยังหมู่บ้านข้างเคียง

จากนั้นแสวงหาความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งในระดับชาติและนานาชาติ อาทิ กรมป่าไม้ ศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่าประเทศไทย (The Center for People and Forests, Thailand : RECOFTC) องค์การสหประชาชาติ และ สถานทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย “เขามาให้ความรู้ด้านการจัดการป่า การจัดการ คนทำกันอย่างไร และสนับสนุนงบประมาณ เรามาทำกิจกรรมร่วมกัน มีเวทีพูดคุย สร้างความรู้ในการดูแลรักษาป่า การสร้างคนขายยาเครือข่าย ... มีต่างประเทศมาดู งาน ฝรั่งเศส ลาว กัมพูชา เนปาล อเมริกา ” การสร้างพันธมิตรทั้งทางด้านความรู้ งบประมาณ และอุดมการณ์ทางสิ่งแวดล้อม เป็นกระบวนการหนึ่งที่หล่อหลอมให้ ความเป็นผู้นำด้านสิ่งแวดล้อมของชาวบ้านมีความเข้มข้นมากยิ่งขึ้น

3. การจัดหางบประมาณ นอกจากความสามารถในการเป็นผู้แสวงหา แหล่งทุนเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของเครือข่ายป่าชุมชนจะเป็นดัชนีบ่งชี้ถึง ความเป็นผู้นำด้านสิ่งแวดล้อม การเขียนข้อเสนอขอรับการสนับสนุนเงินทุนจาก องค์การสหประชาชาติ และสถานทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย ยังสะท้อนว่าผู้นำ ชุมชนได้กลายเป็นพื้นที่ปฏิบัติการของอำนาจในการจัดจ้องตนเองให้เป็นไปตาม เจตจำนงของอำนาจที่สัมพันธ์กับความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมโดยเบ็ดเสร็จ ด้วยการ แสวงหาแหล่งเงินทุนเพื่อใช้ในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพ สูงสุด โดยตระหนักว่าตนเองต้องใช้ความสามารถในการบริหารงบประมาณ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชน “การบริหารเงิน เรามีวัตถุประสงค์ อยู่แล้วว่าจะทำอะไร พอเราใช้เงินก็ต้องใช้ให้คุ้ม ... เราก็จะเรียกประชุม ก่อนเรา จะใช้เงินเราจะทำแผนขึ้นมาก่อนว่ามีกิจกรรมอย่างนี้ๆ มีงบประมาณเท่านั้นะ มี กิจกรรมอะไรบ้าง พอทำกิจกรรมเสร็จเราก็จะมาสรุปผลด้วยกันว่า ค่าใช้จ่าย เท่าไหร่” ทั้งยังมีการทบทวนตนเองอย่างสม่ำเสมอ ดังเช่นการส่งคืนเงินโครงการ พัฒนาหมู่บ้าน “เราเป็นประธานคณะกรรมการเบิกจ่ายเงิน เราว่ามันไม่โปร่งใสแล้วหละ ไป ชื้อรองเท้า一双 60 มาคิดเงิน 100 บาท ... แม้ผู้ใหญ่ไม่อยากทำ โกงเงินเอามา

ใช้ก็ไม่เกิดประโยชน์ แล้วยังทำให้ชาวบ้านเกิดความแตกแยกกันอีก ... ตรงนี้ก็เลย
ทำเรื่องคืนเงิน งานที่ค้างอยู่ก็ทำให้จบโครงการไป ที่เหลือเราส่งคืนสี่ล้าน” นี่คือ
กระบวนการสร้างตัวตนของนักสิ่งแวดล้อมที่ก่อรูปขึ้นจากปฏิบัติการจัดการ
สิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ซึ่งเป็นผลจากการทำงานของอำนาจจากภายในตัวของ
บุคคลกำกับตนเองให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ทางสังคม ที่สัมพันธ์กับความรู้ทาง
สิ่งแวดล้อม สร้างความจริงเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมตามวิถีของชุมชนเข้า
กำหนดตัวตนของผู้ใหญ่พิบูล

4. การประสานงาน ผู้ประสานงานเครือข่ายนับว่ามีบทบาทสำคัญในการ
ผลักดันให้การทำงานของเครือข่ายป่าชุมชนมีประสิทธิภาพ สมศักดิ์ (นามสมมุติ)
ได้เข้ามารับหน้าที่นี้ภายหลังจากที่เครือข่ายฯ ได้รับงบประมาณอุดหนุนโครงการ
จากองค์การสหประชาชาติ ทำให้เขามีโอกาสทำหน้าที่หลักในการจัดประชุม
ประจำเดือน โดยสัญจรหมุนเวียนไปยังหมู่บ้านเครือข่ายต่าง ๆ และประสานงาน
เมื่อมีกิจกรรมต่าง ๆ ของเครือข่าย “จัดตั้งเป็นคณะกรรมการของเครือข่าย ให้แต่ละ
หมู่บ้านส่งตัวแทนมา เวลามาประชุมก็ปรึกษาหารือกัน ส่วนใหญ่จะมาร่วมกัน
คนที่สนใจจะส่งตัวแทนมา หมู่ละคนสองคน เพราะกรรมการเครือข่ายมีทั้งหมด
16-17 คน กิจกรรมส่วนใหญ่มีปลูกป่า ดับไฟ ลาดตระเวน ที่เราประสานคนให้ไป
ช่วยกัน” การประชุมที่จัดขึ้นเป็นประจำ เพื่อสื่อสารให้สมาชิกได้รับทราบข้อมูลที่
ถูกต้อง ตรงกัน และทำให้การบังคับใช้กฎเกณฑ์เป็นไปได้อย่างจริง “เราต้องใช้ข้อมูล
เดียวกัน จะไปทางไหนก็เหมือนกัน ให้มันตรงกัน ถึงจะว่าชาวบ้านได้ ห้ามเขาได้
ทำร่วมกัน ป่าก็เริ่มดี เห็นชัดขึ้นเลย เขาก็เกรงใจ พวกเราทำกันจริง ๆ”

ทั้งยังเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเพิ่มพูน
ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการป่ามากขึ้น “เวลาประชุมคณะกรรมการ
เครือข่ายป่าชุมชน จะถามคนนั้นคิดยังไง คนนี้คิดกันยังไง แบบไหนจะให้ป่าเราดี
ขึ้น แลกเปลี่ยนความคิดกันตอนประชุมร่วมกัน วนกันไป” รวมถึงการมีส่วนร่วมใน

การตัดสินใจเรื่องงบประมาณของโครงการต่าง ๆ “ก่อนเราจะใช้เงินเราจะทำแผนขึ้นมาก่อนว่ามีกิจกรรมอย่างไร ๆ มีงบประมาณเท่านี้ละ พอทำกิจกรรมเสร็จเราก็จะมาสรุปผลด้วยกันว่าค่าใช้จ่ายเท่าไร พอไปประชุมก็จะชี้แจงรายละเอียด การมีส่วนร่วมทำให้ไม่มีปัญหา ทุกคนรับรู้หมดว่าค่าใช้จ่ายอะไรเท่าไร” การประสานงานสามารถเชื่อมต่อบริบทความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในชุมชน ประสานประโยชน์ของทุกฝ่ายให้มีความเสมอภาค เท่าเทียมกัน และเสริมสร้างประโยชน์สูงสุดให้กับชุมชน นี่คือการปฏิบัติการของอำนาจที่สัมพันธ์กับศาสตร์การจัดการสิ่งแวดล้อม เข้ากำกับกับความเป็นผู้นำทางสิ่งแวดล้อมในระดับของจิตสำนึก ซึ่งตระหนักรู้ว่าการทำงานของตนเอง สามารถจัดสรรทรัพยากรให้เกิดความเป็นธรรม ผ่านการบังคับใช้กฎเกณฑ์ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ทุกฝ่ายในชุมชนได้รับประโยชน์สูงสุดอย่างแท้จริง

ความเป็นนักสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการพึ่งพิงป่า

กระบวนการที่บุคคลสร้างตนเองให้กลายเป็นนักสิ่งแวดล้อม ก่อรูปขึ้นจากการบ่มเพาะตนเองภายใต้ปฏิบัติการทางสังคมที่กลืนกลายเข้ากับวิถีชีวิตประจำวันของพวกเขา อันเป็นผลจากเสรีภาพในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน เพราะเสรีภาพคือปฏิบัติการหนึ่งที่สร้างความเป็นนักสิ่งแวดล้อมของชาวบ้านขึ้นมา ซึ่งเกิดขึ้นจากสถานะที่ประชาชนมีอิสระในการกระทำการทางสังคม ภายในอาณาบริเวณทับซ้อนกันระหว่างตัวตนที่ถูกกำหนดจากเกมส์แห่งความเป็นจริง ซึ่งเป็นปฏิบัติการของอำนาจที่สัมพันธ์กับศาสตร์ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เข้ากำหนดความเป็นนักสิ่งแวดล้อม กับการตระหนักรู้ถึงความเป็นนักสิ่งแวดล้อมของตนเองอย่างถ่องแท้ ด้วยภูมิปัญญาที่สั่งสมจากการใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติมาเป็นเวลาช้านาน จากกระบวนการเหล่านี้

1. การอาศัยผืนป่าเป็นแหล่งอาหาร การพึ่งพิงป่าของชาวบ้านแสดงถึงระบบความสัมพันธ์ของชาวบ้านที่ผูกพันกับธรรมชาติอย่างแนบแน่น โดยก่อร่างขึ้น

เป็นภูมิปัญญาการเก็บหาของป่าที่สั่งสมจากรุ่นสู่รุ่น ด้านหนึ่งความเป็นนักสิ่งแวดล้อมของชาวบ้านย่อมถูกหล่อหลอมจากความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดมาแต่บรรพบุรุษซึ่งได้มีการลงมือทดลอง กระทั่งกลายเป็นความจริงที่ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติของชุมชน อันเป็นกลไกการตรวจสอบตนเองของชาวบ้าน จากการตระหนักรู้ว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ทั้งมนุษย์และธรรมชาติมีความเท่าเทียมกัน มีความสัมพันธ์กันและต้องดูแลซึ่งกันและกัน “เราเรียนรู้จากพ่อแม่ เขาพาไปหาลูกเต๋เล็กแดงเขาก็รู้วิธีหาของป่ากัน ถ้าเราเอามือหักหน่อไม้เฉย ๆ มันจะขึ้นเร็วเราจะไม่ชุด ถ้าชุดไป มันจะขึ้นน้อย ถ้าเลยขึ้นหัวเขาก็ไม่หักแล้ว เขาก็ปล่อยให้ป่เป็นลำ เป็นต้น ถ้าเล็กมากก็ปล่อยให้มันจะได้มีลำเลียงกอด้วย คนในหมู่บ้านจะรู้จักกันเลย” ขณะที่ด้านหนึ่ง สำนักทางสิ่งแวดล้อมของชาวบ้านต่างก่อรูปขึ้นจากการฝึกฝนตนเอง ผ่านกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมบนพื้นฐานของศาสตร์ด้านสิ่งแวดล้อมที่สัมพันธ์กับอำนาจอันเกิดจากกฎเกณฑ์ของคณะกรรมการป่าชุมชน สร้างความเป็นจริงด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน เมื่อชาวบ้านปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าววันเข้า จึงเห็นผลดีต่อสิ่งแวดล้อมของชุมชน ความเป็นจริงนั้นย่อมเข้าก้ำกับชาวบ้านจนถึงระดับของจิตสำนึก “พอเขามีการปิดป่าเริ่มแรกไม่ค่อยเห็นด้วยเท่าไร พอเขาเข้าชาวบ้านก็ให้ความร่วมมือกัน พอผู้ใหญ่เขามาชวนไปเป็นกรรมการป่าชุมชน เราไปประชุมบ่อยๆ ทีนี้เราก็จะรู้ เข้าใจว่าเราหาได้ แต่เราก็ต้องรักษาป่าไว้ควบคู่กันไป ... เขาก็พาไปประชุม ไปดูงานข้างนอก ทีนี้เราก็เข้าใจ เราจะได้ทำถูก รับความรู้ที่นั่นมาว่าถ้าเราไม่ดูแลรักษาป่า ป่าก็จะหมดเห็นของคนอื่นเขาดีมาตามห้วยเขาแข่งนี่ก็ไปดู เราก็อยากให้ป่าเราอุดมสมบูรณ์เหมือนของเขา”

2. การปลูกป่าทดแทน การดำรงชีวิตของชาวบ้านด้วยความกลมกลืนเป็นหนึ่งในเดียวกับธรรมชาติ สะท้อนให้เห็นจากการที่พวกเขาอาศัยอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างไม่เอาเปรียบ หรือมุ่งหวังผลประโยชน์เพียงประการเดียว เมื่อพวกเขา

เขาได้รับก็สมควรต้องทดแทน รักษาให้คงอยู่ และเพิ่มพูนให้มากขึ้น “ห้ามตัดไม้ ถ้าบางคนเขาเดือดร้อนจริง ๆ คนจนที่เขาจะปลูกบ้าน กระต๊อบ เขามาขอ เราก็ดูเจตนาว่าเขาตั้งใจตัดหรือเปล่า ศักยภาพเขาพอหาซื้อเสาปูนได้หรือเปล่า เราก็จะคุยกับกรรมการว่าสมควรให้มั้ย ถ้าจนจริง ๆ เราให้ตัดทดแทน บ้านปลูกทดแทน ต้องใช้ทดแทน แล้วให้เขาปลูกต้นไม้แทน พอปลูกต้นไม้ต้องมาช่วยกันปลูกนะ ” การอยู่อาศัยท่ามกลางผืนป่ามาแต่กำเนิด ย่อมทำให้พวกเขาารู้ดีว่าสภาพป่าของชุมชนมีลักษณะเช่นใด ประกอบด้วยพันธุ์พืชและสัตว์ชนิดใด ควรจะสงวนรักษาไว้ ด้วยวิธีการใดจึงจะเหมาะสมกับบริบทแวดล้อมของชุมชนแห่งนี้ จนกลายเป็นวิถีการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่สามารถพลิกฟื้นสภาพป่าให้กลับมามีความร่มรื่น ทางหนึ่งเป็นเพราะเครือข่ายฯ สร้างเรือนเพาะชำกล้าไม้ ทั้งจำพวกที่เป็นอาหารและไม้ยืนต้น สำหรับปลูกป่าเสริมบริเวณป่าเสื่อมโทรมและพื้นที่ว่างเปล่า “พอชาวบ้านเขามาหาหน่อไม้หน้าฝน เราก็ใส่ถุงให้เขาไป เราไปปักตรงทาง กวักมือเรียกให้เขาไปคนละต้นสองต้น ไปปลูกให้ด้วยนะ หาหน่อไม้ ตรงไหนว่าง เอาไปปลูกเสริมให้ด้วย พวกไม้ที่เราเพาะไว้ได้ ตรงไหนมันว่าง โลง เอาไปปลูกหน่อย กว่าจะได้ต้นนาน ไม้สักปลูกไว้ที่เขายาว ต้องเอาเมื่อดะขามไปหว่านไว้ด้วย เป็นกระสอบ มันมีวิธีการปลูก ต้องอาศัยต้นที่ขึ้นง่าย ๆ ก่อนเป็นร่ม” การสั่งสมความรู้เกี่ยวกับพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ของชาวบ้านก่อให้เกิดภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ถูกนำมาปรับใช้เป็นกฎเกณฑ์การจัดการป่าตามวิถีของชุมชน จากข้อปฏิบัติที่กำหนดให้ชาวบ้านใช้ประโยชน์อย่างไม่ซุติรัดเกินกำลังการผลิตของป่า ซึ่งจะทำให้พวกเขาสามารถเข้าไปเก็บหาผลผลิตจากป่าได้ตามฤดูกาลตลอดทั้งปี เป็นความจริงที่เข้ามากำกับให้พวกเขาปฏิบัติต่อธรรมชาติอย่างรู้ซึ่งถึงคุณค่า ทั้งยังรู้จักวิธีการสงวนรักษา ทดแทน และเพิ่มพูนให้มีจำนวนมากขึ้น

ความเป็นนักร้องแวลลอมที่เกิดจากการเป็นผู้พิทักษ์ผืนป่า

กระบวนการหนึ่งที่ชาวบ้านสร้างตนเองให้กลายเป็นนักร้องแวลลอม ก่อรูปขึ้นจากการฝึกฝนตนเองผ่านปฏิบัติการจัดการสิ่งแวลลอมในชุมชนที่กลืนกลายเข้ากับวิถีชีวิตประจำวันของตนเอง ด้านหนึ่งความเป็นนักร้องแวลลอมจึงเป็นผลผลิตจากอำนาจที่สัมพันธ์กับศาสตร์การจัดการสิ่งแวลลอมที่ครอบงำพวกเขาให้เชื่อ เชื่อว่าด้วยความเป็นผู้เชี่ยวชาญที่บ่มเพาะองค์ความรู้จากการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติในท้องถิ่นของตนมาช้านาน พวกเขาจะสามารถเปิดพื้นที่เพื่อแสดงความเป็นตัวของตัวเองจากอิสรภาพในการกำหนดกิจกรรมการจัดการสิ่งแวลลอมไปตามทางของตน จึงกล่าวได้ว่า การจัดการสิ่งแวลลอมภายในชุมชนนอกจากจะเป็นการแสดงถึงสำนึกรับผิดชอบต่อสิ่งแวลลอมของชาวบ้านแล้ว ทางหนึ่งยังสะท้อนอิสรภาพที่แท้จริงของเขาอีกด้วย ดังเช่นกระบวนการสร้างความเป็นนักร้องแวลลอมเหล่านี้

1. การปกป้องผืนป่า เมื่อผืนป่าของชุมชนเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว อันเป็นผลจากการบุกรุกของนายทุนเพื่อปลูกพืชเชิงเดี่ยว การลักลอบตัดไม้เพื่อเผาถ่าน และการลักลอบจุดไฟเพื่อหาของป่า ทำให้ลุงธรรมและเพื่อนบ้านไม่อาจทนนิ่งเฉยอยู่ได้ พวกเขาลุกขึ้นมาเริ่มต้นรักษาป่าด้วยการดับไฟป่าซึ่งมักเกิดขึ้นเป็นประจำในห้วงฤดูแล้ง แม้ในช่วงแรกชาวบ้านจะมองเห็นว่าเป็นเรื่องแปลกประหลาดก็ตาม “ชาวบ้านเขาเห็นว่ามันบ้ามันนี่ เขาว่าบ้ากันทั้งนั้น ไปวิ่งดับไฟบนเขา กัน กลางคืน ช่วยกันดับไฟ เอาถังแกลลอนยี่สิบ ลิตรนี่แบกขึ้น แล้วเอาถังโยกกับถังฉีดยา สะพายขึ้นไปบนเขา ลำบาก ไ้คนแบกก็แบก พอไฟดับ ที่นี้ก็มีมืดแล้วเมื่อก่อนไม่มีไฟฉาย คลำกันลงมา ลงเขาก็ทุลักทุเล กว่าที่จะถึงดินเขาได้ก็เหนื่อย” ต่อมามีการก่อตั้งเครือข่ายป่าชุมชนอย่างเป็นทางการ เขาจึงอาสาทำหน้าที่ตรวจตราป่า โดยตั้งชุดลาดตระเวนประจำขึ้นแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งจะทำหน้าที่เดินตรวจตราป่าเป็นเวลาหนึ่งเดือนเต็ม ตั้งแต่เริ่มประกาศปิดป่าในห้วงเดือนกันยายนของทุกปี

“เดินตรวจไม่ให้ใครมาลักลอบ ต้องช่วยกันผลัดกัน หมูละ 2 คน 3 คน ช่วยกัน เราเดินฝั่งนี้ เขาเดินกันฝั่งโน้น เวลาไฟเกิดก็ขี่รถเครื่องไปตามกัน มีรถปิคอัพเก่า ๆ อยู่คันหนึ่ง ซึ่งจมน้ำล้นสุด อยู่ในป่า เอาไม้ไผ่เอากัน”

การรวมกลุ่มกันก่อตั้งชุดลาดตระเวนป่า การดับไฟป่า และการทำแนวกันไฟ นอกจากจะแสดงถึงความเป็นนักสิ่งแวดล้อมที่แท้จริง ตามหลักการจัดการป่าที่พวกเขาได้รับการอบรมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้ว ยังเผยให้เห็นถึงศักยภาพในการสร้างกลไกตรวจการณ์ป่าของชาวบ้าน จากการที่เขารู้จักประยุกต์อุปกรณ์ทางการเกษตรมาใช้เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ สะท้อนถึงความเป็นนักสิ่งแวดล้อมที่รู้จักได้ด้วยตนเอง ไม่ได้ถูกรองรับจากอำนาจที่สัมพันธ์กับศาสตร์ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ภาครัฐพยายามใช้ในการกำกับประชากรอย่างสิ้นเชิง “ประสบการณ์จากดับไฟป่าของป่าไม้กับของชาวบ้านคนละเรื่องกัน ป่าไม้เอาไม้มาให้เราทุบ แต่ของเราใช้ถึงฉีดยาที่ใช้ตามการเกษตรกับไม้กวาดบ้านเป็นมัด ๆ มาทุบ ตามของเราจะดับได้ดีกว่า เร็วกว่า แล้วไม่กระเด็น ถ้าเอาไม้มาทุบที่กระเด็นไปข้างหน้าเรื่อย” รวมถึงเทคนิคที่ทำให้ไฟป่าไม่เกิดขึ้นรุนแรง “เวลามีไฟป่าก็ดับ แต่ช่วงหลังเราปล่อยบ้าง เพราะถ้ามันไม่เกิดมา 4-5 ปี เศษไม้มันทับถมสูง จะไหม้นาน พวกพืชชั้นล่างจะตายหมด ถ้าปล่อยให้ไหม้ปีต่อปี เผลอแล้วจะไหม้ไม่แรงเท่าไร ต้นไม้ที่โต ๆ ระดับเมตรหนึ่งก็จะไม่ตาย ทำแนวกันไฟตามของป่าไม้ ไม่ค่อยอยู่หรอก มันข้ามได้ เขามันชัน ทำได้แต่พื้นล่าง เราก็ทำแนวกันไฟไว้ได้” ความร่วมมือในการดูแลป่าอย่างกระตือรือร้นของชาวบ้าน จึงเป็นกระบวนการสร้างนักสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์จริง ซึ่งสะท้อนออกมาจากเรื่องที่พวกเขาเล่า

2. การตัดสินใจ เมื่อมีการตั้งกฎเกณฑ์การจัดการป่า ย่อมมีการละเมิดกฎและการตัดสินใจผู้ที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ อย่างไรก็ตามในที่นี่ไม่ได้หวังผลให้ชาวบ้านเกรงกลัวต่อบทลงโทษ เพราะเป็นกระบวนการที่ละมุนละม่อม และ

ต้องการเพียงให้พวกเขาตระหนักถึงกฎเกณฑ์ทางสังคม บทลงโทษจึงเป็นเพียง การหล่อหลอมให้ชาวบ้านเข้าสู่วิถีการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน ซึ่งสะท้อนถึง การตอรองให้ป่าดำรงอยู่ “เราเน้นการทำงานแบบไม่มีศัตรู พุดคุยกันก่อน ครั้งแรก เราก็จะตักเตือน แต่ถ้าทำผิดครั้งที่สอง สามเราไม่ตักเตือน ต้องทำตามกฎกติกา ของเรา จะปรับเข้ากองทุน บางคนครั้งเดียว โดนเตือนเขาก็ไม่มาอีกส่วนคนข้าง นอกจะหัวหมอ กรรมการเราไปเจอ เขาบอกจะขอใบเสร็จ กรรมการชุดนี้มีบัตรมัย เราก็บอกเขาว่าให้รอเดี๋ยว เราก็แจ้งตำรวจ ยึดของกลางได้แล้ว ให้มาเอาตัวไปขึ้น ศาล” เมื่อชาวบ้านสำนึกว่าตนเองเป็นผู้เชี่ยวชาญในการดูแลป่าจากพื้นฐานของ ศาสตร์การจัดการป่า ภายใต้กฎเกณฑ์การจัดการป่าที่ถูกกำหนดจากเครือข่าย คณะกรรมการป่าชุมชนมารองรับ เอื้ออำนวยให้พวกเขาสามารถแสดงบทบาท สำคัญที่ทำให้ผืนป่าเกิดความสงบเรียบร้อย เขาย่อมกำกับตนเองให้ทำหน้าที่อย่าง เต็มความสามารถ บนพื้นฐานของระบบของความสัมพันธ์ที่วางไว้ร่วมกัน บางครั้ง ผลักดันให้พวกเขามีความกล้าหาญพอที่จะต่อสู้กับอำนาจของนายทุน “นายทุนบุก รุกพื้นที่ ป่าไม้ก็มาดู เราปักหลักเอาไว้ กินพื้นที่เข้าไปหมดเลย เราไปแจ้งให้ เจ้าหน้าทีลงมาสำรวจ ทีวีมาถ่ายทำด้วยนะ เราผลักเสาทิ้ง ทุกรันเข้าไป แก่เป็น ข้าราชการเกษียณแล้วมาทำไร่ เราก็แจ้ง เขาต้องถอนออก ได้คืนพื้นที่”

จริยธรรมของนักวิจัย

ด้วยเหตุที่การศึกษาเรื่องเล่าในสังคมไทยยังไม่เป็นที่แพร่หลายมากนัก การศึกษาตามแนวทางนี้มักถูกตั้งคำถามในเชิงจริยธรรมของการวิจัยที่มีต่อผู้เล่า เรื่อง ในประเด็นของการนำเรื่องราวที่เคยเกิดขึ้นมาบอกเล่าอีกครั้งจะมีผลต่อผู้เล่า อย่างไร เฉพาะอย่างยิ่งหากประเด็นการศึกษาเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนสูง ดังเช่น ตัวอย่างการรักษาป่าของชาวบ้านด้วยการคงความเป็นชุมชนในเขตป่าไว้ นั้น ไม่อาจ หลีกเลี่ยงประเด็นการต่อสู้ของชาวบ้านได้ ขณะที่ผู้ศึกษาเข้าสู่สนามวิจัยจะคำนึงถึง ประเด็นที่อาจกระทบต่อความปลอดภัยของชุมชน และผู้เล่าเรื่องเป็นหลัก โดยการ

ตั้งแนวคำถามให้อยู่ภายในกรอบแนวคิดทฤษฎี เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการสร้างความเป็นนักสิ่งแวดล้อมของชาวบ้านที่นี่เท่านั้น ส่วนประเด็นความขัดแย้งระหว่างชุมชนกับหน่วยงานต่าง ๆ นั้น จะจำกัดให้อยู่ในเนื้อหาส่วนของบริบทชุมชนที่แสดงให้เห็นถึงพลวัต และการปรับเปลี่ยนตัวเองของชุมชน อันเป็นผลจากการที่ชุมชนถูกดึงเข้าไปอยู่ในระบบความสัมพันธ์ทางอำนาจของระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมจากภายนอก นี่คือเหตุผลสำคัญที่ทำให้ผู้ศึกษาจำเป็นต้องตั้งข้อสมมุติให้กับชุมชน และผู้เล่าเรื่องทั้งหลายที่ปรากฏอยู่ในบทความนี้

การเล่าเรื่องเป็นช่องทางสำคัญที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของบุคคล หากผู้ศึกษาสามารถเข้าถึง เข้าใจความต้องการของผู้บอกเล่า และกระตุ้นให้ผู้เล่าแยกปัญหาที่เกิดขึ้นออกจากตนเอง แม้เหตุการณ์ทั้งหลายจะมีสิ่งประกอบสร้างมากมายที่ผู้เล่าไม่อาจควบคุมได้อย่างเต็มที่ เช่น เรื่องของความคิด ความเชื่อ และสถานะของผู้เล่าที่ดำรงอยู่ในความสัมพันธ์ทางอำนาจในสังคมนั้น อย่างไรก็ตาม การนำเรื่องราวกลับมาเล่าใหม่อีกครั้ง จะทำให้ผู้เล่าเรื่องได้จัดระบบข้อมูล และเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตของตนเองขึ้นใหม่ เพราะบุคคลแต่ละคนคือ “ผู้เชี่ยวชาญ” ในชีวิตของตนเอง เขาย่อมมีทักษะ ความเชื่อ และกำลังความสามารถ ในอันที่จะลดอิทธิพลของปัญหาที่มีต่อตนเอง เช่น การเล่าประสบการณ์ทางสิ่งแวดล้อมของชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่น จะช่วยให้เขาได้ปรับมุมมอง การรับรู้ เกิดความเข้าใจตนเอง เกิดกำลังใจ และเกิดพลังในการที่จะปกป้องสิ่งแวดล้อมของตนเอง ซึ่งเป็นการสร้างและแสดงถึงความเป็นนักสิ่งแวดล้อมที่เข้มข้นให้ปรากฏตัวขึ้น

จะเห็นได้ว่า การศึกษาเรื่องเล่าตามแนวทางของฟูกูเคียนสามารถตอบคำถามที่มีต่อคุณค่าของความรู้ทางสังคมศาสตร์ และดึงกลุ่มคนที่ถูกเบียดขับให้กลายเป็นชายขอบของสังคมตระหนักถึงคุณค่า และเรียกความเคารพตนเองกลับมาอีกครั้งหนึ่ง เพราะการศึกษาเรื่องเล่าเป็นการสร้างความรู้จากกลุ่มคน

จำนวนหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากกฎเกณฑ์ และการจัดระเบียบทางสังคมที่ทำให้เขากลายเป็นผู้เปราะบาง ไม่เป็นที่ยอมรับจากสังคม เช่นการมองว่าชาวบ้านในเขตป่าเป็นต้นเหตุของการทำลายป่าไม้ ไม่อาจดูแลป่าไม้เอาไว้ได้ด้วยตนเอง จากความเชื่อที่ต้องการแยกคนออกจากป่าตลอดยุคสมัยของวาทกรรมการพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้นทำให้พวกเขาต้องออกไปอยู่นอกกรอบของวาทกรรมความเป็นปกติ เพราะเรื่องเล่ากระแสหลัก (Grand Narrative) ที่แพร่หลายอยู่ในสังคมนั้นเป็นเพียงสิ่งที่กลุ่มคนบางกลุ่มพยายามชี้นำความถูกต้องในสังคม ไม่ว่าจะคุณค่า ความเชื่อ และวิถีชีวิตให้สังคมทั่วไปยอมรับ ขณะเดียวกันก็กดทับและปิดกั้นเรื่องเล่าอันหลากหลายที่อยู่นอกกรอบเรื่องเล่าหลักไม่ให้เข้ามาสู่พื้นที่ทางสังคม ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความชิ้นนี้ จะเป็นพื้นที่ที่เปิดกว้างให้ผู้คนในท้องถิ่นทางไกลมีช่องทางในการสื่อสาร บอกเล่าความหมายที่มีต่อสรรพสิ่งต่าง ๆ และแสดงตัวตนแก่สังคมในวงกว้างได้รับรู้ เข้าใจ รวมถึงเปิดรับพวกเขามากขึ้น

ความน่าเชื่อถือของเรื่องเล่า

ในงานวิจัยเชิงคุณภาพ ความน่าเชื่อถือของเรื่องเล่าที่สำคัญนอกเหนือจาก “ตัวผู้วิจัย” ที่มีจริยธรรมกำกับการวิเคราะห์หรือศึกษาตัวบทแล้ว การศึกษาเรื่องเล่ายังมีกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่แสดงให้เห็นว่าการสร้างความรู้ด้วยวิธีการเช่นนี้ มีหลักเกณฑ์ การจัดระเบียบข้อมูล และการตีความบนพื้นฐานของข้อมูลที่ครบถ้วน สมบูรณ์ และมีความน่าเชื่อถือ เช่นเดียวกับงานวิจัยเชิงประจักษ์ซึ่งใช้เกณฑ์การกำหนดความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่นของข้อมูล (Reliability) ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล หากแต่กระบวนการตรวจสอบความถูกต้องของเรื่องเล่าจะใช้หลักการความเชื่อมั่นในการตีความ จากเกณฑ์การสร้างที่น่าเชื่อถือ (Trustworthiness) ของเรื่องเล่าจากกระบวนการต่าง ๆ ทางสังคม (Riessman, 1993: 64-70) ดังต่อไปนี้

1. เรื่องเล่าที่มีความน่าเชื่อถือจะมีความสมเหตุสมผล สามารถโน้มน้าวใจผู้ฟังให้เกิดความเชื่อถือโดยเรื่องราวที่มีความน่าสนใจทั้งในตัวเนื้อหาสาระ รวมถึงอาจก่อให้เกิดแรงบันดาลใจต่อผู้ฟังได้ ข้อมูลที่มีคุณลักษณะเช่นนี้ย่อมถูกผู้วิจัยดึงเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์เป็นลำดับแรก เนื่องจากตัวข้อมูลจะแสดงให้เห็นชัดถึงอิทธิพลทางสังคมที่โน้มนำทัศนกรรมการมองของผู้เล่าให้มีความโน้มเอียงไปในทางใดทางหนึ่งเสมอการที่เรื่องเล่าจะมีอำนาจในการโน้มน้าวใจผู้ฟังสูงเพียงใดยังขึ้นอยู่กับทักษะของผู้วิจัยในการร้อยเรียงเรื่องราวต่าง ๆ ออกมาเป็นภาษาเขียนที่มีชีวิตชีวา และดึงดูดความสนใจจากผู้อ่าน

2. เรื่องเล่าที่ถูกตีความแล้วย่อมมีความสอดคล้องกับเรื่องราวที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง ผู้วิจัยจำเป็นต้องนำผลการศึกษาที่ผ่านการตีความแล้วย้อนกลับไปตรวจสอบความถูกต้องจากผู้เล่าเรื่องอีกครั้งหนึ่ง เพื่อยืนยันว่าเนื้อหาที่ถูกนำเสนอ นั้นมีความสมบูรณ์ ตีความได้ตรงตามที่ผู้เล่าต้องการจะสื่อออกมาหรือไม่ กระบวนการวิเคราะห์เรื่องเล่าให้ความสำคัญกับผลตอบรับ หรือมุมมองของผู้เล่าที่มีต่อการตีความของผู้วิจัยเป็นอย่างยิ่ง เพราะความน่าเชื่อถือของเรื่องเล่าขึ้นอยู่กับ การสร้างจุดร่วมระหว่างการตีความตามการมองของผู้วิจัย และความเป็นจริงตามความเชื่อของผู้เล่าเป็นสำคัญ ที่สุดแล้วการวิเคราะห์เรื่องเล่าจะเป็นผลงานที่ทั้งสองฝ่ายร่วมกันสร้างขึ้น

3. เรื่องเล่าที่มีความน่าเชื่อถือจะเชื่อมโยง และสอดคล้องกับเรื่องราวทางสังคมในยุคสมัยนั้น แม้ว่าเรื่องเล่าจะเป็นประสบการณ์ชีวิตเฉพาะตัว เฉพาะที่ แต่การตีความเรื่องเล่ากลับมีพลังอำนาจในการตีความให้กลายเป็นประเด็นทางสังคม หรือก่อให้เกิดผลในการปรับเปลี่ยน การกระทำการทางสังคมในวงกว้าง เมื่อเชื่อมโยงหลายเหตุการณ์ เรื่องเล่าที่หลากหลายจากบุคคลต่าง ๆ เข้าด้วยกัน จะทำให้ผู้วิจัยมองเห็นถึงประเด็นร่วมของปัญหาเฉพาะบุคคลที่อาจนำไปสู่การก่อ

ตัวเป็นปัญหาสังคมในอนาคต อาทิ เรื่องเล่าของผู้หญิงที่ถูกทำร้ายภายในครอบครัว ถูกผลักดันให้กลายเป็นประเด็นปัญหาทางสังคมที่ทุกคนต้องร่วมมือกันแก้ไข

4. เรื่องเล่าที่มีความน่าเชื่อถือสามารถแปลงลงสู่การปฏิบัติได้ แม้ว่าเกณฑ์ความน่าเชื่อถือนี้จะเชื่อมโยงกับหลักการวิจัยเชิงประจักษ์ซึ่งเชื่อว่าความถูกต้องแม่นยำของข้อมูลขึ้นอยู่กับแนวคำถาม และความเคร่งครัดในระเบียบวิธีวิจัยที่นำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ การศึกษาเรื่องเล่าซึ่งมีระเบียบวิธีวิทยาที่ยืดหยุ่น หากผู้วิจัยสามารถอธิบายได้ถึงหลักเกณฑ์ กระบวนการวิเคราะห์ และการตีความที่เป็นรูปธรรมว่าสร้างความรู้ขึ้นขึ้นมาอย่างไรเช่นเดียวกับวิธีวิทยาอื่น ๆ ย่อมแสดงให้เห็นว่าการศึกษารื่องเล่ามีหลักเกณฑ์ การจัดระเบียบข้อมูลและการตีความบนพื้นฐานของข้อมูลที่ครบถ้วนสมบูรณ์ ดังนั้น เมื่อดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ด้วยความละเอียดรอบคอบแล้ว กระบวนการวิเคราะห์นี้ย่อมจะนำไปเป็นหลักการอ้างอิงสำหรับผู้วิจัยตามแนวทางนี้ต่อไป

บทสรุป

การวิเคราะห์เรื่องเล่าอาศัยทักษะอันเกิดจากประสบการณ์และความเชี่ยวชาญเฉพาะตัวของผู้วิจัยเป็นสำคัญ เหตุเพราะไม่มีตำราหรือหลักเกณฑ์ตายตัวสำหรับอ้างอิงเช่นเดียวกับการวิจัยเชิงประจักษ์ ดังนั้นการสร้างความรู้จากเรื่องเล่าจะมีความน่าเชื่อถือเพียงใด จึงขึ้นอยู่กับความตั้งใจจริงของผู้วิจัย และความประณีตในการจัดการกับข้อมูลแต่ละขั้นตอน การวิเคราะห์เรื่องเล่าตามแนวทางของฟูโกเดียนเหมาะสมสำหรับการศึกษากระบวนการสร้างตัวตนในรูปลักษณะต่าง ๆ เป็นกรณีพิเศษ เนื่องจากเป็นวิธีวิทยาที่เอื้อต่องานวิจัยที่จำเป็นต้องใช้ระยะเวลาศึกษาค้นขานนาน แม้จะทำการศึกษาจากกลุ่มที่มีจำนวนจำกัดก็ตาม ด้วยเหตุนี้ คุณสมบัติประจำตัวของผู้วิจัยเป็นสิ่งที่ควรคำนึงถึงที่สุด นั่นคือผู้วิจัยจะต้องเป็นผู้ที่มีความอดทน มีความละเอียดรอบคอบในการทำงาน ไวต่อการรับรู้ความหมาย สามารถรับรู้ถึงอารมณ์ความรู้สึกถูกถ่ายทอดออกมาทั้งจากถ้อยคำ

สายตา และอากัปกริยาของผู้เล่าเรื่องอย่างลึกซึ้ง ตลอดจนมีการตอบสนองที่เหมาะสม

นอกเหนือไปกว่านั้น การศึกษาเรื่องเล่าตามแนวทางของฟูโกเดียนซึ่งเป็นการสร้างความรู้ภายในบริบทที่มีความเฉพาะตัวสูงนั้น การดำเนินการจะบรรลุผลต่อเมื่อผู้วิจัยสามารถรู้ถอน หรือคลี่คลายให้เห็นถึงปฏิบัติการของอำนาจที่บงการอยู่เบื้องหลังถ้อยคำและการกระทำของบุคคลออกมาให้ได้ วิธีวิทยานี้มักถูกนำมาใช้ในการศึกษาที่ต้องการสืบสาวเส้นทางการทำงานที่สลับซับซ้อนของอำนาจ การสร้างความจริงทางสังคม และกระบวนการสร้างตัวตนในรูปลักษณะต่าง ๆ สิ่งที่ต้องคำนึงถึงอย่างมากในการวิเคราะห์เรื่องเล่าตามแนวทางนี้ก็คือ ผลการศึกษาไม่สามารถนำไปประยุกต์ หรือตอบคำถามทุกประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม มีเพียงคำถามในบางประเด็น หรือบางสถานการณ์เท่านั้นที่สามารถทำได้ เนื่องจากเป็น การศึกษาประสบการณ์ชีวิตของบุคคลแต่ละคนที่มีต่อการสร้างความหมายใน ประเด็นปัญหาเฉพาะตัว ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากบริบท ทัว ๆ ไป แล้วเจาะลึกลงสู่ เรื่องราวชีวิตจำเพาะบุคคล แม้การวิเคราะห์เรื่องเล่าจะมีข้อจำกัดสูง แต่ ขณะเดียวกันวิธีวิทยาเช่นนี้กลับมีพลังในการจูงใจ และสร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้คน โดยทั่วไปสูงมากเช่นกัน

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

เบญจวรรณ อุทัย และ สุรุทธิ ปัตติสง. “นักสิ่งแวดล้อมที่รู้จัก : สิ่งประดิษฐ์สร้างทางการปกครองเพื่อการรักษาสีเขียวที่ยั่งยืน (Environmental Subjectivity : The Government’s Art and Artifact for a Sustainable Environment).” วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม, 11 (ฉบับที่ 2 2558): 31-37.

เบญจวรรณ อุปัทมย์. “การสร้างตัวตนผู้รู้คิดด้านสิ่งแวดล้อม.” ปริญญานิพนธ์
ดุสิตบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,
2559.

ภาษาอังกฤษ

Bold, C. **Using Narrative in Research.** London: SAGE, 2012.

Charmaz, K. **Constructing Grounded Theory.** 2 ed. London: SAGE,
2014.

Connelly, F.M., and Clandimin, D.J. **Stories of Experience and
Narrative Inquiry.** Educational Researcher. 1990 (5): 2.

Phoenix, A. **Analysing Narrative Contexts.** In **Doing Narrative
Research.** Edited by Andrews, M., Squire, C. and Tamboukou,
M. 2ed. London: SAGE Publications, 2013.

Riessman, C. K. **Narrative Analysis.** London: SAGE, 1993.

Squire, C. **From Experience-Centred to Socioculturally-Oriented
Approaches to Narrative In Doing Narrative Research.**
Edited by Andrews, M. Squire, C., and Tamboukou, M.
London: SAGE, 2013.

Tamboukou, M. **A Foucauldian Approach to Narratives.** In **Doing
Narrative Research.** Edited by Andrews, M., Squire, C., and
Tamboukou, M. London: SAGE, 2013.

การให้การศึกษาเรื่องเพศแก่คนในชุมชน : ประสบการณ์การเรียนรู้ของ เครือข่ายชุมชนในการจัดการแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ที่มีต่อผู้หญิง

Providing Sexual Education for the Community : Learning Experience of a Community Network in Domestic Violence against Women

มณฑนา พิพัฒน์เพ็ญ¹

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กระบวนการให้การศึกษาเรื่องเพศแก่คนในชุมชนโดยมองผ่านการทำงานของเครือข่ายชุมชนในการจัดการปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อผู้หญิง และผลของการให้การศึกษาเรื่องเพศที่มีต่อการดำรงตัวตนของผู้หญิง รวมถึงการดำรงอยู่ของเครือข่ายชุมชนในการจัดการแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อผู้หญิง โดยอาศัยวิธีวิทยาการศึกษาเรื่องเล่า (narrative approach) ซึ่งเอกสาร รายงานวิจัย ประสบการณ์จริงของผู้หญิง และคนในชุมชนเป็นตัวแทนในการวิเคราะห์ ผลการวิจัยมีสองประการ 1) กระบวนการให้การศึกษาเรื่องเพศแก่คนในชุมชนที่อาศัยการทำงานของเครือข่ายชุมชนในการจัดการแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อผู้หญิง ประกอบด้วย 1.1) การสร้างพื้นที่สำหรับการเรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว 1.2) การร่วมกันสร้างความรู้เกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเพื่อการรู้เท่าทันต่อการดำรงตนในสังคม 1.3) การเสริมสร้างให้ชุมชนได้เรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว 2) ผลของการให้การศึกษา

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

เรื่องเพศที่มีต่อการดำรงตัวตนของผู้หญิงและการดำรงอยู่ของเครือข่ายชุมชนในการจัดการแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อผู้หญิง ประกอบด้วย 2.1) การปรับเปลี่ยนตัวตนของผู้หญิงเพื่อการดำรงอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี 2.2) เครือข่ายชุมชนบนฐานความสัมพันธ์แนวราบเป็นพื้นที่ของการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อจัดการกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อผู้หญิง 2.3) การสร้างพลังผลักดันให้เครือข่ายชุมชนได้ร่วมกันจัดการแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อผู้หญิง เรื่องนี้ถูกมองว่าเป็นประเด็นสำคัญที่ชุมชนควรดำเนินการร่วมกันต่อไป การทำงานของเครือข่ายชุมชนที่ก้าวข้ามมายาคติในเรื่องเพศและความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งมีนัยถึงการให้การศึกษาในเรื่องเพศแก่คนในชุมชน ได้มีส่วนในการปรับกระบวนทัศน์ในเรื่องของการให้ความหมายแก่ความรุนแรงในครอบครัว ความเสมอภาคหญิงชาย และการดำรงตนของผู้หญิงในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี

คำสำคัญ : การให้การศึกษาเรื่องเพศ เครือข่ายชุมชน ความรุนแรงในครอบครัว

Abstract

The purpose of this article is to analyze the process of providing sexual education through a community network for management of a problem solving process of domestic violence against women, and the effects of providing sexual education on the existence of women's identities and the existence of the community network for management of problem solving of domestic violence against women. A narrative approach was employed; related research reports and experiences of women and others in the community were used for data analysis. Two major results were found. 1) The process of providing sexual education through the use

of the community network for management of the problem of domestic violence against women consisted of: 1.1) Creating a learning space and trying to understand the problem of domestic violence. 1.2) Creating knowledge about domestic violence to know how to exist in the society. 1.3) Promoting the community to learn and understand domestic violence. 2) The effects of providing sexual education on the existence of women's identities, and the existence of the community network for management of the problem of domestic violence against women consisted of: 2.1) Adaptation of women's identities to maintain their existence with dignity. 2.2) The community network based on the horizontal relationship which was a learning space where they learned together to solve the problem of domestic violence against women. 2.3) Creating forces for the community network for management of the problem of domestic violence against women to be seen as an important issue with which the community should continue. The work of the community network that has moved beyond the mythologies of sex and domestic violence which implies providing sexual education has contributed to a paradigm shift in giving meanings to domestic violence, equality between men and women, and women's existence with dignity in society.

Keywords : providing sexual education, the community network, domestic violence

บทนำ

ในระบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่ให้ความสำคัญกับเงินตราและกระบวนการทำงานในสังคมสมัยใหม่ มีผลให้ผู้หญิงซึ่งแต่เดิมเคยมีบทบาทหลักในการผลิตเพื่อบริโภคกลับกลายเป็นผู้บริโภคและเป็นแรงงานในระบบอุตสาหกรรม ขณะเดียวกัน การขยายตัวของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมสู่ชุมชนชนบทและสังคมเมือง ยิ่งทำให้ผู้หญิงต้องพึ่งพิงระบบเศรษฐกิจทุนนิยม อันมีนัยถึงการพึ่งพิงผู้ชายเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระบวนการทำงาน ที่จัดประเภทการทำงานบ้านออกจากงานที่ทำนอกบ้าน งานบ้านถูกนิยามว่าเป็นงานที่ไม่มีคุณค่าต่อระบบเศรษฐกิจและงานบ้านนี้เป็นหน้าที่ของผู้หญิง ส่วนงานที่ทำนอกบ้านถูกนิยามว่าเป็นงานที่ก่อให้เกิดผลผลิตเชิงรายได้ ซึ่งเป็นหน้าที่ของเพศชาย กรอบความคิดความเชื่อนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของระบบชายเป็นใหญ่ (patriarchy) ที่พัฒนาเป็นเนื้อเดียวกับระบบทุนนิยม ซึ่งได้กระทำการโดยใช้ความรู้เป็นฐานเพื่อนำไปสู่ความคิดความเชื่อต่อผู้หญิง ในฐานะผู้ที่อยู่ใต้การปกครอง ความเชื่อนี้ยังถูกผลิตซ้ำโดยการขัดเกลาทงสังคมเพื่อสร้างบรรทัดฐานให้บทบาทผู้ชายมีความสำคัญกว่าผู้หญิง จะเห็นได้จากภาวะการณ์กดขี่ ปิดกั้น รวมถึงกระทำความรุนแรงต่อผู้หญิงในสังคมไทยที่ปรากฏให้เห็นอย่างต่อเนื่อง ทั้งการข่มขืน การกระทำความรุนแรงทางเพศในลักษณะต่าง ๆ มากมาย ซึ่งมักจะถูกมองว่าเป็นเรื่องปกติที่แก้ไขกันเองได้ภายในครอบครัว

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงมีแนวโน้มจะเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ และสังคมควรจะได้ตั้งคำถามถึงเงื่อนไขอันเป็นที่มาของปัญหา ซึ่งอาจจะมิได้อยู่ภายใต้ขอบเขตการมองการกระทำของผู้ชายแบบปัจเจก แต่เป็นการมองปัญหาเชิงโครงสร้างและความเชื่อในระบบชายเป็นใหญ่ที่ถูกหล่อหลอม ตอกย้ำมาโดยตลอด การปิดกั้นและการกระทำใด ๆ ต่อผู้หญิงทั้งทางกายและใจย่อมสะท้อนเงื่อนไขที่มีความซับซ้อนในระดับโครงสร้างหรือเรียกว่าเป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (structural violence) ซึ่งหมายถึงว่าผู้กระทำความรุนแรงไม่ใช่บุคคล แต่เป็นโครงสร้าง ทั้งนี้

หากใครก็ตามที่เข้ามาภายใต้ระบบหรือโครงสร้างนี้ย่อมไม่มีความแตกต่างกัน เพราะโครงสร้างได้กำหนดกระบวนการของระบบไว้แล้ว ดังนั้นเมื่อเปลี่ยนตัวบุคคล โครงสร้างหรือระบบเหล่านี้ ก็จะกระทำการขัดขวางต่อการพัฒนาศักยภาพสูงสุดที่จะดำเนินไปได้ของชีวิตคน เช่น วัฒนธรรมความคิดความเชื่อในสังคมไทยที่มักจะมองว่าปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เป็นเรื่องเฉพาะที่บุคคลอื่นไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้อง และความเข้าใจที่ว่าผู้หญิงมีความอดทนต่อการกระทำ ความรุนแรงของสามี เพื่อรักษาความเป็นครอบครัวเอาไว้ การเปิดบริการรักษาพยาบาลแก่ผู้ที่ประสบปัญหาความรุนแรงทางเพศ แต่บุคคลส่วนใหญ่ที่ใช้บริการยังขาดความรู้ ความเข้าใจ และความไวต่อปัญหาจึงไม่สามารถระบุได้ว่าผู้มารับบริการเป็นผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงหรือไม่ ขณะเดียวกันหน่วยงานสหสาขาทั้งภาครัฐและเอกชนที่พร้อมจะดูแล ให้ความเป็นธรรมกับผู้เสียหาย ยังขาดการประสานงานกัน อย่างกลมกลืน

การจะทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์ของการกดขี่ ปิดกั้นและกระทำ ความรุนแรงต่อผู้หญิงในสังคม ที่มีความซับซ้อน เป็นประเด็นสาธารณะ จำเป็นต้องอาศัยความละเอียดอ่อนในการมองปัญหา รวมถึงความร่วมมือจากสหสาขาทั้ง ภาครัฐ ภาคเอกชน รวมถึงประชาชน เพื่อเรียนรู้และทำความเข้าใจร่วมกัน จึงนำไปสู่การออกพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้กระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ที่มุ่งเปลี่ยนหลักคิด ความเชื่อ และแนวปฏิบัติเดิมของสังคมไทยที่เคยมองว่า ปัญหาของครอบครัวเป็นเรื่องเฉพาะภายในครอบครัว ที่คนภายนอกไม่เกี่ยวข้อง ให้ปรับเปลี่ยนไปสู่การมองความรุนแรงในครอบครัวว่าไม่ใช่เป็นเรื่องส่วนตัว แต่เป็นปัญหาใหญ่ของสังคม และเป็นหน้าที่ของทุกคนในสังคม ทั้งนี้พนักงาน เจ้าหน้าที่ หากพบเห็นเรื่องราว พฤติกรรมการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ทั้งในระดับต้น ระดับเล็ก ๆ ก็ควรจะต้องรายงานเข้าสู่ระบบใหม่ หรือสามารถเข้าไปใน เคสสถานโดยไม่ต้องมีหมายค้นศาลเพื่อสอบถาม ช่วยเหลือผู้ถูกกระทำ ความรุนแรง

นอกจากนี้กฎหมายยังมองต่อไปอีกว่า ปัญหาความรุนแรงนี้เป็นปัญหาใหญ่และซับซ้อนเกินกว่าคนในวิชาการ วิชาชีพแขนงใดแขนงหนึ่งจะเข้าใจอย่างครบถ้วนและรอบด้าน กฎหมายจึงยืนยันที่จะให้มีทีมสหสาขาวิชาชีพเข้ามาร่วมจัดการ ดูแล เยียวยา และแก้ไขปัญหา (จรัญ ภักดีธนากุล, 2009: 165)

ในสถานการณ์จริงของการดำเนินงานการให้การศึกษาเรื่องเพศแก่คนในชุมชนและสังคม ได้เกิดขึ้นภายใต้การดำเนินงานของมูลนิธิผู้หญิง ที่สนับสนุนงบประมาณและกำลังความคิดให้เครือข่ายชุมชนและองค์กรภาคประชาชนที่ทำงานในพื้นที่ได้มีส่วนในการดำเนินโครงการการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อผู้หญิง รวมถึงโครงการพัฒนาความเข้มแข็งสหวิชาชีพเพื่อคุ้มครองผู้ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว จำนวนสองโครงการ ได้แก่ หนึ่ง โครงการพัฒนาความเข้มแข็งสหวิชาชีพเพื่อการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว/ทางเพศ/การตั้งครรภ์ไม่พร้อม/ผู้ติดเชื้อ HIV/การค้ามนุษย์ (พื้นที่นำร่องจังหวัดสงขลา) วัตถุประสงค์ของโครงการนี้คือ เพื่อขับเคลื่อนการทำงานร่วมกันของกลไกสหวิชาชีพระดับจังหวัด/อำเภอ/ตำบล และเครือข่ายผู้หญิงในพื้นที่เพื่อร่วมกันพัฒนาแนวทาง ระบบการประสานงานในการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ความรุนแรงทางเพศ การตั้งครรภ์ไม่พร้อม ผู้ติดเชื้อ HIV และการแสวงหาประโยชน์จากเนื้อตัวร่างกายของเด็ก เยาวชนและสตรี การดำเนินงานในโครงการนี้มุ่งไปที่การสร้างเสริมความเข้มแข็งสหวิชาชีพในหลาย ๆ ระดับทั้งระดับจังหวัด/อำเภอ ในระดับชุมชน ซึ่งมีมูลนิธิเพื่อนหญิง ดำเนินโครงการเป็นหลัก ซึ่งทำงานร่วมกับแกนนำชุมชนและผู้ที่ได้รับผลกระทบอย่างใกล้ชิด เพื่อให้เกิดการทำงานแบบมีส่วนร่วม ส่วนโครงการที่สอง โครงการนำร่องการเสริมศักยภาพกลไกประชาคมท้องถิ่นในการป้องกันแก้ไขปัญหามารยาทความรุนแรงในครอบครัวต่อผู้หญิง (พื้นที่นำร่องจังหวัดพังงา) มีเป้าหมายเพื่อเสริมศักยภาพของประชาคมท้องถิ่นและพัฒนาความร่วมมือของประชาคมท้องถิ่นในการป้องกันและช่วยเหลือ คุ้มครอง

สิทธิผู้ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เพื่อสนับสนุนให้องค์การบริหารส่วนตำบลจัดทำแผนระดับตำบลในประเด็นการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว รวมถึงเพื่อให้ผู้หญิงที่ประสบปัญหาได้รับการเสริมศักยภาพ และมีส่วนร่วมพัฒนาแผนและการดำเนินการเรื่องนี้อย่างเต็มที่ โครงการนี้มีชาวบ้านและคนในชุมชนรวมตัวกันเป็นประชาคมท้องถิ่น เป็นแกนหลักจัดทำโครงการ ซึ่งสะท้อนถึงความตื่นตัวขององค์กรภาคประชาชนและประชาชนทั่วไปในการที่จะอาสาลุกขึ้นมาดูแลจัดการกับปัญหาที่ต้องก้าวข้ามวัฒนธรรมเดิมในการมองปัญหาความรุนแรงในครอบครัว อันเป็นความท้าทาย

พื้นที่การเรียนรู้เกี่ยวกับเครือข่ายชุมชนเพื่อให้การศึกษาในเรื่องเพศ ในประเด็นปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในบทความนี้ พยายามชี้ให้เห็นถึงความพยายามของรัฐในการที่จะสร้างความตระหนักให้กับประชาชน เพื่อให้มองเห็นความสำคัญในเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาคของบุคคล การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความรุนแรง เพื่อป้องกันภาวะความเสี่ยงต่อการถูกกระทำความรุนแรงและการตกเป็นเหยื่อของขบวนการค้ามนุษย์ ตลอดจนมุ่งมั่นที่จะปรับเปลี่ยนฐานการคิดการมองปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ที่ทุกคนควรตระหนักให้มีความสำคัญ รวมถึงร่วมมือกันในการให้ความช่วยเหลืออย่างเหมาะสมต่อผู้ถูกกระทำ ขณะเดียวกันก็มุ่งบำบัดรักษาผู้ใช้ความรุนแรง เหล่านี้ล้วนเป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งของการเกิดกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างองค์กรภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรเอกชน และประชาชน ซึ่งในบทความนี้จะคลี่คลายให้เห็น

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

วัตถุประสงค์ของการศึกษามี 2 ประการ ดังต่อไปนี้

1) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายชุมชนในการจัดการแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อผู้หญิง ซึ่งเป็นกระบวนการทำงาน

และเรียนรู้ร่วมกันขององค์กรภาครัฐ องค์กรภาคประชาชน และบุคคลที่เกี่ยวข้อง
ทั้งนี้การให้ทัศนะ แนวคิดผ่านกลุ่มสนทนาที่เกิดจากการทำงานร่วมกัน เพื่อสะท้อน
กระบวนการสร้างความหมาย ความรู้ ความจริงเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งของ
เครือข่ายชุมชนในการจัดการแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อผู้หญิง ความ
เข้าใจในกระบวนการทำงานเครือข่าย และการสร้างตัวตนเพื่อการดำรงอยู่ในสังคม

2) เพื่อนำเสนอผลของการให้การศึกษาเรื่องเพศที่มีต่อการดำรงตัวตนของ
ผู้หญิงและการดำรงอยู่ของเครือข่ายชุมชนในการจัดการแก้ปัญหาความรุนแรงใน
ครอบครัวที่มีต่อผู้หญิง

บททวนวรรณกรรม

สาระสำคัญของกฎหมาย นโยบาย และแนวทางต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ
การสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายชุมชนในการจัดการแก้ปัญหาความรุนแรง
ในครอบครัวที่มีต่อผู้หญิง

ในโครงการการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายการเรียนรู้เกี่ยวกับ
เครือข่ายชุมชนในการจัดการแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อผู้หญิงโดยมอง
ผ่านการสร้างสรรค์ความรู้จากประสบการณ์และชีวิตจริง คณะผู้ศึกษาได้ศึกษา
สาระสำคัญของกฎหมาย นโยบาย และแนวทางต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเครือข่าย
ชุมชนในการจัดการแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อผู้หญิง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ในประเด็นความรุนแรงในครอบครัว ทั้งนี้เพื่อเป็นกรอบกว้าง ๆ สำหรับทำความเข้าใจ
กับปรากฏการณ์จริงเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นในพื้นที่ รวมถึงใช้เป็น
หลักการพื้นฐานสำหรับสะท้อนวิธีคิดและกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของ
เครือข่ายการเรียนรู้เกี่ยวกับเครือข่ายชุมชนในการจัดการแก้ปัญหาความรุนแรงใน

ครอบครัวที่มีต่อผู้หญิงที่เกิดขึ้นว่าเป็นอย่างไร อีกด้านหนึ่งของการศึกษากฎหมาย นโยบาย และแนวทางต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายชุมชนในการจัดการแก้ปัญหา รุนแรงในครอบครัวที่มีต่อผู้หญิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นความรุนแรงใน ครอบครัวนี้ก็เพื่อสะท้อนให้เห็นว่า สารที่สำคัญที่ปรากฏในกฎหมาย นโยบาย และแนวทางต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายชุมชนในการจัดการแก้ปัญหา รุนแรงใน ครอบครัวที่มีต่อผู้หญิง มีความเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการ ความจำเป็น และข้อจำกัดในการดำรงชีวิตของแต่ละพื้นที่หรือไม่อย่างไร ดังนั้นในส่วนนี้จะได้ กล่าวถึงประเด็นสำคัญที่ต้องเรียนรู้และประเด็นที่ต้องทบทวน ตั้งคำถาม ในสาม เรื่องดังต่อไปนี้

หนึ่ง ความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 40 ระบุว่า “เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการ หรือทุพพลภาพ ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครอง ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม และย่อมมีสิทธิได้รับการ ปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ” และมาตรา 52 วรรคสอง ระบุว่า “เด็ก เยาวชน สตรี และบุคคลในครอบครัวมีสิทธิได้รับความคุ้มครองจาก รัฐให้ปราศจากการใช้ความรุนแรง และการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม ทั้งมีสิทธิได้รับ การบำบัด พ้นพู่ ในกรณีที่มีเหตุดังกล่าว”

อย่างไรก็ตามหากจะสืบย้อนให้เห็นถึงความพยายามของรัฐ ในอันที่ กำหนดสร้างพื้นที่เชิงนโยบายเพื่อการสอดส่องดูแลประเด็นปัญหาของผู้หญิง อาจจะเริ่มต้นตั้งแต่การก่อตั้งสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรี แห่งชาติ (กสส.) เมื่อปี พ.ศ. 2532 ซึ่งเป็นกลไกระดับชาติด้านการส่งเสริม การพัฒนาสตรี ประกอบด้วยองค์กรพัฒนาเอกชนสตรีและเครือข่ายสตรี ทั้งที่เป็นตัว บุคคลและหน่วยงานในภาครัฐ สถาบันการศึกษาและภาคเอกชน บทบาทของ

สำนักงาน กสส. ในระยะแรกเป็นการดำเนินงานด้านนโยบายและแผน เช่น ในปี พ.ศ. 2533 ประเทศไทยได้ยกเลิกข้อสงวนในอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ เป็นผลให้สตรีได้รับความเสมอภาคในเรื่องสิทธิและโอกาสที่จะได้รับการจ้างงานและการทำนิติกรรม โดยนัยนี้สำนักงาน กสส. จึงถูกมองว่าเป็นช่องทางสำคัญที่จะนำเสนอนโยบายสตรีต่อรัฐบาล ในปี พ.ศ. 2545 ภายใต้นโยบายปฏิรูประบอบราชการรัฐบาล นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 มาตรา 35 สำนักงาน กสส. ได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นหน่วยงานระดับกรมและเปลี่ยนชื่อเป็นสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (สค.) และย้ายไปสังกัดกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ผลของการปรับเปลี่ยนหน่วยงานจากสำนักงาน กสส. มาเป็น สค. ทำให้สำนักงาน กสส. ถูกมองว่ามีการปรับเปลี่ยนครั้งยิ่งใหญ่เชิงแนวคิดและแนวทางการพัฒนาสตรีที่คำว่า “ความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย” ได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการว่าเป็นภารกิจของรัฐ สะท้อนจากการใช้ชื่อหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นใหม่ สค. แบ่งออกเป็น 2 สำนักงานหลัก คือ สำนักงานส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชาย และสำนักงานส่งเสริมสถาบันครอบครัว การเกิดขึ้นของสำนักงาน กสส. ใช้เวลา 13 ปี (ตั้งแต่ก่อตั้งในปี พ.ศ. 2532 ถึงการปรับเปลี่ยนหน่วยงานในปี พ.ศ. 2545) ในการทำให้หน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้นโยบายและแนวทางการพัฒนาสตรี ซึ่งมีผลให้ภารกิจการพัฒนาสตรีถูกผนวกให้เป็นภารกิจของทุกกระทรวง กรม กอง (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวและโครงการสตรีและเยาวชนศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552: 9-11)

ถึงแม้ว่าการผลักดันประเด็นความเสมอภาคทางสังคมให้กับผู้หญิงจะมีนโยบายที่เป็นรูปธรรมและมีหน่วยงานรับรอง แต่จากการศึกษาพัฒนาสุขภาวะผู้หญิงในประเทศไทย ซึ่ง สุชาดา ทวีสิทธิ์ (2552: 164) ได้ทบทวนเอกสารที่

เกี่ยวข้องและการจัดเวทีเชิงปฏิบัติการกับตัวแทนองค์กรผู้หญิงกว่า 50 องค์กร เพื่อจัดทำโครงการสุขภาพผู้หญิงภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพเมื่อปี พ.ศ. 2552 พบว่า การผลักดันประเด็นความเสมอภาคทางสังคมให้กับผู้หญิงประสบความสำเร็จซ้ำ เนื่องจากต้องเผชิญกับแรงต่อต้านจากกระแสความคิดแบบเก่า แต่การผลักดันขององค์กรผู้หญิงภาคประชาสังคมและได้รับความร่วมมือจากภาครัฐบางส่วน ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางวัฒนธรรมที่ดีขึ้นแก่ผู้หญิงในสังคมไทยหลายเรื่อง เช่น ผู้หญิงมีโอกาสด้านการศึกษาทุกสาขาและทุกระดับกว้างขวางขึ้น นอกจากนี้ผู้หญิงมีโอกาเลือกประกอบอาชีพได้ตามความสามารถ ได้รับการยอมรับเข้าสู่อาชีพที่ถูกปิดกั้น ได้แก่ อาชีพผู้พิพากษา แพทย์ ตำรวจ วิศวกร เป็นต้น หน่วยงานราชการมีการจ้างงานผู้หญิงในสัดส่วนที่ดีขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับชาย ด้านการเมือง พบว่า การได้รับโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น มีสัดส่วนผู้หญิงที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสมาชิกเพิ่มขึ้น

สอง ความรุนแรงในครอบครัว มีความละเอียดอ่อนและเป็นปัญหาสาธารณะของสังคม

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 3 นิยามความรุนแรงในครอบครัวไว้ว่า

“การกระทำการใดๆ โดยมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพ หรือกระทำโดยเจตนาในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว หรือ บังคับ หรือใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งโดยมิชอบ แต่ไม่รวมถึงการกระทำโดยประมาท”

การนิยามความรุนแรงในครอบครัวที่กล่าวถึงนี้ แสดงให้เห็นถึงลักษณะของการกระทำความรุนแรงในครอบครัว สามประการ คือ ประการที่หนึ่ง การกระทำโดยมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว ลักษณะประการที่หนึ่งนี้เป็นความรุนแรงในครอบครัวที่แสดงออกชัดเจนในตัว โดยผู้กระทำมีเจตนาประสงค์ต่อผล เช่น สามมิใช้ไม้ตีภรรยา เป็นต้น ประการที่สอง การกระทำโดยเจตนาในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว ลักษณะที่สองนี้ใช้ “พฤติการณ์ประกอบการกระทำ” เข้ามาวินิจฉัยการกระทำ แม้ผลแห่งอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพยังไม่เกิด แต่วิญญูชนพิจารณาแล้วว่าจะเกิดผลดังกล่าวได้ ก็ถือว่าเป็นความรุนแรงในครอบครัวตามความหมายที่สองนี้ด้วย อย่างไรก็ตาม ความรุนแรงในครอบครัวตามความหมายนี้สร้างความยากลำบากให้ผู้ตีความรวมทั้งเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานอยู่ไม่น้อย เพราะการกำหนดการกระทำลักษณะกว้างขวางและใช้เกณฑ์ของวิญญูชนในการวินิจฉัยเหตุการณ์ที่ยังไม่เกิดผลนั้น สร้างความไม่แน่นอน และทำให้การบังคับใช้กฎหมายแตกต่างกันไปในแต่ละกรณี อาจทำให้เกิดปัญหาที่ว่า พนักงานเจ้าหน้าที่ไม่อาจบังคับใช้กฎหมายได้อย่างเสมอภาค ประการที่สาม การบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมิชอบ ตัวอย่างเช่น การบังคับภรรยาไม่ให้ออกจากบ้าน เป็นต้น (ปกป้อง ศรีสนิท, มปป: 9)

นิยามครอบครัวในกฎหมาย

ตามคำนิยามบุคคลในครอบครัว จากพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ได้ระบุไว้ว่า “คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กิน หรือเคยอยู่กินฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรส บุตร บุตรบุญธรรม

สมาชิกในครอบครัว รวมทั้งบุคคลใด ๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน”

พระราชบัญญัตินี้ให้คำนิยามบุคคลในครอบครัวที่กว้างขวางกว่าเดิม โดยครอบคลุมทั้งคู่สมรสทั้งในปัจจุบันและอดีตที่เคยอยู่ร่วมกัน ทั้งโดยจดทะเบียนหรือมิได้จดทะเบียนสมรส บุตรและสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัว อันรวมถึงบุคคลที่ต้องพึ่งพาอาศัยในครัวเรือนเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ก็ยังคงเป็นไปในแนวทางอนุรักษ์และไม่ได้คำนึงถึงรูปแบบใหม่ ๆ ของครอบครัวที่เกิดขึ้นในสังคม รวมทั้งครอบครัวเชิงเดี่ยว นอกจากนี้คำนิยามเรื่องบุคคลในครอบครัวที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน ไม่ได้ให้ความกระจ่างชัดว่า คนทำงานบ้านจะได้รับการคุ้มครองจากการทำร้ายทางร่างกายและจิตใจหรือไม่จากพระราชบัญญัตินี้ ดังนั้นจึงขึ้นอยู่กับการศึกษาของเจ้าพนักงานว่าจะคุ้มครองผู้ถูกระทำกลุ่มนี้หรือไม่ (ศิริพร สโรบานะ, 2009: 178-179)

เปิดประเด็นในกฎหมาย บนหลักคิดความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาใหญ่ของสังคม

ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 5 ระบุไว้ว่า

“ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว หรือผู้ที่พบเห็น หรือทราบการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวมีหน้าที่แจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามวรรคหนึ่ง เมื่อได้กระทำโดยสุจริตย่อมได้รับความคุ้มครองและไม่ต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่ง ทางอาญา และทางปกครอง”

เนื่องจากกฎหมายฉบับนี้มุ่งประสงค์จะเปลี่ยนหลักความคิด ความเชื่อและวิถีปฏิบัติเดิมของสังคมไทยที่เคยถือว่า ปัญหาของครอบครัวเป็นเรื่องภายใน

ครอบครัว คนนอกไม่เกี่ยว กฎหมายนี้จึงมุ่งที่จะเปิดประเด็นเปลี่ยนหลักคิดที่ว่า เรื่อง ความรุนแรงในครอบครัวไม่ใช่เรื่องส่วนตัวของครอบครัวเท่านั้น แต่เป็นปัญหาใหญ่ ของสังคม เป็นหน้าที่ของทุกคนในสังคมนี้ ไม่ใช่พนักงานเจ้าหน้าที่ ถ้าพบเห็นเรื่อง พฤติกรรมการใช้ความรุนแรงในครอบครัว แม้ในระดับต้น ๆ จุดเล็ก ๆ ก็ควรจะได้ รายงานเข้าสู่ระบบใหม่ที่พระราชบัญญัติก่อตั้ง (จรัญ ภักดีธนากุล, 2009: 165)

สนับสนุนให้สหวิชาชีพร่วมกันพิจารณาจัดการกับสถานการณ์ความรุนแรง ในครอบครัว

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 6 ที่ระบุไว้ว่า

“เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้พบเห็นการกระทำด้วยความรุนแรงใน ครอบครัวหรือได้รับแจ้งตามมาตรา 5 แล้ว ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มี อำนาจเข้าไปในเคหสถานหรือสถานที่ที่เกิดเหตุเพื่อสอบถามผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัว ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวหรือ บุคคลอื่นที่อยู่ในสถานที่นั้นเกี่ยวกับการกระทำที่ได้รับแจ้ง รวมทั้งให้ มีอำนาจจัดให้ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเข้ารับการ ตรวจรักษาจากแพทย์ และขอรับคำปรึกษาแนะนำจากจิตแพทย์ นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ ในกรณีที่ผู้ถูกกระทำด้วยความ รุนแรงในครอบครัวประสงค์จะดำเนินคดี ให้จัดให้ผู้นั้นร้องทุกข์ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ถ้าผู้นั้นไม่อยู่ในวิสัยหรือ มีโอกาสที่จะร้องทุกข์ได้ด้วยตนเอง ให้พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นผู้ร้อง ทุกข์แทนได้”

ในมาตราที่ 6 ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้มีอำนาจเข้าไปใน เคหสถานหรือสถานที่เกิดเหตุได้โดยไม่ต้องมีหมายค้นของศาล และเข้าไปได้แม้ใน ยามวิกาล แต่ไม่ใช่เป็นอำนาจที่จะเข้าไปดำเนินการใช้อำนาจรัฐจัดการอย่างเข้มข้น

แต่เข้าไปเพื่อที่จะสอบถามบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะช่วยเหลือผู้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรง เพื่อที่จะหาทางเยียวยาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัวนั้น เรียกได้ว่าเป็นมิติใหม่ หลักการใหม่ นอกจากนี้กฎหมายนี้ยังเห็นว่าเป็นปัญหาใหญ่และซับซ้อนเกินกว่าคนในวิชาการ วิชาชีพแขนงใดแขนงหนึ่งจะเข้าใจได้อย่างครบถ้วนและรอบด้าน คนในสหวิชาชีพหนึ่งก็จะมองปัญหาแบบหนึ่งแต่ก็มีติดบอดในอีกหลายประเด็น ไม่เฉพาะนักกฎหมายเท่านั้นที่อยู่ในสภาพอย่างนี้ แต่ทุกสาขาวิชาชีพก็จำกัดการมองปัญหานี้ไว้เฉพาะมิติมุมมองวิชาชีพของตน กฎหมายนี้จึงยืนยันได้ว่าต้องได้รับความร่วมมือร่วมแรงกันจากสหสาขาวิชาชีพ เพราะหากไม่ร่วมประสานกันเป็นทีมงานสหวิชาชีพแล้วจะแก้ไขปัญหานี้ยาก และทีมงานอย่างนี้ประเทศไทยยังไม่เคยมีการจัดตั้งเป็นทีมเวิร์คมาก่อนทุกคนเป็นเอกเทศของแต่ละคน แต่ละสาขา (เจริญ ภัคดิธนากุล, 2009: 116)

ตัวอย่างหนึ่งของการทำงานแบบทีมสหวิชาชีพในโรงพยาบาลระดับจังหวัด สะท้อนให้เห็นถึงการกำหนดให้ทีมสหวิชาชีพดูแลผู้ประสบปัญหาความรุนแรงทางเพศ หรือเรียกว่าศูนย์พึ่งได้ (one stop crisis center หรือ oscc) บุคลากรที่เป็นทีมสหวิชาชีพในส่วนนี้ ได้แก่ แพทย์ จิตแพทย์ พยาบาล นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ ซึ่งทีมสหวิชาชีพของศูนย์พึ่งได้จะต้องทำหน้าที่ประสานงานกับตำรวจ พนักงานฝ่ายปกครอง เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และอีกหลายหน่วยงานในฐานะอาจจะเป็นผู้รับแจ้ง หรือผู้พบ ผู้ทราบเรื่องเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวด้วย

สาม เป้าหมายปลายทางของการแก้ไขปัญหาคความรุนแรงในครอบครัวในกฎหมาย

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 15 ระบุไว้ว่า

“ไม่ว่าการพิจารณาคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัวจะได้ดำเนินการไปแล้วเพียงใด ให้ศาลพยายามเปรียบเทียบให้คู่ความได้ยอมความกัน โดยมุ่งถึงความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันในครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งนี้ให้คำนึงถึงหลักการดังต่อไปนี้ ประกอบด้วย”

(1) การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

(2) การสงวนและคุ้มครองสถานภาพของการสมรส ในฐานะที่เป็นศูนย์รวมของชายและหญิงที่สมัครใจเข้ามาอยู่กินฉันสามีภริยา หากไม่อาจรักษาสถานภาพของการสมรสได้ ก็ให้การหย่าเป็นไปด้วยความเป็นธรรมและเสียหายน้อยที่สุด โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของบุตรเป็นสิ่งสำคัญ

(3) การคุ้มครองและช่วยเหลือครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ครอบครัวนั้นต้องรับผิดชอบในการดูแลให้การศึกษาแก่สมาชิกที่เป็นผู้เยาว์

(4) มาตรการต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือสามี ภริยาและบุคคลในครอบครัวให้ปรองดองกันและปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างกันเองและกับบุตร

กฎหมายฉบับนี้สะท้อนอุดมการณ์ของรัฐค่อนข้างชัด ในอันที่จะมุ่งไปสู่ความสมานฉันท์ในครอบครัวหรือเรียกว่าต้องการปกป้องรักษาสถาบันครอบครัวซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทย ความคิดความเชื่อต่อครอบครัวที่มีลักษณะตายตัวจนกระทั่งเชื่อว่าเป็นความจริง และถูกทำให้เป็นมาตรฐานในลักษณะมายาคติที่ฝังรากลึกในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน ดังนั้น การที่กฎหมายหวนกลับไปตอกย้ำมายาคติเรื่องครอบครัวอีกครั้งหนึ่งภายใต้ชื่อของกฎหมายฉบับใหม่ก็ย่อมจะมีผลให้เกิดช่องว่างระหว่างกฎหมายกับปรากฏการณ์จริง ขณะเดียวกันวิธีการจัดการกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวตามเป้าหมายอุดมการณ์ของรัฐดังกล่าวก็สามารถสร้างหลักประกันที่จะยุติความรุนแรงได้ ยิ่งไปกว่านั้นยังเป็นการจำกัดทางเลือกในการดำเนินชีวิตของผู้หญิง ให้ผูกติดกับแนวคิดความเป็น

ครอบครัวแบบตายตัว ซึ่งเป็นการปิดโอกาสสำหรับการสร้างสรรค์พื้นที่อิสระในการดำรงชีวิตของผู้หญิงไปโดยปริยาย

วิธีการศึกษา

การศึกษาการให้การศึกษาเรื่องเพศแก่คนในชุมชนโดยมองผ่านประสบการณ์การเรียนรู้ของเครือข่ายชุมชนในการจัดการแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวต่อผู้หญิง ใช้วิธีวิทยาการสร้างทฤษฎีฐานรากตามแนวสร้างสรรคนิยม (constructivist grounded theory) ซึ่งอยู่บนฐานความเชื่อที่ว่าประชาชนและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ความรุนแรง เป็นผู้มีเหตุผล มีอารมณ์ มีอิสระในการคิด ตัดสินใจ และมีความสามารถในการสร้างสรรค์ความรู้ ความจริงตามสถานการณ์จริงที่มีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้การมีความพยายามตั้งคำถามกับสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคม ก็เพื่อฝึกฝนให้กลุ่มคนและผู้ที่เกี่ยวข้องมีความระลึกรู้และสามารถวางกฎเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคมได้อย่างเหมาะสม

แนวทางในการศึกษา

โครงการนี้อาศัยการสังเคราะห์ข้อมูล เอกสาร และการศึกษาเรื่องราวการดำเนินงานของเครือข่ายชุมชนในการจัดการปัญหาความรุนแรงในครอบครัวจากโครงการที่สนับสนุนโดยมูลนิธิผู้หญิง ได้แก่ โครงการการพัฒนาความเข้มแข็งสหวิชาชีพเพื่อการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว/ทางเพศ/การตั้งครรภ์ไม่พร้อม/ผู้ติดเชื้อ HIV/การค้ามนุษย์ (พื้นที่นำร่องจังหวัดสงขลา) และโครงการที่ดำเนินการโดยคนในชุมชนท้องถิ่นที่เรียกว่าประชาคมท้องถิ่น ได้แก่ โครงการนำร่องการเสริมศักยภาพกลไกประชาคมท้องถิ่นในการป้องกันแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวต่อผู้หญิง (พื้นที่นำร่องจังหวัดพังงา) ร่วมกับข้อมูลที่คณะผู้ศึกษาได้สัมภาษณ์พูดคุยกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งผู้ดำเนินโครงการผู้หญิงที่เป็น

กลุ่มเป้าหมายของโครงการทั้งสองซึ่งผ่านพ้นจากสภาวะยากลำบากมาแล้ว และมีความยินดีจะร่วมแลกเปลี่ยนให้ข้อมูลกับคณะผู้ศึกษา เพื่อพูดคุยทำความเข้าใจต่อกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายการเรียนรู้เครือข่ายชุมชนในการจัดการแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อผู้หญิง เจือปนไขความสำเร็จและข้อจำกัดของการทำงาน ทัศนคติความหมายต่อกระบวนการดำเนินงาน สถานการณ์ที่เกิดขึ้น กระบวนการพิจารณาทบทวนเพื่อตั้งคำถามต่อระเบียบแบบแผนที่ตั้งคัมกำหนด ซึ่งประกอบด้วยการพูดคุยเป็นกลุ่ม และพูดคุยเฉพาะบุคคล

ผลการศึกษา

จากการลงพื้นที่ศึกษาโครงการการพัฒนาความเข้มแข็งสหวิชาชีพเพื่อการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว/ทางเพศ/การตั้งครรภ์ไม่พร้อม/ผู้ติดเชื้อ HIV/การค้ามนุษย์ (พื้นที่นาร่องจังหวัดสงขลา) และโครงการนาร่องการส่งเสริมศักยภาพกลไกประชาคมท้องถิ่นในการป้องกันแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวต่อผู้หญิง (พื้นที่นาร่องจังหวัดพังงา) ได้ข้อค้นพบ 3 ประการ ดังต่อไปนี้

1. ธรรมชาติของโครงการที่เป็นเงื่อนไขสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายชุมชนในการจัดการแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อผู้หญิง

การเกิดขึ้นของโครงการทั้งสองโครงการที่มีธรรมชาติแตกต่างกัน ทั้งในเรื่องศูนย์กลางของการพัฒนางานโครงการ ปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ รวมถึงปัญหาเฉพาะของกลุ่มบุคคลที่แตกต่างกัน มีผลให้กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายชุมชนในการจัดการแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อผู้หญิงมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันไปด้วย ในหัวข้อนี้จึงมุ่งวิเคราะห์ที่มาและสาระสำคัญของการดำเนินโครงการทั้งสองโครงการก่อน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 โครงการการพัฒนาความเข้มแข็งสหวิชาชีพเพื่อการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว/ทางเพศ/การตั้งครรภ์ไม่พร้อม/ผู้ติดเชื้อ HIV/การค้ามนุษย์ (พื้นที่นำร่องจังหวัดสงขลา)

ผู้รับผิดชอบโครงการนี้ คือ มูลนิธิเพื่อนหญิง ซึ่งดำเนินการในพื้นที่จังหวัดสงขลา เพราะปรากฏการณ์จริงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ สะท้อนถึงปัญหาความสัมพันธ์ในครอบครัว ปัญหาชุมชนและสังคม รวมถึงปัญหาการมีแหล่งเสื่อมโทรมและชุมชนแรงงานข้ามชาติที่มีความซับซ้อน สถานการณ์จริงของปัญหานี้ปรากฏชัดจากข้อมูลตำรวจภูธรภาค 9 ที่ชี้ให้เห็นว่า ในปีพ.ศ. 2551 พบการทำร้ายร่างกายในครอบครัว 78 ราย และมีการแจ้งเหตุมายังศูนย์พึ่งได้ อำเภอหาดใหญ่ จำนวน 115 ราย และศูนย์ประสานการช่วยเหลือผู้หญิงและเด็กมูลนิธิเพื่อนหญิง จังหวัดสงขลา จำนวน 108 ราย บ้านพักเด็กและครอบครัว จำนวน 63 ราย

ขณะเดียวกันการที่จังหวัดสงขลามีลักษณะเป็นเมืองหน้าด่านของการรับนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ คือ มาเลเซีย และสิงคโปร์ ล้วนเป็นเงื่อนไขสำคัญของการมีสถานบริการประมาณ 585 แห่ง ร้านคาราโอเกะ 655 แห่ง มีผู้หญิงในสถานบริการ 5,099 คน มีการลักลอบเปิดสถานบริการที่ผิดกฎหมายจำนวนมาก ซึ่งไม่ทราบตัวเลขแน่นอน มักมีการเข้าออกของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด่านสะเดาปีละประมาณ 800,000 กว่าคน ด้วยเงื่อนไขดังกล่าวจึงเกิดการลักลอบแอบแฝงการค้าประเวณี เกิดการขยายตัวของเครือข่ายขบวนการการค้ามนุษย์ และการแพร่กระจายของการติดเชื้อ HIV (มูลนิธิเพื่อนหญิง, 2555: 1)

จากสถานการณ์ปัญหาสังคมที่กล่าวมา มูลนิธิเพื่อนหญิงซึ่งมีศูนย์การช่วยเหลือเด็กและสตรีภาคใต้ที่จังหวัดสงขลาและจังหวัดปัตตานี และได้ดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการเรียนรู้และจัดการปัญหาที่กระทบต่อผู้หญิงมาโดยตลอด ทั้งกิจกรรมหลัก ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมคลินิกผู้หญิงและครอบครัวที่ให้คำปรึกษาช่วยเหลือผู้หญิงตามสภาพปัญหา กิจกรรมการจัดตั้งกองทุนอาชีพและการออม

ทรัพยากรเพื่อแก้ไขปัญหาของผู้หญิงทางด้านเศรษฐกิจ กิจกรรมการรวมกลุ่ม การฝึกอบรม และการรณรงค์เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับผู้หญิงให้ได้มีพื้นที่ในการทำกิจกรรม การรณรงค์ผลักดันนโยบายเพื่อให้เกิดผลต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตสุดท้ายคือกิจกรรมการผลิตสื่อเพื่อให้ผู้หญิงได้รับข้อมูลข่าวสาร และมีเครื่องมือเข้าถึงกลไกในการพิทักษ์สิทธิให้กับตนเองและครอบครัว ดังนั้นมูลนิธิเพื่อนหญิงในฐานะผู้ดำเนินโครงการ จึงกำหนดเป้าหมายของโครงการไว้ว่า พัฒนาความเข้มแข็งของภาคีเครือข่ายสหวิชาชีพและเครือข่ายผู้หญิงในพื้นที่ให้มีแนวทางการประสานงาน การคุ้มครองช่วยเหลือ บำบัด ฟื้นฟูร่างกาย จิตใจ การคุ้มครองทางกฎหมายและการสงเคราะห์เฉพาะรายด้านอาชีพ บ้านพักพิงชั่วคราว ด้านการศึกษา เงินสงเคราะห์ฉุกเฉินให้กับผู้เสียหายจากความรุนแรงในครอบครัว ความรุนแรงทางเพศ การตั้งครรภ์ไม่พร้อม ผู้ติดเชื้อ HIV และการแสวงหาประโยชน์จากเนื้อตัวร่างกายของเด็ก เยาวชน และสตรี

วัตถุประสงค์ของการดำเนินโครงการนี้คือ เพื่อขับเคลื่อนการทำงานร่วมกันของกลไกสหวิชาชีพระดับจังหวัด/อำเภอ/ตำบลและเครือข่ายผู้หญิงในพื้นที่ในการพัฒนาแนวทางและระบบการประสานงานเพื่อคุ้มครองผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว ความรุนแรงทางเพศ การตั้งครรภ์ไม่พร้อม ผู้ติดเชื้อ HIV และการแสวงหาประโยชน์จากเนื้อตัวร่างกายของเด็ก เยาวชน และสตรี

1.2 ที่มาและสาระสำคัญของโครงการนำร่องการส่งเสริมศักยภาพกลไกประชาคมท้องถิ่นในการป้องกันแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวต่อผู้หญิง (พื้นที่นำร่องจังหวัดพังงา)

โครงการนี้รับผิดชอบโดยคณะทำงานเครือข่ายป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิง ซึ่งประกอบด้วยคณะทำงานทุ่งมะพร้าว อำเภอท้ายเหมือง คณะทำงานคึกคัก อำเภอตะกั่วป่า และคณะทำงานบ้านเตรียม อำเภอกะบุรี ซึ่งคณะทำงานทั้งหมดต่างก็เป็นแกนนำในระดับท้องถิ่น ได้แก่ อสม. สมาชิกอบต.

ผู้นำท้องถิ่น และมีประสบการณ์เกี่ยวกับการดำเนินงานให้ความช่วยเหลือต่อผู้หญิงและเด็ก ร่วมกับมูลนิธิผู้หญิงมาก่อนที่จะดำเนินโครงการนี้ กล่าวคือนับตั้งแต่การที่จังหวัดพังงาประสบภัยพิบัติจากสึนามิ เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2547 ในครั้งนี้มูลนิธิผู้หญิงได้เข้ามาดำเนินกิจกรรมภายใต้โครงการสานชีวิตหญิงอันดามัน เมื่อ พ.ศ. 2548 ในการดำเนินงานของมูลนิธิผู้หญิงขณะนั้น ได้เกิดคณะทำงานในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กสามอำเภอ ตามที่กล่าวถึงข้างต้นขึ้น ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนเป็นปัญหาที่ผู้หญิงหลายคนต่างตกอยู่ในสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวมาอย่างต่อเนื่อง โดยจำยอมที่จะตกอยู่ในภาวะความรุนแรง เนื่องจากมีความคิดความเชื่อที่ว่า “เรื่องของครอบครัวเป็นเรื่องส่วนตัวไม่ควรให้บุคคลภายนอกเข้ามารับรู้ ขณะเดียวกันการที่ผู้หญิงจะลุกขึ้นมาแจ้งความเอาผิดกับสามีตนนั้นเป็นเรื่องยาก เพราะจะต้องมาฝ่ามายาคติที่ฝังลึกให้ได้ จึงทำให้เป็นเรื่องยากที่จะก้าวออกมาจากสถานการณ์ความรุนแรง” นอกจากนี้ยังมีเงื่อนไขอื่น ๆ ที่เกิดขึ้น และเป็นตัวตอกย้ำให้ผู้หญิงต้องยอมจำนนต่อปัญหาและสถานการณ์ความรุนแรง ได้แก่ 1) ภาวะการพึ่งพาทางเศรษฐกิจที่ทำให้ผู้หญิงต้องยอมจำนนกับสถานการณ์ความรุนแรง เพราะในหลายครอบครัวผู้ชายเป็นผู้หารายได้หลักให้กับครอบครัว ดังนั้น หากผู้หญิงซึ่งถูกทำร้ายร่างกายและไปแจ้งความดำเนินคดี อาจส่งผลกับชีวิตปากท้องของตนเองและลูก 2) การติดกับดักในกรอบคิดเกี่ยวกับครอบครัว ซึ่งมักจะมองว่า ครอบครัวประกอบไปด้วย พ่อ แม่ ลูก จึงจะมีความสมบูรณ์ ดังนั้น ผู้หญิงคนใดก็ตามที่หย่าขาดจากสามีมักจะถูกตีตราว่าบกพร่องต่อหน้าที่ของภรรยาที่ดีที่พึงปฏิบัติต่อสามี 3) การขาดความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลการช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานเอกชน ทำให้ผู้หญิงหลายคนตกอยู่ในสถานการณ์ที่เสี่ยงต่อการถูกกระทำความรุนแรงที่ซ้ำซากและเมื่อเกิดปัญหาจึงไม่สามารถขอความช่วยเหลือจากใครได้ หรือบางกรณี เมื่อ

ผู้หญิงลุกขึ้นมาแจ้งความ แต่กลับพบอุปสรรคที่ตำรวจไม่รับแจ้ง เพราะยังมีทัศนคติต่อปัญหาครอบครัวว่าเป็นเรื่องส่วนตัว

จากสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวที่ยังคงเกิดขึ้น และดำเนินอยู่ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง คณะทำงานผู้รับผิดชอบโครงการจึงมองว่า มีความจำเป็นอย่างยิ่งในอันที่จะดำเนินการให้ความช่วยเหลือผู้หญิงต่อไป โดยประเด็นสำคัญของการทำความเข้าใจและจัดการกับสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นนี้จะต้องอาศัยการทำงานร่วมกันในแบบแผนของ “กลไกประชคมท้องถิ่นเพื่อป้องกันแก้ไขปัญหความรุนแรงในครอบครัว” อย่างไรก็ตามในสถานการณ์จริงของการดำเนินโครงการนี้ ไม่อาจกระทำได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ล่วงหน้า ในอันที่จะเปิดพื้นที่การเรียนรู้เพื่อสร้างกลไกประชาคมท้องถิ่น เพื่อป้องกันแก้ไขปัญหความรุนแรงในครอบครัวให้ครอบคลุมไปสู่ตำบลศึกคัก อำเภอดะกั่วป่า และหมู่บ้านเตรียม อำเภอดุริ่งบุรี ได้อย่างเป็นรูปธรรม จึงทำให้เกิดการเรียนรู้ว่า เครือข่ายการเรียนรู้ในรูปแบบกลไกประชาคมท้องถิ่นนั้น จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อคนในชุมชนทุกส่วนทุกฝ่ายต่างมีฐานคิดว่า ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับทุกคน หากเกิดปัญหานี้ในจุดใดจุดหนึ่งก็ย่อมจะกระทบต่อส่วนอื่น ๆ ของชุมชนและสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น ทุกคนย่อมจะต้องร่วมกันดูแลป้องกันและจัดการกับปัญหาดังกล่าว ทั้งนี้ภายใต้การทำงานร่วมกันนี้จำเป็นต้องอาศัยทุนทางสังคม ได้แก่ ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน การมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์สามารถเชื่อมประสานกับบุคคลในส่วนต่าง ๆ ของสังคมได้ ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นของคนในสังคมเป็นความสัมพันธ์ในแนวระนาบแบบเท่าเทียม การมองเห็นความสัมพันธ์ของการสร้างความรู้ในอันที่จะทำความรู้ความเข้าใจต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัว และการจัดการกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเมื่อมองว่าเครือข่ายการเรียนรู้ย่อมจะต้องอาศัยสิ่งที่เรียกว่า ทุนทางสังคมเป็นฐาน ดังนั้น หากในพื้นที่ใดยังขาดการสร้างสรรค์ทุนทางสังคมที่มีความเข้มแข็งแล้ว

เครือข่ายการเรียนรู้ที่ย่อมที่จะเกิดขึ้นได้ยาก โครงการนี้จึงกระทำได้อย่างเป็นรูปธรรมเฉพาะในพื้นที่ตำบลทุ่งมะพร้าว อำเภอท้ายเหมือง เท่านั้น

วัตถุประสงค์ของโครงการมี 3 ประการ ดังนี้ 1) เพื่อเสริมศักยภาพของประชาคมท้องถิ่นและพัฒนาความร่วมมือประชาคมท้องถิ่นในการป้องกันและช่วยเหลือคุ้มครองสิทธิผู้ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว 2) เพื่อสนับสนุนให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีนโยบายและแผนระดับตำบลเพื่อพัฒนาสุขภาวะของผู้หญิง โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว 3) เพื่อให้ผู้หญิงที่ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและได้รับผลกระทบจากปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ได้รับการเสริมศักยภาพและเพิ่มการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแผนหรือแนวทางในระดับตำบล

2. กระบวนการให้การศึกษาเรื่องเพศแก่ผู้หญิงและคนในชุมชนที่อาศัยการทำงานของเครือข่ายชุมชนในการจัดการปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อผู้หญิง

2.1 การสร้างพื้นที่สำหรับการเรียนรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

พื้นที่สำหรับการเรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว กล่าวได้ว่า มีความแตกต่างจากพื้นที่การเรียนรู้ในเรื่องอื่น ๆ เพราะปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงมักจะถูกมองในแง่ลบ ดังนั้นจึงแทบไม่มีพื้นที่สำหรับการเรียนรู้กับสถานการณ์ปัญหาดังกล่าวที่มีอยู่จริงในสังคม หากจะมีพื้นที่ในการพูดคุยเรื่องเหล่านี้บ้าง ก็มักจะเป็นพื้นที่ในแง่ลบ เช่น การขู่มขืนนินทา ว่ากล่าวตอกย้ำให้ผู้ถูกกระทำความรุนแรงเกิดความอับอาย

การสร้างพื้นที่เพื่อการเรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว จึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นในลักษณะของความจำเป็นทางสังคม พื้นที่ซึ่ง

ถูกพัฒนาและสร้างขึ้นจากเหตุผลทางสังคม (social construct) จึงมีความหมายกับสมาชิกในสังคมนั้น ๆ เช่นเดียวกับเนื้อหาเรื่องราวที่จะนำมาเรียนรู้ในพื้นที่ที่ย่อมจะเป็นประเด็นที่คนสนใจและเป็นประโยชน์กับสมาชิกในสังคมโดยปัญหาคความรุนแรงในครอบครัวจึงถูกมองว่าน่าจะเป็นที่ที่ต้องเรียนรู้และทบทวนร่วมกัน

ในระดับชุมชน พื้นที่การเรียนรู้และทำความเข้าใจปัญหาเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว อาจมิได้แสดงให้เห็นเด่นถึงการทำหน้าที่เฉพาะในประเด็นเกี่ยวกับผู้หญิง เนื่องจากในความเป็นจริงชุมชนจะเป็นพื้นที่ของวิถีชีวิต (lived space) ที่เต็มไปด้วยประสบการณ์ของผู้คน ความผูกพัน ความคิดความเชื่อที่มุ่งตอบสนองชีวิตของสมาชิกภายในชุมชนเป็นหลัก ดังนั้นในทุก ๆ กิจกรรมก็จะแฝงหรือเต็มไปด้วยเรื่องราวที่มีความหลากหลาย และครอบคลุมมิติโดยรวมของการดำรงชีวิต ดังนั้นความรุนแรงในครอบครัว ก็จะถูกมองว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญควบคู่ไปกับการทำมาหากิน การพึ่งพาอาศัยระหว่างกันของผู้คน การได้รับการศึกษาของลูกหลาน ปัญหาธรรมชาติแวดล้อม ภัยพิบัติ เป็นต้น ความสนใจประเด็นปัญหาคความรุนแรงในครอบครัว ผู้หญิงที่ประสานเชื่อมโยงไปกับวิถีชีวิต มีผลให้การเรียนรู้ที่จะจัดการกับปัญหาดังกล่าว เชื่อมโยงไปสู่การจัดการกับปัญหาและเรื่องราวอื่น ๆ ด้วยในเวลาเดียวกัน พื้นที่การเรียนรู้จึงมีชีวิตชีวา

2.2 การสร้างความรู้เกี่ยวกับปัญหาคความรุนแรงในครอบครัวเพื่อการรู้เท่าทันต่อการดำรงตนในสังคม

แม้ว่าปัญหาคความรุนแรงในครอบครัวจะมีมาอย่างยาวนาน แต่ด้วยความรู้กระแสหลักตามวัฒนธรรมความเชื่อของสังคม ที่ต้องปกปิดเก็บปัญหาเหล่านี้เอาไว้ภายใต้คำอธิบายว่าเป็นเรื่องส่วนตัวที่คนภายนอกไม่ควรล่วงรู้ และเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการกับปัญหา ความรู้เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวจึงมีอยู่อย่างจำกัดและเข้าถึงได้ยาก

เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 จึงมีการพูดถึง/อ้างอิงถึงองค์ความรู้เกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมากขึ้น กระนั้นการเข้าถึงองค์ความรู้ในมิติดังกล่าว ซึ่งสวนทางกับวัฒนธรรมความคิดความเชื่อเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว และเรื่องเพศในสังคมไทย ก็ยังคงเป็นข้อจำกัด ดังนั้นการจัดการกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในพื้นที่และชีวิตจริง จึงยังเป็นรูปแบบเดิมที่ผู้หญิงมักจะเป็นฝ่ายเสียเปรียบ

อย่างไรก็ตามในกระบวนการจัดการกับปัญหาความรุนแรงที่มีต่อผู้หญิง ซึ่งถูกกำหนดให้เป็นบทบาทของทุกคน จึงมีผลให้คนในสังคมเริ่มหันกลับมาองปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงอีกครั้งหนึ่ง แต่ก็ยังเป็นความสนใจในเชิงการเป็นผู้รับความรู้มากกว่าจะเป็นผู้มีส่วนร่วมสร้างสรรค์ความรู้จากประสบการณ์จริงที่พบเจอ

2.3 การเสริมสร้างให้ชุมชนได้เรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

การมีทัศนคติต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ในฐานะประเด็นสาธารณะ ที่มีได้กระทบเพียงเฉพาะตัวผู้ถูกระทำ ความรุนแรง หรือผู้ที่ได้อยู่ในบริบทความรุนแรงในครอบครัวเท่านั้น แต่ปัญหาดังกล่าวไม่ว่าจะเกิดขึ้นกับใครก็ย่อมจะกระทบต่อคนอื่น ๆ ในสังคม ด้วยความเชื่อพื้นฐานเช่นนี้ กระบวนการเสริมสร้างให้คนในสังคมได้เรียนรู้ และทำความเข้าใจต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ หรือเรียกได้ว่าเป็นกระบวนการเปิดพื้นที่ให้กับทุกคนในสังคมได้ร่วมพิจารณา ทบทวนเป้าหมาย สำคัญ อุดมการณ์ของการดำรงอยู่ร่วมกัน ซึ่งหมายถึงการเผชิญหน้ากับสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวร่วมกันด้วย

“ผู้มีส่วนร่วม” ในที่นี้ มุ่งสะท้อนให้เห็นว่าแท้จริงในสังคมยังคงยังมีส่วนหนึ่งที่มีความตระหนักและห่วงใยต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวอย่างจริงจัง ดังนั้น ปรากฏตัวขึ้นของความรุนแรงในครอบครัว ในแง่นี้มิได้สะท้อนภาพของผู้ที่ถูกกระทำ ความรุนแรงว่าเป็นบุคคล “น่าเวทนาสงสาร” และบุคคลเหล่านี้กระทำได้

เพียง “การเป็นผู้รับการช่วยเหลือ” แม้จะปฏิเสธได้ว่าในตอนต้น ทุกคนรวมทั้งเครือข่ายชุมชนในการจัดการปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อผู้หญิง ให้ความช่วยเหลือกับผู้ที่ประสบกับปัญหาความรุนแรงก่อนก็ตาม หากแต่แนวคิดสำคัญของความช่วยเหลือนี้วางอยู่บนฐานของการสร้างความตระหนักรู้ต่อสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น และรู้เท่าทันต่อความคิดเชื่อของสังคมที่มักอธิบายเรื่องราวที่เกิดขึ้นผ่านปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนที่มิมลทินกับคนปกติในกระบวนการนี้ ผู้ที่มีส่วนร่วมซึ่งมีความใส่ใจในสถานการณ์ปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคมจึงมีความสำคัญ ดังนั้นจึงเป็นที่มาของเหตุผลสำคัญที่จะต้องมีการกระบวนการเสริมสร้างวิถีคิดเหล่านี้ให้กับผู้ที่มีส่วนร่วม

3. ผลของการศึกษาเรื่องเพศที่มีต่อการดำรงตัวตนของผู้หญิงและการดำรงอยู่ของเครือข่ายชุมชนในการจัดการกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อผู้หญิง ประกอบด้วย

3.1 การปรับเปลี่ยนตัวตนของผู้หญิงเพื่อการดำรงอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี

จากผลการดำเนินโครงการและสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายชุมชนในการจัดการกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อผู้หญิง ผลเชิงรูปธรรมที่ปรากฏชัดได้แก่ การใช้ผู้หญิงรู้เท่าทันต่อเรื่องเล่า (grand narrative) ซึ่งหมายถึงระเบียบกฎเกณฑ์ รวมถึงค่านิยมของสังคมที่กำกับให้ผู้หญิงมองสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับตนเองในลักษณะการเป็นผู้ถูกระทำ ซึ่งจะต้องยอมรับสภาพและยอมจำนนอยู่ในภาวะความยากลำบากทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ดังนั้นการเล่าเรื่องซึ่งแตกต่างจากเรื่องเล่าหลักที่ดำรงอยู่ในสังคม เสมือนหนึ่งเป็นการทำให้เสียงที่เงียบหรือเสียงที่ไม่เคยได้รับความสำคัญหรือถูกทบทวน เพื่อให้ได้มีพื้นที่ จึงเกิดขึ้นได้ไม่ยากนัก แต่อย่างไรก็ตาม เรื่องเล่าจากประสบการณ์และชีวิตจริงของจอย (ชื่อสมมติ) เป็นตัวอย่างสำคัญของการที่ผู้หญิงคนหนึ่งลุกขึ้นมา

ทบทวน ทำความเข้าใจตนเองและสังคม กระทั่งสามารถใช้ประสบการณ์ตนเอง เพื่อให้ประโยชน์กับคนในสังคม

สร้างตัวตนจากความเข้าใจตนเองที่หลากหลาย เพื่อการช่วยเหลือสังคม : เรื่องเล่าจากประสบการณ์และชีวิตจริง

“คนทุกคนก็มีศักดิ์ศรีความเป็นคนเหมือนกัน เราก็เกิดมาเป็นคนตรงนี้เหมือนกันหมด เพราะฉะนั้นถ้าเกิดปัญหาอะไรขึ้นมา พยายามให้มีสติตลอด อดทน และที่สู้ เราไม่ได้ผิดหรือท้อที่เป็นผู้หญิง แล้วจะทำไมอย่างนี้ อย่างโน้นไม่ได้...เริ่มจากมีสติ” คำกล่าวข้างต้นของจอย ผู้หญิงวัย 49 ปี อาจจะสะท้อนพันธนาการบางอย่างของสังคมที่มีต่อมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระเบียบ กฎเกณฑ์ รวมถึงวัฒนธรรมของสังคมที่มีมักจะเข้ามากำกับ ตีตราให้กับผู้หญิง จนอาจจะหลุดพ้น ข้อเสนอของเธอคือ ผู้หญิงรวมถึงคนอื่น ๆ ในสังคมควรที่จะรู้เท่าทันต่อมายาคติเกี่ยวกับศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ ความเท่าเทียมของคนในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายชุมชนในการจัดการกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อผู้หญิง

ข้อเสนอของจอย อาจจะเป็นสิ่งที่คนอีกหลายคนในสังคมไม่เห็นด้วย พร้อมทั้งมีคำถามมากมายโดยเฉพาะอย่างยิ่งการมองว่าเรื่องศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และความเท่าเทียมกันของคนในสังคมที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายชุมชนในการจัดการกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อผู้หญิง ไม่ได้เป็น “ประเด็นปัญหา” ของสังคม เสมือนหนึ่งสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงที่ดำรงอยู่มีข้อสรุปที่แน่นอนและตายตัวแล้ว จึงไม่มีความจำเป็นต้องเรียนรู้และพยายามคิดหาคำตอบในแบบอื่นอีก ด้วยความคิด ความเชื่อที่ฝังตรึงในสังคมดังกล่าว ประเด็นปัญหาเครือข่ายชุมชนในการจัดการกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อผู้หญิงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่าง ๆ ที่สะท้อนถึงการปรับเปลี่ยนตัวตนเพื่อให้ผู้หญิงดำรงอยู่ในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี จึงมักจะไม่ค่อยปรากฏ ในทางกลับกันภาพที่ปรากฏทั่วไป มักจะอยู่ในรูป

ของการให้ความช่วยเหลือผู้หญิงซึ่งเป็นเหยื่อของการกระทำความรุนแรง และเมื่อได้ช่วยเหลือเหยื่อแล้ว ก็เป็นอันยุติ แต่แท้จริงแล้ว ผลกระทบที่เกิดจากความรุนแรงไม่ยุติเพียงเพราะการแยกตัวผู้กระทำความรุนแรงและผู้ถูกกระทำออกจากกัน แต่ความรุนแรงยังคงดำรงอยู่ในความนึกคิด จินตนาการของผู้ถูกกระทำ และผู้เกี่ยวข้อง เพราะความรุนแรงนี้มิได้มีเพียงเชิงกายภาพ แต่ยังหมายรวมถึงความรุนแรงเชิงโครงสร้าง และความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมด้วย ความรุนแรงเชิงโครงสร้างเป็นความรุนแรงที่ตัวปัญหาคือโครงสร้างใหญ่ของสังคม เช่น ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันของคนในสังคม ปัญหาสิทธิเสรีภาพ ความไม่เท่าเทียมระหว่างหญิงชาย ซึ่งเกิดช่องว่างเชิงศักยภาพของมนุษย์ กับสิ่งที่ป็นจริง ปัญหาเชิงโครงสร้างก่อให้เกิดปัญหาสังคมมากมาย รวมถึงทางร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณของคนด้วย ส่วนความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมเป็นความคิดความเชื่อของคนในสังคม ที่ค่อนข้างค้ำจุนให้สังคมยอมรับให้ความรุนแรงประเภทต่าง ๆ เช่น การทุบตีภรรยา เป็นสิ่งที่ยอมรับได้ในฐานะเรื่องราวเฉพาะของครอบครัวที่คนอื่นไม่ควรเข้ามายุ่งเกี่ยว

3.2 เครือข่ายชุมชนบนฐานความสัมพันธ์แนวราบเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อจัดการกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อผู้หญิง

เครือข่ายการเรียนรู้ดังกล่าวอาจจะมีได้มีลักษณะตามที่รัฐมีความคาดหวังเสียทั้งหมด เช่น การมุ่งให้เกิดเครือข่ายผู้หญิงระดับอำเภอและตำบล ซึ่งมีโครงสร้างและแนวปฏิบัติเป็นไปตามที่รัฐกำหนดแบบตายตัว แต่ในความจริงอีกหลายแห่ง เครือข่ายการเรียนรู้เกี่ยวกับเครือข่ายชุมชนในการจัดการกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อผู้หญิงเกิดขึ้นแบบค่อยเป็นค่อยไปแบบอาศัยความสัมพันธ์ทางสังคมของคนและทุนทางสังคมที่มีอยู่เป็นรากฐานของการทำงานร่วมกัน เครือข่ายการเรียนรู้จึงมีความเป็นธรรมชาติ คนที่ทำงานร่วมกันย่อมจะมีโอกาสเรียนรู้ซึ่งกันและกัน รวมถึงสร้างความรู้ในการจัดการกับปัญหาร่วมกันได้

ดีกว่าเครือข่ายการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นทางการ อย่างไรก็ตาม ความคาดหวังให้เครือข่ายการเรียนรู้เป็นกลไกบูรณาการเชื่อมประสานการทำงานของแต่ละหน่วยงาน เพื่อจัดการกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและปัญหาเครือข่ายชุมชนในการจัดการกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อผู้หญิงที่เกิดขึ้นอย่างเหมาะสม ก็จะต้องอาศัย ความรู้ ความคิด รวมถึงประสบการณ์ทั้งจากภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน เอกชน และประชาชน เพื่อร่วมกันเปิดพื้นที่ให้กับเกิดการเกิดเครือข่ายการเรียนรู้เกี่ยวกับเครือข่ายชุมชนในการจัดการกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อผู้หญิงในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การจัดการกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและปัญหาเครือข่ายชุมชนในการจัดการกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อผู้หญิงได้อย่างแท้จริง

3.3 การสร้างพลังผลักดันให้เครือข่ายชุมชนได้ร่วมกันจัดการแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อผู้หญิง

การสร้างพลังผลักดันดังกล่าวถูกมองว่าประเด็นสำคัญที่ชุมชนควรดำเนินการร่วมกันต่อไป การทำงานของเครือข่ายชุมชนที่ก้าวข้ามมายาคติในเรื่องเพศและความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งมีนัยถึงการให้การศึกษาในเรื่องเพศแก่คนในชุมชน ได้มีส่วนในการปรับกระบวนทัศน์ในเรื่องของการให้ความหมายแก่ความรุนแรงในครอบครัว ความเสมอภาคหญิงชายและการดำรงตนของผู้หญิงในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี

การมีพื้นที่ของการเรียนรู้ร่วมกันกับคนในสังคมที่วางอยู่บนฐานความสัมพันธ์ในแนวราบ ที่เรียกว่าเครือข่ายชุมชนในการจัดการกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อผู้หญิง ถูกมองว่ามีความจำเป็นสำหรับการใช้ชีวิตในสังคมปัจจุบันของบุคคลทั้งหมดแล้ว สิ่งที่เราเรียกว่าพื้นฐานของการเรียนรู้ร่วมกันในเรื่องดังกล่าวก็ย่อมเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงมิได้ รวมทั้งมีความจำเป็นที่จะสร้างสรรค์พื้นที่ดังกล่าวให้เกิดขึ้นในสังคม อย่างไรก็ตามในการสร้างสรรค์พื้นที่ที่จะเรียนรู้ร่วมกัน

เกี่ยวกับเครือข่ายชุมชนในการจัดการกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อผู้หญิง มิได้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยง่าย トラバิดที่มายาคติเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและปัญหาเครือข่ายชุมชนในการจัดการกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อผู้หญิงยังทรงพลัง ดังนั้นในการสร้างสรรค์พื้นที่จำเป็นต้องเข้าใจสถานการณ์และความคิดความเชื่อบางประการในสังคม ที่เป็นกับดักและหลุมพราง และมีการตั้งคำถามบางสิ่ง/บางเรื่องด้วยในเวลาเดียวกัน ดังนั้นในการกำหนดสร้างพื้นที่การเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว จึงต้องอาศัยการเรียนรู้ทัศนะ มุมมองจากบุคคลในหลายภาคส่วน เพื่อพูดคุย ประเมินหาข้อแลกเปลี่ยนประสบการณ์พื้นฐานของการเรียนรู้ร่วมกันหรือระบบความสัมพันธ์ในแบบราบ โดยนัยนี้ผู้มีส่วนร่วมในพื้นที่ของการเรียนรู้จะเกิดความมุ่งมั่นที่จะแสดงความคิดเห็นความต้องการ รวมถึงประสบการณ์ต่าง ๆ อย่างอิสระ โดยไม่รู้สึกลัวว่ามีพลังอำนาจใดมากดทับ

สรุปและข้อเสนอแนะ

การใช้ประสบการณ์ในการเรียนรู้ร่วมกันในลักษณะของเครือข่ายการเรียนรู้เป็นฐานสำหรับการทำงานร่วมกันอย่างยืนยาว เป็นความพยายามที่จะให้เครือข่ายการเรียนรู้ในรูปเครือข่ายชุมชนในการจัดการกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อผู้หญิงมีความหมายเชิงสัญลักษณ์สำหรับประชาชนในสังคม ซึ่งมีนัยถึงการทำให้เครือข่ายการเรียนรู้มีความหมายเชิงนามธรรม ดังนั้นการที่คนในสังคมจะตระหนักถึงความสำคัญของการให้ความหมายนี้จนกลายเป็นวิธีการดำเนินชีวิต ทำให้เกิดการดำรงไว้ในเชิงสัญลักษณ์ที่จะทำให้เกิดความภาคภูมิใจและเกิดแรงบันดาลใจให้คนอื่น ๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินเครือข่ายการเรียนรู้เกี่ยวกับเครือข่ายชุมชนในการจัดการปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อผู้หญิงที่มีความเข้มแข็ง สามารถรักษาความต่อเนื่องของความเข้มแข็งไว้ได้ จะต้อง

อาศัยการสร้างสัญลักษณ์แห่งความตั้งใจที่ต้งามและความสำเร็จ เพื่อสืบทอดเจตนารมณ์ต่อไปเพื่อการทำงานร่วมกันในอนาคต

ในปัจจุบันนี้อาจกล่าวได้ว่า มีกลุ่มสนใจที่จะดำเนินงานขับเคลื่อนประเด็นปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและเครือข่ายชุมชนในการจัดการแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อผู้หญิงเกิดขึ้นในสังคม หรือเรียกว่าเครือข่ายชุมชนในการจัดการแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อผู้หญิง ทั้งในลักษณะองค์กรหรือเครือข่ายที่ผลักดันโดยภาครัฐ องค์กรเอกชน รวมถึงองค์กรระดับชุมชน สะท้อนให้เห็นถึงการเริ่มตระหนักให้ความสำคัญกับประเด็นปัญหาดังกล่าวในสังคมที่เกิดขึ้นจริง อย่างไรก็ตามในกระบวนการดำเนินงาน ยังมีข้อจำกัดอีกมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่บุคคลจะทำงานจะต้องประสบกับแรงเสียดทานจากมายาคติเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและเครือข่ายชุมชนในการจัดการแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อผู้หญิง อย่างในสังคมที่ไม่เอื้อให้เกิดความเข้าใจในประเด็นปัญหาดังกล่าวอย่างกว้างขวาง ซึ่งอาจจะมีผลให้บุคคลผู้ทำงานมีความยากลำบากที่จะฝ่าฝืนอุปสรรคเหล่านี้ ดังนั้นการเสริมสร้างพลังอำนาจจึงมีความสำคัญในฐานะวิถีคิดและเครื่องมือในอันที่จะสนับสนุน และเสริมสร้างพลังให้กับบุคคลทำงานอย่างเป็นกัลยาณมิตร

.....

บรรณานุกรม

จรัญ ภักดีธนากุล. “เจตนารมณ์และสาระสำคัญของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550” **ศาลยุติธรรมกับความเป็นธรรมทางเพศ**, 164-172. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม, 2550.

ปกป้อง ศรีสนิท. **กฎหมายคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว**

กรุงเทพฯ: จัสติสรีฟอর্ম, (มปป.). (เอกสารประกอบการประชุมคู่ขนาน
เรื่องการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว)

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550.

ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 124 ตอนที่ 41 ก. (25 กรกฎาคม 2550).

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550. **ราชกิจจานุเบกษา.** เล่มที่ 124.
ตอนที่ 47. (24 สิงหาคม 2550).

ศิริพร สโครบานค. “บทวิเคราะห์พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความ
รุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ในกรอบของมาตรฐานสากลและแนว
ปฏิบัติที่ดี” **ศาลยุติธรรมกับความเป็นธรรมทางเพศ**, 173-186.
กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม. 2550.

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคง
แห่งมนุษย์ และโครงการสตรีและเยาวชนศึกษาและมหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์. **มาตรฐานและตัวชี้วัดความเสมอภาคชายและหญิง.**
กรุงเทพฯ: บิสิเนส อินฟอร์เมชั่น พับลิชตี, 2552.

สุชาดา ทวีสิทธิ์. **การพัฒนาสุขภาวะผู้หญิงในประเทศไทย.** กรุงเทพฯ :
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุข, 2552. (เอกสารการทบทวน
เอกสารที่เกี่ยวข้องและการจัดเวทีเชิงปฏิบัติการกับตัวแทนองค์กรผู้หญิง
กว่า 50 องค์กร เพื่อจัดทำแผนงานสุขภาวะผู้หญิง)

พลวัตของพื้นที่ทางวัฒนธรรมของ “คนข้ามเพศ” และ “คนรักเพศเดียวกัน” ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

Dynamism of Cultural Spaces of Cross-Gender and Same-Sex Relations in Southeast Asia

ดร.นฤพนธ์ ด้างวิเศษ¹

บทคัดย่อ

บทความนี้ต้องการอธิบายบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในการแสดงพฤติกรรมข้ามเพศและการรักเพศเดียวกันที่ปรากฏอยู่ในชุมชนท้องถิ่นในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งมีได้ถูกปิดกั้นหรือถูกรังเกียจเหยียดหยาม หากแต่สังคมเปิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมบางอย่างให้กับคนที่มีเชื้อชายมีเชื้อหญิงได้มีโอกาสแสดงออกในบทบาทและหน้าที่ที่สังคมยอมรับ แต่หลังจากที่ลัทธิอาณานิคมตะวันตก ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม แผ่ขยายมาถึงดินแดนนี้พร้อมกับบรรทัดฐานแบบรักต่างเพศ พฤติกรรมข้ามเพศและรักเพศเดียวกันก็ถูกปฏิเสธ ส่งผลให้คนที่ไม่ใช่ชายไม่ใช่หญิงถูกตีตราว่าผิดปกติและเปี่ยงเบนทางเพศ และภายใต้ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมและสิทธิมนุษยชน

ปัจจุบัน คนข้ามเพศและคนรักเพศเดียวกันได้ปรับตัวในพื้นที่วัฒนธรรมบริโภคและสื่อสมัยใหม่ที่เปิดโอกาสให้พวกเขาแสดงอัตลักษณ์ ซึ่งมีการนำแบบแผนทางเพศที่เคยเป็นมาในอดีตผนวกเข้ากับรูปแบบการดำเนินชีวิตสมัยใหม่ การเปลี่ยนผ่านพื้นที่ทางวัฒนธรรมของคนข้ามเพศและคนรักเพศเดียวกันนี้ ชี้ให้เห็นทั้งพลวัต อำนาจ ความรู้ การต่อรอง และการเมืองเรื่องเพศที่ส่งผลให้คนที่มีเชื้อชายมีเชื้อหญิงได้รับการยอมรับและถูกปฏิเสธในสังคม

คำสำคัญ : คนข้ามเพศ, คนรักเพศเดียวกัน, บรรทัดฐานรักต่างเพศ,
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

¹ หัวหน้ากลุ่มงานวิจัยและพัฒนา ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

Abstract

This paper need to explain the socio-cultural contexts of cross-gender and same-sex erotic behaviors found in local communities of Southeast Asia. These sexual behaviors are not excluded and discriminated but they are socially accepted in specific cultural spaces in which non-normative genders and sexualities are recognized as social and cultural functions. However, after the arrival of western colonialism, Christianity, Islam, and heteronormative regime, transgenderism and homoeroticism became object of rejection. This causes non-normative gendering and sexual practices to be stigmatized as abnormal and sexual deviant. Recently, in the capitalist economic and human rights agenda, transgender and homosexual people reorganize themselves in new cultural spaces of consumerism and modern media that provide them opportunity to present their identities. They combine traditional sexual behaviors with modernized sexual lifestyles. This transformative cultural spaces of transgenderism and homoeroticism indicates the dynamism, power, knowledge, negotiation and sexual-gender politics in which non-normative gender and sexual behaviors are socially tolerated and discriminated.

Keywords : Cross-Gender, Same-Sex Eroticism, Heteronormativity, Southeast Asia

บทนำ

ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นเขตที่มีกลุ่มวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ที่แตกต่างหลากหลายทั้งในเขตพื้นที่ทวีปและเขตมหาสมุทร กลุ่มคนแต่ละกลุ่มจะมีขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อของตนเองซึ่งสัมพันธ์กับการแสดงออกทาง

เพศ การแสดงบทบาทชาย หญิง และสถานะทางสังคมของบุคคล เรื่องที่น่าสนใจก็คือ กลุ่มคนในภูมิภาคนี้คุ้นเคยกับการแสดงพฤติกรรมแบบ “ข้ามเพศ” หรือบุคคลที่แสดงพฤติกรรมตรงข้ามกับเพศสรีระหรือเพศกำเนิดของตน เช่น ผู้ชายแสดงบทบาทและอารมณ์ความรู้สึกแบบผู้หญิง แต่งตัวเป็นหญิง ทำหน้าที่เหมือนผู้หญิง พฤติกรรมดังกล่าวนี้พบได้ในหลายกลุ่มและได้รับการยอมรับทางสังคม เช่น อนุญาตให้บุคคลข้ามเพศทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและติดต่อกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น (Matthew Kennedy, 1993; Sharyn Graham Davies, 2010) ก่อนที่จะมีความคิดเรื่องเพศภาวะและเพศวิถีแบบตะวันตกซึ่งเข้ามาในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 กลุ่มคนในภูมิภาคนี้ยอมรับการแสดงพฤติกรรม “ข้ามเพศ” แต่หลังจากที่อิทธิพลความรู้แบบตะวันตกแพร่เข้ามา ผู้ปกครองในดินแดนแถบนี้เริ่มนำเอาวิธีคิดเรื่องเพศแบบตะวันตกมาอธิบายและควบคุมการแสดงบทบาททางเพศของหญิงชาย ส่งผลให้การแสดงพฤติกรรม “ข้ามเพศ” กลายเป็นสิ่งที่แปลกแยกจากสังคม

ดังนั้น การทำความเข้าใจวิธีคิดและโลกทัศน์เรื่องเพศที่ปรากฏอยู่ในท้องถิ่นและชุมชนพื้นบ้านของกลุ่มคนต่าง ๆ ในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จะช่วยให้เข้าใจว่าทำไมคนท้องถิ่นจึงแสดงพฤติกรรมทางเพศแตกต่างไปจากวิธีคิดเรื่องเพศแบบวิทยาศาสตร์ของตะวันตก ซึ่งแพร่หลายเข้ามาในยุคอาณานิคมและการแสวงหาผลประโยชน์ของคนผิวขาวในช่วงประมาณหนึ่งร้อยกว่าปีที่ผ่านมา (Joshua Hepple, 2012) อิทธิพลความรู้แบบตะวันตกมีผลต่อความคิดของคนท้องถิ่นในหลายเรื่อง และเรื่องเพศก็เป็นเรื่องหนึ่งที่คนท้องถิ่นได้ซึมซับเอาวิธีคิดแบบคนผิวขาวผ่านการพัฒนาสมัยใหม่ โดยเฉพาะการศึกษาแบบตะวันตกได้เผยแพร่ความคิดเรื่องเพศแบบวิทยาศาสตร์ไปสู่กลุ่มคนรุ่นใหม่ คนชั้นกลาง และคนเมือง ปรากฏการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นในเมืองใหญ่ ๆ ของเอเชียอาคเนย์ พลเมืองรุ่นใหม่จึงเติบโตมาพร้อมกับวิธีคิดแบบ “ฝรั่ง” และนำเอาทัศนคติและวิธีคิดเรื่องเพศแบบตะวันตกมาเป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิต เช่น การยกย่องสถาบันครอบครัวของรักต่างเพศ การให้คุณค่ากับระบบผัวเดียวเมียเดียว การควบคุมพฤติกรรมทางเพศของสตรี เด็ก และคนชรา และการปฏิเสธการแสดงออกทางเพศ

ที่ไม่ตรงกับเพศสรีระ เช่น พฤติกรรมข้ามเพศของกะเทย เป็นต้น

การย้อนทบทวนวิธีคิดเรื่องเพศของคนกลุ่มต่าง ๆ ในดินแดนแถบนี้ จึงเป็นสิ่งจำเป็นเพราะจะช่วยให้เข้าใจว่าความรู้สึกรังเกียจหรือการมีอคติต่อคนข้ามเพศและการแสดงพฤติกรรมทางเพศที่ไม่ตรงกับเพศสรีระเป็นผลผลิตทางสังคมที่เกิดขึ้นมาภายหลัง บุคคลที่มีพฤติกรรมข้ามเพศและมีความสัมพันธ์กับคนเพศเดียวกันค่อย ๆ กลายเป็น “ตัวประหลาด” หรือถูกมองว่า “ผิดปกติ” หลังจากที่มีรัฐสมัยใหม่นำเอากฎหมายและบรรทัดฐานเรื่องเพศแบบตะวันตกมาควบคุมพฤติกรรมทางเพศของพลเมืองของตน (Tom Boellstorff, 2004; Daniel Ottosson, 2008) ปฏิบัติการของรัฐชาติและการพัฒนาแบบตะวันตกได้เปลี่ยนวิธีคิดเรื่องเพศของคนท้องถิ่นไปจากเดิม นั่นคือ รัฐชาติทำให้การรังเกียจคนข้ามเพศและคนรักเพศเดียวกันแผ่ขยายออกไป ส่งผลให้พื้นที่การแสดงออกทางสังคมและวัฒนธรรมของคนข้ามเพศและคนรักเพศเดียวกันแคบลงเรื่อย ๆ และกลายเป็นเป้าโจมตีจากผู้ปกครองที่พยายามปฏิเสธการแสดงพฤติกรรมทางเพศที่ไม่สอดคล้องกับความรู้วิทยาศาสตร์

ในขณะที่ในสถานการณ์ปัจจุบัน ความเคลื่อนไหวทางสังคมและสำนึกเรื่องสิทธิมนุษยชน รวมทั้งการมีพื้นที่ทางสังคมให้ที่เพิ่มมากขึ้นของคนข้ามเพศและคนรักเพศเดียวกัน จึงจะเห็นการรวมตัวของกลุ่มคนรักเพศเดียวกัน (เกย์ เลสเบี้ยน) คนข้ามเพศ (กะเทย สาวประเภทสอง) เพื่อออกมาเรียกร้องสิทธิของตนเอง สิ่งนี้เป็นปรากฏการณ์สมัยใหม่ที่สะท้อนให้เห็นว่าความคิดเรื่องเพศเกี่ยวข้องกับสิทธิทางสังคมและวัฒนธรรม เมื่อกลุ่มคนที่มีอัตลักษณ์ทางเพศต่างไปจากชายหญิงต้องการให้สังคมยอมรับหรือให้สิทธิแก่พวกเขามากขึ้น สังคมก็จำเป็นต้องทบทวนว่า การรังเกียจหรือการเลือกปฏิบัติต่อคนเหล่านั้นเกิดขึ้นจากอำนาจทางการเมือง ความรู้แบบตะวันตกที่ส่งผลต่อสถานะ บทบาท และการแสดงออกทางสังคมของคนข้ามเพศได้อย่างไร

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจทบทวนองค์ความรู้จากวรรณกรรมเพื่อทำความเข้าใจเรื่องการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการแสดงอัตลักษณ์ของคนข้ามเพศ และคนรักเพศเดียวกันในเอเชียตะวันออกเฉียง

เฉียงใต้ โดยเปรียบเทียบความคล้ายคลึงและความแตกต่างของบริบททางสังคม และวัฒนธรรมของแต่ละประเทศที่เปิดโอกาสหรือปิดกั้นการแสดงตัวตนของคน เหล่านั้น ซึ่งมีได้นิยามตัวเองเป็นหญิงและชาย ในขณะเดียวกันก็ทำความเข้าใจวิธี คิดและวิธีปฏิบัติเรื่องเพศในแต่ละวัฒนธรรมที่มีผลต่อการควบคุมและสร้าง กฎเกณฑ์เรื่องเพศของประชาชน

ความเข้าใจเรื่องเพศภาวะและเพศวิถีในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ความคิดเรื่องเพศภาวะ (ความเป็นชาย และความเป็นหญิง) และเพศวิถี (รักต่างเพศ และรักเพศเดียวกัน) เป็นความคิดที่เพิ่งเกิดขึ้นในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 ภายใต้ความรู้วิทยาศาสตร์สมัยใหม่ที่ต้องการอธิบายความเป็นเหตุเป็นผลของ พฤติกรรมทางเพศของมนุษย์ โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับการทำงานของอวัยวะสืบพันธุ์และระบบฮอร์โมนในร่างกายที่ทำให้มนุษย์มีความแตกต่างทางเพศ ซึ่ง ความรู้เหล่านี้มีอิทธิพลต่อการสร้างความจริงเรื่องเพศของคนในสังคม (Robertson, 2005) อย่างไรก็ตาม ก่อนที่ความรู้วิทยาศาสตร์ตะวันตกจะแผ่ขยาย ไปยังดินแดนอื่น ๆ สังคมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็มีวิธีคิดเรื่องเพศ ภายใต้อารมณ์ความรู้สึกเกี่ยวกับโลกและจักรวาล ซึ่งมีการจัดจำแนกลักษณะทางเพศ ของมนุษย์แตกต่างไปจากวิธีคิดแบบตะวันตก

บทความของ Michael G. Peletz (2006) ชี้ให้เห็นว่าการศึกษาเพศภาวะ (gender) และเพศวิถี (sexuality) ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในช่วงที่ผ่านมามักจะ สนใจประเด็นเกี่ยวกับผู้หญิงเป็นส่วนใหญ่ และมักจะใช้แนวคิดสตรีนิยมมาศึกษา ประสพการณ์ของผู้หญิงโดยมองข้ามประสบการณ์ของผู้ชาย ทั้งนี้ นักวิชาการที่ สนใจภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นำประเด็นเรื่อง “เพศภาวะ” ไปเป็นตัวแทน ของการศึกษาผู้หญิงที่เป็นรักต่างเพศ จนทำให้มองไม่เห็นเพศภาวะแบบอื่น ๆ ที่มี อยู่ในภูมิภาคนี้ Peletz จึงพยายามเปิดพื้นที่ในการมองเรื่องเพศในดินแดนแถบนี้ โดยนำความคิดเรื่องพหุลักษณะของเพศภาวะ (gender pluralism) มาเป็นแนวทาง ในการมองมิติวัฒนธรรมของเรื่องเพศภาวะและเพศวิถีของผู้คนในอุษาคเนย์ ความคิดดังกล่าวจะช่วยให้เข้าใจถึงความหลากหลายในการแสดงออกทางเพศซึ่ง ไม่ใช่มีเพียงผู้หญิงหรือผู้ชายเท่านั้น

การศึกษาของ Peletz ได้ย้อนกลับไปถึงช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 16-17 ซึ่งผู้คนในดินแดนแถบนี้ยึดความเชื่อทางศาสนาเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต ความเชื่อทางศาสนาเกี่ยวข้องกับอำนาจเหนือธรรมชาติ เช่น วิญญาณ สิ่งศักดิ์สิทธิ์และเจ้าพ่อเจ้าแม่ที่สถิตอยู่ในธรรมชาติ ความเชื่อเหล่านี้ได้เปิดพื้นที่ในการแสดงออกทางวัฒนธรรมให้กับคนกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มคนข้ามเพศ ที่มีบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรมและติดต่อกับวิญญาณ สถานะของคนข้ามเพศจึงเป็นสถานะศักดิ์สิทธิ์เพราะอยู่ตรงกลางระหว่างความเป็นชายและความเป็นหญิง เรื่องทางโลกกับเรื่องทางศาสนา และภาวะทางวัตถุกับภาวะทางจิตวิญญาณ การศึกษาเรื่องคนข้ามเพศ หรือคนที่ไม่ได้จัดอยู่ในเพศหญิงหรือเพศชาย เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยความเข้าใจแบบข้ามวัฒนธรรม Ramet (1996) เคยชี้ให้เห็นว่าสังคมที่ให้ความสำคัญกับเพศภาวะ มักจะจัดแบ่งมนุษย์ออกเป็นกลุ่ม ๆ ตามพฤติกรรมที่แสดงออก การศึกษาเรื่องนี้มักจะพูดถึง gender culture ที่มองว่าเพศภาวะของมนุษย์เป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้น สังคมจะมีวิธีการนิยามเพศภาวะของบุคคลโดยดูจากการแสดงพฤติกรรมทางสังคม ซึ่งเรียกว่า gender code และ gender ideology เพื่ออธิบายพฤติกรรมทางเพศที่มีแบบแผน หรือถูกควบคุมจัดระเบียบภายในสถาบันทางสังคม เช่น ครอบครัว ศาสนา การเมือง ความเชื่อ เป็นต้น ดังนั้นในแต่ละสังคมจึงไม่จำเป็นต้องมีระบบการจัดจำแนกเพศภาวะเหมือนกัน

ในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีวัฒนธรรมหลายแห่งที่แบ่งเพศภาวะมากกว่าชายหญิง ซึ่งมีการแยกบุคคลที่ไม่ใช่ผู้ชายและผู้หญิงไว้เป็นอีกจำพวกหนึ่ง เช่น คนแต่งตัวข้ามเพศ (cross-dressing) คนที่มีเพศภาวะแบบนี้มักจะปรากฏตัวในบริบทของความเชื่อทางศาสนา และมีหน้าที่ประกอบพิธีกรรมและติดต่อกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ บางสังคม คนที่มีเพศภาวะแบบนี้ปรากฏอยู่ในพื้นที่การแสดงและละคร เป็นผู้ให้ความบันเทิงเรีงรมย์ และทำงานเกี่ยวกับความสวยงาม Ramet (1996) อธิบายว่าหน้าที่ทางสังคมของคนข้ามเพศ หรือคนที่มีสองเพศ ได้แก่การรักษาระเบียบของสังคมเพราะคนข้ามเพศสามารถทำงานแบบชายและหญิงได้ หากสังคมต้องการแรงงานจากผู้ชาย คนข้ามเพศก็จะไปทำงานแทนได้ ในการศึกษาของ Anne Bolin (1996) พบว่ารูปแบบของคนข้ามเพศที่พบเห็นในแต่ละวัฒนธรรม

อาจแบ่งได้เป็น 5 รูปแบบ คือ 1) คนข้ามเพศเพราะปัจจัยทางเพศสรีระ หรือคนที่เกิดมามีระบบสืบพันธุ์ทั้งชายและหญิง (Hermaphroditic Genders) คนกลุ่มนี้เกิดมามีเพศสรีระที่คลุมเครือ ซึ่งสังคมจะมองว่าเป็นคนพิเศษและมีอำนาจพิเศษ เมื่อเกิดมามักจะถูกเลี้ยงให้เป็นเด็กผู้หญิง แบบที่ 2 คือ Two-Spirit หมายถึงบุคคลที่แสดงพฤติกรรมตรงข้ามกับเพศสรีระ เช่น เพศชายแต่งตัวเป็นหญิงและมีเพศสัมพันธ์กับเพศชาย ในการศึกษาทางวัฒนธรรมพบว่า เพศภาวะแบบข้ามเพศเป็นบทบาทที่เพิ่มให้กับชายหญิง ซึ่งอาจจะมีการแสดงพฤติกรรมข้ามเพศได้ แบบที่ 3 Cross-Gender หมายถึงหญิงชายที่แสดงออกตรงข้ามกับบทบาททางสังคมโดยไม่จำเป็นต้องแต่งตัวข้ามเพศ เช่น ผู้ชายที่อ่อนหวานและมีจิตใจอ่อนแอ ผู้หญิงที่แข็งแรงและมีจิตใจห้าวหาญ แบบที่ 4 คือ Woman-Marriage /Boy-Marriage หมายถึง การแต่งงานระหว่างคนเพศเดียวกันซึ่งอาจไม่มีเรื่องเซ็กส์เข้ามาเกี่ยวข้อง แต่การแต่งงานแบบนี้จะเกิดขึ้นในสังคมที่ผู้หญิงเป็นหมั้นและไม่สามารถมีลูกได้หรือสังคมที่มีผู้หญิงน้อย ผู้ชายจึงจับคู่กัน โดยฝ่ายหนึ่งจะมีอายุมากกว่า อีกฝ่ายหนึ่งอายุน้อยกว่า แบบที่ 5 คือ Cross-Gender Ritual หมายถึง การแสดงพฤติกรรมข้ามเพศเฉพาะเมื่ออยู่ในพิธีกรรม เช่น ชายแต่งหญิง หญิงแต่งชาย การแสดงออกแบบนี้จะเป็นสภาวะก้ำกึ่งซึ่งเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์เมื่ออยู่ในพิธีกรรม รูปแบบของคนข้ามเพศนี้เป็นเพียงการแบ่งอย่างหยาบ ๆ และยังมีความคิดเห็นที่หลากหลายของนักวิชาการเกี่ยวกับการจัดประเภทของคนข้ามเพศ อย่างไรก็ตามรูปแบบดังกล่าวนี้ก็อาจช่วยทำให้เห็นลักษณะของคนข้ามเพศและการจัดแบ่งเพศภาวะที่อยู่ในเอเชียอาคเนย์ได้ชัดเจนขึ้น

ส่วนการศึกษาเรื่องคนรักเพศเดียวกัน นักมานุษยวิทยา Barry Adam (1985) ได้จัดประเภทของความสัมพันธ์ระหว่างคนเพศเดียวกันเป็น 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์ที่มาจากโครงสร้างอายุ โดยในช่วงที่ยังเป็นวัยรุ่น บุคคลจะมีความสัมพันธ์กับคนเพศเดียวกัน แต่เมื่ออายุมากขึ้นจะแต่งงานมีครอบครัวทำหน้าที่พ่อบ้านและเป็นสามีของภรรยา แบบที่ 2 คือ ความสัมพันธ์ที่เกิดจากหน้าที่การงาน โดยที่บุคคลสามารถมีเพศสัมพันธ์กับคนเพศเดียวกันได้ เช่น ร่างทรง หรือ โสเภณี แบบที่ 3 คือ การเป็นคนข้ามเพศซึ่งมีเพศสัมพันธ์กับคนเพศเดียวกันผ่าน

การนิยมนับถือการเป็นฝ่ายรุกและฝ่ายรับ แบบที่ 4 การแสดงบทบาทแบบเท่าเทียมกัน เช่น เกย์ในสังคมตะวันตกที่แต่ละฝ่ายไม่มีความแตกต่างของอายุหรือเพศภาวะ รูปแบบนี้เป็นผลผลิตของสังคมสมัยใหม่ในคริสต์ศตวรรษที่ 20 อย่างไรก็ตามรูปแบบความสัมพันธ์ของคนรักเพศเดียวกันนี้อาจแยกไม่ได้อย่างง่าย ๆ เหมือนกับทฤษฎีที่วางไว้ เพราะหลาย ๆ วัฒนธรรมบุคคลอาจแสดงความสัมพันธ์กับคนเพศเดียวกันภายใต้เงื่อนไขที่ซับซ้อน (Sullivan, 2001)

บริบทสังคมกับการเปลี่ยนแปลงเรื่องเพศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การศึกษาของ Peletz (2006) และ Sidel (2012) ได้ชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เมื่อชาวยุโรปเดินทางเข้ามาติดต่อกับการค้าและเผยแผ่ศาสนาคริสต์ ไปจนถึงยุคอาณานิคมในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 ที่ดินแดนต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตกอยู่ใต้การปกครองของเจ้าอาณานิคม ทั้งอังกฤษ ฝรั่งเศส และเนเธอร์แลนด์ การเข้ามาของชาวยุโรปทำให้เกิดท่าทีดูหมิ่นดูแคลนพฤติกรรมของคนข้ามเพศและคนรักเพศเดียวกัน เพราะศาสนาคริสต์ไม่ยอมรับพฤติกรรมดังกล่าว (Mark D. Jordan, 1997) สิ่งนี้เป็นความแตกต่างจากศาสนาอิสลามที่แพร่หลายในเขตหมู่เกาะ ซึ่งยอมรับในพฤติกรรมทางเพศของคนพื้นเมือง ชาวยุโรปได้นำเอาวิธีคิดแบบตะวันตกมาสู่ดินแดนแถบนี้โดยผ่านระบบการค้า มิชชันนารี การเมืองและการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจ ทำให้เจ้าผู้ครองนครต่าง ๆ ต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของเจ้าอาณานิคม วิธีคิดแบบตะวันตกนั้นถือเอาระบบรักต่างเพศเป็นใหญ่และให้อำนาจกับผู้ชายในฐานะเป็นผู้ควบคุมสั่งการเรื่องทางสังคม (Joane Nagel, 1998) เมื่อผู้ปกครองท้องถิ่นรับเอาวิธีคิดตะวันตกมาปฏิบัติ ส่งผลให้เกิดการควบคุมพฤติกรรมทางเพศของผู้คน การแสดงพฤติกรรมของคนข้ามเพศ คนรักเพศเดียวกันในพื้นที่ทางวัฒนธรรมจึงกลายเป็นเรื่องน่ารังเกียจและไม่ได้รับการยอมรับ คนข้ามเพศและคนรักเพศเดียวกันจึงถูกเหยียดหยาม (Jessica King, 2016)

การศึกษาเพศภาวะและเพศวิถีในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จำเป็นต้องทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลง ตั้งแต่การเข้ามาของศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ลัทธิอาณานิคม แนวคิดรัฐชาติสมัยใหม่ และระบบการเมืองการปกครองใน

คริสต์ศตวรรษที่ 20 ซึ่งล้วนส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนวิถีคิดเรื่องเพศ และการควบคุม เพศด้วยกระบวนทัศน์แบบตะวันตก Peletz (2006) ชี้ให้เห็นว่าหลังจากที่ชาวยุโรป เข้ามาในดินแดนแถบนี้ทำให้พื้นที่ทางวัฒนธรรมของคนข้ามเพศและคนรักเพศ เดียวกันหดหายไป และถูกแทนที่ด้วยบรรทัดฐานรักต่างเพศ พื้นที่ทางวัฒนธรรมที่ เคยรองรับการแสดงบทบาทคนข้ามเพศ เช่น ในพิธีกรรมทางศาสนา และการบูชา วิญญาณ ถูกให้คุณค่าใหม่ด้วยศาสนาพุทธ คริสต์ และอิสลาม สิ่งนี้ทำให้สถานะ พิเศษและสถานะศักดิ์สิทธิ์ของคนข้ามเพศสูญสิ้นไป เมื่อวิถีคิดแบบตะวันตกเข้ามา มีอิทธิพลทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจในภูมิภาคนี้ สถานะของคนข้ามเพศ และคนรักเพศเดียวกันจะถูกมองเป็นเรื่อง “ผิดปกติ” หรือกลายเป็นเรื่อง “ทาง โลก” ส่งผลให้กลุ่มคนที่มีพฤติกรรมข้ามเพศและรักเพศเดียวกันต้องแสวงหา เครื่องมือใหม่ ๆ มาใช้ในการสร้างการยอมรับ อย่างไรก็ตาม เครื่องมือใหม่ ๆ นี้มา พร้อมกับวัฒนธรรมบริโภคระบอบประชาธิปไตย และอุดมการณ์ของสิทธิ มนุษยชน พื้นที่ทางวัฒนธรรมเดิมที่สัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์และอำนาจเหนือ ธรรมชาติค่อย ๆ เปลี่ยนไปสู่พื้นที่วัฒนธรรมใหม่ที่สัมพันธ์กับสินค้า บริการ แฟชั่น ไลฟ์สไตล์ และการเมืองเรื่องอัตลักษณ์ (Kenneth Paul Tan and Gary Lee Jack Jin, 2007) การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้เป็นประสบการณ์เชิงลบที่มีต่อคนข้าม เพศและคนรักเพศเดียวกัน ซึ่งผลผลิตของการตกอยู่ใต้ความคิดของตะวันตกที่แย่ ที่สุดคือการที่สังคมออกกฎหมายลงโทษคนเหล่านี้ เช่น สังคมมาเลเซีย และ สิงคโปร์ เป็นต้น (Wei Teng Leong, 1997)

การให้คุณค่ากับการแสดงพฤติกรรมข้ามเพศและรักเพศเดียวกัน ซึ่ง ปรากฏอยู่ในพื้นที่ทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็น เรื่องที่ทำทลายความคิดแบบวิทยาศาสตร์ของตะวันตก เพราะการให้คุณค่าต่อ พฤติกรรมทางเพศดังกล่าวมาจากวิถีคิดเรื่องเพศและตัวตนของมนุษย์ ซึ่งผู้คนใน อนุภาคนิยมมองว่ามนุษย์ต้องเคารพธรรมชาติ ธรรมชาติเปรียบเสมือนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ สามารถให้คุณให้โทษแก่ชีวิตมนุษย์ได้ การยอมรับสถานะของคนข้ามเพศและคน รักเพศเดียวกันจึงเป็นการแสดงความเคารพต่ออำนาจเหนือธรรมชาติที่มีวิญญาณ สิ่งสถิตอยู่ เพราะคนข้ามเพศเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจวิเศษและวิญญาณอัน

ศักดิ์สิทธิ์ (Matthew Kennedy, 1993; Umar Tamrin, 2015) วิธีคิดเหล่านี้บ่งบอกให้ทราบว่า ผู้คนในดินแดนแถบนี้มองชีวิตเป็นองค์รวม กล่าวคือ มนุษย์เป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ มองเห็นสิ่งต่าง ๆ ในโลกธรรมชาติว่าเป็นสภาวะศักดิ์สิทธิ์ที่มนุษย์ต้องกราบไหว้บูชา หลังจากที่มีความคิดเหล่านี้หายไปพร้อมกับการให้คุณค่าต่อสถาบันรักต่างเพศและอำนาจชายเป็นใหญ่ ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติของผู้คนในแถบนี้เปลี่ยนแปลงไป เพราะธรรมชาติกลายเป็น “วัตถุ” ที่มนุษย์นำมาใช้ประโยชน์ มิติทางจิตวิญญาณของธรรมชาติหายไป เช่นเดียวกับคุณค่าของคนข้ามเพศและคนรักเพศเดียวกันที่ถูกทำลายไปภายใต้ทฤษฎีเพศแบบชีววิทยาและจิตเวชศาสตร์ในคริสต์ศตวรรษที่ 20

นอกจากนั้น การทำความเข้าใจวิธีคิดเรื่องเพศภาวะและเพศวิถีในอุษาคเนย์ จำเป็นต้องทำความเข้าใจวิธีการจัดจำแนกเพศของมนุษย์ สิ่งมีชีวิต และอำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งต่างไปจากวิธีคิดแบบตะวันตกที่แยกเพศสรีระเป็นเพียงสองแบบ คือชายและหญิงเท่านั้น การศึกษาทางมานุษยวิทยา (Susan Bolyard Miller, 1983) ในดินแดนแถบนี้พบว่า ผู้คนให้นิยามและจัดแบ่งเพศที่มากกว่าชายหญิง โดยเฉพาะการจัดให้คนสองเพศ หรือคนข้ามเพศมีพื้นที่ของตัวเอง สิ่งที่น่าสนใจก็คือ ความเป็นชายและความเป็นหญิงไม่ได้ผูกติดอยู่กับอวัยวะเพศ กล่าวคือ คนข้ามเพศ หรือคนสองเพศสามารถแสดงความเป็นชายและหญิงได้ในเวลาเดียวกัน สิ่งนี้เป็นความยืดหยุ่นของการมองเพศภาวะที่แยกจากเพศสรีระ และทำให้คนข้ามเพศสามารถยืนยันบทบาททางเพศของตนได้ชัดเจนขึ้นและมีความปลอดภัยที่จะแสดงบทบาททั้งชายและหญิงในพื้นที่สาธารณะ ตรงข้ามกับความรู้ตะวันตกที่พยายามนำเอาเพศภาวะไปรวมอยู่กับเพศสรีระ ซึ่งมีผลทำให้บุคคลที่แสดงเพศภาวะไม่ตรงกับเพศสรีระไม่สามารถแสดงออกทางเพศในแนวทางของตนเองได้ และกลายเป็นคนที่ “เบี่ยงเบน” และไม่ได้รับการยอมรับ นอกจากนี้วิธีคิดเรื่องเพศในเอเชียอาคเนย์ สนใจเรื่องบทบาทหน้าที่มากกว่าอารมณ์ความรู้สึกทางเพศ ดังนั้น การจำแนกเพศของบุคคลจึงเกิดจากการแสดงความเป็นหญิงชายที่สัมพันธ์กับบทบาททางสังคม โดยไม่สนใจว่าบุคคลนั้นจะมีเพศวิถีแบบไหน ไม่ว่าจะเป็นชอบเพศเดียวกันหรือต่างเพศ มีการตั้งข้อสังเกตว่า แนวคิด Homosexuality และ

Transgenderism เป็นแนวคิดของตะวันตกซึ่งต่างไปจากวิธีคิดเรื่องเพศของคนที่อาศัยอยู่ในที่อื่น ๆ (David F. Greenberg, 1988) เช่นเดียวกับผู้คนในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีวิธีคิดเรื่องเพศต่างไปจากตะวันตก กล่าวคือ การแสดงพฤติกรรมข้ามเพศและรักเพศเดียวกันไม่ได้ถูกมองว่าเป็นอัตลักษณ์ แต่เป็นการแสดงบทบาทที่สัมพันธ์กับสถานะทางสังคมและบริบทความเชื่อ ซึ่งผู้เขียนจะอธิบายให้เห็นในลำดับต่อไป

พื้นที่พิธีกรรมและศาสนากับการแสดงพฤติกรรมข้ามเพศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ในประเทศพม่า การศึกษาของ Eli Coleman, Philip Colgan และ Louis Gooren (1997), Tamara C. Ho (2009) และ Kevin Michael Purday (2013) พบว่าในสังคมพม่ามีความเชื่อเรื่องวิญญาณ หรือ Nat ซึ่งมีมาก่อนความเชื่อของศาสนาพุทธ กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในพม่ามีความเชื่อเรื่องวิญญาณและให้ความเคารพในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิต โชคชะตาหรือความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นกับคนในครอบครัวสัมพันธ์กับการให้คนให้โทษจากวิญญาณ เพราะวิญญาณมีอำนาจที่จะดลบันดาลให้บุคคลได้รับพรหรือการลงโทษ วิญญาณที่สำคัญของพม่ามีมากถึง 37 วิญญาณ สิ่งสถิตอยู่ในธรรมชาติ ป่าไม้ ภูเขา แม่น้ำ เป็นต้น (Melford E. Spiro, 1967; Bénédicte Brac de la Perrière, 2009) ดังนั้นการทำพิธีกรรมบูชาและบวงสรวงวิญญาณ หรือ Nat Pwe จึงเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ซึ่งแต่ละหมู่บ้านจะจัดพิธีกรรมนี้เป็นประจำทุกปีในช่วงข้างขึ้นของเดือนสิงหาคม หรือ ธันวาคม พื้นที่พิธีกรรมนี้ได้เปิดโอกาสให้ผู้หญิงและ “คนข้ามเพศ” ทำหน้าที่เป็นร่างทรงหรือผู้ที่ติดต่อกับวิญญาณ หรือ Nat Kadaw สถานะของร่างทรงจึงเป็นสถานะพิเศษทางสังคมที่ได้รับการเคารพนับถือ บุคคลที่มีพฤติกรรมข้ามเพศโดยเฉพาะผู้ชายที่มีการแสดงออกแบบผู้หญิงจึงเข้ามาเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมดังกล่าวนี้ ในสังคมพม่า บุคคลที่มีพฤติกรรมข้ามเพศรู้จักในนาม Acault หมายถึงผู้ชายที่แต่งตัวและแสดงกิริยาท่าทางเหมือนผู้หญิง คนข้ามเพศในพม่าหลายคนจะเลือกทำหน้าที่เป็นร่างทรง โดยเชื่อว่าวิญญาณของสตรีชื่อ “มันกิดอน” (Manguedon) จะมาเข้าฝัน ทำให้เกิดนิมิตว่าเจ้าแม่ต้องการให้เขาทำหน้าที่เป็นร่างทรง (Kevin

Michael Purday, 2013: 42)

ผู้ชายที่มีพฤติกรรมข้ามเพศ (Acault) ซึ่งได้รับการติดต่อจากเจ้าแม่ “มันกิดอน” จะต้องเข้าพิธีสมรสกับเจ้าแม่ เพื่อที่จะรับพลังอำนาจและทำหน้าที่เป็นร่างทรงในพิธีกรรมบางสรวงวิญญาณ พิธีสมรสกับเจ้าแม่คือสัญลักษณ์ทางสังคมที่ประกาศให้คนในครอบครัวและชาวบ้านรับรู้ว่าคุณ ๆ นี้ได้มีสถานะพิเศษที่สามารถติดต่อกับเจ้าแม่ที่ศักดิ์สิทธิ์ได้ เมื่อผ่านพิธีสมรสแล้วบุคคลที่เป็น Accault จะร่วมงานเฉลิมฉลองนานถึง 3 วัน จากนั้นชาวบ้านก็จะรับรู้ว่าเขามีวิญญาณของเจ้าแม่ (สตรี) สิงอยู่ ทุกคนจะให้ความเคารพ และพวกเขาก็สามารถมีเพศสัมพันธ์กับผู้ชายโดยไม่ถูกดูหมิ่นเหยียดหยาม ในขณะที่ผู้ชายที่ร่วมประเวณีกับพวกเขาก็จะเชื่อว่าเขากำลังมีเพศสัมพันธ์กับวิญญาณของผู้หญิง ในทางสังคม Accault จะได้รับการยอมรับและมักจะถูกเชิญจากเศรษฐกิจให้ไปประกอบพิธีกรรมบูชาวิญญาณซึ่งพวกเขาจะได้รับเงินค่าตอบแทนจำนวนมาก ในพิธีกรรมติดต่อกับวิญญาณ บุคคลที่เป็น Accault จะแต่งตัวเป็นผู้หญิงในชุดที่สวยงามและทำท่าร้ายรำประกอบเสียงดนตรีที่มีจังหวะเร็วเร้าใจ การร้ายรำนี้เป็นสัญญาณบอกว่าวิญญาณได้มาประทับร่างของเธอแล้ว เจ้าของบ้านที่จัดพิธีสามารถขอพรจากวิญญาณนั้นได้ อาจกล่าวได้ว่าตัวตนของ Accault คือตัวตนของผู้หญิงที่ปรากฏอยู่บนสรีระของเพศชาย ซึ่งถือเป็นสภาวะพิเศษทางวัฒนธรรม โลกของวิญญาณและพิธีกรรมบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพม่าจึงเปิดพื้นที่ให้คนข้ามเพศสามารถแสดงตัวตนได้ รวมไปถึงเปิดโอกาสให้คนข้ามเพศ (Acault) สามารถใช้ชีวิตเหมือนกับผู้หญิงที่อยู่กินกับผู้ชายในฐานะสามี

ในประเทศอินโดนีเซีย วัฒนธรรมพุทธผสมฮินดูของชาวบูกิส ชาวอีบัน ชาวตากู ดายัค ในเขตตอนใต้ของซูลาเวซี มีการนับถือร่างทรงที่เป็นคนสองเพศหรือที่รู้จักในนาม “บิสซู” (bissu) ผู้ที่เป็นร่างทรงจะสืบทอดมาจากบรรพบุรุษและถือว่าเป็นสายตระกูลที่ได้รับการยกย่องทางสังคม มีหน้าที่ประกอบพิธีกรรมในราชสำนักและติดต่อกับวิญญาณ (dewata) ในพิธีกรรมต่าง ๆ (Kevin Michael Purday, 2013: 76-77) ในวัฒนธรรมของชาวบูกิส มองว่าผู้ที่เป็นบิสซูจะมีสถานะพิเศษ มีพลังอำนาจ ไม่ถือว่าเป็นชายหรือเป็นหญิง เพราะผู้สร้างโลกและจักรวาล

ของชาวบูกิสมีสถานะเป็นทั้งหญิงและชายซึ่งให้กำเนิดพระอาทิตย์เป็นเพศชาย ให้กำเนิดพระจันทร์เป็นเพศหญิง ผู้ที่เกิดเป็นบิสซูจึงถือเป็นลูกของเทพเจ้าที่สร้างโลก (Kevin Michael Purday, 2013: 77)

การศึกษาของ Leonard Y. Andaya (2000) และ Sharyn Graham Davies (2006, 2010) อธิบายว่าวิธีคิดเรื่องเพศภาวะของชาวบูกิสได้แบ่งลักษณะพฤติกรรมทางเพศหรือเพศภาวะของมนุษย์เป็น 5 ประเภท คือ ผู้ชาย (oroane) ผู้หญิง (makunrai) ผู้หญิงที่ดูเหมือนชาย (calabai) ผู้ชายที่ดูเหมือนหญิง (calabai) และผู้ที่เป็นทั้งชายและหญิง (bissu) ผู้ที่มีเพศภาวะเป็นบิสซูจะถือว่ามีอำนาจวิเศษ มีพรสวรรค์ และมีทักษะในงานศิลปะด้านต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม ในทางเพศสรีระจะพบว่าผู้ที่เป็นบิสซูจะเกิดมาเป็น “กะเทยแท้” คือมีอวัยวะสืบพันธุ์ทั้งชายและหญิงในคน ๆ เดียว หรือเป็น Intersex ตามทฤษฎีทางการแพทย์ ในทางวัฒนธรรมบิสซูจะมีการแสดงออกทางเพศทั้งหญิงและชาย มีการแต่งกายด้วยเสื้อผ้าของหญิงและชาย ซึ่งไม่ใช่การแต่งตัวตรงข้ามกับเพศสรีระในความหมายของ cross-dress แต่เป็นการรวมสองเพศในคน ๆ เดียว นอกจากนั้นบิสซูยังมีสภาพเป็นทั้งมนุษย์และวิญญาณ เป็นการผสมรวมระหว่างโลกทางธรรมชาติกับโลกเหนือธรรมชาติ โลกของชีวิตและโลกของความตาย

การดำรงเพศภาวะที่เป็นทั้งหญิงและชาย คือสถานะพิเศษที่ไม่เหมือนผู้ชาย หรือผู้หญิง ชาวบูกิสจะให้การเคารพนับถือบิสซูเทียบเท่ากับเป็น “ผู้วิเศษ” หรือคนที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ หรือเป็นเหมือนกับนักบวช หน้าที่ของบิสซูจึงเกี่ยวข้องกับการเป็นร่างทรง ติดต่อกับวิญญาณ และประกอบพิธีกรรมสำคัญ ๆ เช่น พิธีเพาะปลูก พิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิด การตาย และการเปลี่ยนสถานะของบุคคล เมื่อบิสซูร่ายรำหรือท่องบทสวด อำนาจวิเศษจะดลบันดาลให้เกิดผลต่อชีวิต ส่วนเพศภาวะแบบคนข้ามเพศ หรือ calabai คือบุคคลที่มีเพศสรีระแบบหนึ่งแต่มีการแสดงออกตรงข้ามกับเพศสรีระ เช่น ชายแต่งหญิง หรือ หญิงแต่งชาย ในวัฒนธรรมของชาวบูกิส เชื่อว่าคนข้ามเพศจะทำหน้าที่จัดพิธีแต่งงานให้กับสาวสาว หรือเป็นคนเตรียมงานสมรสให้กับผู้ที่แต่งงาน อย่างไรก็ตามหลังจากศาสนาอิสลามมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของชาวบูกิส ความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจวิเศษของบิสซูและ

บทบาทของกาลาไบก็ค่อย ๆ ลดน้อยลง และสถานะของบิสซุ๊กก็กลายเป็นคนที่แปลกประหลาด (Kevin Michael Purday, 2013: 75)

ในประเทศฟิลิปปินส์ พฤติกรรมแต่งตัวข้ามเพศพบเห็นได้ในพิธีกรรมบุคคลที่แต่งตัวข้ามเพศจะได้รับการยอมรับและมีหน้าที่ประกอบพิธีกรรม เช่น เป็นร่างทรง (babayan) ทำหน้าที่ติดต่อสื่อสารกับเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นผู้ทำนายโชคชะตาราศี เป็นผู้ไกล่เกลี่ยปัญหาความขัดแย้งทางสังคม หมอรักษาโรคหรือเป็นหัวหน้าชุมชน บุคคลเหล่านี้จะมีชื่อเรียก ได้แก่ bayoguin, bayok, agi-agin, asog, bido, binabae (J. Neil C. Garcia, 2004) คนพื้นเมืองในฟิลิปปินส์เชื่อว่าคนข้ามเพศเป็นผู้มีอำนาจวิเศษเพราะมีวิญญาณของชายและหญิงในเวลาเดียวกัน เทพเจ้าของคนพื้นเมืองในเขตฟิลิปปินส์จะมีความเป็นชายและหญิงอยู่รวมกัน ได้แก่ เทพเจ้าบาทาล่าและมายารี ซึ่งได้รับการเคารพนับถือในหมู่คนข้ามเพศ เช่นเดียวกับชนพื้นเมืองนากาญดาเยคบนเกาะบอร์เนียว นับถือเทพเจ้าชื่อ มหาตาลา-ชายา ซึ่งมีทั้งเพศหญิงและเพศชายอยู่ในร่างเดียว ในชนเผ่าอับันดาเยค (Iban Dayak) จะมีร่างทรงที่เป็นคนข้ามเพศ ซึ่งเรียกว่า manang bali ผู้ชายที่จะกลายเป็นร่างทรงมักจะฝันว่าตนเองกลายเป็นหญิงและได้รับการติดต่อจากเทพเจ้าให้ทำหน้าที่เป็นร่างทรง การศึกษาของ J. Neil C. Garcia (2004, 2008) และ Mikee N. Inton (2015) อธิบายว่าก่อนยุคอาณานิคม พฤติกรรมข้ามเพศ หรือการแสดงออกแบบชายแต่งหญิง (bayoguin หรือ asog) พบเห็นได้ทั่วไปในฟิลิปปินส์ แต่หลังจากที่ชาวสเปนได้เข้ามาปกครอง พฤติกรรมข้ามเพศกลายเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ (J. Neil C. Garcia, 2004)

ในประเทศอินโดนีเซีย การแสดงพฤติกรรมข้ามเพศและรักเพศเดียวกันได้รับการยอมรับและมีรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและพิธีกรรม การศึกษาของ Ian Douglas Wilson (1999) และ Tom Boellstorff (2005) ชี้ให้เห็นว่า พฤติกรรมข้ามเพศในท้องถิ่นของอินโดนีเซียที่รู้จักในนาม banci และ waria รวมทั้งพฤติกรรมรักเพศเดียวกันหรือรู้จักในนาม warok-gemblak ไม่เหมือนกับอัตลักษณ์โฮโมเซ็กชวลแบบตะวันตก แต่เป็นสถานะทางสังคมของบุคคล (Offord and Cantrell, 2001: 243) คนกลุ่มนี้จะทำหน้าที่เกี่ยวกับการแสดง แต่

ความเข้าใจของคนส่วนใหญ่มองว่าคนกลุ่มนี้ทำงานขายบริการทางเพศ ทั้ง ๆ ที่ waria มีความหลากหลายในการทำงานด้านต่าง ๆ

การแสดงบทบาทข้ามเพศยังเกิดขึ้นในพิธีกรรมเปลี่ยนสถานภาพของบุคคล เช่น ในวัฒนธรรมเขมรจะมีพิธีที่เรียกว่า hau bralin เป็นพิธีเตรียมตัวให้เด็กชายเข้าสู่ศาสนา การศึกษาของ Ashley Claire Thompson (1996) อธิบายให้เห็นว่าก่อนที่จะเด็กชายจะบวชเป็นพระ จะต้องเปลี่ยนสถานะของตนเองเป็น “นาค” สถานะดังกล่าวนี้จะอยู่ตรงกลางระหว่างการเป็นมนุษย์กับการเป็นพระ สถานะนี้จะทำให้บุคคลรู้ตัวตน สามารถที่จะแสดงบทบาทของคนข้ามเพศได้ เช่น แต่งตัวเป็นหญิง ช่วงเวลาของการบวชนาคจึงเป็นช่วงเวลาพิเศษที่ความเป็นชายและความเป็นหญิงสามารถเกิดขึ้นในตัวบุคคล การแต่งตัวเป็นหญิงของนาคจึงเป็นการสัญลักษณ์ของสภาวะคลุมเครือและความศักดิ์สิทธิ์ ก่อนที่ผู้ชายจะเปลี่ยนสถานะไปเป็นพระสงฆ์ ธรรมเนียมดังกล่าวนี้ยังพบในการบวชนาคของชาวมอญ ซึ่งก่อนบวชเป็นพระหนึ่งวันถือเป็นวัน “สุกดิบ” หรือเป็นวันที่ผู้ชายต้องบวชเป็นนาคและต้องแต่งกายแบบสตรี คือสวมผ้าถุงและสไบสีสดใส พร้อมกับแต่งหน้าทาปากเหมือนผู้หญิง ทัดดอกไม้ที่หู ใส่ต่างหู สวมเครื่องประดับของสตรี จากนั้นจะมีขบวนแห่นาคไปทำพิธีเคารพเจ้าที่และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และฟังเทศน์ที่วัด พอถึงเวลากลางคืน นาคจะกลับมาม้านเพื่อและทำขวัญนาค เรียกว่า “ตกเบ็ด” โดยจะมีอุปกรณ์ไม้ผูกติดกับสายสิญจน์ เหมือนเบ็ดตกปลา ปลายเบ็ดจะเป็นแหวน ญาติพี่น้องจะเข้ามานำเบ็ดไปแตะตามที่ต้องการ ๆ เพื่อให้รู้ว่านาคกำลังจะเป็นพระแล้ว รุ่งเช้า นาคก็จะโกนผมและแห่นาคไปทำพิธีที่อุโบสถ

พื้นที่ละครและมหรสพกับบทบาทของคนข้ามเพศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ในประเทศมาเลเซีย การศึกษาของ Joseph N. Goh (2012) และ Chang Lee Wei และคณะ (2012) พบว่าชาวมลายูดั้งเดิมยอมรับการแสดงพฤติกรรมข้ามเพศและรักเพศเดียวกัน กลุ่มคนที่รักเพศเดียวกันในดินแดนมาเลเซียจะมีชุมชนของตนเองและยังชีพด้วยการทำงานเป็นนักแสดงในการแสดงพื้นบ้านที่รู้จักในนาม Mak Yong ชาวมลายูจะยอมรับในความสามารถในการแสดงของคนข้ามเพศ เพราะการแสดงนี้ต้องอาศัยทักษะส่วนตัว การแสดง Mak Yong แพร่หลายในเขต

เคลื่อนไหวของมาเลเซีย แต่ต่อมาถูกห้ามไม่ให้มีการแสดงในช่วงปี 1991 เมื่อพรรคการเมือง Pan-Malaysian Islamic เข้ามาปกครองเพราะเห็นว่าการแสดงนี้มีรากเหง้ามาจากศาสนาฮินดูและความเชื่อไสยศาสตร์ ในอดีตก่อนที่ศาสนาอิสลามจะแพร่เข้ามา การแสดงดังกล่าวนี้เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมบวงสรวงเทพเจ้า Semar และการบูชาวิญญาณ (Semah Kumpung) เพื่อให้ปกปักรักษาพืชพันธุ์ที่เพาะปลูก ซึ่งจะมีร่างทรงที่เป็นคนข้ามเพศทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรม ร่างทรงหรือหมอผีจะรู้จักในนาม pawang ซึ่งจะมีการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษภายในตระกูลของร่างทรง นอกจากนั้นการแสดงนี้ยังใช้ในพิธีกรรมรักษาโรค นักแสดงจะร่ายรำและเชิญวิญญาณมาเข้าร่างเพื่อที่จะใช้อำนาจศักดิ์สิทธิ์รักษาผู้ป่วย อย่างไรก็ตามปัจจุบันนี้การแสดงดังกล่าวถูกฟื้นฟูขึ้นมาใหม่แต่มีความหมายเปลี่ยนไป โดยมุ่งเน้นเพื่อความบันเทิงมากกว่าเป็นพิธีกรรม และเปลี่ยนมาใช้ผู้หญิงเป็นนักแสดงพร้อมกับร่างทรงและนักแสดงที่เป็นคนข้ามเพศน้อย ๆ หายไปจากวัฒนธรรมมาเลย์

ในศาสนาอิสลาม เพศชายที่มีพฤติกรรมเหมือนผู้หญิงจะถูกนิยามด้วยคำว่า mukhannis หมายถึง ผู้ชายที่ต้องการเปลี่ยนตัวเองเป็นผู้หญิง และคำว่า mukhannas หมายถึงผู้ชายที่แสดงกิริยาท่าทางเหมือนหญิงแต่ไม่ต้องการเปลี่ยนตัวเองเป็นผู้หญิง คนทั้งสองประเภทนี้ ศาสนาอิสลามถือว่าเป็นผู้ทำลายกฎของศาสนาและจะไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม คนข้ามเพศในมาเลเซียในปัจจุบันจึงถูกรังเกียจ ส่วนผู้ที่เกิดมามีสรีระทางเพศทั้งชายและหญิงจะถูกนิยามว่า khunsa ซึ่งศาสนาอิสลามอนุญาตให้คนกลุ่มนี้ผ่าตัดแปลงเพศได้เพราะถือว่ามีความผิดปกติตั้งแต่กำเนิด (Chang Lee Wei และคณะ, 2012: 84) ด้วยการนิยามคนข้ามเพศในเชิงลบในศาสนาอิสลาม ทำให้กลุ่มคนข้ามเพศหันไปสร้างนิยามตัวเองด้วยคำใหม่ที่แตกต่างกัน นั่นคือ ใช้คำว่า Mak Nyah เป็นคำเรียกอัตลักษณ์ที่คนข้ามเพศรู้สึกมีความภาคภูมิใจ (Khartini Slamah, 2005)

ในประเทศไทย การแสดงออกในพฤติกรรมข้ามเพศพบเห็นได้ในการแสดงละครชาตรี โนรา ละครนอก ซึ่งเริ่มมีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น และจะใช้นักแสดงที่เป็นเพศชายล้วน เพศชายจะสวมบทบาทเป็นผู้หญิง ละครประเภทนี้แพร่หลายในหมู่ชาวบ้าน เป็นความบันเทิงที่ตอบสนองอารมณ์ชาวบ้าน เพราะผู้

เล่นจะมีลีลาสนุกสนานและขบขัน ในภาคใต้ของไทย ละครชาตรีได้รับความนิยมมากซึ่งจะมีนักแสดงเพียง 3 ตัว คือ ตัวพระ ตัวนาง และตัวตลก ชีวิตของนักแสดงชายในคณะละครอาจเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมรักเพศเดียวกัน โดยเฉพาะนักแสดงที่รับบทเป็นผู้หญิงมักจะมีความสัมพันธ์กับนักแสดงชายหรือผู้ชาย เพราะผู้แสดงบทหญิงมักจะมีกิริยาท่าทางอ่อนหวานเหมือนผู้หญิง หรือเป็น “กะเทย” หลักฐานที่มีการบันทึกไว้ได้แก่ สมัยรัชกาลที่ 3 พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าไกรสร กรมหลวงรักษ์รณเรศ ซึ่งทรงดูแลกรมวัง โปรดตัวละครนอกที่เล่นบทบาทเป็นหญิง และเสด็จไปบรรทมด้วยเป็นประจำ (นฤพนธ์ ดัวงวิเศษ, 2558)

นอกจากนั้น ในงานมหรสพและงานวัดจะมีการจัดเวทีรำวง ซึ่งกะเทยมักจะเป็นนางรำเพื่อที่จะให้ผู้ชายมาเป็นคู่รำ ถ้ากะเทยคนไหนสวยก็จะได้รับความนิยมมาก เวทีรำวงเปิดโอกาสให้กะเทยแสดงออกได้อย่างอิสระ เช่น แต่งตัวเป็นหญิงได้เต็มที่ และแสดงความสนใจต่อเพศชาย การที่เอากะเทยมาเป็นสาวรำวง ก็เพราะไม่ต้องการให้เกิดการทะเลาะวิวาทระหว่างผู้ชาย ถ้าเอาผู้หญิงมาเป็นนางรำวงแล้วอาจนำไปสู่การแย่งผู้หญิงและผู้ชายอาจชกต่อยกันทำให้เสียบรรยากาศกะเทยจึงกลายเป็นผู้ควบคุมไม่ให้เกิดการทะเลาะวิวาทในงานมหรสพ พื้นที่ที่กะเทยสามารถแสดงตัวตนได้อิสระอีกพื้นที่หนึ่งคือ การประกวดนางฟ้าจำแลง ซึ่งเมื่อมีงานวัดหรืองานเทศกาลต่าง ๆ กะเทยทั้งหลายก็จะแต่งตัวอย่างสวยงามเพื่อเข้าประกวด

พื้นที่วัฒนธรรมใหม่ของคนข้ามเพศและคนรักเพศเดียวกันในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

หลังจากที่ดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตกอยู่ในอาณานิคมของชาวยุโรปและอเมริกัน วิธีคิดเรื่องเพศภาวะและเพศวิถีแบบตะวันตกค่อย ๆ เข้ามามีอิทธิพลต่อเรื่องเพศของคนท้องถิ่น โดยอาศัยระบบการศึกษาสมัยใหม่ การพัฒนาประเทศ การสร้างรัฐชาติ และระบอบประชาธิปไตย (Garcia, 2008: 167) ในประเทศฟิลิปปินส์ ความคิดเรื่องเพศสมัยใหม่มาพร้อมกับอิทธิพลของอเมริกัน ซึ่งพยายามอธิบายเพศด้วยความรู้เพศวิถีที่แบ่งแยกกรักรักต่างเพศออกจากรักเพศเดียวกัน ความรู้นี้ปรากฏอยู่ในเรื่องสุขภาพอนามัย จิตเวชศาสตร์ การวางแผนครอบครัว

และระบบผัวเดียวเมียเดียว ทำให้บุคคลที่มีพฤติกรรมข้ามเพศ (bakla) และรักเพศเดียวกันต้องกลายเป็นคนชายขอบ และถูกจัดให้เป็น “โฮโมเช็กชวล” ตามทฤษฎีตะวันตก ปัจจุบันคนข้ามเพศในฟิลิปปินส์ถูกมองว่าเป็นเกย์ที่มีเพศสัมพันธ์กับชาย เพราะสังคมตัดสินจากพฤติกรรมเช็กส์ที่คนข้ามเพศแสดงออก มากกว่าจะสนใจบทบาททางสังคมที่ bakla สามารถแสดงความเป็นชายและความเป็นหญิงได้ Garcia (2008) อธิบายว่าการกลายสภาพของบากล่าเป็นโฮโมเช็กชวล คือการผสมผสานระหว่างความคิดเรื่องเพศที่มีมาก่อนกับความคิดแบบตะวันตก โดยบุคคลที่เป็นคนข้ามเพศหรือบากล่ามีวิธีการสร้างตัวตนขึ้นมาโดยอาศัยนิยามใหม่ของการเป็นเกย์และเพศวิถี รวมเข้ากับการแสดงพฤติกรรมข้ามเพศที่มีมาแต่เดิม

ปัจจุบันบากล่าประกอบอาชีพเกี่ยวกับความสวยงาม เช่น ช่างทำผม และช่างแต่งหน้า ทำงานในบาร์เปียร์ รวมทั้งการขายบริการทางเพศ ปัจจุบัน บากล่าจะรวมตัวกันเพื่อจัดงานประกวดสาวประเภทสอง หรือ Miss gay Philippines ซึ่งได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง กลุ่มที่มีบทบาทสำคัญ คือ Hairdressers and Cosmetologists Association of the Philippines มีสมาชิกสาวประเภทสองประมาณ 15,000 คน ส่วนเกย์ในฟิลิปปินส์จะต่างไปจากบากล่า เพราะส่วนใหญ่เป็นคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและเรียนหนังสือต่างประเทศ กลุ่มเกย์จะใช้ชีวิตอยู่ในบาร์และสถานเริงรมย์เพราะได้รับอิทธิพลจากอเมริกัน นอกจากนั้น ฟิลิปปินส์ไม่มีกฎหมายลงโทษพฤติกรรมโฮโมเช็กชวล ทำให้เกย์หลายคนสามารถเปิดเผยตัวเองได้ในที่สาธารณะ ในช่วงทศวรรษ 1970 กลุ่มเกย์ในฟิลิปปินส์รวมตัวกันภายใต้กลุ่มชื่อ Kakasarian สมาชิกส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลางและต้องการเรียกร้องสิทธิเกย์ รวมทั้งพยายามสร้างอัตลักษณ์ที่ต่างไปจากกลุ่มบากล่าที่แต่งตัวเป็นหญิง ต่อมาในช่วงทศวรรษ 1990 เกิดกลุ่มเกย์และเลสเบี้ยนอีกหลายกลุ่ม เช่น Pro-Gay, LesBond, Lesbian Collective, Can't Live in the Closet, และ BANANA โดยมีการเคลื่อนไหวเชิงการเมืองและบางกลุ่มก็ทำงานป้องกันโรคเอดส์ สิ่งที่น่าสนใจก็คือ ในช่วงนี้นักศึกษาเกย์ เลสเบี้ยน ในมหาวิทยาลัยหลายแห่งได้จัดตั้งเป็นกลุ่มเพื่อรณรงค์เรื่องสิทธิของเกย์ เลสเบี้ยน กลุ่มที่สำคัญคือ กลุ่มนักศึกษา มหาวิทยาลัยบาเบย์ลัน สภาพดังกล่าวนี้ทำให้เกย์ฟิลิปปินส์มีสำนึกเรื่องสิทธิและ

สำนักเชิงการเมืองอย่างเข้มข้น จนกระทั่งในปี 1994 ได้มีการเดินพาเหรดเกย์ซึ่งถือเป็นครั้งแรกในเอเชีย ปัจจุบันฟิลิปปินส์มีกลุ่มอัตลักษณ์ทางเพศหลากหลายกลุ่ม ทั้ง เกย์ เลสเบียน สาวประเภทสอง (bakla) ไบเซ็กชวล (silahis) ทอมบอย เป็นต้น แต่ละกลุ่มก็ประกอบด้วยชนชั้นและชาติพันธุ์ที่ต่างกัน การศึกษาของ Michael Tan (2001) อธิบายว่าการเป็นเกย์ในฟิลิปปินส์อาศัยการอ้างอิงความแตกต่างจาก บากล่าเพื่อที่จะทำให้เกย์แสดงความเป็นชาย และบากล่าแสดงความเป็นหญิง

ในการศึกษาของ Khartini Slamah (2005) และ Chang Lee Wei และ คณะ (2012) อธิบายว่าคำเรียกการแสดงพฤติกรรมข้ามเพศ (ชายแต่งหญิง) ภาษา มาเลย์เรียกว่า “mak nyah” หมายถึงการแสดงพฤติกรรมที่เหมือนผู้หญิง ซึ่งเป็น คำเรียกที่เพิ่งเกิดขึ้นในปี 1987 โดยกลุ่มสาวประเภทสองที่ผ่าตัดแปลงเพศ ที่ ออกมาสร้างกลุ่มของตัวเองและเรียกตัวเองว่า mak nyah คำนี้ต่างจาก “pondan” ซึ่งหมายถึงผู้ชายที่มีท่าทางเป็นหญิงที่ใช้เรียกเกย์ กลุ่มของ mak nyah จึงมีอัตลักษณ์ที่ต่างไปจากกลุ่ม pondan กลุ่มของ mak nyah ส่วนใหญ่จะ เกี่ยวข้องกับการขายบริการทางเพศ และจะมีฐานะยากจน เป็นชนชั้นแรงงาน มีการศึกษาน้อย อาชีพขายบริการทางเพศสามารถสร้างรายได้ให้กับพวกเธออย่าง กว่าการทำงานอาชีพอื่น ในช่วงอาณานิคมอังกฤษ กลุ่มสาวประเภทสองในมาเลย์จะมีความสุขมากเพราะได้ทำงานเกี่ยวกับความสวยงาม เช่น เป็นผู้เตรียมงานสมรสให้ บ่าวสาวในหมู่บ้าน เป็นนักเต้นรำ นักปรุงอาหาร และศิลปิน นอกจากนั้นรัฐบาล อิสลามก็ไม่ได้เข้ามาควบคุมพวกเธอมากนัก พวกเธอจึงรู้สึกว่ามีอิสระและสามารถ ทำอะไรได้ตามที่ต้องการ หลังจากที่รัฐบาลมหาธีร์เข้ามาบริหารประเทศในปี 1983 มีกฎหมายใหม่ห้ามชาวมุสลิมผ่าตัดแปลงเพศ รวมทั้งห้ามการแต่งตัวข้ามเพศ ด้วย ยกเว้นกรณีที่คุณคคลเกิดมาโดยมีสองเพศตามธรรมชาติ รัฐบาลจะอนุญาตให้เป็น กรณีพิเศษ

ด้วยเหตุนี้ทำให้สาวประเภทสองในมาเลเซียต้องเดินทางออกนอกประเทศ เพื่อไปผ่าตัดแปลงเพศ (ส่วนใหญ่เดินทางมาประเทศไทย) นอกจากนั้น รัฐบาลของ มหาธีร์ยังปิดกั้นการสร้างชุมชนของสาวประเภทสองเพราะรัฐมองว่าพวกเธอบ่อน ทำลายศาสนาอิสลาม หรือทำให้สังคมเสื่อมทรามลง ปัจจุบันนี้ สาวประเภทสอง

หลายคนใช้ชีวิตด้วยความหวาดกลัวเพราะเกรงว่าหลังจากที่เธอเสียชีวิตลงจะไม่มีใครไปงานศพของเธอ และกลัวว่าวิญญาณจะไม่ได้ไปอยู่กับพระเจ้า ในมาเลเซียยังมีกฎหมายซารีอะห์ (Syariah) ที่ใช้ควบคุมพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของพลเมือง รวมทั้งมาตรา 377a ระบุว่า การที่บุคคลนำองศาติไปใส่ทวารหนักหรือปากของคนอื่นถือว่าเป็นการกระทำทางเพศที่ฝ่าฝืนธรรมชาติ มาตรา 377b ระบุว่า บุคคลใดก็ตามกระทำการทางเพศที่ผิดธรรมชาติจะถูกจองจำเป็นเวลา 20 ปี และนำตัวไป شکنั้น แต่สาวประเภทสองมักจะไม่นึกถึงโทษด้วยกฎหมายนี้ ยกเว้นถูกทำร้ายจากตำรวจและเจ้าหน้าที่ทางศาสนา สาวประเภทสองหลายคนจึงหันไปแต่งตัวเป็นผู้ชายเพื่อที่จะไม่ถูกทำร้าย

สำหรับกลุ่มเกย์และเลสเบี้ยนในมาเลเซีย มักจะถูกอธิบายว่าเป็น pondan คนกลุ่มนี้ไม่ได้รับการยอมรับในครอบครัวเพราะชาวมาเลย์มองว่า ความเป็นเกย์และเลสเบี้ยนเป็นวัฒนธรรมตะวันตกที่ลึกลามเข้ามาภายหลัง ในกลุ่มเกย์เองจะนิยามตัวเองเป็นชายหรือ jantan ในปี 1987 มีการตั้งองค์กรชื่อ The Pink Triangle โดยกลุ่มเกย์และเลสเบี้ยนที่ต้องการทำงานป้องกันโรคเอดส์ ซึ่งได้รับงบประมาณจากรัฐ แต่รัฐไม่ได้ส่งเสริมให้องค์กรนี้ทำกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเกย์ เลสเบี้ยน เช่น การส่งเสริมอัตลักษณ์หรือการให้คำปรึกษาแก่เกย์ เลสเบี้ยนในการใช้ชีวิต ส่งเสริมให้สังคมยอมรับและเข้าใจผู้ที่ เป็นเกย์และเลสเบี้ยน สำหรับเกย์ เลสเบี้ยนทั่วไปจะใช้ชีวิตอยู่กับกลุ่มเพื่อนและต้องปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งส่วนใหญ่ต้องแต่งงานมีครอบครัวเหมือนบุคคลที่เป็นชายหญิง (Baba, 2001: 161) นอกจากนั้น กลุ่มเกย์ เลสเบี้ยน สาวประเภทสองในมาเลเซียจะรวมตัวกันในเทศกาล Seksualiti Merdeka เป็นเทศกาลเกี่ยวกับศิลปะการแสดงสิทธิมนุษยชน และสิทธิทางเพศ ซึ่งเปิดโอกาสให้กลุ่มคนที่เป็นชายขอบหรือถูกละเมิดสิทธิได้แสดงออกและพบเจอกัน ปัจจุบันกลุ่มคนข้ามเพศที่เป็นวัยรุ่นในมาเลเซียอาศัยสื่อสังคมออนไลน์สำหรับสร้างกลุ่มและแสดงตัวตนมากขึ้น (Suriati Ghazali and Azilah Mohamad Nor, 2012)

ในประเทศอินโดนีเซีย องค์กรและสิ่งพิมพ์ของเกย์และเลสเบี้ยนเกิดขึ้นในปี 1982 ในช่วงเวลานี้รัฐได้มีกฎหมายห้ามบุคคลแสดงพฤติกรรมโฮโมเซ็กชวล

เพราะถือว่าเป็นพฤติกรรมที่ผิดศีลธรรมและผิดหลักศาสนาอิสลาม บุคคลที่เป็นเกย์หลายคนมักจะถูกจับในข้อหาล่วงละเมิดทางเพศ นอกจากนั้น กลุ่มทางศาสนาก็พยายามต่อต้านบุคคลที่เป็นเกย์และเลสเบี้ยนซึ่งบางครั้งนำไปสู่การทำร้ายร่างกายคนเหล่านั้น จนกระทั่งในปี 2003 กฎหมายดังกล่าวนี้ก็ถูกยกเลิกไป องค์กรเกย์และเลสเบี้ยนที่ตั้งขึ้นองค์กรแรกคือ Lambda Indonesia ทำงานเคลื่อนไหวเกี่ยวกับสิทธิของเกย์และเลสเบี้ยน ในช่วงทศวรรษ 1980-1990 มีองค์กรเกย์และเลสเบี้ยนเกิดขึ้นอีกหลายองค์กร ทำให้อินโดนีเซียกลายเป็นประเทศแรกที่มีองค์กรเกย์และเลสเบี้ยนที่เก่าแก่ที่สุดและมีจำนวนมากที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งมีมากกว่า 30 องค์กร ปัจจุบันองค์กรที่มีชื่อเสียงและมีผลงานโดดเด่นคือ Gaya Nusantara เป็นองค์กรเกย์ที่ทำงานเกี่ยวกับสิทธิและการป้องกันโรคเอดส์ที่ใหญ่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากนั้นยังมีองค์กร Yayasan Srikandi Sejati ที่ทำงานด้านสิทธิและสุขภาพของคนข้ามเพศ และเครือข่าย Chandra Kirana ที่ทำงานเกี่ยวกับหญิงรักหญิง (Offord and Cantrell, 2001: 243) สำหรับสาวประเภทสอง หรือ waria ในอินโดนีเซีย ปัจจุบันจะทำงานเกี่ยวกับความสวยงามและมีการจัดเวทีประกวดสาวประเภทสอง ซึ่งจัดขึ้นโดยสถาบัน Yayasan Putri Waria Indonesia ผู้ที่ได้รับตำแหน่งจะเป็นตัวแทนและทำหน้าที่รณรงค์เกี่ยวกับการป้องกันโรคเอดส์และการท่องเที่ยว อุตสาหกรรมความงามและการเสริมสวยทำให้คนข้ามเพศในอินโดนีเซียมีอัตลักษณ์ที่ชัดเจน (Tom Boellstorff, 2007: 111) ในปี 2001 ในกลุ่มชาวมุสลิมหัวก้าวหน้าพยายามสร้างเครือข่ายที่สนับสนุนสิทธิของเกย์และเลสเบี้ยนที่เป็นมุสลิม นำไปสู่การสร้างเครือข่ายที่ชื่อ the Coalition on Sexual and Bodily Rights in Muslim Societies (CSBR) ซึ่งองค์กรเกย์ GAYa Nusantara ของอินโดนีเซียก็เข้าไปอยู่ในเครือข่ายนี้ (Diego Garcia Rodriguez, 2015)

ในประเทศสิงคโปร์ การแสดงพฤติกรรมข้ามเพศและรักเพศเดียวกัน ถูกเรียกว่า ah-quah ซึ่งเป็นคำจากภาษาจีนและกลายเป็นคำที่ใช้เรียกคนที่เป็นเกย์ในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ในสังคมสิงคโปร์ การปรากฏตัวของเกย์และคนข้ามเพศ (สาวประเภทสอง) มาพร้อมกับสถานบริการประเภทบาร์และไนท์คลับในย่าน

ถนนบุกิสและออร์ชาร์ดในช่วงทศวรรษ 1960 ย่านดังกล่าวนี้เป็นย่านธุรกิจและศูนย์รวมของนักท่องเที่ยวที่สำคัญของสิงคโปร์ อย่างไรก็ตาม เกย์ที่ไปเที่ยวบาร์ส่วนใหญ่ยังเป็นชาวตะวันตกที่เดินทางมาอยู่หรือมาเที่ยวสิงคโปร์ เพราะเกย์ที่เป็นชาวสิงคโปร์เองยังไม่กล้าเปิดเผยตัว ยกเว้นเกย์สิงคโปร์ที่เคยเรียนหนังสือในตะวันตกและใช้ภาษาอังกฤษได้จะนิยมมาเที่ยวบาร์ ซึ่งรู้จักในนาม “Orchard Road Queen” (Hiang Khng Russell Heng, 2001: 82) นอกเหนือจากบาร์ที่มีเพียงไม่กี่แห่งเท่านั้น ชาวเกย์สิงคโปร์ไม่มีสถานที่นัดพบกันและไม่มีชุมชนที่เปิดเผย การสร้างชุมชนเกย์จะค่อยๆ กิดขึ้นในช่วงทศวรรษ 1980 ช่วงเวลานี้สิงคโปร์มีการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วและบรรยากาศทางการเมืองค่อนข้างมีเสรีภาพมากขึ้น ทำให้ชาวเกย์สิงคโปร์กล้าที่จะออกมาใช้ชีวิตและหาคู่ในบาร์และพื้นที่สาธารณะต่าง ๆ เช่น สวนสาธารณะฮอว์ลิมหรือสระว่ายน้ำ รวมถึงการแสดงออกในวิชาชีพต่าง ๆ เช่น นักเขียน ศิลปะ งานโฆษณา งานสร้างสรรค์ การออกแบบ แฟชั่น เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ในช่วงทศวรรษ 1980 รัฐบาลสิงคโปร์ได้ออกมาควบคุมการแสดงออกทางเพศของเกย์มากขึ้น เช่น ห้ามมิให้เกย์หาคู่ในพื้นที่สาธารณะและเข้าไปตรวจค้นบาร์ในคืนที่มีเกย์มาเที่ยว ต่อมาในช่วงทศวรรษ 1990 เกิดกลุ่มเกย์รวมตัวกันเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนรักเพศเดียวกันในสิงคโปร์ กลุ่มนี้มีชื่อว่า People Like Us (PLU) ก่อตั้งในปี 1993 และเริ่มทำงานรณรงค์เรื่องสิทธิของเกย์และเลสเบี้ยนในสิงคโปร์ กลุ่มพีแอลยูพยายามจัดตั้งเป็นบริษัทแต่ถูกปฏิเสธจากการเพราะมองว่ากลุ่มพีแอลยูมีภารกิจที่ขัดต่อกฎระเบียบอันดีงามของสังคม ต่อมาจึงพยายามจดทะเบียนเป็นสมาคม แต่ทางการยังไม่ยอมออกใบอนุญาต สาเหตุสำคัญคือกฎหมายสิงคโปร์ยังคงลงโทษบุคคลที่เป็นโฮโมเซ็กชวล ซึ่งบัญญัติขึ้นในสมัยที่เป็นอาณานิคมของอังกฤษ รวมทั้งรัฐบาลมองว่าเกย์และเลสเบี้ยนเป็นวัฒนธรรมตะวันตกที่เข้ามาบ่อนทำลายวัฒนธรรมของเอเชียให้จางหายไป เมื่อไม่ได้รับการยอมรับจากรัฐบาล ความพยายามของกลุ่มเกย์สิงคโปร์จึงมุ่งไปสู่ช่องทางสื่อสารสมัยใหม่ เช่น อินเทอร์เน็ต ช่องทางนี้เป็นที่รวมตัวของคนรักเพศเดียวกันที่สะดวกปลอดภัยและมีประสิทธิภาพ

มาก (Hiang Khng Russell Heng, 2001: 92)

ในประเทศพม่า การแสดงพฤติกรรมโฮโมเซ็กชวลถือว่าผิดกฎหมายและอาจถูกลงโทษจำคุกถึง 10 ปีและต้องเสียเงินค่าปรับ กลุ่มนักศึกษาพม่าที่เรียกตัวเองว่า All Burma Students' Democratic Front พยายามต่อสู้และเรียกร้องให้รัฐบาลยกเลิกกฎหมายดังกล่าว ในขณะที่กลุ่มเกย์ เลสเบี้ยน และสาวประเภทสองในพม่ารวมตัวกันแบบเงียบ ๆ และลับ ๆ ในชื่อกลุ่ม Committee for Lesbiger Rights in Burma ซึ่งก่อตั้งในปี 1996 โดย อัง เมียว มั่น ซึ่งมีที่ทำงานอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่ของไทย กลุ่มนี้จะสนับสนุนเกย์ เลสเบี้ยน และสาวประเภทสองที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย มีการจัดกิจกรรมสันติภาพและการพบปะกันระหว่างสมาชิก กลุ่มนี้มีชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า Rainbow Colors of Burma เนื่องจากบรรยากาศทางการเมืองภายใต้เผด็จการทหาร ทำให้กลุ่มเกย์ เลสเบี้ยน และสาวประเภทสองไม่สามารถจัดตั้งเป็นองค์กรแบบเปิดเผยได้ รวมถึงไม่มีแหล่งรวมตัว เช่น บาร์หรือนightคลับของเกย์ คนกลุ่มนี้จึงเข้าร่วมกับองค์กรด้านสิทธิมนุษยชนที่อยู่ต่างประเทศเพื่อทำงานเชิงรณรงค์ด้านสิทธิ เพราะยังมีเกย์และคนข้ามเพศในพม่าถูกทำร้ายร่างกายจากตำรวจและเจ้าหน้าที่ของรัฐ (Asian Human Rights Commission, 2013)

ในประเทศกัมพูชาไม่มีกฎหมายลงโทษบุคคลที่เป็นโฮโมเซ็กชวล พฤติกรรมข้ามเพศรู้จักในนาม “กะเทย” ซึ่งแบ่งเป็นกะเทยผมสั้น (sak klay) หมายถึงผู้ชายที่มีเซ็กส์กับผู้ชาย และสามารถแต่งงานอยู่กินกับผู้หญิงได้ และกะเทยผมยาว (sak veng) หรือเรียกว่า srei sros หมายถึง ผู้ชายที่แสดงกิริยาท่าทางและแต่งตัวเป็นผู้หญิง ทั้งนี้ วิธีคิดเรื่องเพศของชาวกัมพูชาจะสนใจการแสดงความเป็นหญิง (charek srei) และความเป็นชาย (charek pros) มากกว่าสนใจเรื่องอารมณ์ทางเพศ (Cambodian Center for Human Rights, 2010) กะเทยผมยาวจะไม่ชอบให้คนอื่นเรียกเขาว่า khteuy เพราะเป็นการดูถูก กะเทยผมยาวจะแสดงตัวอย่างเปิดเผยแต่ไม่ได้รับการยอมรับในสังคม กะเทยผมยาวบางคนอาจถูกผู้ชายทำร้ายร่างกายหรือถูกข่มขืน ปัจจุบันนี้รัฐบาลกัมพูชายุ่งเกี่ยวกับการเปิดบาร์เกย์ในเมืองท่องเที่ยว เช่น เสียมเรียบ เพราะคิดว่าธุรกิจเกี่ยวกับเกย์

สามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศ ในปี 2011 กระทรวงการท่องเที่ยวของกัมพูชาก็เริ่มเปิดตลาดในกลุ่มเกย์มากขึ้น ทำให้บริษัทท่องเที่ยวจำนวนมากจัดโปรแกรมเพื่อดึงนักท่องเที่ยวต่างชาติให้เดินทางมากัมพูชา ในขณะเดียวกันก็มีองค์กรเกย์ที่ออกมารณรงค์เรื่องสิทธิของเกย์และเลสเบี้ยน ได้แก่ กลุ่ม Cambodia GLBT Pride, Rainbow Community Kampuchea, RoCK, และ M Style ซึ่งมีบทบาทในการจัดการเดินพาเหรดเกย์ครั้งแรกในกัมพูชาในปี 2003 แต่จัดต่อเนื่องทุก ๆ ปี กลุ่ม RoCK เป็นกลุ่มที่เคลื่อนไหวเรื่องสิทธิของเกย์ เลสเบี้ยน และคนข้ามเพศที่ชัดเจนที่สุดในกัมพูชา (Cambodian Center for Human Rights, 2010: 33)

ในประเทศลาว ไม่มีกฎหมายลงโทษพฤติกรรมโฮโมเซ็กชวล เช่นเดียวกับไม่มีการจัดตั้งองค์กรของเกย์ เลสเบี้ยน และสาวประเภทสอง รวมถึงไม่มีสถานบันเทิง เช่น บาร์หรือไนท์คลับที่เป็นเกย์และเลสเบี้ยน ปัจจุบันบุคคลที่เป็นคนข้ามเพศและรักเพศเดียวกันในลาวสามารถพบเห็นได้ในเวียงจันทน์ คนเหล่านี้จะมีที่นัดพบกันในพื้นที่สาธารณะ เช่น สวนสาธารณะริมแม่น้ำ ลานน้ำพุ ตลอดจนดิสโก้เทคของชายหญิง อย่างไรก็ตามเกย์และเลสเบี้ยนในลาวยังไม่เปิดเผยตัวมากนัก เมื่อเปรียบเทียบกับสาวประเภทสอง ในการศึกษาของ Doussantousse และ Keovongchith (2004) อธิบายว่าผู้ชายที่มีพฤติกรรมเหมือนหญิง หรือ “กะเทย” จะทำงานเกี่ยวกับความสวยงาม เช่น ช่างทำผม ช่างแต่งหน้า รวมถึงทำงานขายบริการทางเพศให้กับผู้ชายลาวและนักท่องเที่ยวต่างชาติ กลุ่มกะเทยนี้จะรวมตัวกันเพื่อสร้างสังคมของตัวเอง คล้าย ๆ กับกะเทยในประเทศไทย ปัจจุบันองค์กรที่ทำงานด้านเอดส์ได้เข้าไปศึกษาชีวิตทางเพศของคนกลุ่มนี้เพื่อที่จะให้ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์และการมีเพศสัมพันธ์อย่างปลอดภัยในกลุ่มกะเทย ซึ่งทำให้เห็นอัตลักษณ์และการแสดงออกทางสังคมของกะเทยและเกย์ในลาวมากขึ้น ในสังคมลาวมีการแยกประเภทกะเทยเป็น 2 แบบ เช่นเดียวกับกัมพูชา คือกะเทยผมสั้น หมายถึง ผู้ชายที่แสดงออกแบบชายแต่มีเพศสัมพันธ์กับผู้ชาย และกะเทยผมยาว หมายถึงผู้ชายที่แสดงออกและแต่งตัวเป็นหญิง และมีเพศสัมพันธ์กับผู้ชาย

ในประเทศเวียดนาม ไม่มีข้อห้ามหรือกฎหมายที่เอาผิดบุคคลที่มีพฤติกรรมโฮโมเซ็กชวล แต่ในทางวัฒนธรรม ชาวเวียดนามถูกสอนให้เชื่อในลัทธิขงจื้อที่ยึดมั่น

ในความเป็นชายหญิง รัฐบาลคอมมิวนิสต์ของเวียดนามจึงมีท่าทีปฏิเสธพฤติกรรมข้ามเพศและรักเพศเดียวกัน ตัวอย่างเช่น ในปี 2002 รัฐบาลได้สร้างโฆษณาที่ต่อต้านโฮโมเซ็กชวลโดยระบุว่าเป็น “ปีศาจของสังคม” เช่นเดียวกับการเป็นโสเภณีนักเล่นพนัน และคนค้ายาเสพติด นอกจากนี้ สื่อกระแสหลักก็ออกมาประณามว่าเกย์เป็นโรคร้ายของสังคม หรือเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบน ผลที่ตามมาก็คือ เกิดการปราบปรามผู้ที่มีพฤติกรรมรักเพศเดียวกัน ครอบครัวของชาวเวียดนามก็ไม่ต้องการให้ลูกหลานของตนเป็นคนรักเพศเดียวกัน (UNDP and USAID, 2014) อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันเกิดธุรกิจและสถานประกอบการของเกย์ในเมืองโฮจิมินห์ และฮานอย เนื่องจากการเติบโตของการท่องเที่ยวในช่วงทศวรรษ 2000 รวมทั้งคนรุ่นใหม่ในเวียดนามยอมรับบุคคลที่เป็นเกย์ เลสเบี้ยน และสาวประเภทสองมากขึ้น

ในประเทศไทย รัฐไม่ได้ควบคุมหรือมีกฎหมายลงโทษผู้ที่มีพฤติกรรมโฮโมเซ็กชวล ยกเว้นในช่วงเวลาสั้นเมื่อรัชกาลที่ 5 จัดทำประมวลกฎหมายลักษณะอาญา พ.ศ. 2452 ได้นำเอาความคิดตะวันตกมาใช้กับสังคมไทยโดยลอกกฎหมายโซโดไมที่ลงโทษโฮโมเซ็กชวลมาใส่ไว้ในกฎหมายไทย แต่ระบุโทษไม่รุนแรงเท่าตะวันตก โดยกำหนดโทษผู้ที่กระทำชำเราผิดมนุษย์ จำคุกตั้งแต่ 3 เดือนถึง 3 ปี และปรับตั้งแต่ 50 บาทถึง 500 บาท แต่กฎหมายนี้ยกเลิกไปในปี 2499 (นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ, 2553; Peter A. Jackson, 2003) หลังจากนั้นมาผู้ที่มีพฤติกรรมข้ามเพศและรักเพศเดียวกันก็ค่อย ๆ ปรากฏตัวในพื้นที่สาธารณะ อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมข้ามเพศหรือกะเทยมีอยู่ในสังคมไทยมานานแล้ว แต่การแสดงอัตลักษณ์เกย์สมัยใหม่เพิ่งเกิดขึ้นในช่วงทศวรรษ 1960-1970 เห็นได้จากการเกิดขึ้นของบาร์เกย์ในกรุงเทพฯ และในคอลัมน์ของไก่ปากน้ำที่ตอบจดหมายให้กับกะเทยและคนรักเพศเดียวกัน จนถึงทศวรรษ 1980 นิตยสารมิถุนาได้ตั้งกลุ่มซุ้มมิถุนาคลับเพื่อให้เกย์ไทยได้มาทำกิจกรรมทางสังคม และกิจกรรมแรกเกิดขึ้นในปี 2528 ในช่วงเวลาเดียวกันนี้เกิดกลุ่มหญิงรักหญิงชื่ออัญจารี จัดตั้งในปี 2529 (Sinnott, 2011: 207) ได้รวมตัวกันเพื่อรณรงค์เรื่องสิทธิของคนรักเพศเดียวกัน ซึ่งถือเป็นกลุ่มแรกๆ ที่ทำงานเคลื่อนไหวทางสังคม ต่อมาในปี 2532 นที ธีระโรจนพงษ์ ได้สร้างกลุ่มละครเส้นสีขาวและตั้งกลุ่มภราดรภาพยั่วยุยังโรคเอดส์แห่งประเทศไทย เพื่อให้ความรู้โรค

เอดส์ในสถานประกอบการของชาวเกย์ (นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ, 2553)

ในปี 2542 กลุ่มเกย์ในย่านสีลมรวมตัวกันจัดงานพาเหรดครั้งแรก ภายใต้ชื่อ Bangkok Gay Festival ในปีเดียวกันนี้ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข ก็ร่วมมือกับเพื่อน ๆ ตั้งกลุ่มเส้นทางสายรุ้ง ซึ่งต่อมาเปลี่ยนเป็นสมาคมฟ้าสีรุ้ง และในปี 2545 มีการตั้งองค์กรบางกอกเรนโบว์ ทั้งสององค์กรนี้ทำงานรณรงค์ให้ความรู้โรคเอดส์ในชุมชนเกย์ รวมทั้งทำงานในประเด็นเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของเกย์ กะเทย เลสเบี้ยน และส่งเสริมให้สื่อนำเสนอภาพลักษณ์เชิงบวกแก่คนกลุ่มนี้ ในปี 2553 กลุ่มสาวประเภทสองรวมตัวกันตั้งเครือข่ายเพื่อนกะเทยไทย และสมาคมสตรีข้ามเพศแห่งประเทศไทย เนื่องจากปัญหาของกะเทยค่อนข้างชัดเจนกว่าเกย์และเลสเบี้ยน ตัวอย่างเช่น เมื่อกะเทยไปคัดเลือกรับราชการทหาร พวกเขาจะถูกตรวจร่างกายและถูกจัดให้อยู่ประเภท “โรคจิตถาวร” ซึ่งจะเขียนไว้ใน สด. 43 และเมื่อกะเทยไปสมัครงานและยื่นหลักฐานเกณฑ์ทหารนี้ พวกเขาจะถูกมองว่าเป็นคนป่วยทางจิต ปัญหานี้ทำให้กะเทยออกมาต่อสู้เพื่อให้เปลี่ยนคำเรียก และได้รับชัยชนะในปี 2554 เมื่อศาลพิจารณาว่ากะเทยมิใช่ผู้ป่วยทางจิต และการระบุว่ากะเทยเป็นโรคจิตถาวรถือเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสั่งให้กระทรวงกลาโหมเปลี่ยนคำใหม่ที่เหมาะสม โดยกลุ่มกะเทยเสนอให้ใช้คำว่า “เพศสภาพไม่ตรงกับเพศกำเนิด” (Douglas Sanders, 2011)

นอกจากนั้น ในปี 2554 เกิดกลุ่มหญิงรักหญิง ชื่อ กัลยาโมสร เพื่อทำงานส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเลสเบี้ยน ทอมดี ในขณะที่ยังคงความหลากหลายทางเพศได้รวมตัวกันเพื่อสนับสนุนการตั้งมูลนิธิเพื่อสิทธิและความเป็นธรรมทางเพศ ซึ่งจะขับเคลื่อนเรื่องกฎหมายและสวัสดิการของคนข้ามเพศและคนรักเพศเดียวกัน ปัจจุบันองค์กรที่ทำงานในประเด็นเกย์ เลสเบี้ยน และสาวประเภทสองในประเทศไทยมีประมาณ 20 แห่ง แต่ส่วนใหญ่จะได้รับการสนับสนุนจากโครงการเกี่ยวกับเอชไอวี/เอดส์และสุขภาพทางเพศ การศึกษาของ Peter A. Jackson (1995) และนฤพนธ์ ด้วงวิเศษ (2553) ชี้ให้เห็นว่าการเกิดขึ้นของอัตลักษณ์เกย์ในสังคมไทยอาศัยพื้นที่ที่วัฒนธรรมบริโภคที่ช่วยให้ผู้ชายที่รักเพศเดียวกันสามารถแสดงตัวตนทางเพศของตนเอง เช่น ในบาร์ ผับ ดิสโก้เธค ชวนา ฯลฯ แต่เมื่ออยู่ในพื้นที่ที่

สาธารณะเกย์ไทยจะแสดงบทบาทผู้ชายตามที่สังคมคาดหวัง สิ่งนี้ทำให้การเคลื่อนไหวทางสังคมของเกย์ไทยต่างไปจากตะวันตก เพราะไม่ได้ต่อสู้กับรัฐหรือแก้กฎหมายที่ลงโทษโฮโมเซ็กชวล แต่เป็นการต่อสู้เพื่อให้มี “พื้นที่” ในการแสดงออกทางสังคมและวัฒนธรรม และทำให้สังคมยอมรับในพื้นที่สาธารณะ นฤพนธ์ (2553) ได้ชี้ให้เห็นว่าในช่วง 30 ปีที่ผ่านมาการเคลื่อนไหวของเกย์ไทยสะท้อนภาพชีวิตสองด้านระหว่างการเป็นเกย์กับการเป็นผู้ชาย และกลุ่มและองค์กรเกย์ต่าง ๆ ออกมาเคลื่อนไหวโดยอาศัยพื้นที่ทางวัฒนธรรม เช่น พาเหรด ค่ายพักชีวิตรัก และการสร้างสื่อชนิดต่าง ๆ เพื่อที่จะทำให้สังคมมองเห็นความรู้ความสามารถของเกย์และยอมรับเกย์ในชีวิตประจำวัน สิ่งนี้สะท้อนว่า “การปรากฏตัวในพื้นที่สาธารณะ” เป็นเรื่องที่สำคัญสำหรับเกย์ กะเทย และเลสเบียน

ในประเด็นเกี่ยวกับหญิงรักหญิง การศึกษาของ Sinnott (2004,2008) ชี้ให้เห็นว่าหญิงรักหญิงในไทยนิยามตัวเองเป็นทอมกับดี้ ทอมหมายถึงผู้หญิงที่แสดงท่าทางเหมือนผู้ชายและแสดงความรักกับผู้หญิง ส่วนดี้หมายถึงผู้หญิงที่แสดงความเป็นหญิงแต่สนใจเพศเดียวกัน ความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้วางอยู่บนเรื่องเพศภาวะ หรือการแสดงบทบาทหญิงชายโดยทอมจะแสดงความเป็นชาย (ฝ่ายรุก) และดี้จะแสดงความเป็นหญิง (ฝ่ายรับ) ความสัมพันธ์เหมือนกับคู่ชายหญิงที่เป็นรักต่างเพศ ชินนอตต์อธิบายว่าสิ่งที่ทำให้คู่ทอมดี้ต่างไปก็คือ ทอมจะเป็นฝ่ายปรนเปรอความสุขทางเพศให้กับดี้ ซึ่งต่างจากชายไทยที่มีเซ็กส์กับผู้หญิงที่ไม่สนใจว่าผู้หญิงคนนั้นจะมีความสุขหรือถึงจุดสุดยอดหรือไม่ การศึกษานี้ทำให้เข้าใจว่าความสัมพันธ์ของทอมดี้จะมีการแสดงออกที่ต่างไปจากบรรทัดฐานรักต่างเพศ แต่ยังคงอาศัยวิธีคิดเรื่องเพศภาวะชายหญิงเป็นที่อ้างอิงเพื่อที่จะต่อเติมความหมายใหม่ ๆ ให้กับความสัมพันธ์แบบคนรักเพศเดียวกัน (Sinnott, 2008: 43) ความสัมพันธ์ของหญิงรักหญิงจึงให้ความสนใจต่ออารมณ์ความรู้สึกและเป็นเรื่องส่วนตัว ซึ่งต่างไปจากคู่สัมพันธ์ของเกย์และกะเทย

ความคับข้องใจของเกย์ กะเทย และเลสเบียนในสังคมไทยเป็นผลพวงมาจากการเปลี่ยนแปลงวิธีคิดเรื่องเพศในช่วง 100 ปีที่ผ่านมา นับตั้งแต่ยุคสร้างรัฐไทยใหม่และอุดมการณ์ชาตินิยมในช่วงรัชกาลที่ 6 เป็นต้นมา (Reynolds, 1999:

262) ถึงแม้ว่าไทยจะไม่ใช่ออาณานิคมของตะวันตก แต่ผู้นำและราชวงศ์ไทยก็นำเอาความคิดตะวันตกมาใช้กับสังคมไทย หรือเป็นอาณานิคมทางความคิด ซึ่งนักวิชาการบางคนเรียกว่าเป็นกึ่งอาณานิคม (semicolonialism) ความคิดเรื่องบทบาทชายหญิงจากตะวันตกจะเข้ามาครอบงำการแสดงออกทางเพศของคนไทย เช่น การแต่งกายและการแสดงกิจกรรมายาทที่เหมาะสมของหญิงชาย เห็นได้ชัดเจนในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งต้องการสร้างชาติให้ทันสมัยเหมือนตะวันตก ในยุคนี้นักรัฐจะเข้ามาควบคุมร่างกายของพลเมือง เช่น ส่งเสริมการออกกำลังกาย บริหารร่างกาย เล่นกีฬา และดูแลรักษาสุขภาพให้แข็งแรง ผู้ชายต้องแสดงความเป็นชาย ผู้หญิงต้องแสดงความเป็นหญิง มีการประกวดชายฉกรรจ์ (ชายงาม) และประกวดสาวงาม เป็นต้น นโยบายรัฐนิยมนี้แพร่ออกไปโดยหน่วยงานราชการและมีโรงเรียนเป็นผู้นำไปปฏิบัติ เช่น การจัดให้มีวิชาพลศึกษา ฯลฯ นโยบายดังกล่าวส่งผลต่อการเปลี่ยนวิธีคิดเรื่องร่างกายและความเป็นชายและหญิงของคนไทย ชายไทยหลายคนเลิกสีกลายตามร่างกายเพราะถูกมองว่าล้าสมัย และเปลี่ยนไปนิยมร่างกายที่สะอาดเกลี้ยงเกลาเพราะเชื่อว่าเป็นสัญลักษณ์ของการมีสุขภาพที่ดี ทั้งนี้วัฒนธรรมบริหารร่างกาย หรือ Physical Culture เป็นวัฒนธรรมตะวันตกที่แพร่หลายมากในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 และมีการประกวดผู้ชายที่มีกล้ามเนื้อแข็งแรงและสมส่วน วัฒนธรรมการประกวดชายงามและหญิงงามจึงแพร่หลายในช่วงสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม นอกจากนั้นหญิงชายไทยหันมาแต่งกายและไว้ผมตามแบบตะวันตก เพื่อที่จะทำให้อาณาเขตทันสมัย การแต่งกายแบบเดิมจะถูกมองว่าไม่มีอารยะ เช่น การนุ่งโจงกระเบนและใช้ผ้าคาดอก (ก่องสลก กวินรวีกุล, 2545) ทั้งนี้รัฐพยายามรณรงค์และโฆษณาให้คนไทยแต่งกายถูกต้องเพื่อสร้างวัฒนธรรมชาติ การจัดระเบียบหญิงชายยังรวมไปถึงการใช้คำสรรพนามและคำสำหรับผู้หญิงผู้ชาย เช่น ผู้ชายต้องเรียกตัวเองว่า “ผม” และลงท้ายประโยคด้วย “ครับ” ผู้หญิง เรียกตัวเองว่า “ฉัน” และลงท้ายประโยคด้วย “ค่ะ” เช่นเดียวกับวางกฎเกณฑ์ในการตั้งชื่อผู้ชายหญิงจะต้องตั้งชื่อให้ต่างกันเพื่อบ่งบอกความเป็นเพศชาย เพศหญิง

จะเห็นว่ารัฐไทยสมัยใหม่แยกเพศชายและหญิงออกจากกันอย่างเด็ดขาด

และไม่สนใจร่างกายของคนข้ามเพศหรือรักเพศเดียวกัน เพราะมองว่าเป็นร่างกายที่ไม่ใช่ผู้ชายและผู้หญิง ทำให้บุคคลที่เป็นกะเทยเริ่มกลายเป็น “คนประหลาด” หรือ “ตัวตลก” เป็นร่างที่ไม่มีระเบียบวินัยและไม่ส่งเสริมภาพลักษณ์การเป็นพลเมืองในอุดมคติ เห็นได้จากพระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรมทางศิลปกรรมเกี่ยวกับการแสดงละคร พ.ศ. 2485 ซึ่งให้ผู้แสดงليต้องเป็นผู้ชายผู้หญิงแท้ ห้ามมิให้ผู้ชายแสดงเป็นหญิง และผู้หญิงแสดงเป็นชาย กฎเกณฑ์นี้สะท้อนวิธีคิดเรื่องเพศในยุครัฐนิยมที่กีดกันและห้ามการแสดงพฤติกรรมข้ามเพศ ทั้งในพื้นที่ชีวิตประจำวันและพื้นที่การแสดง (สหโรจน์ กิตติมหาเจริญ, 2556)

ตารางข้างล่างนี้ จะชี้ให้เห็นความเหมือนและความแตกต่างในการนิยามคำเรียกของคนข้ามเพศ ซึ่งแต่ละประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะมีคำเรียกของตัวเอง ก่อนที่จะมีการนำคำเรียกแบบตะวันตกมาใช้เรียกคนข้ามเพศว่า transgender หรือ transsexual รวมทั้งชี้ให้เห็นว่าแต่ละประเทศมีการปิดกั้นการแสดงพฤติกรรมข้ามเพศและรักเพศเดียวกันด้วยกฎหมายและความเชื่อทางศาสนา โดยเฉพาะศาสนาคริสต์และอิสลาม ตลอดจนการเคลื่อนไหวทางสังคมขององค์กรเกย์ เลสเบี้ยน และคนข้ามเพศในยุคสมัยใหม่ จะพบว่าประเทศอินโดนีเซียเป็นประเทศที่มีองค์กรของคนเหล่านี้มากที่สุด ในขณะที่ประเทศลาวไม่มีองค์กรที่ทำงานให้กับคนเหล่านี้

ตารางเปรียบเทียบ คำเรียกพฤติกรรมข้ามเพศ ข้อห้ามทางสังคม และการเคลื่อนไหวของเกย์ เลสเบี้ยน และคนข้ามเพศ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ประเทศ	คำเรียกพฤติกรรมข้ามเพศ	ข้อห้ามทางสังคม	การเคลื่อนไหวของเกย์ เลสเบี้ยน สาวประเภทสอง
มาเลเซีย	Mukhannis, Mukhannas, Mak Nyah	กฎหมายลงโทษพฤติกรรมโฮโมเซ็กชวล ศาสนาอิสลามไม่ยอมรับโฮโมเซ็กชวล	จัดเทศกาล Seksualiti Merdeka เกิดกลุ่ม The Pink Triangle
อินโดนีเซีย	Waria, Banci, Calabai	ศาสนาอิสลามไม่ยอมรับโฮโมเซ็กชวล	เกิดองค์กรเกย์ เลสเบี้ยนสาวประเภทสอง 43 องค์กร
ฟิลิปปินส์	Bakla, Bayoguin, Asog	ศาสนาคริสต์ไม่ยอมรับโฮโมเซ็กชวล	เกิดองค์กรเกย์ เลสเบี้ยนสาวประเภทสอง 17 องค์กร เกิดพรรคการเมืองชื่อ Ang Ladlad (2007)
สิงคโปร์	Ah-quah	กฎหมายลงโทษพฤติกรรมโฮโมเซ็กชวล รัฐบาลมองว่าเกย์เลสเบี้ยนทำลายวัฒนธรรมอันดีงาม	เกิดกลุ่ม People Like Us เกิดชุมชนในอินเทอร์เน็ต
ไทย	Kathoey	ทัศนคติชนชั้นกลางมองว่าโฮโมเซ็กชวลเป็นความผิดปกติและป่วยทางจิต (รับรู้แต่ไม่ยอมรับ)	เกิดองค์กรเกย์ เลสเบี้ยนสาวประเภทสองประมาณ 20 องค์กร
พม่า	Acault	กฎหมายลงโทษพฤติกรรมโฮโมเซ็กชวล	เกิดกลุ่ม Committee for Lesbian Rights in Burma ทำงานในประเทศไทย

ประเทศ	คำเรียก พฤติกรรม ข้ามเพศ	ข้อห้ามทางสังคม	การเคลื่อนไหวของเกย์ เลสเบียน สาวประเภท สอง
ลาว	Kathoey	ค่านิยมสังคมยกย่องความเป็น ชายและหญิง ไม่ยอมรับเกย์ กะเทย เลสเบียน	ไม่มีองค์กรเกย์ เลสเบียน และสาวประเภทสอง
กัมพูชา	Khteuy	ค่านิยมสังคมยกย่องความเป็น ชายและหญิง ไม่ยอมรับเกย์ กะเทย เลสเบียน	เกิดธุรกิจการท่องเที่ยวใน กลุ่มเกย์ เกิดกลุ่ม Cambodia GLBT Pride, Rainbow Community Kampuchea และ M Style
เวียดนาม		ลัทธิขงจื้อไม่ยอมรับ โฮโมเซ็กชวล รัฐบาลคอมมิวนิสต์มอง โฮโมเซ็กชวลเป็นปศุสัตว์สังคม	เกิดธุรกิจการท่องเที่ยวใน กลุ่มเกย์

บทสรุป

การทำความเข้าใจสถานการณ์การเรียกร้องสิทธิของเกย์ กะเทย และเลสเบียนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในปัจจุบันจำเป็นต้องมองดูบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปในช่วง 100 ปีที่ผ่านมา ตั้งแต่ก่อนยุคอาณานิคมมาจนถึง ยุคโลกาภิวัตน์ของเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารสมัยใหม่ ในแต่ละประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กลุ่มเกย์ กะเทย เลสเบียนมีการรวมตัวและแสดงตัวตนที่ต่างกัน กลุ่มคนเหล่านี้อาศัยพื้นที่ทางวัฒนธรรมในการแสดงออก ขณะเดียวกันก็อาศัยความคิดสมัยใหม่เรื่องสิทธิมนุษยชนและการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มเพื่อขับเคลื่อนทางสังคม อย่างไรก็ตาม ในเวลาเดียวกันองค์กรของคนเหล่านี้ก็จำเป็นต้องเรียนรู้บริบททางวัฒนธรรมของตนเองที่เคยให้พื้นที่กับการแสดงพฤติกรรม “ข้ามเพศ” และ “รักเพศเดียวกัน” เพื่อที่จะทำความเข้าใจวิธีคิดเรื่องเพศที่เคยปรากฏอยู่ใน

ท้องถิ่น และเปรียบเทียบวิถีคิดแบบตะวันตกที่มาทีหลัง ถึงแม้ว่ารูปแบบและแนวทางการต่อสู้เรื่องสิทธิของเกย์ กะเทย และเลสเบี้ยนในปัจจุบันจะได้รับอิทธิพลมาจากตะวันตกตั้งแต่ทศวรรษ 1970 เป็นต้นมา แต่ก็ยังมีความจำเป็นที่องค์กรเกย์ กะเทย เลสเบี้ยน ควรจะนำเอาพื้นที่ทางวัฒนธรรมของตนเองมาเป็นกระจกสะท้อนการแสดงตัวตนทางเพศในสังคมร่วมสมัย เพื่อมองหาลักษณะเฉพาะและความเป็นสากลของการยอมรับและเห็นคุณค่าของบุคคลที่มีพฤติกรรม “ข้ามเพศ” และ “รักเพศเดียวกัน”

การมองสถานการณ์ปัจจุบันที่พบเห็นเกย์ เลสเบี้ยน และคนข้ามเพศออกมาแสดงตัวตนในพื้นที่ต่าง ๆ นั้น อาจเป็นการมองเห็นแค่ “สิ่งที่เกิดขึ้นใหม่” ภายใต้วาทกรรมสิทธิมนุษยชนและโลกาภิวัตน์ หากแต่ยังมีการแสดงบทบาทของคนข้ามเพศและคนรักเพศเดียวกันในบริบทอื่น ๆ ซึ่งปฏิบัติอยู่ในท้องถิ่นและมีมาก่อนหน้านั้น แต่รูปแบบพฤติกรรมข้ามเพศและรักเพศเดียวกันไม่ได้หายไปหรือถูกแทนที่ด้วยอัตลักษณ์เกย์ สาวประเภทสอง หอม ดี้ หรือเลสเบี้ยน รูปแบบการแสดงออกทางเพศที่มีมาก่อนยังคงดำรงอยู่ในปริมณฑลต่าง ๆ และดำเนินควบคู่ไปกับการแสดงออกใหม่ ๆ ซึ่งอาจจะทำลายซึ่งกันและกันมากกว่าที่จะผสมกลมเกลียวเป็นเอกภาพเดียวกัน (Sullivan, 2001: 264) สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นในประสบการณ์ส่วนบุคคล คนแต่ละคนจะมีวิธีการแสดงบทบาททางเพศที่หลากหลาย อิทธิพลของระบบทุนนิยม เทคโนโลยีสื่อสารสมัยใหม่ อุดมการณ์ประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน และการแพร่ระบาดของโรคเอดส์มีอิทธิพลสำคัญต่อการแสดงตัวตนทางเพศ เช่นเดียวกันอิทธิพลของความรู้วิทยาศาสตร์ ศาสนา ความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณี ดังเช่น Umar Tamrin (2015) กล่าวว่าบิสซูหรือคนข้ามเพศในอินโดนีเซีย ปรับตัวเข้ากับระบบเศรษฐกิจทุนนิยมและการท่องเที่ยว ซึ่งบิสซูกลายเป็นที่ดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยว บิสซูจึงพยายามแสดงบทบาทการเป็นผู้มีอำนาจวิเศษและเวทมนต์คาถาโดยการปรับเปลี่ยนพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์ให้เป็นการแสดงที่ตื่นตาเพื่อให้นักท่องเที่ยว

ในทำนองเดียวกัน Peter A. Jackson (2011) พบว่าเกย์ กะเทยไทยในปัจจุบันสามารถแสดงตัวตนทางเพศได้ภายใต้วัฒนธรรมบริโภคนิยมและสื่อสังคม

ออนไลน์ เมื่อเป็นเช่นนี้ เกย์ กะเทยไทยจึงไม่ค่อยสนใจการเรียกร้องสิทธิในเชิงกฎหมาย เพราะพื้นที่บริโภคให้อิสระแก่เกย์และกะเทย ปรากฏการณ์เช่นนี้พบได้ในเมืองใหญ่ ๆ หลายแห่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้ง กรุงเทพฯ สิงคโปร์ โฮจิมินห์ ฮานอย จาร์กาตาร์ มะนิลา พนมเปญ และกัวลาลัมเปอร์ สิ่งที่น่าสนใจก็คือถึงแม้ว่าวัฒนธรรมบริโภคจะนำสินค้าและบริการมาตอบสนองการแสดงตัวตนทางเพศของเกย์ เลสเบียน และสาวประเภทสอง แต่สินค้าและบริการเหล่านั้นก็ได้เปิดพื้นที่ให้กับการแสดงออกเรื่องสิทธิของคนเหล่านี้ด้วย วัฒนธรรมบริโภคจึงไม่ได้บ่อนทำลายสำนึกทางการเมืองหรือการเรียกร้องความเป็นธรรมทางสังคม เช่น การที่สาวประเภทสองถูกห้ามไม่ให้เข้าไปใช้บริการในดีสโก้เทคหรือในโรงแรมโนโวเทล กรุงเทพฯ ส่งผลให้องค์กรเกย์รณรงค์ให้เกย์ กะเทยเลิกใช้บริการสถานที่แห่งนี้ แต่ต่อมาเจ้าของกิจการต้องออกมาขอโทษสาวประเภทสองในการห้ามดังกล่าว สิ่งนี้ทำให้เห็นว่าพื้นที่บริโภคเป็นกระบอกสะท้อนเรื่องสิทธิของเกย์และกะเทย (Jackson, 2011: 201)

ความหมายของคนข้ามเพศและคนรักเพศเดียวกันในวัฒนธรรมต่าง ๆ ในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีลักษณะเฉพาะของตัวเอง และมีคำเรียกที่ไม่เหมือนกัน ต่างไปจากความหมายโฮโมเซ็กชวลของตะวันตก (Sullivan, 2001: 257) การปรากฏขึ้นของอัตลักษณ์เกย์ เลสเบียน และสาวประเภทสองสมัยใหม่ในแต่ละพื้นที่ก็ไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ทางสังคม เช่น กฎหมาย กฎศาสนา และกฎทางศีลธรรม เป็นต้น รวมทั้งปัจจัยด้านฐานะทางเศรษฐกิจ อาชีพ และระดับการศึกษาของบุคคลที่เอื้อให้เกย์ เลสเบียน และสาวประเภทสองแต่ละคนมีโอกาสด้านสังคมไม่เท่ากัน ด้วยเงื่อนไขที่ซับซ้อนเหล่านี้ ทำให้รูปแบบหรือแนวทางการต่อสู้เพื่อสิทธิของเกย์ เลสเบียน และสาวประเภทสองในแต่ละพื้นที่/ท้องถิ่น ไม่จำเป็นต้องเหมือนกัน หรือเป็นการสร้างแนวทางของตัวเอง Sullivan (2001) ตั้งข้อสังเกตว่าการตัดสินใจด้วยมุมมองแบบตะวันตกไม่สามารถนำไปอธิบายชีวิตของคนข้ามเพศหรือคนรักเพศเดียวกันในที่อื่น ๆ ได้ ดังนั้นการทำความเข้าใจสิทธิของคนเหล่านี้จึงต้องพึงระวังที่จะไม่นำเอาโมเดลตะวันตกมาอธิบาย หรือตกเป็นเหยื่อของการมองแบบสูตรสำเร็จ เช่น เชื่อว่าทุนนิยมและโลกาภิวัตน์จะทำให้

เกิดความเป็นสากลของเกย์ เลสเบี้ยนและสาวประเภทสอง (global homogenization) หรือเชื่อว่าวัฒนธรรมของเกย์ เลสเบี้ยน และสาวประเภทสองในแต่ละแห่งมีรากเหง้าหรือแก่นแท้ในแบบของตัวเอง (local essentialism) การมองแบบแยกขั้วเชิงสูตรสำเร็จในการศึกษาเกย์ เลสเบี้ยน และคนข้ามเพศตามกรอบเหล่านี้อาจไม่ทำให้เข้าใจการใกล้เคียงต่อรองของบุคคลที่ไม่ได้ตกเป็นผู้ถูกกระทำจากสังคมเพียงฝ่ายเดียว แต่บุคคลจะมีวิธีนิยามและสร้างความหมายจากโลกาภิวัตน์ วัฒนธรรมบริโภค และความรู้ท้องถิ่น (Martin and Others, 2008: 6) การใกล้เคียงต่อรองนี้มีใช่เป็นสิ่งที่ตายตัวแต่เป็นยุทธวิธีที่จะทำให้มีชีวิตอยู่ในสังคมได้

ปัจจุบันนี้ การแสดงออกของคนข้ามเพศและคนรักเพศเดียวกันมีความซับซ้อน มีหลายโฉมหน้าในเวลาเดียวกัน หรือมีลักษณะเป็น “ลูกผสม” (hybridity) ที่บุคคลจะต่อรองกับสังคมเพื่อสร้างความหมายของเพศภาวะและเพศวิถีภายใต้วัฒนธรรมทางเพศแบบท้องถิ่นร่วมกับอำนาจความรู้สมัยใหม่แบบตะวันตกไปพร้อม ๆ กัน (Martin and Others, 2008: 6 และ นฤพนธ์, 2556: 43) นอกจากนั้น ตัวตนทางเพศแต่ละโฉมหน้าก็มีเงื่อนไขที่ต่างกัน เช่น ในประเทศที่ยากจน บุคคลยังมีรายได้น้อย ต้องพึ่งพาครอบครัว การแสดงออกในความเป็นเกย์ เลสเบี้ยน และคนข้ามเพศอาจมีไม่เท่ากับคนในประเทศที่มีฐานะที่เศรษฐกิจที่ดีกว่า ซึ่งบุคคลที่เป็นเกย์ เลสเบี้ยน และคนข้ามเพศที่มีรายได้สูงจะมีอิสระจากครอบครัวเพราะพึ่งพาตัวเองได้ เงื่อนไขเหล่านี้มีผลต่อการสร้างกลุ่มและการเคลื่อนไหวในเรื่องสิทธิเสรีภาพ ตลอดจนความมั่นใจที่จะแสดงตัวตนผ่านวัฒนธรรมบริโภคที่มีสินค้าและบริการสำหรับเกย์ เลสเบี้ยน และคนข้ามเพศอย่างแพร่หลาย ดังนั้น ภายในสังคมของคนข้ามเพศและคนรักเพศเดียวกันจึงมิได้เป็นเอกภาพ แต่มีความหลากหลายของชนชั้นและความไม่เท่าเทียมกันเกิดขึ้น

.....

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- ก้องสกล กวินรวีกุล. “การสร้างร่างกายพลเมืองไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม พ.ศ. 2481-2487.” วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร สาขาวิชาสังคมวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545.
- นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ. “ขบวนการเคลื่อนไหวของเกย์ในสังคมไทย.” วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาบริหารสังคม คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553.
- นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ. “ปัญหาความจริงเกี่ยวกับเซ็กส์และการมรณในประวัติศาสตร์ไทย.” รัฐศาสตร์สาร. ปี 36 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2558): 32-91.
- นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ และ ปิเตอร์ เอ. แจ็คสัน. บรรณาธิการ. เพศหลากหลายเพศ วิวัฒนาการทางเพศในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2556.

ภาษาอังกฤษ

- Adam, Barry. “Age, structure, and sexuality: Reflections on the anthropological evidence on homosexual relations.” **Journal of Homosexuality**. 11 (3-4)(1985): 19-33.
- Andaya, Leonard Y. “The Bissu: Study of a Third Gender in Indonesia.” In B.W. Andaya (ed.), **Other Pasts: Women, Gender, and History in Early Modern Southeast Asia**. 27-46. Honolulu: Center for Southeast Asian Studies: University of Hawai’i Press, 2000.
- Asian Human Rights Commission. “BURMA: Police torture of gay and transgendered people.” 2013. Retrieved from http://www.genocide_watch.org/images/Burma_2013_07_22_Police_torture_gay_and_transgender.pdf. access May 15, 2017.

- Baba, Ismail. "Gay and Lesbian Couples in Malaysia" in Sullivan, Gerard and Jackson, Peter A. (eds.) **Gay and Lesbian Asia**. 143-163. Binghamton: Harrington Park Press. 2001.
- Bénédicte Brac de la Perrière. "Nats' Wives" or "Children of Nats": From Spirit Possession to Transmission among the Ritual Specialists of the Cult of the Thirty--Seven Lords". **Asian Ethnology**. Vol. 68 No. 2 (2009): 283--305,
- Boellstorff, Tom. "The Emergence of Political Homophobia in Indonesia: Masculinity and National Belonging." **Ethnos**. Vol. 69 (4) (2004): 465-486.
- Boellstorff, Tom. **The Gay Archipelago: Sexuality and Nation in Indonesia**. Princeton and Oxford: Princeton University Press, 2006.
- Boellstorff, Tom. **A Coincidence of Desires: Anthropology, Queer Studies, Indonesia**. Durham: Duke University Press, 2007.
- Bolin, Anne. "Traversing Gender: Cultural Context and Gender Practices" in Ramet, Sabrina Petra (ed.) **Gender Reversals Gender Cultures**. 22-51. London: Routledge. 1996.
- Cambodian Centre for Human Rights. **Coming Out in the Kingdom: Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender People in Cambodia**. Phnom Penh: CCHR, 2010.
- Coleman, Eli, Colgan, Philip, and Gooren, Louis. "Male Cross-Gender Behavior in Myanmar (Burma): A Description of the Acault" in Gary David Comstock and Susan E. Henking. (eds.) **Queering Religion: A Critical Anthology**. New York: Continuum, 1997.

- Davies, Sharyn Graham. **Challenging Gender Norms: Five Genders Among Bugis in Indonesia**. Belmont, California: Wadsworth Publishing, 2006.
- Davies, Sharyn Graham. **Gender Diversity in Indonesia: Sexuality, Islam and Queer Selves**. London: Routledge, 2010.
- Doussantousse, Serge and Keovongchith, Bea. “Male Sexual Health: Kathoey in the Lao PDR, South East Asia”. Unpublished Paper, 2004.
- Garcia, J Neil C. “Male Homosexual in the Philippines: A Short History.” **IIAS Newsletter**. Vol. 35 (November 2004): 13.
- Garcia, J. Neil C. **Philippine Gay Culture: Binabea To Bakla, Silahis to MSM**. Quezon City: UP Press, 2008.
- Garcia, J. Neil C. “Villa, Montano, Perez: Postcoloniality and Gay Liberation in Philippines” in Martin, Fran and Others (eds.) **Asiatic Queer: Rethinking Genders and Sexualities**. 163-180. Chicago: University of Illinois Press. 2008.
- Ghazali, Suriati and Mohamad Nor, Azilah. “Media Roles in Male-to-Female Transsexual Identity Formation among University Students in Malaysia.” **IPEDR**. vol. 34 (2012): 184-190.
- Goh, Joseph N. “Mak Nyah Bodies as Sacred Sites: Uncovering the Queer Body-Sacramentality of Malaysian Male-to-Female Transsexuals.” **Cross Currents**. Vol. 62 Issue 4 (December 2012): 512–521.
- Greenberg, David F. **The Construction of Homosexuality**. Chicago: The University of Chicago Press, 1988.

- Heng, Hiang Khng Russell. “Tiptoe Out of the Closet: The Before and After of the Increasingly Visible Gay Community in Singapore.” in Sullivan, Gerard and Jackson, Peter A. (eds.) **Gay and Lesbian Asia**. 81-97. Binghamton: Harrington Park Press, 2001.
- Hepple, Joshua. “Will Sexual Minorities Ever Be Equal? The Repercussions of British Colonial “Sodomy.” **Laws. The Equal Rights Review**. Vol. 8 (2012): 50-64.
- Ho, Tamara C. “Transgender, Transgression, and Translation: A Cartography of Nat Kadaws: Notes on Gender and Sexuality within the Spirit Cult of Burma.” **Discourse**. Vol. 31 No. 3 (Fall 2009): 273-317.
- Inton, Mikee N. “The Bakla and Gay Globality in Chris Martinez’s Here Comes the Bride.” **Intersections: Gender and Sexuality in Asia and the Pacific**. Issue 38 (August 2015)
- Jackson, Peter A. **Dear Uncle Go: Male Homosexuality in Thailand**. Bangkok: Bua Luang, 1995.
- Jackson, Peter A. “Performative Gender, Perverse Desire: A Bio-History of Thailand’s Same-Sex and Transgender Culture.” **Intersections: Gender and Sexuality in Asia and the Pacific**. Vol. 9 (2003)
- Jackson, Peter A. “Capitalism, LGBT Activism, and Queer Autonomy in Thailand” in Peter A. Jackson (ed.) **Queer Bangkok: 21st Century Markets, Media, and Rights**. 195-204. Hong Kong: University of Hong Kong Press, 2011.
- Jordan, Mark D. **The Invention of Sodomy in Christian Theology**. Chicago: The University of Chicago Press, 1997.

- Kennedy, Matthew. "Clothing, Gender, and Ritual Transvestism: The Bissu of Sulawesi." **Men's Studies**. Vol. 2 No. 1 (August 1993): 1-13.
- King, Jessica. "The Violence of Heteronormative Language Towards the Queer Community." **Aisthesis**. Vol.7 (2016): 17-22.
- Leong, Wai Teng. "Sociolegal control of homosexuality: Singapore." In Donald West and Richard Green, eds. **Sociolegal control of homosexuality: A multi-nation comparison**. New York: Plenum Press, 1997.
- Miller, Susan Bolyard. "On Interpreting Gender in Bugis Society." **American Ethnologist**. Vol. 10 No. 3 (Aug. 1983): 477-493.
- Nagel, Joane. "Masculinity and Nationalism: Gender and Sexuality in the Making of Nations." **Ethnic and Racial Studies**. Vol. 21 No. 2 (March 1998): 242-269.
- Offord, Baden and Cantrell, Leon. "Homosexual Rights as Human Rights in Indonesia and Australia." in Sullivan, Gerard and Jackson, Peter A. (eds.) **Gay and Lesbian Asia**. 233-252. Binghamton: Harrington Park Press, 2001.
- Ottosson, Daniel. State-Sponsored Homophobia: A world survey of laws prohibiting same-sex activity between consenting adults, an International Gay and Lesbian Association (ILGA) report, from www.ilga.org/statehomophobia/2008.ILGA_State_Sponsored_Homophobia_2008.pdf
- Peletz, Michael. "Transgenderism and Gender Pluralism in Southeast Asia Since Early Modern Times." **Current Anthropology**. Vol. 47 No. 2 (April 2006): 309-340.

- Purday, Kevin Michael. “Shamanic gender liminality with special reference to the Nat Kadaw of Myanmar and the Bissu of Sulawesi.” Master Degree Dissertation, Social Anthropology, University of Wales, 2013.
- Ramet, Sabrina Petra. “Gender Reversals and Gender Cultures.” in Ramet, Sabrina Petra (ed.) **Gender Reversals Gender Cultures.** 1-21. London: Routledge. 1996.
- Reynolds, Craig J. “On the Gendering of Nationalist and Postnationalist Selves in Twentieth-Century Thailand.” in Jackson, Peter A. and Cook, Nerida M. (eds.) **Genders & Sexualities in Modern Thailand.** 261-274. Chiang Mai: Silkworm Books, 1999.
- Robertson, Jennifer (ed.) **Same-Sex Cultures and Sexualities.** Malden, MA.: Blackwell Publishing, 2005.
- Rodriguez, Diego Garcia. “Queering Indonesian Islam: Emerging Progressive Muslim Voices and LGBT Muslim identity negotiation.” Master Degree Thesis, Asian Studies, Lund University, 2015.
- Sanders, Douglas. “The Rainbow Lobby: The Sexual Diversity Network and the Military-Installed Government in Thailand.” in Jackson, Peter A. (ed.) **Queer Bangkok: 21st Century Markets, Media, and Rights.** Hong Kong: Hong Kong University Press, 2011.
- Sidel, John T. “The Fate of Nationalism in the New States: Southeast Asia in Comparative Historical Perspective.” **Comparative Studies in Society and History.** Vol. 54 No. 1 (2012): 114–144.

- Sinnott, Megan. “The Romance of the Queer: the Sexual and Gender Norms of Tom and Dee in Thailand.” in Martin, Fran and Others (eds.) **Asiapacific Queer: Rethinking Genders and Sexualities**. 131-148. Chicago: University of Illinois Press. 2008.
- Sinnott, Megan. “The Language of Right, Deviance, and Pleasure.” in Peter A. Jackson (ed.) **Queer Bangkok: 21th Century Markets, Media, and Rights**. 205-224. Hong Kong: University of Hong Kong Press, 2011.
- Slamah, Khartini. “The Struggle to be Ourselves, neither Men nor Women: Mak Nyahs in Malaysia.” In Geetanjali Misra and Radhika Chandiramani (eds.) **Sexuality, Gender and Rights: Exploring Theory and Practices in South and Southeast Asia**. 98-112. New Delhi: Sage Publications, 2005.
- Spiro, Melford E. **Burmese Supernaturalism: A Study in the Explanation and Reduction of Suffering**. Englewood Cliffs: Prentice-Hall, 1967.
- Sullivan, Gerard. “Variation on a Common Theme? Gay and Lesbian Identity and Community in Asia.” in Sullivan, Gerard and Jackson, Peter A. (eds.) **Gay and Lesbian Asia**. 253-269. Binghamton: Harrington Park Press. 2001.
- Tamrin, Umar. “How Economic Matters to Indigenous Identity of Bissu, Transgender Priests of South Sulawesi, Indonesia.” **ARI Working Paper**. No. 241. (November 2015).
- Tan, Kenneth Paul and Jin, Gary Lee Jack. “Imagining the Gay Community in Singapore.” **Critical Asian Studies**. Vol. 39 No. 2 (2007): 179-204.

- Tan, Michael. “Survival Through Pluralism: Emerging Gay Communities in the Philippines.” in Sullivan, Gerard and Jackson, Peter A. (eds.) **Gay and Lesbian Asia**. 117-142. Binghamton: Harrington Park Press. 2001.
- Thompson, Ashley Claire. **The Calling of the Souls: a Study of the Khmer Ritual Hau Brajin**. Calyton, Victoria, Australia: Monash Asia Institute, Monash University, 1996.
- UNDP, USAID. **Being LGBT in Asia: Viet Nam Country Report**. Bangkok: UNPD, 2014.
- Wei, Chang Lee and Others. “Transgenderism in Malaysia.” **Journal of Dharma**. Vol. 37 No.1 (January-March 2012): 79-96.
- Wilson, Ian Douglas. “Reog Ponorogo: Spirituality, Sexuality, and Power in a Javanese Performance Tradition.” **Intersections: Gender and Sexuality in Asia and the Pacific**. 2 May 1999. from [http:// intersections. anu.edu.au /issue2/Warok.html](http://intersections.anu.edu.au/issue2/Warok.html). Access 9 May 2017.
- Yik Koon Teh. “Politics and Islam: Factors Determining Identity and the Status of Male-to-Female Transsexuals in Malaysia.” in Martin, Fran and Others (eds.) **Asiapacific Queer: Rethinking Genders and Sexualities**. 85-98. Chicago: University of Illinois Press, 2008.

Striving Towards Success of Rural Thai Women Entrepreneur

Parichai Daoudom¹

บทคัดย่อ

ผู้หญิงมีความรู้น้อยในชนบทสามารถเป็นผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จได้อย่างไรเป็นข้อสงสัยที่สำคัญในบทความชิ้นนี้ ความสำเร็จของผู้ประกอบการมักได้รับการอธิบายผ่านความเข้มแข็ง การทำงานหนัก และความอดทน รวมทั้งความสามารถในการเข้าถึงทุนเพื่อนำมาลงทุน นอกจากนี้ยังประกอบด้วยความคิดริเริ่มและความรู้ในการดำเนินการและควบคุมธุรกิจของตัวเอง ซึ่งคำอธิบายเหล่านี้ดูเหมือนจะไม่สอดคล้องกับการมองศักยภาพของผู้หญิงภายใต้ภาพเหมารวมของเพศหญิงในฐานะเพศที่อ่อนแอ ทั้งนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับผู้หญิงในชนบทที่ได้รับการศึกษาน้อย ไม่มีความสามารถในการเข้าถึงทุน เส้นทางของการเป็นผู้ประกอบการจึงมองไม่เห็นสำหรับพวกเธอ อย่างไรก็ตามก็ดียังปรากฏว่ามีผู้ประกอบการหญิงชนบทบางรายสามารถฝ่าฟันและประสบความสำเร็จได้ ดังนั้นบทความนี้จึงต้องการนำเสนอชีวิตของผู้หญิงชนบทที่มีการศึกษาน้อยซึ่งปฏิเสธการทำงานรับจ้างและครอบครัวภายใต้อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่เพื่อไปสู่ความสำเร็จในการเป็นผู้ประกอบการ เพื่อให้เข้าใจถึงการประสบความสำเร็จ การให้ความหมายจากประสบการณ์ของผู้หญิงเองจึงเป็นหนทางในการสร้างความรู้ที่หลุดจากกรอบความคิดในการศึกษาผู้ประกอบการ ซึ่งโดยส่วนใหญ่มองจากมุมมองของผู้ชาย โดยอาศัยการศึกษาแนวชาติพันธุ์วรรณา ศึกษาผู้ประกอบการหญิงชนบทโดยใช้การสังเกต และการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยเฉพาะผู้ประกอบการที่เลือกแบบเฉพาะเจาะจงเพื่อได้มาซึ่งข้อมูล และในการวิเคราะห์ได้นำหลักการของทฤษฎีฐาน

¹ อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

รากมาใช้ในการจัดสร้างมโนทัศน์และเชื่อมโยงมโนทัศน์เพื่อมาอธิบายปรากฏการณ์ และใช้แนวทางของการวิเคราะห์แก่นของประเด็นการนำเสนอ ซึ่งประกอบไปด้วย เงื่อนไขของการตัดสินใจเป็นผู้ประกอบการ กระบวนการในการเข้าถึงทุนและทุน ความรู้ นอกจากนี้ยังใช้หลากหลายมุมมองในประเด็นบทบาททางเพศและชนชั้น เข้ามาช่วยในการชี้ให้เห็นถึงการสร้างสรรค์อัตลักษณ์ของผู้ประกอบการหญิงที่ก้าวข้ามภาพเหมารวมทางสังคมจากที่มองผู้หญิงในฐานะผู้อ่อนแอเป็นบุคคลที่สามารถพึ่งพาตนเองได้และมีพลังอำนาจในตนเอง โดยไม่ย่อท้อต่อข้อจำกัดของการศึกษา ศึกษาจากประสบการณ์ตนเองโดยการลองผิดลองถูกบนฐานความเชื่อที่จะสร้างธุรกิจที่ยั่งยืนของตน

คำสำคัญ : ผู้ประกอบการหญิงในชนบท ลักษณะเหมารวมของผู้หญิง ความเท่าเทียมระหว่างเพศ

Abstract

The question of how the less educated rural woman can become successful entrepreneurs is a key issue in this article. The success of an entrepreneur, the single owner of any business, has always been defined by personal strength, hard work and patience, as well as accessibility to capital for investments. This also includes business initiative together with the knowledge to operate and to control their own businesses. This may be perceived as beyond the potential of women who have been stereotyped as the weak gender. On top of that, rural women with a low educational level lack access to funding and the path to being an entrepreneur may seem impossible to them. However, there are some cases of rural female

entrepreneurs who are independently successful. This paper intends to present how these women strive to become successful female entrepreneurs. In order to understand their success, their life experiences are the main source of knowledge construction against the hegemonic male conception of entrepreneurial development. The study applied an ethnographical approach to learn from these women's experiences based on observations and in-depth interviews of selected female entrepreneurs. In addition, grounded theory principle was used as method to conceptualize the data. To describe the phenomena, a thematic analysis also applied to present the themes of the results. These themes include conditions leading to the decision to become an entrepreneur, the process of how to access financial and intellectual capital. Furthermore, the intersectional analysis of gender roles and equity comes to play in the construction of the identity of female entrepreneurs as one key condition that drives these women to transgress the social stereotypes of female weakness and become self-reliant and empowered. These women do not yield to the limitations of their educations. They commit to develop their own business. The women gain the business knowledge based on experience by trials and errors until their business becomes sustainable.

Keywords : Rural women entrepreneurs, Female gender stereotype, Gender equity

Introduction

The trouble experienced by women has been studied widely, especially their relationships with socio-cultural issues which lead to the violence perpetrated against them both in the domestic and public settings. However, if we are to understand the root cause of women problems experienced by women, the search for solutions is another matter. It is essential to move forward in order to seek some effective solutions. In recent years, there has been an emphasis on how to empower women and It is believed that they can overcome the abusive socio-cultural environment they live in. Furthermore, additional programs have been developed to empower women economically. This movement is with an emphasis on women and young girls living on the margin of society i.e. poor people, ethnic minorities.

The key to these types of empowerments is to provide women with autonomy especially economic autonomy, as it will help loosen the social controls that have long oppressed women. It is hardly possible to become economically empowered by relying on a routine work or a salary alone, so being a risk-taking entrepreneur seems to be the way out. For women who have assets such as capital investment, knowledge and training, networks and so on (in other words, “the well-off”), even though they still have to encounter socio-cultural barriers in terms of business, it is not

believed that their experiences and journey to success are the same as those in lower-class positions.

Framework for Studying Rural Women in terms of Entrepreneurial Development and Success

Number of studies in female entrepreneurship suggested that the concept of entrepreneurship was standardized towards the male traits. This means that the performance of female entrepreneurs in terms of their success are judged in accordance with the stereo type of male entrepreneur. (Colette, Henry; Foss, Lene & Ahl, Helene, 2015). Hence, there is a call for an alternative approach which is more suitable to studies female entrepreneurship. This relates to the construction of new knowledge from women and feminist perspectives, which agree to value female experience as a source of constructing knowledge, in order for the voices of women to be clearly heard. (Campbell, Rebecca and Wasso, Sharon M., 2000)

Other concerns include gender issues and class differences, as well as their empowerment through entrepreneurship. Thus, the main question in this paper is to understand the entrepreneurial processes of less educated women in rural areas. The women who have turned their back on an office job and a perfect heterosexual family. What helps them to succeed, especially through gender perspective. Another aim of this paper is an attempt to understand individual female entrepreneurs in rural areas in Thailand who own a small-scale business as research participants to share their experiences

regarding setting up businesses, including decision making livelihood, and their struggles in terms of failure and success. Subjects who meet the requirements were selected. The number of studies relating to entrepreneurship cover many aspects of entrepreneurs or examples of their attributes and qualities, management patterns, and conditions for success or failure. Many papers have mentioned that the route to become an entrepreneur is different for men and for women. Whether or not gender in contributing to the success of entrepreneurs is an important question, we normally generalize the concept of an entrepreneur based on male characteristics. Hence, those successful women are perceived to have certain male attributes, such as a strong mind, decisiveness, and so on. The different business characteristics between male and female entrepreneurs can be categorized by their motivation, value, types of business selected, management styles and techniques. Ray-Marti et al. analyzed the motivation suggesting that female entrepreneur who were motivated by taking risks in doing business, were more likely to become successful than those who emphasized a work-life balance. (2015) To some extent, it means that the female entrepreneurs concerned with family have to choose between the family and the business in order to be successful

The intersection between class and gender was also observed as not being a singular identity. This means that the identity of these women varies depending on other factors such as class, race,

ethnicity, economic status, religion, family ideology, all of which provide different socio-cultural context for women. Thus, their way of developing the entrepreneurial skills differs from both male entrepreneurs and well-off female entrepreneur.

Approach to Studying Rural Female Entrepreneurs

Many previous studies on female entrepreneurship have been based on the positivist paradigm of research and using a deductive approach to study the phenomena. However, understanding more about the meaning from the real experiences of women and the meaning given to a phenomenon with a focus on the intersection between gender, class and entrepreneurship needs a breakthrough. Since female identity is shaped within a socio-cultural environment, which is governed by a gender ideology, it creates a characteristic of power relationship between males and females, as well as constructing their world view. Hence, the inductive approach is more relevant in terms of grasping their ideas. In addition, women have their own agencies, meanings and interpretations, which may not be the same as the imposed meaning derived from the male-oriented concept of deductive research. Therefore, the inductive approach of a post-positivist research paradigm is to observe to construct meaning and to explain the phenomena of female entrepreneurs. This is also a call for other approaches to investigate the phenomena, using a more gender-sensitive perspective. (Colette, Henry; Foss, Lene & Ahl, Helene, 2015)

The qualitative methodology chosen was the post-positivist research paradigm. An ethnographical approach was used to study women in cultural context of the male-oriented meaning of entrepreneurship and used the principle of grounded theory to form the concepts and categories from the phenomena to help explain its relationship. According to the construction of the concept of the data in the field, researchers interviewed five selected business women (theoretical samplings). Their ages ranged between twenty-five to seventy years old. The interview aimed to collect “thick descriptions” in order to analyze the phenomena, the texts that were coded and categorized to form statements and themes to explain conditions leading to the success of these women.

The women who meet the study criteria used to have a monthly paid job and had a family, following the societal rules of heteronormativity, but later become a business owner and turn their back on the norm. This means that they have moved beyond what is commonly defined as sexual norm and a social value which blocked the success of the women in this group. As there is a need for these women to commute to Bangkok to do their business more easily, the selected respondents were located in the provinces near Bangkok. The respondents were introduced through a trusted gatekeeper and had some close relationships with the research team. Therefore, it should be relatively smooth developing a rapport with them. In the interview process, researchers used semi-structured guidelines for the

in-depth interviews, apart from the observations conducted to get ideas and manage interactions in the field.

The researcher interviewed the first respondent and analyzed the transcript and constructed a temporary assumption from the text. Then, other analyzed interview transcripts helped explain the phenomena. However, this paper is a part of a research to present a preliminary analysis. The finding of this study should give inspiration to those interested in female entrepreneurship in rural areas, especially if they are less educated and struggle to support to build their business.

Results

The results of the preliminary analysis of the texts provided by reflecting worldview of women, their life goals and their motivations, which are different from men. It is suggested by the data that entrepreneurship is a process. In order for local women to become female entrepreneurs, local gender ideology has certain influences on the development process of entrepreneurship. It was noted that the social classes of women also play key role in terms of analysis. Gender differences in the entrepreneurial process can be identified as follows:

Decision to Become an Entrepreneur

The goal of most people is to maintain their livelihood preferably without debts. Since the main purpose to establish

businesses including self-release from small routine paid work in offices, the poverty and the indebtedness created by a family, husband or partner. Entering the business as an entrepreneur helps creating better lives for them and their family. Risk-taking is one key element in decision making process. Ploy a thirty-seven-year-old, owner of a spa business, revealed that she decided to quit her routine job as a cashier to run her own sideline business full time after considering that it could not continue if she did not control its management and operation.

... In the beginning my parents ran the business but “jeng” (fail)...lose every day because my mum never deducts costs, profit and wages. Running the business, we will lose our investment, no money to repay the debt ... Return money for 5 days ... Five-hundred baht, then ask to have it back - no money to buy noodles and ice. Just like this. I then decide to take the business seriously ... Quit the job to do it.

Financial Access

The formal financial access to establish or run a business is sometimes difficult. This is because most of these ladies come from poor family. They have less or even no access to financial supports. They have no assets to convert into a capital investment. Some of them had small savings from previous jobs. The accumulation of capital investment mainly comes from the collection of family

savings or “shared” savings (Mutual Lending Circle). However, it was not enough, so an alternative way is to find a trusted person to connect with lending sources outside the banking system. This trusted person requires some returns on their service too. A hire taxi business owner described the process as follows:

Those who own large capital lend us money ... Really, we can ask for a million ... I went to the second-hand car sale tent and asked for his help to introduce me to him ... If he sees that I am introduced by the one who borrows from him and does not cheat, then he will trust me ...

It is notable that females acquire financial support to set up or to run a business on her own. Male in family, especially the husband, does not have any role in acquiring financial capital.

Intellectual Capital

The way of learning a rural environment is far different from the capital or a small city. From the distant past until the present, learning has been blended into the everyday lives of these rural women. The efficacy of these women come from their way of life which includes the accumulation of knowledge for future generations through observation, trial and error. Therefore, the knowledge women possess is more similar to a tacit knowledge rather than the formal knowledge learned from a school system. It can be said that the

intellectual capital of women is a valuable asset in terms of starting up a business. With such practical wisdom, they have the confidence to enter the business sector. A young female entrepreneur, Nok, who owned a noodle restaurant, revealed that she was successful in her business by using her tacit knowledge, which she accumulated from being a helper in the kitchen with her grandmother and through trial and error by creating new ingredients for her popular dish, which helps her to expand the business line. Through observation, Luck, a thirty-nine-year-old, the owner of a women's clothing business gained a lot of profit from her investments. She could also identify business opportunities precisely. She understood the tastes of customers and anticipated these new products were sold to a group of customers she defined as potential customers.

Definition of Success

Women entrepreneurs define their success by having their own businesses and being independent enough to make decisions regarding their own businesses. However, the definition of success may change and be reshaped over time through the success or failure of their business operations. Through this dynamism, women learn to outline their business success in the form of a development stage. Socio-economic status is an important element in terms of the first steps to success. If their business can support them and sustain their lives, from living from hand to mouth, they could be considered successful. Also, failure in business seems to be a normal part of the

entrepreneurial process. In other words, there is no room for failure in their ideas. Their meaning is only that the business does not operate efficiently. However, after the business has been running for a certain period and provided a certain level of income and profit, the definition of a success may expand to larger goals, these entrepreneurs always ensured that they had savings to reinvest and expand the business.

Transgressions from Female Gender Stereotype

The socio-cultural context in Thai rural areas constructed an identity for women and thus shaped the characteristics of female entrepreneurs. There is a common saying that girls do not need to have higher education and have no need to find a secure job, as they will soon get married, have children and the husband will take care of them. This indicates that the ideal of a happy life for a woman is to be tamed, secured within domestic boundaries and no need to take any risks. Even though female entrepreneurs were successful in some periods of their lives, having a family may stop her from pursuing her dreams. To elaborate, they have to manage family relationships in the hetero-patriarchic context. A woman like Luck has to bear an arranged marriage so that she can be happy and live an easy life, according to the ideas of her mother and grandmother. The couple eventually separated and Luck found a new husband who left her at a later stage to be with another woman. In the pursuit of her husband, she lost many things, including her business. Local Thai

gender culture has shaped her world view in terms of a woman obeying the societal rules and cannot be independent as she must rely on her husband. Her expected function in the family and in society is to reproduce a new generation. However, with series of event in the context of male hegemony in her family, finally she decided to set a new rule in her life. Her rule is to “Stand on my own feet.” She said that “If he wants to quit and goes to other girls today I can stand on my own feet, but if he dies I am not getting any assets from him as we do not have marriage certificate”.

Discussion and Implications

In this study, that for a rural less educated female to become an entrepreneur is a process which needs to be developed over time. Gender plays significant role in this process including decision to establish a business, the run and management of the business and the creation of problems and limitations in terms of business operations.

However, this is not to say the life balance of family and work is not possible, but needs to be redefined using a new perspective of gender. The shadow of male hegemonic ideology still governs the ideas of these ladies. However, throughout their struggles and the learning processes, women require to negotiate with the patriarchal power structure using the entrepreneurial process to liberate herself from the power of male and setting up a new regulations, for example, setting up of new rules for life partners and business

partners, separating their business life from their private life, relaxing the family definition of a perfectly heterosexual family and reproduction, learning to be independent from the social rule that control the lives of women and decided to be self-reliant rather dependent on men.

Gender culture has shaped women in rural areas to have a certain idea about how to live their life. Therefore, standardizing the criteria for success may not be fair for women. It needs to consider new indicators to verify the success, which should not be considered in the same way as middle-class female entrepreneurs in the city. A gender sensitive lens is required in making any judgments about female entrepreneurship. Neutral and fair socialization of female and male gender in society should be encouraged so that their full potential as a competent human being can emerge and that will contribute to the success of national development at an overall level.

Conclusion

Female and male stereotypes are believed to be the truth in Thai society. It has been handed down from one generation to another and somehow it confuses us with new forms of actions and behaviors. However, if we looked closely, we may see that the essence of the constructed truth is there. The study of rural female entrepreneurs in our view is a challenge to the representation of rural female entrepreneurs in Thailand. Again, in this paper, we wish to

inspire further study using the ideas of intersectionality, including gender, class, ethnicity, disability and even gender diversity. Hopefully, to some extent, it will help create a better and a fairer society to live in.

Reflections on the Study

The study of women entrepreneurship has encouraged us to carefully examine the topic in an even more constructive way. This study had the initial idea of closely observing the phenomena, with a need for further analysis so that the concepts and theoretical statement to explain the phenomena can emerge in a concrete way. Therefore, it is necessary to find more local female entrepreneurs to interview. In order to be an entrepreneur, a woman needs support and a network. Also, to access to financial funds for rural female entrepreneurs is another issue to be observed and studied. On top of this, socio-cultural ideas have to be changed so that more female entrepreneurs can do the work that they wish to.

References

Alexander Ardichvili, Richard Cardozo, Sourav Ray. “A theory
entrepreneurial opportunity identification and development.”
Journal of Business Venturing. Vol. 18 (2003): 105-123.

- Andrea Rey-Marti, Ana Tur Porcar, Alicai Mas-Tur. “Linking female entrepreneurs' motivation to business survival.” **Journal of Business Research**. (2015): 810-814.
- Campbell, Rebecca and Wasso, Sharon M. “Feminist Approaches to Social Sciences: Epistemology and Methodology Tenets.” **American Journal of Community Psychology**. Vol. 28 No. 6 (2000): 773-788.
- Colette, Henry; Foss, Lene & Ahl, Helene. “Gender entrepreneurship Research: A review of methodological approaches.” **International Small Business Journal**. (2015): 1-25.
doi:10.1177/0266242614549779
- Gideon D. Markman, Robert A. Baron. “Person-entrepreneurship fit: why some people are more successful as entrepreneurs than others.” **Human Research Management Review**. Vol. 13 (2003): 281-301.
- Jason Cope. “Entrepreneurial learning from failure: An interpretative phenomenological analysis.” **Journal of Business Venturing**. (2011): 1-42.
- Jeffrey G. Covin, G.T. Lumpkin. “Entrepreneurial Orientation Theory and Research: Reflection on a Need Construct.” **Entrepreneurship Theory and Practice**. (2011): 855-872.
doi:10.1111/j.1540-6520.2011.00482.x
- Lowell W. Busenitz, Lawrence A. Plummer, Anthony C. Klotz, Ali Shahzad, Kevin Rhoads. “Entrepreneurship Research (1985-2009)

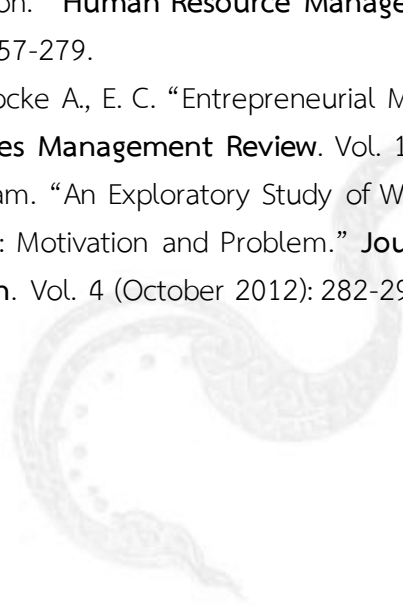
and the Emergence of Opportunities.” **Entrepreneurship Theory and Practice**. (2014): 1-20. doi:10.1111/etap.12120

Robert P. Vecchio. “Entrepreneurship and Leadership: common trends and common threads.” **Human Resource Management Review**. Vol. 13 (2003): 303-327.

Scott Shane, Edwin A. Locke, Christopher J. Collins. “Entrepreneurial motivation.” **Human Resource Management Review**. Vol. 13 (2003) 257-279.

Shane, S., & Locke A., E. C. “Entrepreneurial Motivation.” **Human Resources Management Review**. Vol. 13 (2003): 257-279.

Syed, Shah Alam. “An Exploratory Study of Woman Entrepreneurs in Malaysia: Motivation and Problem.” **Journal of Management Research**. Vol. 4 (October 2012): 282-297.

การศึกษาวิเคราะห์บทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติ 5 รอบ

สยามบรมราชกุมารี¹

The Study and Analysis of Poems to Celebrate Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn's 60th Birthday

ร.อ.หญิง ฉัฐรภรณ์ ยศสุนทร²

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิเคราะห์เนื้อหา กลวิธีการนำเสนอ ศิลปะการใช้ภาษา และโลกทัศน์ของผู้ประพันธ์ที่ปรากฏในบทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติ 5 รอบ สยามบรมราชกุมารี โดยศึกษาบทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติ 5 รอบ สยามบรมราชกุมารี ที่ผ่านเกณฑ์คณะกรรมการรอบคัดเลือก จำนวน 205 สำนวน จากการวิจัยพบว่า เนื้อหาที่ปรากฏในบทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติฯ ประกอบด้วยพระราชกรณียกิจ พระอัจฉริยภาพ การเฉลิมพระเกียรติ การถวายพระพรชัยมงคล พระราชจริยวัตร การแสดงความจงรักภักดี และการถวายพระเกียรติยศ กลวิธีการนำเสนอที่ปรากฏในบทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติฯ มีทั้งการนำเสนอตามจุดประสงค์การประพันธ์และการนำเสนอตามขนบการประพันธ์ ศิลปะการใช้ภาษาที่ปรากฏในบทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติฯ พบการเล่นเสียงสัมผัส การเล่นคำ และการเลือกสรรคำใช้ในงานประพันธ์ ส่วนโลกทัศน์ของผู้ประพันธ์นั้น

¹ ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากกองทุนวิจัยและพัฒนา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ประจำปี 2559

² รักษาการอาจารย์กองวิชาอักษรศาสตร์ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

พบว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารีทรงเป็นนักปราชญ์ มีพระราชจริยวัตรงดงาม ทรงเป็นศูนย์รวมใจ ทรงเป็นแบบอย่างที่ดีแก่พสกนิกร ทรงเป็นที่พึ่งของประชาชน และทรงเป็นสยามบรมราชกุมารีแห่งแผ่นดิน

คำสำคัญ : การศึกษาวิเคราะห์, บทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติ 5 รอบ, สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี

Abstract

This study aimed to analyse the content, techniques, rhetorical devices, and the authors' perspectives found in the 205 poems to celebrate HRH Princess Maha Chakri Sirindhorn's 60th birthday which were selected for the contest by the committee. The results of the study showed that the content areas of the poems included HRH's work, multiple intelligences, refined elegance, and integrity, people's expressions of glorification, loyalty, and offering their blessing to HRH. The techniques applied by the authors comprised presentation of the related content and traditional style of writing. The rhetorical devices found in the poems were rhymes, paronomasia, and choices of words. In terms of the authors' perspectives, findings revealed that HRH Princess Maha Chakri Sirindhorn was perceived as a scholar, an epitome of refined elegance, a great example to emulate, the people's princess, and the reliable role model, who was highly revered by her people.

Keywords : Study and analysis, Poems to celebrate HRH Princess Maha Chakri Sirindhorn's 60th Birthday, Princess Maha Chakri Sirindhorn.

บทนำ

เนื่องในโอกาสที่ พล.อ.หญิง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรม-
ราชกุมารี ผู้บัญชาการพิเศษโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ศาสตราจารย์ส่วน
การศึกษา และผู้อำนวยการกองวิชาประวัติศาสตร์ ทรงเจริญพระชนมายุ 5 รอบ
เมื่อวันที่ 2 เมษายน 2558 ด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ โรงเรียนนายร้อย
พระจุลจอมเกล้าร่วมกับกองทัพบก ได้จัดประกวดบทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติ 5
รอบ สยามบรมราชกุมารี หัวข้อ “ได้รับพระบารมีสยามบรมราชกุมารีแห่งแผ่นดิน”
โดยมีนักเรียน นิสิต นักศึกษา นักเรียนเหล่าทัพ และประชาชน ส่งบทร้อยกรองเข้า
ประกวด จำนวนทั้งสิ้น 435 สำนวน ผ่านคณะกรรมการพิจารณารอบคัดเลือก 205
สำนวน และคณะกรรมการตัดสินได้ประชุมพิจารณาตัดสินบทร้อยกรองเฉลิม
พระเกียรติฯ เรียบร้อยแล้ว ซึ่งล้วนแต่เป็นบทร้อยกรองที่ทรงคุณค่ายิ่ง แสดงถึง
พระราชจริยวัตร พระอัจฉริยภาพ และพระมหากรุณาธิคุณใน พล.อ.หญิง สมเด็จพระ
เทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี นอกจากนี้ พสกนิกรยังได้ชื่นชม
พระบารมี ตลอดจนได้แสดงความจงรักภักดีผ่านบทร้อยกรอง ดังนั้นการศึกษาบท
ร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติฯ ในแง่มุมต่าง ๆ นอกจากจะเป็นการสำนึกในพระมหา-
กรุณาธิคุณ พล.อ.หญิง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ใน
ฐานะทูลกระหม่อมอาจารย์แล้วยังช่วยเพิ่มพูนความรู้และสืบสานบทร้อยกรอง
เฉลิมพระเกียรติฯ ซึ่งถือเป็นมรดกวัฒนธรรมทางภาษาที่สำคัญของชาติไทยอีกด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาวิเคราะห์เนื้อหา กลวิธีการนำเสนอ ศิลปะการใช้ภาษา และโลกทัศน์ของผู้ประพันธ์ ที่ปรากฏในบทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติ 5 รอบ สยามบรมราชกุมารี

การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติ มีดังนี้

พันทิพา สังข์เจริญ (2528) วิจัยเรื่อง “วิเคราะห์บทร้อยกรองเนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษาวันที่ 5 ธันวาคม” พบว่า การใช้ภาพพจน์ในบทร้อยกรองมีทั้งหมด 10 ชนิด คือ นามนัย อุปลักษณ์ อุปมา อติพจน์ ปฏิรูปพจน์ บุคลาธิษฐาน ปฏิพจน์ สมพจน์ อุทาหรณ์ และสัญลักษณ์ ในส่วนเนื้อหาที่ปรากฏในบทร้อยกรองมี 4 ประเภท คือ การถวายพระพร พระราชกรณียกิจ ความจงรักภักดีและความห่วงใยของประชาชนที่มีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และการถวายฎีกาการบับังคมทูลความทุกข์ยากเดือดร้อนของประชาชน สำหรับแนวคิดที่ปรากฏในบทร้อยกรองนั้นพบว่า มีแนวคิดเรื่องทศพิธราชธรรมและจักรวรรดิวัตร โดยแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะคือ การสดุดีว่าทรงมีทศพิธราชธรรมและจักรวรรดิวัตรโดยไม่จำแนกองค์ประกอบ การสดุดีโดยจำแนกองค์ประกอบของทศพิธราชธรรมไว้อย่างครบถ้วน และการจำแนกเนื้อหาตามความสอดคล้องระหว่างพระราชจริยวัตรและพระราชกรณียกิจกับทศพิธราชธรรม

เสาวณิต วิงวอน (2530) วิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมยอพระเกียรติ” โดยมุ่งศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมยอพระเกียรติของไทยสมัยต่าง ๆ พบว่า วรรณกรรมยอพระเกียรติเป็นวรรณกรรมแบบหนึ่งที่สรรเสริญพระมหากษัตริย์ และเมืองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ ประณามพจน์ เนื้อเรื่อง และสรุปเนื้อเรื่องเป็นส่วนสำคัญที่สุดเพราะแสดงให้เห็นพระเกียรติคุณอันได้แก่ พระคุณสมบัติ (พระราชจริยวัตร) พระราชกรณียกิจ สภาพบ้านเมืองซึ่งสวยงามและ

สงบสุข พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะและทรงใช้ธรรมะทางพระพุทธศาสนาในการปกครอง วรรณกรรมยอพระเกียรติใช้ภาษาไพเราะงดงาม เพื่อให้ผู้อ่านซาบซึ้งและเห็นความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์

วรรณกรรมยอพระเกียรติมีวิวัฒนาการทั้งด้านคำประพันธ์ เนื้อหา และแนวคิดเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ นอกจากนี้ยังเห็นความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมยอพระเกียรติกับประวัติศาสตร์ ดังนั้นนอกจากจะมีคุณค่าทางวรรณคดีแล้ว วรรณกรรมยอพระเกียรติดังกล่าวยังมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และสังคมวิทยาอีกด้วย

ยุพร แสงทักษิณ (2537) ได้ศึกษาค้นคว้าตำราวิชาการเรื่อง “วรรณคดียอพระเกียรติ” ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า วรรณคดียอพระเกียรติเป็นศิลปะที่แสดงเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไทยได้เด่นชัดที่สุดด้านหนึ่ง คือ แสดงถึงความเป็นชาติที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและทรงเป็นศูนย์รวมแห่งจิตใจของพสกนิกรทั้งมวล โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระมหากษัตริย์พระองค์ที่กวีได้แต่งบทกวีสรรเสริญพระเกียรติย่อมมีพระราชกรณียกิจ พระราชจริยวัตร ฯลฯ ที่ประทับใจกวีเป็นพิเศษ การถ่ายทอดความรู้สึกดังกล่าวจึงเป็นไปอย่างเห็ดทูนยกย่องในพระเกียรติคุณแห่งกษัตริย์พระองค์นั้นด้วยกลวิธีต่าง ๆ กัน

ในส่วนของวิวัฒนาการของวรรณคดีประเภทนี้พบว่า มีวิวัฒนาการน้อย ทั้งนี้เพราะกวีส่วนใหญ่ดำเนินการแต่งไปตามขนบอย่างเห็นได้ชัด ไม่ว่าด้านเนื้อหา หรือรูปแบบ แตกต่างกันก็แต่ในรายละเอียดเท่านั้น

หม่อมหลวงนพวงศ์ ศรีวัช (2538) วิจัยเรื่อง “วิเคราะห์บทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษาครบ 5 รอบ” ในด้านรูปแบบ เนื้อหา และสุนทรียภาพ พบว่า ด้านรูปแบบมีลักษณะคำประพันธ์ทั้งหมด 5 ประเภท ได้แก่ โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน และรูปแบบผสม ซึ่งเป็นการแต่งอย่างเคร่งครัดฉันทลักษณ์อย่างมาก ส่วนใหญ่มีเนื้อหาประกอบด้วยการพรรณนาการยอพระเกียรติ พระราชกรณียกิจ และจบด้วย

การถวายพระพร ด้านสุนทรียภาพ มีการเล่นเสียง เล่นคำ การเลือกใช้คำ และภาพพจน์ โดยนามนัยเป็นภาพพจน์ที่นิยมใช้มากที่สุด

วิมล พิชัยณรงค์ (2540) วิจัยเรื่อง “วิเคราะห์ทศพิธราชธรรมจากราชสดุดีในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช เนื่องในวโรกาสเฉลิมพระเกียรติกาญจนาภิเษก” พบว่า ด้านรูปแบบ มีลักษณะคำประพันธ์ทั้งหมด 6 ประเภท คือ โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร่าย และรูปแบบคำประพันธ์แบบผสม ซึ่งมีการแต่งที่เคร่งครัดฉันทลักษณ์เป็นอย่างมาก โดยมีความยาวในการประพันธ์ 1-3 บท และ 6 บท เป็น ส่วนใหญ่ มีท่วงทำนองการแต่งอิสระเฉพาะตัวอันประกอบไปด้วยการพรรณนา พรรณนา การยกพระเกียรติ พระราชกรณียกิจ การถวายพระพร การถวายความจงรักภักดี และการกล่าวถึงเหตุการณ์บ้านเมือง

ด้านเนื้อหากล่าวถึงทศพิธราชธรรม 10 ประการ คือ ทานะ ศีล ปริจจาคะ อาชวะ มัททวะ ตปะ อักโกธะ อวิหิงสา ขันติ และอวิโรธนัง ทั้งนี้มีการกล่าวถึงอวิโรธนังมากที่สุด

ชูศักดิ์ ศุภรณันท์ (2544) ได้ศึกษา “วิเคราะห์บทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในวโรกาสพระราชพิธีกาญจนาภิเษก” จากวารสารและนิตยสาร พบว่า ผู้แต่งใช้รูปแบบคำประพันธ์ร้อยกรองครบทุกประเภท มีการสร้างสรรค์ปรับเปลี่ยนไปจากธรรมเนียมการแต่งแบบดั้งเดิมบ้าง และนิยมแต่งคำประพันธ์ประเภทกลอนมากที่สุด ในด้านทศนะของผู้แต่งที่มีต่อพระมหากษัตริย์นั้น ผู้แต่งได้แสดงทศนะว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงเป็นนักปราชญ์ เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทย ประชาชนมีความจงรักภักดีต่อพระองค์ และในตอนท้ายเป็นการถวายพระพรชัยมงคล ส่วนกลวิธีการแต่งพบว่า มีการเลือกรูปแบบคำประพันธ์ประเภทกลอน เพื่อสื่อความถึงบรรยากาศที่ไม่เป็นทางการ ทำให้ลดช่องว่างระหว่างพระมหากษัตริย์กับประชาชน สะท้อนให้เห็นถึงพระราชจริยวัตรอันงดงามที่ไม่ทรงถือพระองค์ มีความใกล้ชิดกับ

ราษฎร เลือกคำประพันธ์ประเภทฉันทสำหรับสื่อความที่มีบรรยากาศเป็นพระราชพิธี มีความสูงส่ง สง่างาม ชลิ่ง และศักดิ์สิทธิ์ การเลือกใช้คำและโวหารมีความเหมาะสมกับบรรยากาศที่น่าเสนอ นิยมเสียงสัมผัสใน ทั้งสัมผัสสระและพยัญชนะตามธรรมเนียมนิยมแบบดั้งเดิม ด้านการนำเสนอเรื่องราว นิยมนำเสนอแบบตรงไปตรงมา บางชิ้นงานใช้วิธีสร้างเป็นเรื่องราวจากเหตุการณ์จริงแต่ก็มีเป็นส่วนน้อย

ธงชัย ดิษโส (2547) ได้ศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช จำนวน 19 สำนวนพบว่า รูปแบบ เนื้อหา และศิลปะการใช้ภาษามีลักษณะส่วนใหญ่ที่ส่งเสริมและสอดคล้องกับจุดประสงค์หลักในการแต่งวรรณกรรมร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติ คือ การสดุดีพระเกียรติคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ด้านการสืบทอดจารีตนิยมนั้น พบว่า ลักษณะส่วนใหญ่มุ่งสืบทอดจารีตนิยมในด้านรูปแบบ เนื้อหา และศิลปะการใช้ภาษาจากวรรณกรรมร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติในอดีตอย่างเคร่งครัด ส่วนการปรับเปลี่ยนของวรรณกรรมร้อยกรองเฉลิมพระเกียรตินั้นมีลักษณะของการผสมผสานอย่างลงตัวระหว่างการสืบทอดจารีตนิยมกับการปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัยและความนิยมในวงวรรณกรรมไทย ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของสังคม

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้มีลักษณะเป็นการวิจัยทางอักษรศาสตร์ ซึ่งเป็นการวิเคราะห์บทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติ 5 รอบ สยามบรมราชกุมารี โดยมีขั้นตอนการศึกษาดังนี้

1. การกำหนดหัวข้อ ผู้วิจัยเลือกจากหัวข้อที่น่าสนใจ และเป็นสิ่งที่สามารถนำกลับมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน

2. การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งที่เป็นวิทยานิพนธ์ งานวิจัย หนังสือ และบทความในวารสารวิชาการ จาก สถาบันการศึกษาต่าง ๆ หน่วยงานราชการ และจากสื่ออินเทอร์เน็ต

3. การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์บทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติ 5 รอบ สยามบรมราชกุมารี ที่ผ่านเกณฑ์คณะกรรมการรอบคัดเลือก ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ เนื้อหา กลวิธีการนำเสนอ ศิลปะการใช้ภาษา และโลกทัศน์ของผู้ประพันธ์

4. การเรียบเรียงและนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์บทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติฯ แล้วเรียบเรียงและนำเสนอข้อมูลอย่างเป็นระบบ

ผลการวิจัย

จากการวิจัยพบว่า บทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติฯ แต่ละระดับนั้นมีเนื้อหา กลวิธีการนำเสนอ ศิลปะ การใช้ภาษา และโลกทัศน์ของผู้ประพันธ์ ทั้งเหมือนและแตกต่างกัน ดังนี้

1. เนื้อหา

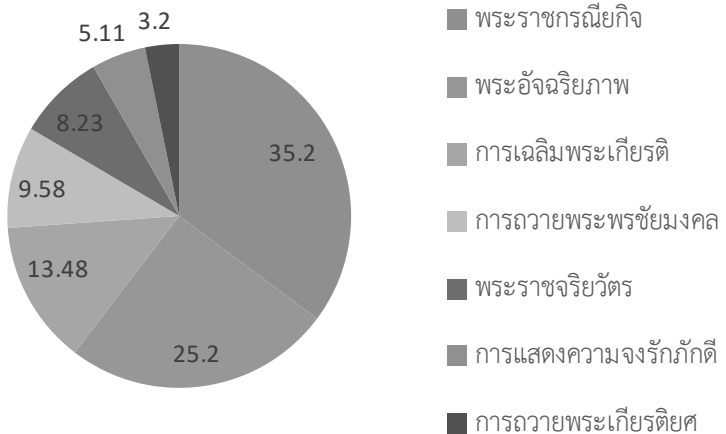
เนื้อหาของบทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติฯ หมายถึง เรื่องราวหรือ เหตุการณ์ที่ปรากฏในบทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี อันแสดงให้เห็นถึงพระเกียรติคุณ พระบารมี พระปรีชาสามารถ พระอัจฉริยภาพ พระราชจริยวัตรอันงดงาม และพระราชกรณียกิจที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนและประเทศชาติ

จากการวิจัยพบว่า ผู้ประพันธ์บทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติฯ ทั้ง 4 ระดับ ได้แก่ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ระดับอุดมศึกษา และระดับประชาชน ได้สร้างสรรค์ผลงานที่มีเนื้อหาเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี อยู่ทั้งหมด 7 ด้าน ได้แก่ พระราช-

กรณีศึกษา พระอัจฉริยภาพ การเฉลิมพระเกียรติ การถวายพระพรชัยมงคล พระราชจริยวัตร การแสดงความจงรักภักดี และการถวายพระเกียรติยศ ตั้งแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 เนื้อหาที่ปรากฏในบทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติฯ

จากแผนภูมิที่ 1 จะเห็นว่า บทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติฯ ปรากฏเนื้อหาที่เกี่ยวกับพระราชกรณียกิจมากที่สุด รองลงมา คือ เนื้อหาที่เกี่ยวกับพระอัจฉริยภาพ ส่วนเนื้อหาที่เกี่ยวกับการเฉลิมพระเกียรติ การถวายพระพรชัยมงคล พระราชจริยวัตร การแสดงความจงรักภักดี และการถวายพระเกียรติยศ ปรากฏต่อมาตามลำดับ รายละเอียดมีดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1.1 ตารางเนื้อหาที่ปรากฏในบทสร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติฯ

เนื้อหา	มัธยมศึกษา ตอนต้น	มัธยมศึกษา ตอนปลาย	อุดมศึกษา	ประชาชน
พระราชกรณียกิจ				
- การเสด็จฯ เยี่ยมราษฎรตาม รอยพระราชบิดา	23	38	12	36
- การศึกษา	14	27	16	19
- ศิลปวัฒนธรรมไทย	24	24	8	18
- การทหาร	8	14	14	13
- การพัฒนาสังคม	17	16	6	9
- ศาสนา	15	16	6	7
- การสาธารณสุข	8	16	7	5
- การต่างประเทศ	8	6	5	14
- การเกษตรกรรม	3	2	4	1
- เทคโนโลยี	2	0	5	2
- การอนุรักษ์	4	3	1	0
ทรัพยากรธรรมชาติ				
พระอัจฉริยภาพ				
- ดนตรี	32	50	17	36
- ภาษา	22	44	14	24
- พระราชนิพนธ์	36	29	10	23
- ประวัติศาสตร์	4	6	6	2
การเฉลิมพระเกียรติ	50	71	22	47
การถวายพระพรชัยมงคล	37	54	15	29

เนื้อหา	มัธยมศึกษา ตอนต้น	มัธยมศึกษา ตอนปลาย	อุดมศึกษา	ประชาชน
พระราชจริยวัตร				
- ความเมตตา	19	28	11	15
- ความเพียร	3	4	8	4
- ความอดทน	7	8	4	0
- ความประหยัดเรียบง่าย	0	3	0	0
- ความกตัญญู	0	1	1	0
การแสดงความจริงรักภักดี	14	28	10	20
การถวายพระเกียรติยศ	10	12	7	16

จากตาราง 1.1 ข้างต้น จะเห็นว่า เนื้อหาที่ปรากฏในบร็อยกรองเฉลิมพระเกียรติฯ เกี่ยวกับพระราชกรณียกิจมีจำนวนมากที่สุดถึง 11 ด้าน ได้แก่ การเสด็จฯ เยี่ยมราษฎรตามรอยพระราชบิดา การศึกษา ศิลปวัฒนธรรมไทย การทหาร การพัฒนาสังคม ศาสนา การสาธารณสุข การต่างประเทศ การเกษตรกรรม เทคโนโลยี และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ตามลำดับ โดยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และระดับประชาชนนั้นกล่าวถึงพระราชกรณียกิจเรื่องการเสด็จฯ เยี่ยมราษฎรตามรอยพระราชบิดามากที่สุด ส่วนระดับอุดมศึกษานั้นต่างออกไป คือ เน้นพระราชกรณียกิจด้านการศึกษาเป็นสำคัญ ทั้งนี้เนื่องจากระดับอุดมศึกษามีนักเรียนนายร้อยซึ่งเป็นลูกศิษย์ลูกหาม่อมอาจารย์ (สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี) เข้าร่วมประกวดและได้ผ่านการพิจารณารอบคัดเลือก ดังนั้นพระราชกรณียกิจด้านการศึกษาของระดับ

นี้จึงโดดเด่นที่สุด แตกต่างจากระดับอื่นที่มักกล่าวถึงการเสด็จฯ เยี่ยมราษฎรตาม
รอยพระราชบิดา

เนื้อหาที่ปรากฏในบทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติฯ เป็นลำดับรองลงมา คือ
เนื้อหาที่เกี่ยวกับพระอัจฉริยภาพ ได้แก่ ดนตรี ภาษา พระราชนิพนธ์ และ
ประวัติศาสตร์ โดยผู้ประพันธ์ทุกระดับกล่าวถึงพระอัจฉริยภาพด้านดนตรีมากที่สุด
เนื่องจากผู้ประพันธ์คงเห็นพ้องกันว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรม-
ราชกุมารีสนพระราชหฤทัยทางด้านดนตรีมาตั้งแต่ทรงพระเยาว์ และทรงพระปรีชา
สามารถในศาสตร์แห่งศิลปะการดนตรีเป็นอย่างมาก

นอกจากเนื้อหาที่เกี่ยวกับพระราชกรณียกิจและพระอัจฉริยภาพแล้วยัง
ปรากฏเนื้อหาด้านอื่น ๆ อีก ได้แก่ การเฉลิมพระเกียรติ การถวายพระพรชัยมงคล
พระราชจริยวัตร การแสดงความจงรักภักดี และการถวายพระเกียรติยศ

เนื่องจากบทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติฯ เป็นผลงานจากการประกวดใน
หัวข้อ “ไฉ่ร่มพระบารมีสยามบรมราชกุมารีแห่งแผ่นดิน ” ดังนั้นจึงปรากฏเนื้อหา
เกี่ยวกับการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี
บ่อยครั้ง นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ยังมักประพันธ์เนื้อหาเพื่อถวายพระพรชัยมงคล
พร้อมกันกับการเฉลิมพระเกียรติด้วย เช่น

เฉลิมพระคุณยิ่งฟ้า	ปฐพี
हारอบพระชนม์ทวี	สวัสดิ์พ้อง
บรมราชกุมารี	ราษฎร์เทิด ทูนแฮ
ขอพระไตรรัตน์ป้อง	ปกไ้เกษมเทอญ
(นางรพีพรรณ เพชรอนันต์กุล ระดับประชาชน)	

สมเด็จพระเทพฯ โน้มพ้อมาเกื้อราชกุมารี ราโชวาทสอนใจไทยทุกที
เฉลิมชนม์ฉลองศกหกลีบปี เติดรักดีน้อมใจกายถวายพระพร
(นายภูษิต ศรีมณี ระดับอุดมศึกษา)

จากบทร้อยกรองข้างต้น จะเห็นว่า ผู้ประพันธ์ทั้งสองได้เฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ทั้ง “เฉลิมพระคุณ” และ “เฉลิมชนม์” พร้อมทั้งถวายพระพรชัยมงคล ขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ “ขอพระไตรรัตน์ป้อง ปกป้องเกษมเทอญ” และ “น้อมใจกายถวายพระพร”

ส่วนเนื้อหาที่เกี่ยวกับพระราชจริยวัตรของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารีที่ปรากฏในบทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติฯ ได้แก่ ความเมตตา ความเพียร ความอดทน ความประหยัดเรียบง่าย และความกตัญญู ผู้ประพันธ์บทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติฯ ทุกระดับต่างกล่าวถึงพระเมตตาที่พระราชทาน น้ำพระราชหฤทัยแก่ราชกุมารเสมอมา

อนึ่ง แม้เนื้อหาเกี่ยวกับการแสดงความจงรักภักดีและการถวายพระเกียรติยศแด่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี จะปรากฏน้อยกว่าเนื้อหาด้านอื่น ๆ แต่ผู้ประพันธ์ทุกระดับล้วนนำเสนอเนื้อหาด้านนี้ อันแสดงถึงความจงรักภักดีของผู้ประพันธ์ทุกระดับที่ล้วนพร้อมใจเฉลิมพระเกียรติ ถวายพระเกียรติยศ และถวายพระพรชัยมงคล

2. กลวิธีการนำเสนอ

กลวิธีการนำเสนอ หมายถึง วิธีการถ่ายทอดเรื่องราว ความคิด และความรู้สึกของผู้ประพันธ์บทร้อยกรองมายังผู้อ่าน จากการวิจัยพบว่า กลวิธีการนำเสนอบทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติฯ มี 2 กลวิธี ได้แก่ การนำเสนอตามจุดประสงค์การประพันธ์ และการนำเสนอตามขนบการประพันธ์

2.1 การนำเสนอตามจุดประสงค์การประพันธ์ เป็นกลวิธีการนำเสนอที่ผู้ประพันธ์บทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติฯ ถ่ายทอดเรื่องราว ความคิด และความรู้สึกของตน โดยเน้นจุดประสงค์ที่ตนต้องการนำเสนอเป็นสำคัญ และเนื่องจากบทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติฯ เป็นผลงานจากการประกวดในหัวข้อ “ใต้ร่มพระบารมีสยามบรมราชกุมารีแห่งแผ่นดิน” ซึ่งจุดประสงค์ในการประพันธ์ครั้งนี้คือ เพื่อเฉลิมพระเกียรติ 5 รอบ สยามบรมราชกุมารี โดยกำหนดกรอบเนื้อหาให้ครอบคลุมเรื่องราวพระราชกรณียกิจ พระราชจริยวัตร และพระอัจฉริยภาพในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

จากการวิจัยพบว่า ผู้ประพันธ์บทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติฯ ทุกระดับมักใช้กลวิธีการนำเสนอตามจุดประสงค์การประพันธ์ โดยมีโครงสร้างการถ่ายทอดเรื่องราวอยู่ 2 ลักษณะ ได้แก่

2.1.1 การนำเสนอด้วยการเฉลิมพระเกียรติ เนื้อหา และถวายพระพรชัยมงคล ผู้ประพันธ์เริ่มต้นจากการเฉลิมพระเกียรติ จากนั้นเข้าสู่เนื้อหาเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจ พระอัจฉริยภาพ และพระราชจริยวัตร แล้วลงท้ายด้วยการถวายพระพรชัยมงคล ดังตัวอย่าง

สยามรัฐพัฒนาพร้อม	เพ็ญศรี
บรมราชกุมารี	ปกเกล้า
ใต้ร่มพระบารมี	ผดุงสุข
ดวงรัตน์ผ่องแผ้ว	เพริศแพรวเพ็ญพระคุณ
อดุลย์ชัยพระแผ่เกื้อ	นิกรชน
เลิศพระราชกิจดล	ดิเรกเรื่อง
ศิลป์ ศาสตร์ พิบุลย์ผล	ภพรุ่ง เรืองนา
รอยพระบาทยาตรเยื้อง	อยู่ยังไผทเกษม

.....

.....

เลอส์สวัสดิ์ตรีภพน้อม	ถวายเป็น
हारोबपरेचनर्मसम्य	เกริกก้อง
เฉลิมพระเกียรติเกรียงไกร	กรองพจน์ พิเศษเฮย
นบพระบาทแช่ซ้อง	เทิดเกล้านิรันดร์กาล

(นายวรวิฑูฒิ ภัคติบุรุษ ระดับประชาชน)

จากบทร้อยกรองข้างต้น ผู้ประพันธ์เริ่มบทร้อยกรองด้วยการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ใช้ถ้อยคำว่า “บรม-ราชกุมารี” ทรง “ปกเกล้า” ชาวไทย ทำให้ “ไ้ร่มพระบารมี” ของพระองค์ “ผดุงสุข” จากนั้นเข้าสู่เนื้อหาที่เกี่ยวกับพระราชกรณียกิจ “เลิศพระราชกิจดล” “รอยพระบาทยาตรเยื้อง” ทำให้ “ไพทเกษม” แล้วลงท้ายด้วยการถวายพระพรชัยมงคล “ตรีภพน้อม ถวายเป็น”

2.1.2 การนำเสนอด้วยเนื้อหา และการเฉลิมพระเกียรติหรือถวายพระพรชัยมงคล ผู้ประพันธ์เริ่มต้นถ่ายทอดเรื่องราวจากเนื้อหาที่เกี่ยวกับพระราชกรณียกิจ พระอัจฉริยภาพ และพระราชจริยวัตร แล้วลงท้ายด้วยการเฉลิมพระเกียรติหรือถวายพระพรชัยมงคล ดังตัวอย่าง

ปราดเปรื่องประวัติศาสตร์	ยอดนักปราชญ์ชาติทหาร
ทรงมีปฏิภาณ	อุดมการณ์ล้วนมากมี
.....	
กัมกรบาทบาทหงส์	ขอพระองค์เกษมศานต์
ทุกซกัยไม่ว่าพาน	ชีพีนนานนิจนิรันดร์

(นางสาวพรรณรินทร์ ศรีสวัสดิ์ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย)

จากบทร้อยกรองข้างต้น ผู้ประพันธ์เริ่มต้นบทร้อยกรองด้วยพระราชกรณียกิจในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี พระองค์ทรง

“ปราดเปรื่องประวัติศาสตร์” ทรงเป็น “ยอดนักปราชญ์ชาติทหาร” และลงท้ายด้วยการถวายพระพรชัยมงคล “ขอพระองค์เกษมศานต์ ทุกข์ภัยไม่แผ้วพาน”

การนำเสนอตามจุดประสงค์การประพันธ์ทั้ง 2 ลักษณะ ไม่ใช่กลวิธีพลิกแพลงการนำเสนอ เพียงแต่ลำดับเรื่องราวตามกรอบจุดประสงค์ของการประกวดเท่านั้น อนึ่ง จากการวิจัยพบว่า ผู้ประพันธ์บางคนได้นำชื่อพระราชนิพนธ์และนามปากกาของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารีมาเรียงร้อยเป็นเรื่องราวได้อย่างกลมกลืน ดังตัวอย่าง

ดั่งดวงแก้ว ชะลอฟ้ามาขึ้นขวัญ	เสกสร้างสรรค์สยามเยี่ยมเปี่ยมราศี
นาม “สมเด็จพระเทพรัตน์” ฉัตรราตรี	พระบารมีบำรุงเหล่าตราบฟ้าดิน
ทรงงาน ดุจดวงตะวัน อันอบอุ่น	ฉายการุณย์กล่อมสุขไทยทุกถิ่น
ทรงงามพร้อมพระกิจเกื้อเพื่อธำนิทร์	ชุบชีวิตขึ้นชีวาประชาชน
เกล็ดหิมะ ในสายหมอกนอกทางเลื่อน	พระยาตรเยื่อนพสกหมายคล้ายทุกซ์หม่น
ทะเลหนาว ดาวดับลับสกล	พระเยี่ยมยลวิฤตร้อนผ่อนทุกซ์ภัย
.....	
มณีพลอย ร้อยแสงรุ่งแหล่งหล้า	บรรจบहारอบสมัยบุญไพศาล
ตราบ เมฆ เหินน้ำไหลไปตามกาล	จุงโลกจารพระเกียรติไกรเกริกไตรภูมิ
(นายชวิน พงษ์ผจญ ระดับอุดมศึกษา)	

จากบทร้อยกรองข้างต้น ผู้ประพันธ์ได้นำเสนออย่างสร้างสรรค์ด้วยการนำชื่อพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารีมาเรียงร้อยในบทร้อยกรองของตน ทั้งพระราชนิพนธ์เรื่อง “ดั่งดวงแก้ว” “ดุจดวงตะวัน” “เกล็ดหิมะในสายหมอก” “ทะเลหนาว” “มณีพลอยร้อยแสง” และ “เมฆเหินน้ำไหล”

2.2 การนำเสนอตามขนบการประพันธ์ สำนักงานราชบัณฑิตยสภาให้คำจำกัดความว่า “ชนบ หมายถึง แบบแผนที่กระทำกันมา...ปัจจุบันมักจะหมายถึงแบบแผนในการประพันธ์ เช่น ...ชนบของการประพันธ์วรรณคดีไทย ต้องเริ่มด้วยบทประณามพจน์ แปลว่า คำแสดงการน้อมไหว้ เป็นการสรรเสริญเทพยดา ครูผู้มีพระคุณ และพระมหากษัตริย์...”

ในบทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติฯ ปรากฏการใช้กลวิธีการนำเสนอตามขนบการประพันธ์เพียง 2 ส่วน คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและระดับประชาชน ระดับละ 1 ส่วน ทั้งนี้ เนื่องจากกติกาส่ง การประกวดที่จำกัดจำนวนบทในการประพันธ์¹ ผู้ประพันธ์ส่วนใหญ่จึงไม่นิยมประพันธ์บทประณามพจน์ก่อน แต่มุ่งเข้าสู่เนื้อหาตามกรอบที่กำหนด

กราบภูมิพลไท้

เทิดเกียรติไกรพระภูมิ

กราบพระราชินี

สิริกิติ์วิสิษฐคุณ

.....

.....

ห้าวรอบพระพรชา

สมสง่าบุญญาธิการ

น้อมจิตประชาบาล

เทิดพระองค์ทรงพระเจริญ

(นายอภิสิทธิ์ โยวบุตร ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย)

¹ กติกาส่งการประกวดร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติ 5 รอบ สยามบรมราชกุมารี

- ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแต่งกาพย์ยานี 11 จำนวน 6 บท
- ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายแต่งกาพย์ยานี 11 จำนวน 8 บท
- ระดับอุดมศึกษาแต่งกลอนสุภาพ จำนวน 8 บท
- ระดับประชาชนแต่งโคลงสี่สุภาพ จำนวน 6 บท

กราบพระไตรรัตน์เรือง	นครา
กราบพระสยามเทวา	ธิดาเจ้า
กราบจอมกษัตรา	ภูมิ พลเฮย
กราบพระสิริกิติ์มิ่งเหยา	แม่ฟ้าอุ้มพระครรภ์

.....	
จุงพรชัยโชติล้ำ	เฉลิมพระชนม์
หกทศวรรษมงคล	ศักดิ์พร้อม
เพ็ญबारเมศร์ดล	สิริสวัสดิ์ ไผเฮย
ปวงราษฎร์เปี่ยมสุขน้อม	กล่อมฟ้าสรรเสริญ

(นายสราวุธ สัญญะโม ระดับประชาชน)

จากบทร้อยกรองข้างต้น ผู้ประพันธ์ทั้งสองเริ่มประพันธ์จากบทประณามพจน์ก่อน “กราบพระไตรรัตน์” “กราบพระสยามเทวา ธิดา” “กราบจอมกษัตราภูมิพล” “กราบพระสิริกิติ์” “กราบภูมิพลไท้” “กราบพระราชนิ” ผู้ประพันธ์ทั้งสองล้วน “กราบ” เคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์และพระมหากษัตริย์ จากนั้นจึงประพันธ์เนื้อหาและจบด้วยการเฉลิมพระเกียรติหรือการถวายพระพรชัยมงคล “จุงพรชัยโชติล้ำ เฉลิมพระชนม์” และ “เทิดพระองค์ทรงพระเจริญ”

แม้กลวิธีการนำเสนอตามขนบการประพันธ์ที่จะปรากฏในบทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติฯ น้อยกว่ากลวิธีการนำเสนอตามจุดประสงค์การประพันธ์ แต่กลวิธีดังกล่าวนอกจากผู้ประพันธ์จะแสดงความเคารพ ให้การสร้างสรรค์วรรณกรรมสำเร็จจุล่ง ปรากฏกายอันตราย มีแต่ความสุขสวัสดิ์แล้วยังแสดงออกถึงความจงรักภักดีแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ 9 ด้วย

3. ศิลปะการใช้ภาษา

ศิลปะการใช้ภาษาที่ปรากฏในบทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติฯ ได้แก่ การเล่นเสียงสัมผัส การเล่นคำ และการเลือกสรรคำใช้ในงานประพันธ์ ดังนี้

3.1 การเล่นเสียงสัมผัส คือ การรับกันหรือการคล้องจองของเสียงสระหรือเสียงพยัญชนะซึ่งเป็นลักษณะบังคับที่สำคัญที่สุดของคำประพันธ์ร้อยกรองไทยทุกชนิด จากการวิจัยพบว่า ผู้ประพันธ์ทุกระดับนิยมใช้กลวิธีการเล่นเสียงสัมผัส 2 ประเภท ได้แก่ การเล่นเสียงสัมผัสสระและการเล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะ

3.1.1 การเล่นเสียงสัมผัสสระ คือ การใช้คำที่มีเสียงสระเดียวกันส่งสัมผัสกัน ดังตัวอย่าง

ทรงงานดูดวงตะวันอันอบอุ่น ฉายการณ์ย์กล่อมสุขไทยทุกถิ่น
ทรงงามพร้อมพระกิจเกื้อเพื่อธำนิรันดร์ ชุบชีวิตขึ้นชีวาประชาชน
(นายชวน พงษ์ผจญ ระดับอุดมศึกษา)

บทร้อยกรองข้างต้นปรากฏการเล่นเสียงสัมผัสสระ “วัน-อัน” “สุข-ทุก”
“เกื้อ-เพื่อ”

3.1.2 การเล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะ คือ การใช้คำที่พยัญชนะต้นเสียงเดียวกันมาส่งสัมผัสภายในวรรคเดียวกัน ดังตัวอย่าง

สร้างศิลป์และเสริมศาสตร์	สมบัติชาติสมบูรณ์ชัย
งามลักษณะอักษรไทย	ราชนิพนธ์เพิ่มผลงาน
(เด็กชายกิตติพันธ์ บุพบานนท์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น)	

บทร้อยกรองข้างต้นปรากฏการเล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะ “ส” “สร้าง
ศิลป์-เสริมศาสตร์” และเสียงพยัญชนะ “พ” “พนธ์-เพิ่ม-ผล”

การเล่นเสียงสัมผัสนอกจากจะเป็นลักษณะบังคับที่สำคัญที่สุดของคำประพันธ์ร้อยกรองไทยทุกชนิดแล้วยังเป็นเครื่องประดับตกแต่งให้ร้อยกรองนั้นมีความไพเราะงดงามอีกด้วย ดังนั้น ผู้ประพันธ์ทุกระดับจึงนิยมใช้ศิลปะการใช้ภาษาลักษณะนี้จำนวนมาก

3.2 การเล่นคำ เป็นศิลปะการใช้ภาษาอย่างหนึ่งที่ช่วยให้งานประพันธ์มีความไพเราะงดงาม และจากการวิจัยพบว่า ผู้ประพันธ์บทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติฯ ใช้การเล่นคำ 2 ลักษณะ คือ การเล่นคำซ้อนและ การเล่นคำซ้ำ รายละเอียดมีดังนี้

3.2.1 การเล่นคำซ้อน การเล่นคำซ้อนที่ปรากฏในบทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติฯ พบทั้งคำซ้อนคู่ และคำซ้อนสัมผัส ดังนี้

ก. คำซ้อนคู่ เป็นการซ้อนคำ 2 คำที่มีความหมายหรือเสียงคล้ายกัน ใกล้เคียงกัน หรือเป็นไปในทำนองเดียวกัน เช่น

ศิลปวัฒนธรรมประจำชาติ	แสนเปรี๊ยะปราดคตวิรรณศิลป์
ตำราทองพระนิพนธ์โลกยลยิน	จอมกวินทร์ผู้เสกสร้างเส้นทางไทย
	(นางสาวน้ำฝน บัวศิริฐะ ระดับอุดมศึกษา)
ประเพณีพระก่อเกื้อ	ธำรง
เทพรัตนคือเอกองค์	ฉัตรแก้ว
การศึกษายืนยง	ไทย-เทศ
เสริมส่งอาชีพแพรว	ราษฎร์ล้วนสรรเสริญ
	(นายชาติรี สวัสดิ์พาณิชย์ ระดับประชาชน)

จากบทร้อยกรองตัวอย่างข้างต้น ผู้ประพันธ์ทั้งสองใช้คำซ้อนคู่ ได้แก่ “เปรี๊ยะปราด” “ยลยิน” “เสกสร้าง” “ก่อเกื้อ” “ยืนยง” “ไทย-เทศ” “เสริมส่ง”

ข. คำซ้อนสัมผัส เป็นคำซ้อนที่มีเสียงสัมผัสคล้องจองอยู่ตรงกลาง มักมี 4 พยางค์ เช่น

ทรงเมตตาโปรดไพร่ฟ้าประชาชน ทิวแห่งหนคลายทุกข์สุขบวร
(นางสาวธิดาพร ชุมภูแสง ระดับอุดมศึกษา)

จากบทร้อยกรองตัวอย่างข้างต้น ผู้ประพันธ์ใช้คำซ้อนสัมผัส “ไพร่ฟ้าประชาชน” ซึ่งมีเสียงสัมผัสสระอา คำว่า “ฟ้า-ชา” คล้องจองอยู่ตรงกลาง อีกทั้งคำว่า “ไพร่ฟ้า” กับ “ประชาชน” ก็มีความหมายในทำนองเดียวกัน อันหมายถึงประชาชนชาวไทย

3.2.2 การเล่นคำซ้ำ คือ การนำคำเดียวกันที่มีเสียงและความหมายเดียวกันมาซ้ำติดกัน เพื่อเพิ่มความไพเราะทางเสียงและเน้นความหมาย ทำให้น้ำหนักของคำนั้น ๆ เด่นชัดหรือหนักแน่นมากยิ่งขึ้น ตลอดจนเป็นการอวดฝีมือของผู้ประพันธ์ได้อีกทางหนึ่งด้วย ทั้งนี้ จากการวิจัยพบว่า การเล่นคำซ้ำที่ปรากฏในบทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติฯ มีลักษณะการเล่นคำซ้ำแบบกลบท ได้แก่ กลบทพวงแก้วกุดั่น และกลบทบุษบงไฉမ်ผกา

ก. กลบทพวงแก้วกุดั่น คือ การบังคับให้เล่นคำซ้ำคำเดียว ตลอดการประพันธ์ทูลวรรค โดยไม่บังคับว่าต้องมีจำนวนกี่คำ และไม่บังคับว่าต้องวางคำซ้ำไว้ ณ ตำแหน่งใดของวรรค ดังตัวอย่าง

คือนักปราชญ์นักดูงานนักอ่านพูด	นักการทูตนักสังคมบ่มวิถึ
นักนิพนธ์นักภาษานักกวี	นักไต่ต่อนักคิดนักวิจัย
คือบุญของคนไทยในวันนี้	อยู่ใต้ร่มพระบารมีที่ยิ่งใหญ่
เป็นร่มบุญร่มธรรมร่มคำไทย	ร่วมขวัญให้ประชาชั่วฟ้าดิน

(นายจรศักดิ์ เหมทานนท์ ระดับอุดมศึกษา)

จากบทร้อยกรองตัวอย่างข้างต้น ผู้ประพันธ์เล่นคำซ้ำ คำว่า “นัก” และ “ร่ม” โดยไม่ได้จำกัดจำนวนคำ อย่างคำว่า “นัก” ในบทแรกปรากฏซ้ำถึง 11 คำ ทำให้เห็นภาพของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีว่า ทรงงานหลากหลายด้าน พระองค์ทรงเป็นทั้ง “นักปราชญ์” “นักดูงาน” “นักอ่านพูด” “นักการทูต” “นักสังคม” “นักนิพนธ์” “นักภาษา” “นักกรี” “นักไอที” “นักคิด” และ “นักวิจัย” นับว่า “คือบุญของคนไทยในวันนี้” ที่มี “ร่ม” ของพระองค์ทรงคอยห่วงใยพสกนิกรไทย

ข. กลบทบุงบงแยมผกา คือ การบังคับให้นำคำหนึ่งคำ มาซ้ำที่ต้นวรรคของทุกวรรคตลอดการประพันธ์ ดังตัวอย่าง

แก้ว...ส่องแสงแจ้งทุกกาลทุกทางทิศ แก้ว...นิรมิตประสิทธิ์ “สุข” ทุกปัญหา
แก้ว... “เทพรัตน์” คือ “แก้วใจ” ไทยประชา แก้ว... “ราชสุดา” คือ “แก้วใจ” ในชาติรี
(นายอำพันเทพ ธารวนิชย์การ ระดับอุดมศึกษา)

จากบทร้อยกรองตัวอย่างข้างต้น ผู้ประพันธ์ใช้คำว่า “แก้ว” มาซ้ำที่ต้นวรรคของทุกวรรค ซึ่งคำว่า “แก้ว” ในที่นี้ หมายความว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีที่ทรง “คือแก้วใจไทยประชา” พระองค์เปรียบประดุจแก้วมณีอันล้ำค่าที่ “ส่องแสง” ให้ความสว่าง สร้างความ “สุข” แก่ประชาชนทุกเวลาทุกทิศทั่วไทย และยังเปรียบเหมือนแก้วตาดวงใจคนไทยทั้งประเทศ

การเล่นคำในบทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติฯ นอกจากจะช่วยเพิ่มความไพเราะทางด้านเสียงอันเกิดจากจังหวะและสัมผัสของคำที่เพิ่มความหนักแน่นในการสื่อความหมายของคำแล้วยังช่วยเน้นอารมณ์ความรู้สึกของผู้อ่านให้มองเห็นภาพได้อย่างชัดเจนและมีอรรถรสมากยิ่งขึ้น

3.3 การเลือกสรรคำใช้ในงานประพันธ์ จากการวิจัยพบว่า ผู้ประพันธ์บท ร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติฯ มีการเลือกสรรคำใช้ในงานประพันธ์ 4 ลักษณะ ได้แก่ การเลือกสรรใช้คำศัพท์สูง การเลือกสรรใช้คำสามัญ การเลือกสรรใช้คำเรียกแทน พระนาม และการใช้ภาพพจน์ รายละเอียดมีดังนี้

3.3.1 การเลือกสรรใช้คำศัพท์สูง เนื่องจากบทร้อยกรองเฉลิม พระเกียรติฯ มีเนื้อหาสำคัญที่มุ่งกล่าวเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระรัตนราชสุตา ฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งทรงอยู่ในฐานะ “สยามบรมราชกุมารี” ดังนั้นผู้ประพันธ์ จึงมักเลือกสรรคำศัพท์สูงอย่างคำบาลี คำสันสกฤต และคำเขมร มาใช้ในงาน ประพันธ์ของตน เพื่อแสดงถึงการเทิดทูนพระมหากษัตริย์และแสดงความจงรักภักดี อีกทั้งยังส่งผลให้บทร้อยกรองของตนสูงค่าเหมาะสมที่จะใช้เฉลิมพระเกียรติ เช่น ทิวารเมฆ ปิยเทพครุราช กาลวรรชวิเศษ กำจาย อนรรฆ เมตติง จรูญ ฯลฯ รวมทั้งคำที่ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพได้อย่างชัดเจน เช่น “ประภัสสร” หมายถึง เลื่อม ๆ พราว ๆ เหมือนแสงพระอาทิตย์แรกขึ้น “อร่ามเรือง” หมายถึง สว่างไสว นอกจากนี้ ผู้ประพันธ์ยังใช้การหลាកคำ คือ การเลือกสรรคำที่มีรูปร่างต่างกันแต่มี ความหมายเหมือนกันมาใช้ในการประพันธ์ เพื่อให้มีคำใช้อย่างหลากหลายและไม่ เกิดความซ้ำซากจำเจ เช่น คำที่มีความหมายว่า “งาม” ใช้คำว่า วิจิตร พิลาส ไสภิน เปรศแพรว เปรศพริ้ง กวิน ม่องแผ้ว อะเคื้อ พิลาสแพรวพิสุทธิไส หรือคำที่ มีความหมายว่า “เจริญ” ใช้คำว่า จำเริญรุ่ง พูนวิวัฒนพัฒนา พิพัฒน์สรรค์ พูนเพิ่ม พิพัฒน์ เป็นต้น

3.3.2 การเลือกสรรใช้คำศัพท์สามัญ คือ การนำคำที่ใช้กันโดยทั่วไป แต่มีลักษณะเด่นในด้านเสียงและความหมายที่สอดคล้องกับเนื้อหาหรือเหตุการณ์ที่ ผู้ประพันธ์บรรยายหรือพรรณนา และเป็นคำที่สื่อความหมายในเชิงสร้างภาพ รวมทั้งมีพลังโน้มน้าวความรู้สึกของผู้อ่านให้มีอารมณ์ร่วมกับเหตุการณ์ในบท ประพันธ์นั้น ๆ ด้วย เช่น การเสด็จฯ เยี่ยมเยียนราษฎรของสมเด็จพระเทพ-

รัตนราชสุตา ฯ สยามบรมราชกุมารี ผู้ประพันธ์ก็ใช้คำว่า “เหนือกลางอีสานใต้” หรือ “เหนือใต้ออกตก” แทนประชาชนชาวไทยทั้งประเทศ ซึ่งเป็นคำง่าย ๆ แต่ความหมายกว้าง และใช้คำว่า “บุกป่าฝ่าดง” กับ “ป่าเขาลำเนาไพร” ที่ทำให้เห็นภาพความทุรกันดารและความยากลำบากของการเสด็จฯ เยี่ยมเยียนราษฎรได้เป็นอย่างดี ผู้อ่านสามารถเข้าใจและรับรู้ได้รวดเร็วว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุตา ฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ เยี่ยมเยียนราษฎรทุกถิ่นด้วยน้ำพระราชหฤทัยเมตตาเมตตาทางจะลำบาก แต่พระองค์ก็มีทรงย่อท้อ

3.3.3 การเลือกสรรใช้คำเรียกแทนพระนาม จากการวิจัยพบว่า ผู้ประพันธ์เลือกสรรใช้คำเรียกแทนพระนามสมเด็จพระเทพรัตนราชสุตา ฯ สยามบรมราชกุมารีอย่างหลากหลาย สามารถแบ่งได้ถึง 8 ลักษณะ ได้แก่

ก. คำเรียกแทนพระนามนำมาจากพระนามาภิไธยหรือพระนาม เช่น สิริินธร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุตา เจ้าฟ้ามหาดจรัสสิรินธรรัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี

ข. คำเรียกแทนพระนามที่ตัดจากพระนามาภิไธย เช่น สมเด็จพระเทพรัตน์ เทพรัตน์สิรินธร

ค. คำเรียกแทนพระนามที่แสดงพระราชอิสริยยศ เช่น สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้าศรีสยาม

ง. คำเรียกแทนพระนามที่นำมาจากพระราชสมัญญา เช่น วิศิษฎ์ศิลปิน ทูตสันตวไมตรี ครูแห่งแผ่นดิน

จ. คำเรียกแทนพระนามที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า เจ้าหญิง เช่น เจ้าหญิงแดนสยาม เจ้าหญิงชาติไทยหัวใจปราชญ์

ฉ. คำเรียกแทนพระนามที่นำมาจากพระนามปากกา เช่น แวนแก้ว

ข. คำเรียกแทนพระนามที่มาจากคำสรรพนาม เช่น
ธ ได้ฝ่าละอองพระบาท

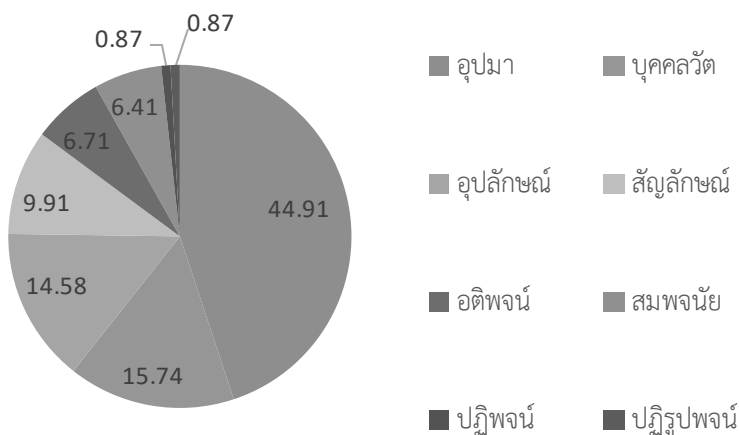
ข. คำเรียกแทนพระนามที่สรรคสร้างคำขึ้นใหม่ เช่น
แก้วกัลยา แก้วเฉลิมฉัตร จอมมิ่งขวัญ พระขวัญศรี พระจอมขวัญมหาชน นารีจักรี
วงศ์ นารีใจโลหะ ยอดนักปราชญ์ชาติทหาร ฯลฯ

การเลือกสรรใช้คำเรียกแทนพระนามสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ
สยามบรมราชกุมารีนั้นนอกจากจะเป็นคำที่มีความไพเราะงดงามและมีความหมาย
หลากหลาย อันแสดงถึงภูมิรู้ของผู้ประพันธ์ที่สามารถเลือกสรรคำศัพท์ต่าง ๆ มาใช้
แล้ว ผู้ประพันธ์ยังสามารถเลือกใช้คำให้มีความหมายเหมาะสมกับบริบทของ
เนื้อความในตอนนั้น ๆ ด้วย

3.3.4 การใช้ภาพพจน์ คือ การใช้สำนวนภาษารูปแบบหนึ่งที่ผิดแผก
ไปจากปกติหรือผิดไปจากภาษาตามตัวอักษร ในด้านการเรียบเรียงลำดับคำหรือ
ความหมายของคำ ทั้งนี้เพื่อให้เป็นสำนวนที่แปลกใหม่และมีพลัง และเพื่อให้เกิด
ภาพขึ้นในใจผู้อ่านหรือให้ความหมายเป็นพิเศษ จากการวิจัยพบว่า ผู้ประพันธ์ใช้
ภาพพจน์ในบทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติฯ 8 ชนิด ได้แก่ อุปมา อุปลักษณ์
บุคคลวัต สัญลักษณ์ อติพจน์ สัญลักษณ์ สมพจน์ย ปฏิพจน์ และปฏิรูปพจน์ ดัง
แผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 2 การใช้ภาพพจน์ในบทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติฯ

จากแผนภูมิที่ 2 จะเห็นว่า ผู้ประพันธ์นิยมใช้ภาพพจน์แบบอุปมามากที่สุด รองลงมา คือ บุคคลวัต ส่วนอุปลักษณะ สัญลักษณ์ อติพจน์ สัญลักษณ์ สมพจน์ ปฏิพจน์ และปฏิรูปพจน์ ปรากฏต่อมตามลำดับ

อุปมาเป็นภาพพจน์ที่ปรากฏมากที่สุดในบทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติฯ ผู้ประพันธ์มักเปรียบเทียบธรรมชาติและสิ่งต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นพระราชจริยวัตรอันงดงาม พระมหากรุณาธิคุณ และพระราชนิเวศน์กิจต่าง ๆ อันนำประโยชน์มาสู่ประชาชน ทำให้ประชาชนรู้สึกซาบซึ้ง ชื่นชม ศรัทธา และจงรักภักดีแต่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เช่น

น้ำพระทัยเปี่ยมล้นประดุจดั่ง
เหล่าพฤษาแห่งเหี่ยวสดทันทตา

พริ้วหลังแอ่นลั่นจากฟากฟ้า
พสุธาแตกร้าวกลับคืนเดิม

(นักเรียนนายร้อย วัศพล สิทธิพล ระดับอุดมศึกษา)

จากบทร้อยกรองตัวอย่างข้างต้น ผู้ประพันธ์ใช้ภาพพจน์แบบอุปมา เปรียบน้ำพระราชหฤทัยของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี “ประดุจดัง” สายฝนที่หลั่งลงมาจากฟ้า ทำให้ “เหล่าพสกนิกร” หรือประชาชนของพระองค์ที่ “แห้งเหี่ยว” จน “พสุธาแตกร้า” สามารถฟื้นขึ้น “สดชื่นตา”

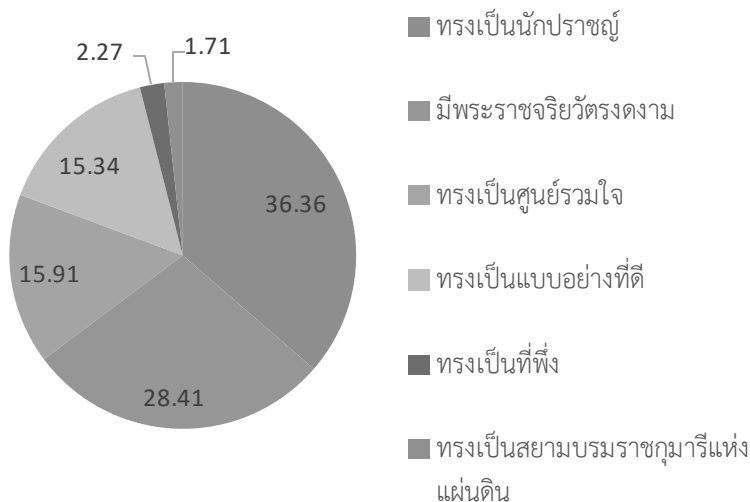
การเลือกสรรคำใช้ในบทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติฯ นั้นจะเห็นได้ว่า ผู้ประพันธ์เลือกใช้คำศัพท์สูงและคำศัพท์สามัญ เพื่อให้มีความหลากหลาย ไม่เกิดความซ้ำซาก และมีความหมายเหมาะสมกับบริบทของเนื้อความในแต่ละตอน เพื่อให้ผู้อ่านได้มองเห็นพระเกียรติคุณอันงดงามด้านต่าง ๆ ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี นอกจากนั้นผู้ประพันธ์ยังเลือกสรรคำที่สมพระเกียรติ “สยามบรมราชกุมารี” อีกทั้งยังส่งผลให้บทร้อยกรองเหมาะสมคู่ควรแก่การเฉลิมพระเกียรติอย่างยิ่ง

4. โลกทัศน์ของผู้ประพันธ์

โลกทัศน์ของผู้ประพันธ์ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของผู้ประพันธ์ที่มีต่อบุคคลหรือสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏในบทร้อยกรอง จากการวิจัยพบว่า ผู้ประพันธ์บทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติฯ ได้แสดงทัศนะว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารีทรงเป็นนักปราชญ์ มีพระราชจริยวัตรงดงาม ทรงเป็นศูนย์รวมใจ ทรงเป็นแบบอย่างที่ดีแก่พสกนิกร ทรงเป็นที่พึ่งของประชาชน และทรงเป็นสยามบรมราชกุมารีแห่งแผ่นดิน ดังแผนภูมิที่ 3

แผนภูมิที่ 3 โลกทัศน์ของผู้ประพันธ์ที่ปรากฏในบทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติฯ

จากแผนภูมิที่ 3 จะเห็นว่า ภาพรวมของผู้ประพันธ์นิยมแสดงทัศนะว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงเป็นนักปราชญ์มากที่สุด รองลงมา คือ พระองค์มีพระราชจริยวัตรงดงาม ทรงเป็นศูนย์รวมใจ ทรงเป็นแบบอย่างที่ดีแก่พสกนิกร ทรงเป็นที่พึ่งของประชาชน และทรงเป็นสยามบรมราชกุมารีแห่งแผ่นดิน ปรากฏต่อมาตามลำดับ รายละเอียดมีดังต่อไปนี้

4.1 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงเป็นนักปราชญ์ ผู้ประพันธ์ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และระดับอุดมศึกษานิยมแสดงทัศนะว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงเป็นปราชญ์ผู้รอบรู้ มากที่สุด ดังปรากฏในบทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติฯ ต่อไปนี้

พระองค์ทรงเป็น *ปราชญ์*
ศิลปินวิทยา

ชำนาญศาสตร์หลากหลาย
ตระหนักค่าบทกวี

(นายพมณกร สะสีเสม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย)

เจ้าฟ้าหญิงชาติไทยหัวใจ *ปราชญ์*
ช่วยในหลวงทรงงานสุดกำลัง

สั่งสอนราษฎรชาวไทยให้สมหวัง
ทรงปลูกฝังชาติไทยให้ร่มเย็น

(นักเรียนนายร้อย อรรถพล อิศรางกูร ณ อยุธยา ระดับอุดมศึกษา)

คำว่า “ปราชญ์” หมายถึง ผู้มีปัญญารอบรู้ จากตัวอย่างบทร้อยกรองข้างต้น ผู้ประพันธ์ทั้งสองได้กล่าวถึง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีว่า ทรงเป็น “ปราชญ์” พระองค์ทรงรอบรู้และ “ชำนาญศาสตร์หลากหลาย” เมื่อ พ.ศ.2546 ทรงได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายพระราชสมัญญาว่า “วิศิษฎ์ศิลปิน” เพื่อเทิดพระเกียรติที่พระองค์ทรงพระปรีชาสามารถในศิลปะหลายสาขารวมทั้งทรงมีคุณูปการต่อเหล่าศิลปินและศิลปินวัฒนธรรมของชาติ ทั้งด้านการช่างไทย นาฏศิลป์ไทย งานพิพิธภัณฑสถาน ประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ภาษา และวรรณกรรมไทย ทั้งนี้ นอกจากพระองค์จะทรงเป็น “ปราชญ์” แล้วยังทรงนำความรู้และพระปรีชาสามารถของพระองค์ “สั่งสอนราษฎร” และทรง “ช่วยในหลวงทรงงาน” ก่อให้เกิดโครงการตามพระราชดำริอันเป็นประโยชน์สุขแก่พสกนิกรไทย เช่น การบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดารามและพระบรมมหาราชวัง ในงานพระราชพิธีสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบ 200 ปี พ.ศ. 2525 โครงการเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อคนพิการ เพื่อให้คนพิการสามารถใช้คอมพิวเตอร์สร้างความรู้ ความบันเทิง พัฒนาทักษะ และสร้างอาชีพต่อไปในอนาคต โครงการพัฒนาอักษรศาสตร์รุ่นใหม่ เพื่อสร้างนักอักษรศาสตร์ที่มีมุมมองและแนวคิดใหม่อันจะเป็นกำลังของชาติในอนาคต

4.2 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารีมีพระราชจริยวัตรอันงดงาม ผู้ประพันธ์ระดับประชาชนนิยมแสดงทัศนะว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารีมีพระราชจริยวัตรอันงดงาม มากที่สุดดังตัวอย่าง

เห็นจริยวัตรงามยิ่งล้ำ	งามเหลือ
กิริยาวาจาเกื้อ	เหมาะแท้
วางองค์เหมาะกับเชื้อ	กษัตริย์ แท้นา
พลเอกหญิงไม่แพ้	เก่งกล้ากว่าใคร

(นางสาวทัศนียา วงศ์เก้ ระดับประชาชน)

ทรงเจริญจริยวัตรพัน	พรรณนา
ชนรักพระขวัญประชา	ยิ่งแล้ว
สำนึกพระเมตตา	สถิตแผ่น ไผทแล
เย็นราษฎร์เย็นรัฐแผ้ว	ผ่องน้ำพระทัยเสมอ

(นายวรวิทย์ ภัคดิบุรุษ ระดับประชาชน)

คำว่า “จริยวัตร” หมายถึง หน้าที่ที่พึงประพฤติปฏิบัติ ความประพฤติทั่วทั้งวาจา กิริยามารยาท จากตัวอย่างบทร้อยกรองข้างต้น ผู้ประพันธ์ทั้งสองได้กล่าวถึงสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารีว่า ทรงมี “จริยวัตรงามยิ่งล้ำ” “พันพรรณนา” พระองค์ทรงมี “กิริยาวาจาเกื้อ เหมาะแท้” และทรง “วางองค์เหมาะกับเชื้อ กษัตริย์แท้นา” แม้ในฐานะนายทหารแห่งกองทัพไทยดำรงพระยศ “พลเอกหญิง” พระองค์ก็ทรงส่ง “เก่งกล้ากว่าใคร” ประชาชนชาวไทยยกย่องพระราชจริยวัตรอันงดงามเหล่านี้และเทิดทูนพระองค์ให้ทรงเป็น “พระขวัญประชา”

4.3 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นศูนย์รวมใจ ผู้ประพันธ์ทุกระดับล้วนแสดงทัศนะว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นศูนย์รวมใจของคนไทยทั้งชาติ ดังตัวอย่าง

มิ่งขวัญประชาไทย	ศูนย์รวมใจทั้งเขตคาม
พระกรณียกิจงาม	ล้ำเลิศประเสริฐสรรพ
(นางสาวตรีรัตน์ ชำนาญกิจ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย)	

ธ ทรงเป็นที่รัก	แม้งานหนักก็สุขสัน
ทรงงานเพื่อทุกคน	ทรงคิดค้นหาแนวทาง
(นางสาวศิริญา วิชัย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย)	

จากตัวอย่างบทร้อยกรองข้างต้น ผู้ประพันธ์ทั้งสองแสดงทัศนะว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นศูนย์รวมใจ ทรงเป็น “มิ่งขวัญประชาไทย” และ “ทรงเป็นที่รัก” เพราะพระองค์ “ทรงงานเพื่อทุกคน” แม้งานนั้นจะ “หนัก” เพียงใด พระองค์ก็ได้ทรงย่อท้อ “ทรงคิดค้นหาแนวทาง” แก้ไขปัญหาต่าง ๆ เพื่อประชาชนของพระองค์ ดังจะเห็นได้จากโครงการพระราชดำริส่วนพระองค์มากมาย เช่น โครงการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีน เพื่อแก้ไขปัญหาการระบาดของโรคคอพอก โครงการส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพอนามัยแม่และเด็กในถิ่นทุรกันดาร เพื่อให้แม่และเด็กได้รับบริการทางด้านอนามัยและโภชนาการอย่างเหมาะสมในแต่ละพื้นที่ การพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนและห้องสมุดประชาชนรวมทั้งห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี เพื่อขยายโอกาสให้ประชาชนได้รู้หนังสือ อนึ่ง น้ำพระราชหฤทัยในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารีมิได้พระราชทานแก่พสกนิกรไทยเท่านั้น แต่พระองค์ยัง

“ทรงงานเพื่อทุกคน” ดังจะเห็นได้จากโครงการตามพระราชดำริทั้งด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตและด้านการศึกษาในนานาประเทศ¹

4.4 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารีทรงเป็นแบบอย่างที่ดีแก่พสกนิกร ผู้ประพันธ์ทุกระดับแสดงทัศนะว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารีทรงเป็นแบบอย่างที่ดีที่พสกนิกรควรได้ตามรอยพระยุคลบาท ดังตัวอย่าง

งามพระราชกิจ	ไทยทั่วทิศมีผลิตผล
โครงการเพื่อชุมชน	ต้นแบบงามคุณความดี
(เด็กชายกิตติพันธ์ บุปผานนท์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น)	

พระองค์ทรงเรียบง่าย	ประหยัดง่ายมีหัวนไหว
เป็นแบบอย่างของคนไทย	ทุกเพศวัยตลอดกาล
(นางสาววชิรพร วงศ์อรรษยากร ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย)	

คำว่า “แบบอย่าง” หมายถึง แบบที่ถือเป็นบรรทัดฐานได้ จากตัวอย่างบทร้อยกรองข้างต้น ผู้ประพันธ์ทั้งสองแสดงทัศนะว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารีทรงเป็น “ต้นแบบ” และ “แบบอย่าง” ที่ดีแก่พสกนิกร

¹ พ.ศ. 2533 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารีทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ก่อสร้างเรือนนอนให้แก่โรงเรียนวัฒนธรรมเด็กกำพร้า (หลัก 67) ณ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พระราชทานชื่อว่า “อาคารสิรินธร”

พ.ศ. 2535 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารีพระราชทานความช่วยเหลือการก่อตั้งวิทยาลัยกำปงเฌอเตียล ณ ราชอาณาจักรกัมพูชา

นอกจากนี้ยังมีความร่วมมือระหว่างราชอาณาจักรไทย-สาธารณรัฐประชาชนจีน ราชอาณาจักรไทย-สหภาพพม่า และราชอาณาจักรไทย-สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน

พระองค์ทรงประกอบ “งามพระราชกิจ” พระราชทาน “โครงการเพื่อชุมชน” ดังเช่นโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันที่ส่งเสริมให้นักเรียนปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ แล้วนำมาประกอบเป็นอาหารกลางวันรับประทาน ทำให้ “ไทยทั่วทิศมีผลิตผล” สามารถแก้ไขปัญหาการขาดแคลนอาหารกลางวันของเด็กนักเรียนได้ นอกจากนี้ พระองค์ยังมีพระราชจริยวัตร “เรียบง่าย” ทรง “ประหยัดจ่าย” สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นการอยู่อย่างพอมีพอกิน รู้จักคิด รู้จักจ่ายอย่างมีสติ พสกนิกรจึงควรประพฤติปฏิบัติตนตาม “แบบอย่างของคนไทย”

4.5 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารีทรงเป็นที่พึ่งของประชาชน ผู้ประพันธ์ทุกระดับแสดงทัศนะไว้ในบทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติฯ ว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารีทรงเป็นที่พึ่งอันประเสริฐของประชาชน โดยผู้ประพันธ์มักใช้คำสื่อความตรงไปตรงมา ดังตัวอย่าง

ทรงงานการศึกษา	วิทยาสมัยใหม่
สภากาชาดไทย	ผู้ยากไร้ได้พึ่งบุญ
(เด็กหญิงเบญจวรรณ ทองเป่า ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น)	

จากตัวอย่างบทร้อยกรองข้างต้น ผู้ประพันธ์แสดงทัศนะว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารีทรงเป็นที่พึ่งของ “ผู้ยากไร้” ผ่านพระราชกรณียกิจต่าง ๆ ทั้ง “งานการศึกษา วิทยาสมัยใหม่” และ “สภากาชาดไทย” พระองค์มีพระราชดำริให้นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาประเทศหลายประการ เช่น เมื่อ พ.ศ. 2538 พระองค์ทรงริเริ่มโครงการเทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับโรงเรียนในชนบท โดยพระราชทานเครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์จำเป็นเพื่อจัดตั้งห้องเรียนและนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาประกอบการเรียนการสอนในรายวิชาต่าง ๆ โครงการเทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับเด็กป่วยที่

ต้องเข้ารับการรักษากายในโรงพยาบาลเป็นระยะเวลานาน ซึ่งอาจทำให้ขาดโอกาสทางด้านการศึกษา โดยใช้คอมพิวเตอร์เป็นสื่อในการเรียนรู้ สร้างความเพลิดเพลินรวมทั้งส่งเสริมพัฒนาการแก่เด็กที่ป่วยด้วย อนึ่ง จากพระราชกรณียกิจทางด้านการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาประเทศเพื่อช่วยเหลือประชาชน “ผู้ยากไร้” ทำให้วารสารอินโฟแชร์ถวายพระสมัญญาว่า “IT Princess” หรือ “เจ้าหญิงไอที” ด้วย ส่วน “สภากาชาดไทย” นั้น เป็นองค์กรสาธารณกุศลระดับชาติ มีหน้าที่คอยบรรเทาทุกข์ บำรุงสุข บำบัดโรค และกำจัดภัย เป็นที่พึ่งของประชาชนและดำเนินการเพื่อบุคคลตามหลักการกาชาดสากล โดยพระองค์ทรงดำรงตำแหน่ง อุปนายกผู้อำนวยการสภากาชาดไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2520

4.6 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารีทรงเป็นสยามบรมราชกุมารีแห่งแผ่นดิน เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2520 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาพระอิสริยยศและพระอิสริยยศศักดิ์ให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดา กิติวัฒนาดุลโสภาคย์ เป็น **สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี** คำว่า “สยามบรมราชกุมารี” จึงปรากฏนับแต่นั้นมา จากการวิจัยพบว่า ผู้ประพันธ์ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและระดับประชาชนแสดงทัศนะว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารีทรงเป็นสยามบรมราชกุมารีแห่งแผ่นดิน ดังตัวอย่าง

ดนตรีมีสิ้นแล้ว	พระขวัญแก้วทรงแหวนหวง
ผดุงไทยให้โชติช่วง	ชัชวาลกานท์ทวี
วัฒนธรรมประจำชาติ	ทรงประกาศเกริกปฐพี
วิจิตรวิศิษฐ์ศรี	บุรีเลื่องแต่โบราณ
ผืนไทยอันไกลห่าง	พระเยี่ยงอย่างเพื่อสมาน
ถิ่นทองที่กันดาร	ด้วยน้ำพระบารมี

พระจริยาสง่าสม
สมศักดิ์วงศ์จักรี

สยามบรมราชกุมารี
จรัสซึ่งตริังใจชน

(นายธีรวัฒน์ หมื่นเท รัตบัมย์มศึกษาตอนปลาย)

จากตัวอย่างบทร้อยกรองข้างต้น ผู้ประพันธ์แสดงทัศนะว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงประกอบพระราชกรณียกิจนานัปการ ทั้งการอนุรักษ์ “วัฒนธรรมประจำชาติ” อย่างดนตรี ประวัติศาสตร์ และวรรณกรรมไทย จนได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายพระราชสมัญญาว่า “วิศิษฎ์ศิลป์” การเสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมเยียนราษฎร “ผืนไทยอันไกลห่าง” แม้ “ถิ่นท้องที่กันดาร” แต่พระองค์ก็มีทรงย่อท้อ พระราชกรณียกิจเหล่านี้พร้อมด้วย “พระจริยาสง่า” “สมศักดิ์วงศ์จักรี” จึงทรงเป็นสยามบรมราชกุมารีแห่งแผ่นดินที่ “จรัสซึ่งตริังใจชน”

สรุปผล

จากการศึกษาวิเคราะห์บทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติ 5 รอบ สยามบรมราชกุมารี ที่ผ่านเกณฑ์คณะกรรมการรอบคัดเลือก จำนวน 205 สำนวน พบว่า เนื้อหา กลวิธีการนำเสนอ ศิลปะการใช้ภาษา และโลกทัศน์ของผู้ประพันธ์ที่ปรากฏในบทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติฯ ล้วนมีลักษณะที่ส่งเสริมและสอดคล้องกับจุดประสงค์ในการประพันธ์ คือ การเฉลิมพระเกียรติคุณในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีให้เป็นที่ประจักษ์ ส่งผลให้ผู้อ่านเกิดความสำนึกและซาบซึ้งของพระมหากรุณาธิคุณ รวมทั้งประทับใจในพระเกียรติคุณด้านต่าง ๆ อันนำไปสู่การเทิดทูนและความจงรักภักดีต่อสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีสืบไป ตลอดจนได้ตระหนักถึงความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ที่มีต่อสังคมไทย ซึ่งนับได้ว่า ผู้ประพันธ์บรรลุผลสัมฤทธิ์ในการประพันธ์บทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติฯ และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มรดกของชาติให้อยู่คู่แผ่นดิน

กิตติกรรมประกาศ

ในการดำเนินการวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนเงินทุนวิจัยจากกองทุนวิจัยและพัฒนาโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (กทพ.ร.จปร.) และความช่วยเหลือจากคณาจารย์ผู้สอนของกองวิชาอักษรศาสตร์ทุกท่าน ผู้วิจัยขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

.....

บรรณานุกรม

ประเภทหนังสือ

ชูศักดิ์ ศุภรนนท์. วิเคราะห์บทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเนื่องในวโรกาสพระราชพิธีกาญจนาภิเษก จาการวสารและนิตยสาร. มปท., 2543.

ธงชัย ดิษฐ์. “การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547.

นพวงศ์ ศรีธวัช, ม.ล. “วิเคราะห์บทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2523.

พันทิพา สังข์เจริญ. “วิเคราะห์บทร้อยกรองเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคม.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2528.

ยุพร แสงทักษิณ. **วรรณคดีย่อพระเกียรติ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2537.

วิมล พิชัยณรงค์. “วิเคราะห์ทศพิธราชธรรมจากราชสดุดีในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเนื่องในวโรกาสเฉลิมพระเกียรติกาญจนาภิเษก.” **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร**, 2540.

เสาวณิต วิงวอน. “การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมย่อพระเกียรติ.” **วิทยานิพนธ์ดุริยบัณฑิต คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**, 2530.

อำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ พลเอกหญิง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี, คณะกรรมการ. **บทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติ 5 รอบ สยามบรมราชกุมารี**. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์, 2559.

เอกสารออนไลน์

ราชบัณฑิตยสภา, สำนักงาน. “ชนบ” ที่มาก :

<http://www.royin.go.th/?knowledge=ชนบ-๑๐-เมษายน-๒๕๕๔>.
30 เม.ย. 60.

ปัจจัยการบริหารการศึกษาที่ส่งผลต่อความพร้อมของนักเรียนนายร้อย เพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

Educational Administration Factors Affecting the Readiness of Cadets for Entering the ASEAN Community

พนัโท แดง ศรีอรุณภาส^๑

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้ดำเนินการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างวิจัยเชิงปริมาณกับวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาความพร้อมของนักเรียนนายร้อยเพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2) เพื่อเปรียบเทียบความพร้อมของนักเรียนนายร้อยเพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนกับความพร้อมของนักเรียนนายร้อยเพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 4) เพื่อศึกษาปัจจัยการบริหารการศึกษาที่ส่งผลต่อความพร้อมของนักเรียนนายร้อยเพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ นักเรียนนายร้อย จำนวน 283 นาย และผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้บริหารและอาจารย์ 15 นาย และนักเรียนนายร้อยชั้นปีที่ 4 ซึ่งเป็นระดับหัวหน้านักเรียนจำนวน 10 นาย เครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงบรรยายและสถิติเชิงอนุมานสำหรับข้อมูลเชิงปริมาณ และวิเคราะห์เนื้อหาสำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ

^๑ อาจารย์กองวิชากฎหมายและสังคมศาสตร์ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

ผลการศึกษาพบว่า 1) นักเรียนนายร้อยมีความพร้อมสำหรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในภาพรวม ระดับปานกลาง 3.47 คะแนน ด้านวิชาชีพทหาร ระดับมาก 3.75 คะแนน ด้านภาษา ระดับปานกลาง 3.34 คะแนน ด้านกฎหมาย ระดับปานกลาง 3.14 คะแนน ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ระดับมาก 3.53 คะแนน 2) นักเรียนนายร้อยที่มีช่วงอายุต่างกันมีความพร้อมสำหรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญสถิติที่ระดับ .05 ทั้งในภาพรวมและภาพย่อย 2 ด้าน คือ ด้านภาษาและด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ 3) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความพร้อมสำหรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ในระดับมาก ทั้งในภาพรวมและภาพย่อย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 กล่าวคือ ในภาพรวมมีค่า $r = .736$ ในภาพย่อยด้านวิชาชีพทหาร ด้านภาษา ด้านกฎหมาย และด้านเทคโนโลยี มีค่า r เท่ากับ .593 , .627, .736 และ .641 ตามลำดับ และ 4) ปัจจัยการบริหารการศึกษา แบ่งออกเป็น 4 ปัจจัย คือ (1) บุคลากร ได้แก่ ผู้บริหาร คณาจารย์และนักเรียนนายร้อย (2) วัสดุอุปกรณ์ ได้แก่ ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ สื่อการเรียนการสอน และอุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่างๆ (3) งบประมาณ ได้แก่ นโยบายในการจัดสรรงบประมาณและกำกับดูแลการใช้งบประมาณ (4) การบริหารจัดการ ได้แก่ วิสัยทัศน์และนโยบายของผู้บริหาร และหลักสูตรการเรียนการสอน ซึ่งปัจจัยการบริหารการศึกษาเหล่านี้จะส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนของนักเรียนนายร้อยให้มีความรู้ มีความสนใจใฝ่รู้ และการปรับตัวให้เข้ากับสถานะปัจจุบัน

คำสำคัญ : ปัจจัยการบริหารการศึกษา, ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน, ความพร้อมสำหรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

Abstract

This research is conducted with the combination of a quantitative research and qualitative research method. The objective of this study were 1) to study the readiness of cadets for entering the ASEAN Community; 2) to compare the readiness of cadets for the ASEAN Community by personal factors; 3) to study the relationship between knowledge and understanding on ASEAN politics and security and the readiness of cadets for entering the ASEAN Community; and 4) to study the educational administration factors affecting the readiness of cadets for entering the ASEAN Community. The sample consisted of 283 respondents; primary information providers included 7 administrators and 8 teachers, and 10 cadets which is the fourth-year chief level.

The research results showed that: 1) Cadet's readiness for entering the ASEAN Community, as a whole at a moderate level of 3.47 points, the military profession aspect was at a high level of 3.75 points; language aspect at a moderate rate of 3.34 points; legal aspect of 3.14 points; and information technology aspect of 3.53 points. 2) Cadets with age difference have different level of readiness for entering the ASEAN Community. As a whole, the overall and each aspect difference has the statistical significance level of 0.05 included language aspect and information technology aspect. 3) The knowledge and understanding on politics and security of ASEAN Community had a positive relationship with the readiness for entering the ASEAN Community at a statistical significance level of 0.01. The relationship was at a high level in both the overall and the by-aspect

picture; namely, in the overall level, $r = .736$; in by-aspect level, $r = .593, .627, .736$, and $.641$, respectively. 4) The educational administration factors affecting the readiness for entering the ASEAN Community of cadets are divided into four factors: (1) personnel factors, including administrators, faculty and cadets; (2) educational equipment factors, including information technology system, teaching and learning media, and facilities; (3) budget factors, including a policy on budgetary and the supervision of budget; (4) management factors, including the administrator's vision and policies, and teaching and learning curriculum. These educational administration factors will affect the teaching and learning of cadets to have knowledge, pursuing knowledge and adaptation to current conditions.

Keywords : educational administration factors, knowledge and understanding on ASEAN politics and security, the readiness for the ASEAN Community

1. บทนำ

สภาวะปัจจุบันทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเตรียมตัวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ได้รับการเผยแพร่อย่างกว้างขวางทั้งภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการก้าวสู่ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในประชาคมอาเซียนในปลายปี 2558 ซึ่งจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม โดยมุ่งให้เป็นประชาคมที่มีความเอื้ออาทรและแบ่งปัน ประชาชนอาเซียนมีคุณภาพชีวิตและสภาพความเป็นอยู่ที่ดี

ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า และส่งเสริมความเป็นอัตลักษณ์อาเซียน (ASEAN Identity) ทั้งในด้านจารีต ค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรมท้องถิ่น และวิถีการดำเนินชีวิต

ประเทศไทยได้เข้าร่วมรับรองปฏิญญาด้านการศึกษากับประชาคมอาเซียน สถานศึกษาทุกระดับชั้นต้องปรับเปลี่ยนนโยบายระบบการบริหาร และวิธีการจัดการเรียนการสอน เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ตามกฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) และเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล และแนวทางปฏิบัติของกระทรวงกลาโหมในการรองรับการจัดตั้งประชาคมอาเซียนในปี 2558 กองทัพบกจึงได้ให้ความสำคัญและได้มอบนโยบายเร่งด่วนที่ต้องเตรียมการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้ความร่วมมือขับเคลื่อนสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ประชาคมกำหนด ดังนั้นการศึกษาคความพร้อมของนักเรียนนายร้อยโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าเพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน การเปรียบเทียบความพร้อมของนักเรียนนายร้อยเพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนกับความพร้อมของนักเรียนนายร้อยเพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน และการศึกษาปัจจัยการบริหารการศึกษาที่ส่งผลต่อความพร้อมของนักเรียนนายร้อยเพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จึงมีความสำคัญและผลการศึกษาจะมีประโยชน์เป็นอย่างยิ่งในการนำไปเป็นต้นแบบสำหรับถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนไปสู่ นักเรียนนายร้อยรุ่นต่อ ๆ ไปได้

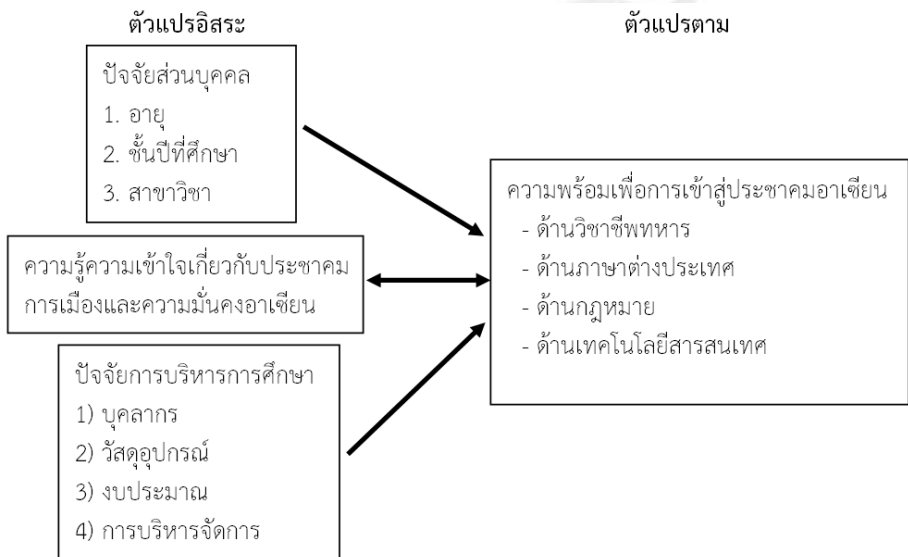
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาคความพร้อมของนักเรียนนายร้อยเพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

- 2) เพื่อเปรียบเทียบความพร้อมของนักเรียนนายร้อยเพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
- 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนกับความพร้อมของนักเรียนนายร้อยเพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน
- 4) เพื่อศึกษาปัจจัยการบริหารการศึกษาที่ส่งผลต่อความพร้อมของนักเรียนนายร้อยเพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

4. สมมติฐานการวิจัย

- 1) นักเรียนนายร้อยที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน มีความพร้อมเพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนต่างกัน
- 2) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความพร้อมเพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 ความหมายของความรู้ความเข้าใจ

ความรู้ความเข้าใจ หมายถึง การสะสมประสบการณ์ ความทรงจำ ข้อมูลต่าง ๆ ที่บุคคลได้เก็บไว้ในสมอง โดยสามารถนำออกมาใช้ได้ในการให้ข้อมูลอธิบายหรือความสามารถในการแปลความหมายซึ่งสามารถวัดความรู้ความเข้าใจได้จากความสามารถในการระลึก นึกถึงเรื่องราวข้อเท็จจริงหรือประสบการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง (Bloom, Et al., 1956; ธนพล สมัครงการ, 2550; บุญชม ศรีสะอาด, 2527; ไพศาล หวังพานิช, 2526) ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดการวัดความรู้ความเข้าใจ เพื่อนำมาสร้างแบบสอบถามในการวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนของนักเรียนนายร้อย

5.2 การเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

5.2.1 ความสำคัญของความพร้อมเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

ในเรื่องความสำคัญของความพร้อมเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนนี้จะสะท้อนให้เห็นถึงสาระสำคัญที่เป็นความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ดังที่กำหนดไว้เป็นกรอบการวิจัย สำหรับเรื่องการเมืองและความมั่นคงนั้นจะเห็นได้ว่า จากสภาวะการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับประชาคมอาเซียน ในฐานะที่ประเทศไทยเป็นหนึ่งในสมาชิกก่อตั้งอาเซียน รัฐบาลไทยได้ให้

ความสำคัญในการเตรียมความพร้อมของประเทศ ซึ่งประเทศไทยมีข้อผูกพันร่วมกับสมาชิกอาเซียนที่จะส่งเสริมให้ประชาชนอาเซียนมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากการรวมตัวของอาเซียน รัฐบาลไทยได้ผลักดันให้เกิดการบรรลุเป้าหมายกฎบัตรอาเซียน การเสริมสร้างประชาคมอาเซียนที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง และการเน้นย้ำความมั่นคงของประชาชนในภูมิภาค อันจะทำให้ประชาชนสามารถก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียนได้อย่างบรรลุผลได้ เป็นการแสดงให้เห็นถึงการส่งเสริมด้านความมั่นคงอาเซียน ดังนั้น หน่วยงานราชการรวมทั้งสถานศึกษาและองค์กรต่างๆ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกระตุ้นเตือนให้บุคลากรในหน่วยงานเกิดความตระหนักและเตรียมตนเองให้พร้อมเพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยบูรพา, 2558)

ในการทำให้เกิดความมั่นคงของอาเซียนอาจทำผ่านความร่วมมือด้านการศึกษาของประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียนภายใต้ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASCC) เนื่องจากการศึกษาเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างประชาคมอาเซียน โดยการศึกษาเป็นกลไกในการปลูกฝังค่านิยมแนวความคิดความเข้าใจกันระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน และสร้างความเข้มแข็งและความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจของอาเซียนและเศรษฐกิจโลก โดยในแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (Blueprint for ASEAN Socio-Cultural Community - ASCC Blueprint) ได้กำหนดให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นเป้าหมายสำคัญอันดับแรกในการเสริมสร้างวิถีชีวิตที่ดีของประชากรในภูมิภาค ด้วยการให้ความสำคัญกับการศึกษาและการสร้างโอกาสทางการศึกษาการลงทุนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการเรียนรู้ตลอดชีวิต การส่งเสริมการจ้างงานที่เหมาะสม การส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศการอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเชิงประยุกต์ (วิชัย เทพกอม, 2555)

5.2.2 การเตรียมความพร้อมของกองทัพเพื่อการเข้าร่วมประชาคมอาเซียน

ในการรวมกันเป็นประชาคมอาเซียนนั้น ในส่วนของกองทัพบกหรือ กองทัพไทยมีศักยภาพและขีดความสามารถที่จะเป็นศูนย์กลางของกองทัพอาเซียน กองทัพได้พยายามเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับกองทัพเพื่อนบ้านมาอย่างต่อเนื่อง โดยมีการแลกเปลี่ยนการเยี่ยมเยียนและการร่วมมือในกรณีต่าง ๆ ซึ่งการเสริมสร้างความไว้วางใจ ความไว้วางใจ และความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องต่าง ๆ โดยดำเนินการอย่างมีแผน เริ่มจากการกำหนดให้มีแผนการติดต่อพบปะใน 3 ระดับ คือ ระดับสูง ระดับกลาง และระดับล่าง กล่าวคือในระดับสูงหรือระดับนโยบาย หรือระดับชั้นนายพลหรือผู้บังคับบัญชาและฝ่ายเสนาธิการของกองทัพ เป็นการพบปะเยี่ยมเยียนเพื่อแลกเปลี่ยนด้านนโยบายและวิสัยทัศน์ในระดับสูงและเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน พร้อมทั้งแสวงหาความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ในระดับกลาง คือ ระดับปฏิบัติหรือชั้นนายพัน เป็นการประชุมพบปะเพื่อการสัมมนาและแลกเปลี่ยนความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการปฏิบัติการในรูปแบบต่าง ๆ และในระดับล่าง คือ ระดับชั้นนายร้อยหรือนายสิบ เป็นการพบปะเพื่อการแข่งขันกีฬาประเภทต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างมิตรและกระชับความสัมพันธ์ พร้อมทั้งพัฒนาประสบการณ์และให้ได้สัมผัสกับกำลังพลของกองทัพต่างชาติในขั้นต้น (กรมยุทธศึกษาทหารบก, 2556) โดยกองทัพมีการจัดตั้งสำนักงานนายทหารติดต่อกองทัพอาเซียนในกรุงเทพฯ เพื่อเป็นศูนย์กลางในการติดต่อประสานงานกิจกรรมและจัดให้มีการฝึกร่วมและ ฝึกผสมในภารกิจทางทหารและภารกิจที่เกี่ยวข้องกับทหาร หรือการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติต่าง ๆ เพื่อให้สามารถปฏิบัติการร่วมได้เพิ่มเติมด้วยการจัดให้มีการแลกเปลี่ยนผู้บังคับหน่วยและฝ่ายอำนวยการ การจัดให้มีนายทหารติดต่อบริษัทหน่วยทหาร

ของอีกฝ่ายหนึ่งหรืออื่น ๆ ตามแต่จะริเริ่มขึ้นมาได้ เพื่อส่งเสริมความร่วมมือและความไว้วางใจ เชื่อใจ ตลอดจนการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่อกันและการแลกเปลี่ยนทางการศึกษาต่าง ๆ หลักสูตรต่าง ๆ และด้านการข่าวอย่างสม่ำเสมอ เช่น การสัมมนาด้านการข่าวประจำปีระหว่างกองทัพบกสมาชิก การแก้ปัญหาการทำผิดกฎหมายและปัญหาอาชญากรรมจากการเปิดเสรีตามชายแดน กองทัพมีการเตรียมมาตรการต่าง ๆ ให้พร้อมเพื่อรับสถานการณ์ดังกล่าวไว้ นอกจากนี้จะต้องส่งเสริมความร่วมมือในด้านอุตสาหกรรมการป้องกันประเทศ ซึ่งได้แก่ การผลิตอาวุธยุทโธปกรณ์ วัตถุระเบิด ยานพาหนะเครื่องมือสื่อสาร และอื่น ๆ

กระทรวงกลาโหมได้ดำเนินนโยบายภายใต้เสาหลักด้านการเมืองและความมั่นคง มุ่งเน้นการลดความหวาดระแวงของประเทศเพื่อนบ้าน และเสริมสร้างความไว้วางใจ เชื่อใจ รวมทั้งการส่งเสริมความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะด้านการทหารและความมั่นคง รวมทั้งใช้กลไกที่มีอยู่ เช่น GBC JBC RBC เพื่อคลี่คลายปัญหาขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นตามแนวชายแดน โดยกำหนดแนวนโยบายทางทหารกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ การเสริมสร้างความสัมพันธ์ด้านความมั่นคงร่วมกับประเทศเพื่อนบ้าน การคุ้มครองและรักษาผลประโยชน์แห่งชาติร่วมกัน การแลกเปลี่ยนข่าวกรองเกี่ยวกับกลุ่มก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติ การรักษาความสงบเรียบร้อยบริเวณชายแดน การเสริมสร้างความมั่นคงของประชาคมอาเซียนให้พร้อมเผชิญภัยคุกคามทุกรูปแบบ และการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนที่ยังคงมีปัญหา เพื่อลดเงื่อนไขและโอกาสที่จะนำไปสู่ความขัดแย้ง โดยกระทรวงกลาโหมมีการปรับองค์กรเพื่อให้มีความพร้อมในการเป็นประชาคมอาเซียน ดังนี้ (สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม, 2558)

1) การพัฒนาด้านกำลังพล : พัฒนาการฝึกและศึกษา การใช้ภาษาอังกฤษ และภาษาของชาติในอาเซียนของกำลังพลในกองทัพให้สามารถบูรณาการองค์ความรู้ได้อย่างสอดคล้องเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน

2) การพัฒนาด้านการจัดทำงบประมาณ : ปรับปรุงแผนปฏิบัติราชการของกระทรวงกลาโหม (ปี 2555 – 2558) และแผนปฏิบัติราชการประจำปีให้สามารถรองรับต่อภารกิจในความรับผิดชอบ และสนับสนุนการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนได้อย่างเป็นรูปธรรม

3) การพัฒนาด้านการบริหารจัดการ :

3.1) บูรณาการในกิจกรรมต่าง ๆ ของอาเซียนที่ได้มีการจัดทำไว้อยู่แล้ว

3.2) ดำเนินการตามเอกสารแนวความคิดในกรอบการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียน และกรอบการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนกับรัฐมนตรีกลาโหมประเทศคู่เจรจาให้เกิดผลเป็นรูปธรรม โดยการจัดทำแผนงานงบประมาณเพื่อรองรับกิจกรรมดังกล่าว กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติราชการของกระทรวงกลาโหม

3.3) จัดตั้งกลไกในการดำเนินการขับเคลื่อนความร่วมมือในกรอบอาเซียน และพิจารณาปรับปรุงแก้ไขกลไกหรือกฎระเบียบต่างๆ ที่มีอยู่แล้วให้มีความเหมาะสมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ

3.4) ปรับปรุงแผนป้องกันประเทศ และภารกิจของกองกำลังป้องกันชายแดนให้สอดคล้องกับการเป็นประชาคมอาเซียน

3.5) สนับสนุนการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนด้วยการใช้ศักยภาพและขีดความสามารถของกระทรวงกลาโหม

จากการเตรียมความพร้อมของกระทรวงกลาโหมและกองทัพบก ในการเข้าร่วมประชาคมอาเซียน โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าจึงต้องนำนโยบายมาปฏิบัติโดยการปรับปรุงและริเริ่มกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อรองรับประชาคมอาเซียนในหลายด้าน เช่น การจัดอบรมหลักสูตรภาษาอังกฤษให้บุคลากร การกำหนดให้อาจารย์มีการใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารภายในกองวิชาและปรับปรุงบาง

วิชาในหลักสูตรให้มีการสอนเป็นภาษาอังกฤษ การพัฒนาศักยภาพครูอาจารย์ในด้านการเรียนการสอน การส่งเสริมการทำวิจัยเกี่ยวกับอาเซียน การจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับภาษาเพื่อนบ้านในกลุ่มประเทศอาเซียนให้แก่แก่นักเรียนนายร้อย เป็นต้น

ดังนั้น ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนรวมถึงแนวทางการเสริมสร้างความสัมพันธ์ในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้นักเรียนนายร้อยมีความพร้อมสำหรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน อีกทั้งทักษะด้านภาษาต่างประเทศ วิชาชีพพหุ การรู้ด้านกฎหมายหรือกฎบัตร และความรู้ด้านเทคโนโลยี จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับนักเรียนนายร้อย

5.3 แนวความคิดเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษา พบว่าได้มีการนำหลักการบริหารจัดการมาแบ่งประเภทของภาระงานออกเป็นหลายส่วนที่แตกต่างกันออกไปของแต่ละแนวคิด เพื่อให้ครอบคลุมงานหรือภารกิจของโรงเรียนนั้น ๆ การบริหารจัดการภายในโรงเรียนที่ดีมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้การปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายได้ (เชมจิรา แซ่ตั้ง และคณะ, 2557; จอมพงศ์ มงคลวนิช, 2555; นพพงษ์ บุญจิตราดุล, 2551; พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545; 2545. สมาน อัสวภูมิ, 2551; สัมมา ธนินิธิ, 2556; Sergiovanni, 1990) ผู้วิจัยจึงจำแนกปัจจัยการบริหารการศึกษาตามแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการออกได้เป็น 4 ประการ ได้แก่ (1) บุคลากร (Man) ได้แก่ ผู้บริหารการศึกษา, ครูอาจารย์ และนักเรียนนายร้อย (2) เงิน (Money) ได้แก่ งบประมาณของทางราชการ (3) วัสดุอุปกรณ์ (Material) ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์ สหกรณ์ภัณฑ์ รวมทั้ง

อาคารสถานที่ที่ใช้สนับสนุนการศึกษา และ (4) การบริหารจัดการ (Management) ได้แก่ วัสดุทัศนและนโยบายของผู้บริหาร และหลักสูตรการเรียนการสอน ซึ่งจะนำมาใช้วิเคราะห์เพิ่มเติมในเชิงคุณภาพ เพื่อให้ทราบสถานภาพปัจจุบันและปัญหาข้อขัดข้องในการจัดการการเรียนการสอน และนำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาระบบการบริหารการศึกษาของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

5.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กิตติยาภรณ์ อินธิปัก (2558) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเตรียมความพร้อมของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีในประเทศไทยเพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน จำนวน 400 คน พบว่า (1) ระดับความพร้อมในการรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนโดยรวมมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (= 3.74) (2) ระดับปัจจัยที่มีผลต่อการเตรียมความพร้อมของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีโดยรวมมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (= 4.07) ด้านทักษะด้านภาษาอังกฤษ และภาษาอื่นในกลุ่มประเทศอาเซียนโดยมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด (= 4.20) รองลงมาคือ จรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี (= 4.18) ต่อมาคือ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิชาชีพบัญชี (= 4.11) ความสามารถในการใช้ระบบสารสนเทศทางการบัญชี (= 4.02) ความสามารถทางด้านกฎหมาย (= 4.01) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (= 3.93) (3) เพศมีผลต่อความพร้อมในการรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนไม่แตกต่างกัน อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงานทางด้านบัญชีที่แตกต่างกันมีผลต่อความพร้อมในการรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 (4) ความรู้ความสามารถทางด้านกฎหมายมีความสัมพันธ์กับความพร้อมในการรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีในประเทศไทย

ไทย ในระดับปานกลาง ($r = .493$) รองลงมาคือ ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิชาชีพบัญชีมีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ($r = .430$) ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนมีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ ($r = .408$) ด้านจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีมีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ ($r = .359$) ด้านความสามารถในการใช้ระบบสารสนเทศทางการบัญชีมีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ ($r = .344$) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีความสัมพันธ์กับความพร้อมในการรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีในประเทศไทยน้อยที่สุด คือ ด้านทักษะด้านภาษาอังกฤษ และภาษาอื่นในกลุ่มประเทศอาเซียนโดยค่าความสัมพันธ์จัดอยู่ในระดับต่ำ ($r = .268$)

ตระกูล จิตวัฒนากร (2556) ได้ศึกษาการเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในเขตจังหวัดปทุมธานี จำนวน 399 คน พบว่า การเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง นักศึกษาที่มีกลุ่มสาขาวิชา ระดับชั้นปี และระดับผลการเรียนต่างกันมีการเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ศิริรัตน์ สุดใจ (2557) ได้ศึกษาแนวทางการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ของครูอาจารย์ของโรงเรียนเตรียมทหาร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ จำนวน 137 คน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการทหารและด้านการศึกษา พบว่า แนวทางการเตรียมความพร้อมบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนเตรียมทหารเพื่อรองรับการเข้าสู่ ประชาคมอาเซียน มีดังนี้ (1) พัฒนาเทคนิควิธีสอนเพื่อการจัดการเรียนรู้สู่อาเซียน (2) สร้างบริบทความเป็นอาเซียนในสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม (3) เน้นการใช้สื่อการเรียนการสอนที่เป็น

ภาษาต่างประเทศ และกำหนดให้มีการประเมินการใช้สื่อการเรียนการสอน ภาษาต่างประเทศ (4) พัฒนาศักยภาพของครูให้ มีองค์ความรู้ด้านทักษะการ จัดลำดับความคิดในระดับสูง (5) พัฒนาคู่มือให้้องค์ความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นและ นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ส่งเสริมและประสานความร่วมมือระหว่าง สถานศึกษากับท้องถิ่น (6) สร้างความตระหนักและเห็นคุณค่าของคุณธรรมและ จริยธรรมวิชาชีพ กำหนดให้ร่วมกันวิเคราะห์หลักเกณฑ์ด้านคุณธรรมและจริยธรรม วิชาชีพที่ได้กำหนดขึ้นเป็นระยะ (7) พัฒนาศักยภาพครูให้้องค์ความรู้เกี่ยวกับ ประชาคมอาเซียนอย่างถ่องแท้ เน้นการบูรณาการความรู้เกี่ยวกับประชาคม อาเซียนในด้านการเมืองความมั่นคงอาเซียนกับโรงเรียนเหล่าทัพและ กระทรวงกลาโหม (8) สร้างและใช้เครื่องมือในการวัดประเมินผลที่หลากหลายและ เหมาะสมกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ (9) จัดหาเวลาให้ครูได้มีโอกาสเข้าร่วม กิจกรรมพัฒนาวิชาชีพ (10) จัดและเข้าร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้เพื่อสร้างความสัมพันธ์ (11) จัดและเข้าร่วมกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์อัน ดีระหว่างสถานศึกษากับสังคม

จากการรวบรวมเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผู้วิจัยกำหนดตัวแปรในเชิงปริมาณสำหรับงานวิจัยดังนี้ ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล แบ่งออกเป็น อายุ ชั้นปีที่ศึกษา สาขาวิชา และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาคมการเมือง และความมั่นคงอาเซียน ส่วนตัวแปรตาม คือ ความพร้อมสำหรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านวิชาชีพทหาร ด้านภาษา ด้านกฎหมาย และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งนี้ เพื่อให้การวิจัยนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารการศึกษาที่ส่งผลต่อความพร้อมของนักเรียนนายร้อย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์มาใช้สนับสนุนการรายงานผลการวิจัยในเชิงคุณภาพ

6. วิธีดำเนินการวิจัย

6.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร

นักเรียนนายร้อยชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 4 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 826 นาย ส่วนผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้บริหาร และอาจารย์ที่ทำการสอนในชั้นเรียน อาจารย์ที่ช่วยราชการปฏิบัติหน้าที่ฝ่ายเสนาธิการและฝ่ายอำนวยการ รวมทั้งผู้บริหารของหน่วยขึ้นตรงโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ได้แก่ ส่วนการศึกษา ส่วนวิชาทหาร และกรมนักเรียนนายร้อยรักษาพระองค์ ซึ่งเป็นส่วนหลักสำคัญในการบริหารหลักสูตรการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนและการฝึกอบรมนักเรียนนายร้อย

2) กลุ่มตัวอย่าง

2.1) กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ คือ นักเรียนนายร้อยชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 4 ปีการศึกษา 2558 กำหนดจำนวนโดยการคำนวณกรณีทราบจำนวนประชากร เท่ากับ 270 นาย ผู้วิจัยกำหนดจำนวนเพื่อการสูญเสียของแบบสอบถาม 5% รวมกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 283 นาย

2.2) ผู้ให้ข้อมูลหลักสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกในการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ แบ่งออกเป็น ผู้บริหารและอาจารย์โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้ารวม 15 นาย และนักเรียนนายร้อยชั้นปีที่ 4 ซึ่งเป็นระดับหัวหน้านักเรียนนายร้อยชั้นปีสูงสุด จำนวน 10 นาย โดยไม่มีรายชื่อซ้ำกับนักเรียนนายร้อยที่ตอบแบบสอบถาม

6.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค (Cronbach's Alpha Coefficient) ของแบบสอบถามสรุปดังนี้ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาคม

การเมืองและความมั่นคงอาเซียน 0.930 ความพร้อมสำหรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 0.933

2) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก มี 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ให้สัมภาษณ์ และส่วนที่ 2 แนวทางการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าประกอบด้วย 4 ตอน คือ (1) การบริหารการศึกษาที่ส่งผลต่อความพร้อมในด้านการพัฒนาองค์ความรู้ของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าควรมีนโยบายและทิศทางการพัฒนาอย่างไร จำนวน 4 ข้อ (2) การบริหารการศึกษาที่ส่งผลต่อความพร้อมในด้านการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ควรมีนโยบายและทิศทางการพัฒนาอย่างไร จำนวน 5 ข้อ (3) การบริหารการศึกษาที่ส่งผลต่อความพร้อมในด้านการพัฒนาความร่วมมือและการเปิดเสรีทางการศึกษาในกลุ่มประเทศอาเซียน โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าควรมีนโยบายและทิศทางการพัฒนาอย่างไร จำนวน 2 ข้อ และ (4) ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

6.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นและได้ตรวจสอบคุณภาพเรียบร้อยแล้ว เก็บรวบรวมข้อมูลกับนักเรียนนายร้อยชั้นปีที่ 1 - 4 ปีการศึกษา 2558 ด้วยการไปเก็บด้วยตนเองที่แต่ละสาขาวิชา ตามที่ได้กำหนดไว้ในระเบียบวิธีวิจัย เมื่อได้แบบสอบถามมาแล้วทำการตรวจสอบความเรียบร้อย และความสมบูรณ์ของข้อมูล เพื่อทำการเก็บข้างต้นได้แบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ของข้อมูล จำนวน 283 ชุด สำหรับการวิเคราะห์และแปลผลข้อมูลต่อไป

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยได้ประสานงานกับทางฝ่ายที่ผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งเป็นผู้บริหารและ

อาจารย์ เพื่อนัดหมายเวลาและสถานที่สำหรับการสัมภาษณ์ด้วยแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น ส่วนนักเรียนนายร้อยนั้น ผู้วิจัยได้ทำการนัดหมายกับนักเรียนนายร้อยชั้นปีที่ 4 ซึ่งเป็นระดับหัวหน้านักเรียนชั้นสูงสุดที่กำลังจะจบการศึกษา และเป็น การนัดหมายนอกเวลาเรียน ไม่กระทบกับการเรียนการสอนในวิชาปกติ เพื่อทำ การเก็บข้อมูล

6.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีรายละเอียด ดังนี้ (1) สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วยค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) สำหรับนำเสนอข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สำหรับนำเสนอความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนและความพร้อมสำหรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (2) สถิติเชิงอนุมานสำหรับทดสอบสมมติฐานการวิจัย ข้อที่ 1 คือ การวิเคราะห์ความแปรปรวน แบบจำแนกทางเดียว (One-Way ANOVA: F-test) และทำการเปรียบเทียบรายคู่กรณีที่พบความแตกต่างระหว่างกลุ่มด้วยวิธี LSD (3) สถิติเชิงอนุมานสำหรับทดสอบสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 คือ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson 's product-moment correlation coefficient)

2) ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) (สุภางค์ จันทวานิช, 2553) ด้วยวิธีการดังนี้

2.1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation) คือ การตรวจสอบแหล่งของข้อมูล ได้แก่ เวลา สถานที่ และบุคคล หมายถึง ถ้าเวลาต่างกัน สถานที่ต่างกัน หรือบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลที่ได้จะเหมือนเดิมหรือไม่ หรือเปลี่ยนแปลงไปทิศทางใด

2.2) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (methodological triangulation) ด้วยการใช้วิธีต่าง ๆ ในการรวบรวมข้อมูล คือ ใช้ทั้งการศึกษาเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ เพื่อยืนยันข้อมูลว่ามีความเชื่อถือได้

หลังจากนั้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกมาทำการวิเคราะห์ และนำเสนอด้วยวิธีพรรณนาความ

7. สรุปผลการวิจัย

7.1 ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

1) นักเรียนนายร้อยมีความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง คะแนนเฉลี่ย 3.47 คะแนน (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = .778) ส่วนความพร้อมแต่ละด้าน มีผลดังนี้

1.1) ความพร้อมเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนด้านวิชาชีพทหาร อยู่ในระดับมาก คะแนนเฉลี่ย 3.75 คะแนน (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = .728) พิสัยคะแนนเฉลี่ยรายข้อ คือ 3.59 - 3.91 คะแนน

1.2) ความพร้อมเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ อยู่ในระดับมาก คะแนนเฉลี่ย 3.53 คะแนน (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = .903) พิสัยคะแนนเฉลี่ยรายข้อ คือ 3.44 - 3.62 คะแนน

1.3) ความพร้อมเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนด้านภาษา อยู่ในระดับ

ปานกลาง คะแนนเฉลี่ย 3.34 คะแนน(ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = .947) พิสัยคะแนนเฉลี่ยรายข้อ คือ 3.10-3.51 คะแนน

1.4) ความพร้อมเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนด้านกฎหมายอยู่ในระดับปานกลาง คะแนนเฉลี่ย 3.14 คะแนน (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.018) พิสัยคะแนนเฉลี่ยรายข้อ คือ 3.06 - 3.19 คะแนน

2) ผลการเปรียบเทียบความพร้อมของนักเรียนนายร้อยเพื่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า

2.1) นักเรียนนายร้อยที่มีช่วงอายุต่างกันมีความพร้อมเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญสถิติที่ระดับ .05 เมื่อเปรียบเทียบความพร้อมแต่ละด้าน พบว่า ด้านที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีสองด้าน คือด้านภาษา กับด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย เมื่อทำการเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธี LSD พบว่า (1) นักเรียนนายร้อยกลุ่มที่มีอายุ มากกว่า 27 ปี มีความพร้อมสำหรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในภาพรวม และด้านภาษา สูงกว่ากลุ่มที่มีอายุน้อยกว่า 22 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (2) นักเรียนนายร้อยกลุ่มที่มีอายุ 22-24 ปี และกลุ่มที่มีอายุมากกว่า 27 ปี มีความพร้อมสำหรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสูงกว่ากลุ่มที่มีอายุน้อยกว่า 22 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2) นักเรียนนายร้อยที่กำลังศึกษาในชั้นปีที่แตกต่างกันมีความพร้อมเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ทั้งในภาพรวมและแยกย่อยแต่ละด้าน คือ ด้านวิชาชีพ ทหาร ด้านภาษาด้านกฎหมาย และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ไม่แตกต่างกัน ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย

2.3) นักเรียนนายร้อยที่กำลังศึกษาในสาขาวิชาที่แตกต่างกันมีความพร้อมเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ทั้งในภาพรวมและแยกย่อยแต่ละด้าน คือ ด้าน

วิชาชีพทหาร ด้านภาษาด้านกฎหมาย และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ไม่แตกต่างกัน ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย

3) ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนกับความพร้อมสำหรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของนักเรียนนายร้อย พบว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความพร้อมสำหรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาระดับความสัมพันธ์ พบว่า ทั้งสองตัวแปรมีความสัมพันธ์กันในระดับมากทั้งในภาพรวมและภาพย่อย กล่าวคือ ในภาพรวมมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) = .736 ส่วนในภาพย่อย ด้านวิชาชีพทหาร ด้านภาษา ด้านกฎหมาย และ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ มีค่า r เท่ากับ .593 , .627, .736, และ .641 ตามลำดับ

7.2 ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ปัจจัยการบริหารการศึกษาที่ส่งผลต่อความพร้อมเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของนักเรียนนายร้อย แบ่งออกเป็น 4 ปัจจัย คือ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ และการบริหารจัดการ มีรายละเอียดโดยสรุป ดังนี้

1) ปัจจัยด้านบุคลากร ประกอบด้วยผู้บริหาร อาจารย์ บุคลากร และนักเรียนนายร้อย ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านบุคลากรแต่ละระดับโดยสรุป ดังนี้

1.1) ผู้บริหารของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า เป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้การจัดการระบบการเรียนการสอนของนักเรียนนายร้อยมีประสิทธิภาพและสนับสนุนส่งเสริมต่อความพร้อมของนักเรียนนายร้อยในด้านต่าง ๆ ผู้บริหารจึงต้องมีความพร้อมในตัวเอง โดยเฉพาะความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ ความรู้ความเข้าใจอย่างแม่นยำชัดเจนกับคำว่าอาเซียน ไม่ว่าจะเป็น

ในส่วนของการข้อบังคับ กฎบัตรและผลกระทบต่าง ๆ ที่จะตามมาเมื่อมีการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนอย่างเป็นทางการ โดยเฉพาะผลกระทบทางด้านการทหาร ผู้บริหารต้องมีคุณธรรมจริยธรรมและความยุติธรรมในการดูแลผู้ใต้บังคับบัญชา สามารถนำศาสตร์ของการบริหารองค์กรและการบริหารการศึกษามาใช้ในการบริการจัดการการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ผู้บริหารต้องกล้าคิดกล้าทำนอกกรอบมากยิ่งขึ้น มีความคิดสร้างสรรค์ เพื่อนำไปสู่การคิดนวัตกรรมใหม่ ๆ

1.2) คณาจารย์ของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า คือตัวขับเคลื่อนหลักที่มีความสำคัญที่สุดในการอบรมสั่งสอน ขัดเกลา ปลูกฝังความรู้และคุณธรรม เพื่อให้นักเรียนนายร้อยที่สำเร็จการศึกษาออกไปเป็นบุคลากรทางด้านการทหารที่มีคุณภาพและคุณธรรมพร้อมสำหรับการทำงานรับใช้สังคมและประเทศชาติ แต่พบว่าอาจารย์ที่เชี่ยวชาญเฉพาะทางทั้งในส่วนของการวิชาการและวิชาทหารยังมีน้อยอยู่ โดยเฉพาะส่วนวิชาทหารยังมีอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญน้อยเกินไป สำหรับอาจารย์ที่มีอยู่ปัจจุบัน ควรจะต้องมีองค์ความรู้ในบริบทต่าง ๆ ของประชาคมอาเซียนที่ถูกต้อง ชัดเจน และทันสมัย ต้องปรับทัศนคติให้พร้อมต่อการเรียนรู้ อาจารย์จะต้องติดตามสถานการณ์ในศาสตร์ของวิชาตนเอง มีการทำวิจัยเกี่ยวกับเนื้อหาของวิชาที่ตนเองสอนอยู่ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ให้มีความก้าวหน้า และทันสมัยอยู่เสมอ และสามารถถ่ายทอดให้กับนักเรียนนายร้อยในห้องเรียนได้

แต่จากการให้ข้อมูลของนักเรียนนายร้อยมีความเห็นว่า อาจารย์มีการพูดคุยเกี่ยวกับประชาคมอาเซียนกันน้อย ส่วนมากจะเป็นอาจารย์กองวิชากฎหมายและสังคมศาสตร์ และกองวิชาประวัติศาสตร์เท่านั้น ส่วนอาจารย์สาขาอื่นหรือกองวิชาอื่นยังมีการเรียนการสอนเกี่ยวกับอาเซียนน้อย ในปัจจุบันยังมีเหตุปัจจัยและข้อจำกัดหลายประการที่ส่งผลต่อการทำหน้าที่ ของคณาจารย์

ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาเพื่อลดเหตุปัจจัยข้อจำกัดเหล่านั้นให้น้อยลง คือ อาจารย์ควรเพิ่มศักยภาพด้านภาษาและการติดต่อสื่อสารแบบสากล ควรส่งอาจารย์ไปอบรมเพิ่มเติมด้านภาษาต่างประเทศ และวิทยาการใหม่ ๆ หรืออาจจะใช้วิธีการแลกเปลี่ยนอาจารย์ระหว่างประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียนด้วยกัน อาจารย์ควรปรับตัวให้ทันกับเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา ที่มีความทันสมัยที่นำมาใช้ในโรงเรียนมากขึ้น อาจารย์ควรสอนให้นักเรียนพัฒนาระบบความคิดที่ดี คิดในเชิงวิเคราะห์แยกแยะข้อมูลได้ สามารถคิดและเข้าใจหลักเหตุผลได้ดี

1.3) นักเรียนนายร้อย จากผลการศึกษา พบว่า นักเรียนนายร้อย ส่วนใหญ่ยังไม่เห็นคุณค่าของประชาคมอาเซียน มองว่าประชาคมอาเซียนเป็นเรื่องไกลตัวไม่มีความสำคัญกับตนเอง จึงไม่ได้ให้ความสนใจ นักเรียนนายร้อยยังมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับอาเซียน ไม่รู้ว่าอาเซียนต้องทำอะไร ประเทศไทยต้องทำอะไร นักเรียนนายร้อยต้องทำอะไร ในขณะที่ประเทศต้องเข้าร่วมอาเซียน นอกจากนั้นความใส่ใจของนักเรียนนายร้อยมีน้อย นักเรียนนายร้อยไม่เห็นถึงความสำคัญของภาษาอังกฤษและด้านกฎหมาย ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ในการเตรียมนักเรียนนายร้อยให้พร้อมเพื่อรองรับประชาคมอาเซียนนั้น มีแนวทางดังนี้

- นักเรียนนายร้อยจะต้องเน้นศึกษาทำความเข้าใจเรื่องของภาษา โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ

- นักเรียนนายร้อยจะต้องปรับตัวให้มีความพร้อมด้านวิชาการ และด้านวิชาทหาร

- นักเรียนนายร้อยจะต้องมีความสนใจ ใฝ่รู้ ไม่ว่าจะเป็นด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี วิธีการดำเนินชีวิต และสถานการณ์ปัจจุบันของแต่ละประเทศตลอดเวลา

- นักเรียนนายร้อยจะต้องเตรียมพร้อมความรู้ทางด้านกฎหมายระหว่างประเทศ รวมถึง ระเบียบ กฎเกณฑ์ และเอกลักษณ์ของแต่ละประเทศด้วย

2) ปัจจัยด้านวัสดุอุปกรณ์ ได้แก่ ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา สื่อการเรียนการสอน ห้องสมุด/แหล่งเรียนรู้ และอุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่าง ๆ เป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียนนายร้อย โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าควรส่งเสริมการนำเทคโนโลยีมาใช้ประกอบการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม เช่น สื่อการสอนที่ทันสมัย อินเทอร์เน็ต หรือ WIFI ควรเพิ่มให้ครอบคลุมกว่าเดิม เพื่อให้ นักเรียนนายร้อยและอาจารย์จะได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับประชาคมอาเซียนได้สะดวกยิ่งขึ้น และที่สำคัญอย่างมาก คือ แผนผังประชาสัมพันธ์หรือโปสเตอร์ที่เกี่ยวกับความรู้รอบตัว ในสถานการณ์ปัจจุบันยังมีน้อยอยู่ นักเรียนนายร้อยไม่ได้รับสื่อด้านความรู้เกี่ยวกับอาเซียนที่เพียงพอ และเอกสารตำราที่เกี่ยวข้องกับอาเซียนยังมีน้อยอยู่ ควรปรับปรุงห้องสมุดให้มีความทันสมัยทัดเทียมมหาวิทยาลัยอื่น ๆ อาจารย์ควรเลือกเครื่องมือที่มีความทันสมัยไปใช้งานกับสื่อการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม ซึ่งผู้ให้ข้อมูลระบุว่าโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้ามีเทคโนโลยีและอุปกรณ์อำนวยความสะดวกในการเรียนการสอน ยังมีไม่เพียงพอและไม่ทั่วถึง

3) ปัจจัยด้านงบประมาณ มีส่วนสำคัญอย่างมากที่จะส่งเสริมการเรียนรู้และการเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ผู้บริหารโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าควรมีนโยบายที่ชัดเจนในการจัดสรรงบประมาณอุดหนุนการจัดการเรียนการสอนอย่างทั่วถึงและเพียงพอ ควรมีงบประมาณสนับสนุนการจัดการอบรมและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับความสำคัญของประชาคมอาเซียน และการปรับตัวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะงบประมาณจัดอบรมภาษาอังกฤษและภาษาเพื่อนบ้านในกลุ่มประเทศอาเซียนให้แก่ นักเรียนนาย

ร้อย ซึ่งจากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่าการจัดสรรงบประมาณเพื่อการส่งเสริมสนับสนุนการเรียนการสอนยังทำได้ไม่เต็มที่ อาจเป็นเพราะกองทัพบกมีหน่วยงานที่ต้องดูแลจำนวนมาก นอกจากนั้นสิ่งสำคัญที่นอกเหนือจากการพิจารณาจัดสรรงบประมาณไปยังส่วนงานต่าง ๆ ก็คือ การกำกับดูแลการใช้งบประมาณให้เต็มประสิทธิภาพ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของนโยบายหรือโครงการ ตรงตามความต้องการของผู้บริจาค และสอดคล้องกับแผนงานของรัฐบาล

4) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ แบ่งเป็น 2 ด้าน คือ

4.1) วิสัยทัศน์และนโยบายของผู้บริหาร มีส่วนสำคัญต่อระเบียบการปฏิบัติประจำของนักเรียนนายร้อยอย่างมาก ผู้บังคับบัญชาต้องเข้าใจบริบทของอาเซียนในมุมมองจากรอบด้าน หลายมิติ ไม่มองเฉพาะในจุดของตัวเอง นโยบายและยุทธศาสตร์ที่ดีต้องมีความชัดเจนแต่สามารถยืดหยุ่นได้ เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทการศึกษา รวมถึงข้อจำกัดต่าง ๆ ในขณะเวลานั้น ๆ เพื่อเอื้อให้อาจารย์สามารถปฏิบัติงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์หรือตัวชี้วัดได้ วิสัยทัศน์และนโยบายของผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับอาจารย์ ที่สำคัญคือ ควรใช้คนถูกกับงาน รับฟังความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชา ควรกำหนดนโยบายเน้นที่ภาระการสอนมาเป็นลำดับแรก ส่งเสริมงบประมาณ เวลา ให้อาจารย์ได้มีเวลาทำวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ๆ ทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ ส่วนวิสัยทัศน์และนโยบายของผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนนายร้อยนั้น ผู้บริหารควรมีการปรับตัวเองในด้านภาษาและความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับประชาคมอาเซียน ซึ่งจะเป็นแบบอย่างให้แก่ นักเรียนได้มีการปรับตัวตาม รวมทั้งการกำหนดนโยบายให้ใช้ภาษาอังกฤษในการเรียนการสอนก็มีความสำคัญช่วยให้นักเรียนนายร้อยมีความพร้อมทางด้านภาษา เพื่อจะสามารถนำไปใช้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับอาเซียนได้ในอนาคต อีกทั้งนโยบายที่

เคยกำหนดให้อาจารย์ต้องพูดภาษาอังกฤษอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 วัน ก็สามารถช่วยเพื่อศักยภาพของอาจารย์ในด้านภาษาและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนนายร้อยได้

4.2) หลักสูตรการเรียนการสอน โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าควรมีหลักสูตรที่ส่งเสริมการเปิดโลกทัศน์ในการเรียนรู้ของนักเรียนนายร้อย ทั้งในส่วนของการวิชาการในระดับภูมิภาคหรือระดับสากล และเนื้อหาวิชาการทั่วไป โดยทำการบรรจุเนื้อหาในบทเรียนลงในสื่อการเรียนการสอน เช่น อินเทอร์เน็ต คอมพิวเตอร์ช่วยสอน หรือสื่ออื่น ๆ ที่มีความทันสมัย ควรจะมีการพัฒนาหลักสูตรวิชาภาษาอังกฤษ คำศัพท์ทางการทหาร วิชาประวัติศาสตร์ในส่วนที่กระทบกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน รวมถึงวิชาวิศวกรรมที่ค่อนข้างจะอ่อนกว่ามหาวิทยาลัยอื่น ๆ ควรจะใช้วิธีการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการใฝ่เรียน ใฝ่รู้ที่จะติดตามข่าวสารที่ทันสมัย ทันโลก ทันเวลา เปิดโอกาสให้นักเรียนนายร้อยมีการค้นคว้าและมีการแลกเปลี่ยนผ่านการพูดคุยและการอภิปราย สำหรับวิธีการเรียนการสอนในวิชาภาษาอังกฤษนั้นมีความจำเป็นเป็นอย่างมากที่จะต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน ควรจะมีความหลากหลายของวิธีการเรียนการสอน กล่าวคือ ควรจะเพิ่มในส่วนของกิจกรรมประกอบการเรียนที่ใช้ภาษาอังกฤษล้วน ๆ ร่วมกับนักเรียนนายร้อยต่างชาติ มีการส่งนักเรียนนายร้อยไปศึกษาอบรมด้านภาษาในต่างประเทศหรือเปิดหลักสูตรด้านภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะให้นักเรียนนายร้อยและบุคลากรได้เรียนรู้ และควรให้ความสำคัญกับการใช้ภาษาอังกฤษในวิชาอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นในส่วนของการตำราเอกสารประกอบการสอน ข้อสอบ การสนทนา โดยภาษาอังกฤษ เป็นต้น ส่วนในประเด็นความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในการเปิดหลักสูตรนานาชาตินั้น ถึงแม้ส่วนใหญ่จะเห็นด้วยกับหลักการและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ แต่ก็มีความกังวลเรื่องผลกระทบต่อ

ความมั่นคงภายในประเทศ ดังนั้นต้องกำหนดจุดประสงค์ร่วมกันระหว่างประเทศสมาชิกให้มีขีดความชัดเจนก่อนและต้องดำเนินการด้วยความรอบคอบมากที่สุด

8. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาในส่วนของการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ในภาพรวม ภาพย่อย ด้านภาษา และด้านกฎหมาย อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านวิชาชีพทหารและและด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ มีความพร้อมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ตระกูลจิตพัฒนานกร (2556) ที่ได้ศึกษาการเตรียมความพร้อมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ในเขตจังหวัดปทุมธานี เพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ปีการศึกษา 2556 จำนวน 9 มหาวิทยาลัย รวมทั้งสิ้น 399 คน โดยศึกษาจากตัวแปรด้านภาษา ด้านการเรียนรู้อาเซียน ด้านทักษะวิชาชีพ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ผลการศึกษา พบว่าการเตรียมความพร้อมของนักศึกษาในเขตจังหวัดปทุมธานีเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนในเรื่องวิชาชีพทหารที่มีความพร้อมอยู่ในระดับมากนั้น อาจนำมาเทียบกับได้กับผลการวิจัยของ กิตติยาภรณ์ อินธิ-ปิก (2558) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเตรียมความพร้อมของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีในประเทศไทยเพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีในประเทศไทย จำนวน 400 คน ซึ่งเป็นการศึกษาความพร้อมทางด้านวิชาชีพด้านภาษา ด้านกฎหมาย และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเช่นกัน ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพร้อมในการรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนด้านวิชาชีพบัญชี และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ย 4.23 และ 3.98 คะแนน ตามลำดับ ซึ่งผลที่ได้ในส่วนของนักเรียนนายร้อยที่มีความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในด้านวิชาชีพทหาร ซึ่งเป็นวิชาชีพของตนเองอยู่ในระดับ

มากนั้น อาจเป็นเพราะนักเรียนนายร้อยได้รับการอบรมสั่งสอนจากครูอาจารย์ใน
เนื้อหาวิชาการทหาร อีกทั้งยังมีการฝึกปฏิบัติอย่างเข้มข้น ตั้งแต่เริ่มเข้ารับ
การศึกษา ซึ่งเป็นระยะเวลานานพอสมควร ส่งผลให้นักเรียนนายร้อยเกิดความ
ตระหนักถึงความสำคัญของเตรียมพร้อมสำหรับการประกอบวิชาชีพทางทหาร
และในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศนั้น นักเรียนนายร้อยมีความพร้อมอยู่ในระดับมาก
อธิบายได้ว่า ในยุคปัจจุบันเป็นยุคแห่งการติดต่อสื่อสารที่ไร้พรมแดน และมีการ
พัฒนาการของอุปกรณ์เครื่องมือสื่อสารและระบบสารสนเทศในสื่อออนไลน์จำนวน
มากมายมหาศาล นักเรียนนายร้อยมีความคุ้นเคยกับเครื่องมือค้นคว้าข้อมูล
สารสนเทศเป็นอย่างดีในรูปแบบคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊กและโทรศัพท์มือถือ ซึ่ง
สามารถสืบค้นข้อมูลสารสนเทศผ่านอินเทอร์เน็ตได้ตลอดเวลาโดยไม่มีขีดจำกัด
ทำให้นักเรียนนายร้อยมีทักษะความชำนาญทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นอย่างดี
แต่ในขณะเดียวกันนักเรียนนายร้อยมีความพร้อมด้านภาษาและด้านกฎหมาย
อยู่ในระดับปานกลาง สามารถอธิบายได้ว่าด้านภาษาและด้านกฎหมายเป็นเพียง
ความรู้เสริมสำหรับการรับราชการทหาร เมื่อแต่ละนายสำเร็จการศึกษาออกไปก็จะ
มีตำแหน่งหน้าที่ ความรับผิดชอบที่แตกต่างกันออกไป อาจจะได้ใช้ความรู้เหล่านี้
มากน้อยต่างกัน ไม่เหมือนวิชาชีพทหารที่ทุกคนจำเป็นต้องนำมาใช้อย่างเต็มที่
ผลการศึกษาในเชิงปริมาณนี้จึงมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาเชิงคุณภาพใน
งานวิจัยนี้ ที่ระบุชัดเจนว่า นักเรียนนายร้อยส่วนใหญ่ยังไม่เห็นคุณค่าของประชาคม
อาเซียน มองว่าประชาคมอาเซียนเป็นเรื่องไกลตัว ไม่มีความสำคัญกับตัวเอง
นอกจากนั้นความใส่ใจของนักเรียนนายร้อยมีน้อย นักเรียนนายร้อยไม่เห็นถึง
ความสำคัญของภาษาอังกฤษและกฎหมาย ซึ่งเป็นปัจจัยเสริมให้นักเรียนนายร้อย
มีความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในระดับปานกลางเท่านั้น

ผลการเปรียบเทียบความพร้อมสำหรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของนักเรียนนายร้อย จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า นักเรียนนายร้อยที่มีช่วงอายุต่างกันมีความพร้อมสำหรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในภาพรวม และในภาพย่อย ด้านภาษากับด้านเทคโนโลยีสารสนเทศแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กิตติยาภรณ์ อินธิปัก (2558) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเตรียมความพร้อมของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีในประเทศไทย เพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีในประเทศไทย จำนวน 400 คน ผลการวิจัยพบว่า อายุที่แตกต่างกันมีผลต่อความพร้อมในการรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 และนักบัญชีที่มีประสบการณ์ทำงานทางด้านบัญชีที่ต่างกันมีความพร้อมในการรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 แต่ไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ตระกูล จิตวัฒนากร (2556) ที่ได้ศึกษาการเตรียมความพร้อมของนักศึกษาในเขตจังหวัดปทุมธานีเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยในจังหวัดปทุมธานีที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ประจำปีการศึกษา 2556 จำนวน 399 คน ผลการเปรียบเทียบข้อมูลพื้นฐานของนักศึกษาในเขตจังหวัดปทุมธานีที่ส่งผลต่อการเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในด้านภาษา ด้านการเรียนรู้ของตนเอง ด้านการเรียนรู้อาเซียน ด้านทักษะวิชาชีพ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น ด้านการติดตามข่าวสารอาเซียน พบว่า นักศึกษาที่กำลังศึกษาในชั้นปีที่ต่างกัน กลุ่มสาขาวิชาต่างกันและมีระดับผลการเรียนที่ต่างกัน มีการเตรียมความพร้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากผลการวิจัยในงานชิ้นนี้จะเห็นว่า นักเรียนนายร้อยกลุ่มที่มีอายุ 22-24 ปี และกลุ่มที่มีอายุ มากกว่า 27 ปี มีความ

พร้อมสำหรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสูงกว่ากลุ่มที่มีอายุน้อยกว่า 22 ปี คือ นักเรียนนายร้อยที่มีอายุมากกว่ามีความพร้อมมากกว่าสามารถอธิบายได้ว่า ผู้ที่มีอายุมากกว่ามีความรู้ความเข้าใจและมีประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนรู้เกี่ยวกับบริบทของประชาคมอาเซียนมากกว่า และนักเรียนนายร้อยกลุ่มนี้ก็มีเวลาเรียนอีกไม่มากก็จะต้องสำเร็จการศึกษาออกไปประกอบอาชีพเป็นนายทหาร จึงมีความพร้อมสำหรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนสูงกว่า

ส่วนผลการเปรียบเทียบความพร้อมสำหรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ที่พบว่า นักเรียนนายร้อยที่กำลังศึกษาในชั้นปีและสาขาวิชาที่แตกต่างกันมีความพร้อมสำหรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนทั้งในภาพรวมและแยกย่อยแต่ละด้าน คือ ด้านวิชาชีพทหาร ด้านภาษา ด้านกฎหมาย และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศไม่แตกต่างกันนั้น สามารถอธิบายได้ด้วยผลการศึกษาเชิงคุณภาพในงานวิจัยชิ้นนี้ ที่ผู้ให้ข้อมูลหลักให้ความเห็นว่าในปัจจุบันครูอาจารย์ของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ได้พูดคุย อบรมสั่งสอน รวมถึงการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน ค่อนข้างน้อยและไม่ต่อเนื่อง ทำให้นักเรียนนายร้อยทุกสาขาวิชาและทุกชั้นปีไม่มีโอกาสได้รับความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน ประกอบกับการที่นักเรียนนายร้อยขาดความกระตือรือร้นในการศึกษาค้นคว้า และเห็นว่าประชาคมอาเซียนเป็นเรื่องไกลตัวทำให้นักเรียนนายร้อยที่กำลังศึกษาในชั้นปีและสาขาวิชาที่แตกต่างกันมีความพร้อมสำหรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนไม่ต่างกัน ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนกับความพร้อมสำหรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของนักเรียนนายร้อย พบว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความพร้อมสำหรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับสมมติฐาน

การวิจัย เมื่อพิจารณาระดับความสัมพันธ์ พบว่า ทั้งสองตัวแปรมีความสัมพันธ์กันในระดับมาก ทั้งในภาพรวมและภาพย่อย สอดคล้องกับผลการวิจัยของ กิตติยาภรณ์ อินธิปัก (2558) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อความพร้อมของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีในประเทศไทยกับความพร้อมในการรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีในประเทศไทยแยกเป็นรายด้าน พบว่า ความรู้ความสามารถทางด้านกฎหมายมีความสัมพันธ์กับความพร้อมในการรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีในประเทศไทยมากที่สุด โดยจัดในระดับปานกลาง ($r = .49$) รองลงมา คือ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิชาชีพบัญชีมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ($r = .43$) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ ($r = .41$) สามารถอธิบายได้ว่า ถ้าหากนักเรียนนายร้อยมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนมาก นักเรียนนายร้อยก็จะรู้ว่าประชาคมอาเซียนเป็นเรื่องใกล้ตัว เป็นเรื่อง que ทุกคนต้องมีความตระหนักถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ รวมถึงผลกระทบทั้งในส่วนผลกระทบทางด้านบวกและทางด้านลบที่จะเกิดขึ้นกับประเทศไทย เมื่อประเทศเข้าสู่ประชาคมอาเซียนอย่างเป็นทางการ นักเรียนนายร้อยที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาคมอาเซียนมากย่อมรู้ว่า ตั้งแต่เนื้ไปเมื่อประเทศไทยเข้าร่วมประชาคมอาเซียนแล้ว อาเซียนต้องทำอะไร ประเทศไทยต้องทำอะไร นักเรียนนายร้อยต้องทำอะไร ก็เท่ากับว่านักเรียนนายร้อยมีการเตรียมความพร้อมให้กับตัวเองสำหรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนได้อย่างมั่นใจ และได้ประโยชน์จากการเข้าร่วมประชาคมมากที่สุด

9. ข้อเสนอแนะ

9.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1) ผู้บริหารของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าต้องมีนโยบายที่ชัดเจนในการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน ส่วนคณาจารย์และบุคลากรทุกระดับต้องสามารถแปลงจากนโยบายไปสู่ภาคปฏิบัติเพื่อเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียนนายร้อยทั้งในด้านวิชาชีพทหาร ด้านภาษา ด้านกฎหมาย และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

2) จากผลการวิจัยค่อนข้างชัดเจนว่าบุคลากรทุกระดับของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้ารวมไปถึงนักเรียนนายร้อยทุกชั้นปี เห็นตรงกันว่าปัญหาที่ควรแก้ไขอย่างเร่งด่วนคือความสามารถทางภาษา ดังนั้น โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าควรจะต้องหาวิธีการที่เหมาะสมมาใช้ในการส่งเสริมพัฒนาความรู้ความสามารถทางด้านภาษาต่างประเทศ ทั้งภาษาอังกฤษและภาษาประจำชาติของประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียน

3) ผลการศึกษา พบว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความพร้อมสำหรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ดังนั้นเพื่อเตรียมความพร้อมของนักเรียนนายร้อยควรให้ทุกกองวิชาและทุกส่วนในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ไม่ใช่เฉพาะกองวิชาประวัติศาสตร์และกองวิชากฎหมายและสังคมศาสตร์เท่านั้น ได้บรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับความรู้เกี่ยวกับประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนลงในหลักสูตรการสอน

4) โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าควรนำศาสตร์ด้านการบริหารจัดการองค์การมาใช้บริหารจัดการปัจจัยนำเข้าเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นส่วนของบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ และวิธีการจัดการ เพื่อให้การเรียนการ

สอนของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้ามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุดและเป็นการยกระดับคุณภาพของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าให้ทัดเทียมหรือดียิ่งกว่ามหาวิทยาลัยอื่น ๆ ทั้งในและต่างประเทศ

9.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาความเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับกองทัพบก โดยเฉพาะโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า หลังจากที่ได้มีการรวมกลุ่มประชาคมอาเซียนอย่างเป็นทางการในปี 2558

2) ควรมีการศึกษาเชิงลึกถึงรูปแบบและวิธีการสอนและศึกษาภาษาอังกฤษและภาษาเพื่อนบ้าน ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพื่อให้นักเรียนนายร้อยมีโอกาสได้นำไปใช้ในการปฏิบัติการกิจในกลุ่มประเทศอาเซียนได้ในอนาคต

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กรมยุทธศึกษาทหารบก. แนวความคิดในการพัฒนากองทัพบก. กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาหลักนิยมและยุทธศาสตร์, 2556.

กิตติยาภรณ์ อินธิปัก. “ปัจจัยที่มีผลต่อการเตรียมความพร้อมของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี ในประเทศไทยเพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยนานาชาติ
แสตมฟอร์ด, 2558.

เชมจิรา แซ่ตั้ง, สมเจตน์ ภูศรี และ วรวรรณ อุบลเลิศ. “ความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนอนุบาลเอกชน สังกัด

- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 1.” วารสาร
วัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ปีที่ 20 (ธันวาคม 2557): 61.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. พระราชบัญญัติการศึกษา
แห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545.
กรุงเทพฯ: พรึกหวานกราฟฟิค, 2545.
- จอมพงศ์ มงคลวนิช. การบริหารองค์การและบุคลากรทางการศึกษา. กรุงเทพฯ:
ทวิพริ้นท์ (1991), 2555.
- ตระกูล จิตวัฒนากร. “การเตรียมความพร้อมของนักศึกษาในเขตจังหวัดปทุมธานี
เพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ
มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ, 2556.
- ธนพล สมักรการ. “ความรูความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหลังเข้าร่วม
โครงการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ : ศึกษากรณีผู้เข
อบรมพลังกายทิพย์เพื่อสุขภาพ กรมขนส่งทหารอากาศ กองบัญชาการ
สนับสนุนทหารอากาศ.” ภาคนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม
และสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2550.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. พิมพ์ครั้งที่
11. กรุงเทพฯ: บิสนิเนสอาร์แอนด์ดี, 2555.
- นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์. โน้ตย่อบริหาร. เชียงใหม่: ออเรนจ์ กรุป ดีไซน์, 2551.
- บุญชม ศรีสะอาด. การพัฒนาการสอน. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาสน, 2527 .
- ไพศาล หวังพานิช. การวัดผลการศึกษา. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2526.
- สมาน อัสวภูมิ. การบริหารการศึกษาสมัยใหม่: แนวคิด ทฤษฎีและการปฏิบัติ.
พิมพ์ครั้งที่ 4. อุบลราชธานี: อุบลกิจออฟเซตการพิมพ์, 2551.

สัมมา รณินิธิย์. **หลักทฤษฎีและปฏิบัติการบริหารการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 4.

กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี, 2556.

สุภาวค์ จันทวานิช. **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 18. กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.

ศิริรัตน์ สุดใจ. “แนวทางการเตรียมความพร้อมบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียน

เตรียมทหารเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน.” ปริญญานิพนธ์

มหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2557.

ภาษาอังกฤษ

Bloom, B.S. Engelhart, M., Furst, E., Hill, W., & Krathwohl. D.

Taxonomy of Educational Objective: The classification of Educational Goals. Handbook I: Cognitive Domain. New York: Long Man Green, 1956.

Sergiovanni, T.J. “Adding Value to Leadership Gets Extraordinary

Results.” **Educational Leadership**. 47 (August 1990): 23 - 27.

เอกสารออนไลน์

กรมอาเซียน, กระทรวงต่างประเทศ. “ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน”. ที่มา :

<http://www.mfa.go.th/asean/th/customize/30637-ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน.html>.

วิชัย เทพกอม. “การเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ในปี 2558 ของ
กระทรวงศึกษาธิการ”. ที่มา :

<http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=29267&Key=newsEDU>.

สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม. “กองทัพไทยกับอาเซียน”. ที่มา :

http://www.asean thai.net/ewt_news.php?nid=2551&filename=index.

สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยบูรพา. “อาเซียน : สารน่ารู้”. ที่มา :

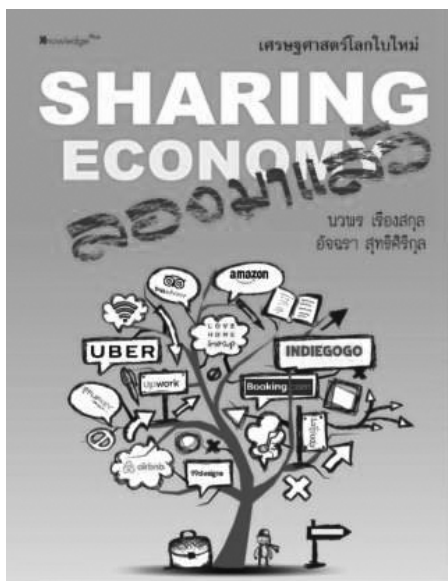
http://www.lib.buu.ac.th/webnew2/?page_id=1286.

บทความแนะนำหนังสือ Sharing Economy ลองมาแล้ว

ร.ต.หญิง ศตนันท์ บุพศิริ¹

“เมื่อตัวของเราขึ้นอยู่กับในช่วงของการเปลี่ยนผ่านของเศรษฐกิจจากโลกที่คุ้นเคยสู่โลกใบใหม่ ก็เหมือนมีฝุ่นตลบอยู่รอบตัว อนาคตเป็นสิ่งที่มองได้ไม่ชัดเจน และไม่อาจตั้งประสบการณ์จากอดีตมาคาดเดาได้ แต่สิ่งที่ชัดเจนก็คือ เราทุกคนถูกกระทบด้วยการเปลี่ยนแปลงอย่างแน่นอน ทั้งในด้านอาชีพการงาน วิธีการประกอบธุรกิจ และความสัมพันธ์ในสังคม”

ข้อความข้างต้นมีที่มาจากหนังสือเรื่อง Sharing Economy ลองมาแล้ว โดย นวพร เรืองสกุล และ อัจฉรา

สุทธิตีริกุล ผู้เขียนและผู้ลง ได้เล่าประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับ Sharing Economy ผ่านตัวอักษรได้อย่างน่าสนใจ หนังสือจะนำผู้อ่านเข้าไปสู่โลกธุรกิจแบบใหม่ ที่มีเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นตัวแปรสำคัญ ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมทางเศรษฐกิจหลายอย่างและชี้ให้เห็นว่าโลกเศรษฐกิจออนไลน์ได้เปลี่ยนโฉมหน้าธุรกิจ ทำให้เกิดอาชีพใหม่ขึ้นหรืออาชีพเดิมแต่มีทางเลือกในการทำมาหา

¹ ศึกษาราชการอาจารย์กองวิชากฎหมายและสังคมศาสตร์ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

กินเพิ่มขึ้น ในขณะที่บางอาชีพที่ล่าหลังอาจจะค่อย ๆ หายไปหรือจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อให้ตนเองเข้ากับยุคสมัยที่แปรผัน

หน้าปกหนังสือถูกแต่งแต้มไปด้วยโลโก้บริษัทต่าง ๆ ที่คุ้นตา อีกทั้งยังสะดุดตาด้วยคำว่า “ลองมาแล้ว” บ่งบอกได้ว่า เนื้อหาด้านในจะบรรยายออกมาให้ภาพได้ชัดเจนเพราะถูกถ่ายทอดจากผู้มีประสบการณ์ตรง ส่วนด้านในหนังสือ มีเนื้อหาที่เล่าจากประสบการณ์ Sharing Economy ที่ผู้เขียนได้ลองทำและฟังจากผู้ที่เคยลองทำมาแล้ว เนื้อหาไม่เน้นสาระที่หนักจนเกินไป เป็นการเล่าให้ฟังเหมือนถ่ายทอดประสบการณ์เสียมากกว่า แต่เนื่องจากผู้เขียนมีเพื่อนที่ทำงานอยู่ในวงการการเงิน การบัญชี เศรษฐศาสตร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้สอดแทรกเรื่องเล่านี้ลงไปเพื่อขยายขอบเขตการเรียนรู้

ช่วงต้นของหนังสือจะเล่าตัวอย่างประสบการณ์การบริโภคร่วม จากการใช้บริการแลกเปลี่ยนบ้านโดยการทำ home exchange ของแหวจันท์และเพื่อน ๆ โดยมีแรงบันดาลใจมาจากการดูภาพยนตร์เรื่อง The Holiday ผู้เขียนเล่าถึงการแลกเปลี่ยนในสมัยก่อนซึ่งแตกต่างจากปัจจุบันมาก จนถึงขั้นทำให้การเข้าบ้านหรือการแลกเปลี่ยนที่พักอาศัยชั่วคราวเป็นคู่แข่งที่สำคัญของกิจการโรงแรมไปเลย และผู้เขียนก็ได้บรรยายการแลกเปลี่ยนบ้าน บ้านของแหวจันท์ที่ภูเก็ตกับบ้านของคุณแอนเดอร์สันที่ประเทศเดนมาร์ก ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่ค่อนข้างน่าจดจำ ทั้งแหวจันท์เองและคุณแอนเดอร์สัน อีกทั้งยังกล่าวถึงจุดเด่นของบ้านแหวจันท์ทำให้มีคนสนใจแลกเปลี่ยนค่อนข้างเยอะ นอกจากนั้นภายในหนังสือยังแนะนำการจองที่พักในแบบต่าง ๆ ด้วย จากการจองที่พักผ่านเว็บไซต์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น Airbnb, Agoda, Booking.com ซึ่งแน่นอนว่าจะมีความแตกต่างจากการแลกเปลี่ยนบ้าน การเข้าบ้าน และเช่าโรงแรม อีกทั้งผู้เขียนได้เล่าว่าเว็บไซต์ต่าง ๆ จะมีการรีวิว ให้คะแนน แสดงความคิดเห็นเพื่อผู้ที่มองหาที่พักจะตัดสินใจเลือกได้จากการประเมินของผู้ที่เคยเข้าพักมาก่อน อีกตัวอย่างที่เกี่ยวกับ Sharing

Economy ในด้านทรัพยากรที่พิกอาศัยคือ Airbnb.com เป็นเว็บไซต์ยอดนิยมของการจองบ้านพัก โดยผู้เขียนอธิบายลักษณะธุรกิจและอธิบายข้อดีข้อเสียทั้งในมุมมองของเจ้าของที่พักอาศัยและผู้ที่มาเช่าที่พัก นอกจากนั้นหนังสือยังเขียนถึงเคล็ดลับความสำเร็จของธุรกิจให้เช่าหรือแลกเปลี่ยนบ้านอีกด้วย ซึ่งปัจจัยที่สำคัญคือตัวกลาง การตั้งราคา และการรีวิวแสดงความคิดเห็น ซึ่งหัวข้อนี้เขียนออกมาได้ค่อนข้างน่าสนใจ

ถัดมาจากรื่องที่พิกอาศัย ผู้เขียนได้พูดถึงเรื่องการแบ่งปันการบริโภคทรัพยากรบนถนน โดยเล่าประสบการณ์ของแวนจันท์ที่ได้ลองใช้บริการเองโดยตรง ก็คือ การใช้บริการ Uber ที่คนไทยค่อนข้างคุ้นชินในปัจจุบัน ธุรกิจนี้จะคล้าย ๆ กับ Airbnb เพราะเป็นคนกลางแบบเสือนอนกิน มีเจ้าของรถเป็นผู้ให้บริการและมีคนโดยสารมาใช้บริการ ผู้เขียนเล่าถึงประสบการณ์ของเพื่อนที่ทำ Uber อยู่ซึ่งมีทั้งแบบ full-time และ part-time เพื่ออธิบายลักษณะของธุรกิจและผู้ร่วมงานของ Uber

ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างเพิ่มเติมเกี่ยวกับธุรกิจที่อยู่ในรูปแบบการบริโภคร่วมมาพอสมควร เช่น Netflix, Sharedesk, SnapGoods, Uber, Airbnb, HomeExchange, Upwork, 99designs, Kickstarter ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้การแลกเปลี่ยนขยายวงกว้าง ก็คืออินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า จึงเพิ่มทางเลือกและสร้างความยืดหยุ่นให้กับผู้ให้บริการและผู้รับบริการทั้งหมดในโลก ประสบการณ์การลองใช้บริการอันต่อไปคือ การประกวดออกแบบผ่าน 99designs ซึ่งผู้เขียนกล่าวถึงการลองใช้บริการโดยให้นักออกแบบประกวดการออกแบบปกหนังสือเพื่อหาแบบที่ถูกใจ และได้กำหนดเงื่อนไขการออกแบบและกำหนดรางวัลผ่านเว็บไซต์นี้ รวมถึงอีกหนึ่งเว็บไซต์ที่แวนจันท์ได้ใช้บริการหานักวิชาการเพื่อช่วยทำโมเดลทางเศรษฐกิจเพื่อนำไปใช้ต่อยอดงานของตนเอง นั่นคือ Upwork ในส่วนนี้ผู้เขียนได้เล่าประสบการณ์ที่ได้ลองทำจริงได้อย่างน่าติดตาม รวมถึงการ

สอดคล้องกับรายละเอียดของธุรกิจเพื่อให้ผู้อ่านได้รู้จักธุรกิจดังกล่าวเพิ่มขึ้นด้วย และที่สำคัญผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าการบริโภคร่วมกันด้านทรัพยากรมนุษย์และองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่ไม่จำเป็นต้องทำงานอยู่กับที่อย่างเดียว การแสดงไอเดียและความรู้สามารถแบ่งปันไปได้ในทั่วทุกมุมโลกโดยผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งทั้งสองฝ่ายก็ได้ประโยชน์ร่วมกันด้วย

ส่วนถัดไปผู้เขียนได้อธิบายถึงความจำเป็นของการเชื่อมโยงผ่านอินเทอร์เน็ตว่าเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในหลาย ๆ เหตุการณ์และการติดต่อสื่อสารกันตามสายที่เชื่อมโยงกันเป็นระบบโครงข่ายทำให้กิจกรรมหลายอย่างเกิดขึ้นบนโลกออนไลน์ ส่งผลให้สมาร์ตโฟนเป็นสิ่งจำเป็นในชีวิตประจำวันและนำไปสู่ความสามารถในการสร้างธุรกิจต่าง ๆ ได้ ผู้เขียนบรรยายถึงว่าหลายธุรกิจเปลี่ยนโลกอินเทอร์เน็ตให้กลายเป็นตลาดหรือเป็นตัวกลางในการซื้อขายแลกเปลี่ยน ธุรกิจการซื้อขายของออนไลน์ที่นิยมคงหนีไม่พ้น eBay, Amazon.com, Alibaba และ Lazada และเพราะรูปแบบเศรษฐกิจเป็นลักษณะ Sharing Economy รวมกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การทำธุรกิจอีคอมเมิร์ซจึงแพร่หลาย ทำให้ทางเลือกการตัดสินใจของผู้บริโภคมีมากขึ้นและเปลี่ยนพฤติกรรมการซื้อสินค้าของผู้บริโภค สิ่งที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ผู้เขียนกล่าวถึงในการธุรกิจอีคอมเมิร์ซ คือการชำระเงินออนไลน์ PayPal เพราะเป็นระบบการโอนบัญชีออนไลน์ทั่วโลก โดยนำเสนอการโอนเงินทางเลือกแบบที่เรียกว่า การโอนเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์ ความปลอดภัยที่เป็นลักษณะเด่นของ PayPal ทำให้ผู้บริโภคนิยมใช้ในการโอนเงินสินค้า ทำให้การซื้อขายเป็นไปอย่างสะดวกมากยิ่งขึ้น

เรื่องเล่าต่อไปของ Sharing Economy ที่ผู้เขียนได้กล่าวถึงคือการแบ่งปันการบริโภคทรัพยากรทุนหรือเงินทุน นอกจากที่ธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินอื่น ๆ เป็นตัวกลางในการแลกเปลี่ยนโยกย้ายทรัพยากรเงินทุนโดยการปล่อยกู้ให้แก่ธุรกิจแล้ว การระดมทุนออนไลน์ก็สามารถทำได้และยังแพร่หลายมากใน

ปัจจุบัน เว็บไซต์ที่ผู้เขียนได้ยกมาเป็นตัวอย่างคือ kickstarter.com และ indiegogo.com นอกจากการระดมทุนแล้วธุรกิจยังสามารถหาแหล่งกู้ยืมเงินออนไลน์ได้อีกเช่น Lending Club, Bitbond และ Bitcoin ซึ่งอาจจะไม่ค่อยคุ้นเคยนัก เนื่องจากค่อนข้างเสี่ยงและด้วยเรื่องของกฎหมายของประเทศไทย หนังสือก็ได้อธิบายคร่าว ๆ ให้พอเข้าใจด้วย ตัวอย่างที่ยกขึ้นมาในหนังสือคือ Bitcoin ซึ่งเป็นการให้กู้เงินรูปแบบใหม่ที่ไม่ได้มีตัวเงินที่จับต้องได้ โดยเล่าถึงประสบการณ์ของเพื่อนผู้เขียนที่ได้ใช้บริการ Bitcoin จริง เงินตราที่ไม่สามารถจับต้องได้นี้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านการเงินเป็นอย่างมาก ดังนั้นการหมุนเวียนเงินในโลกไอทีทำให้ financial technology ในธุรกิจการเงินคือสิ่งที่ทั้งโลกจะต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก

ส่วนท้ายของหนังสือเน้นถึงประโยชน์ของอินเทอร์เน็ตในด้านของการนำสิ่งต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องกับอินเทอร์เน็ต หรือมาเกี่ยวข้องกันเองทางออนไลน์ รวมไปถึงอินเทอร์เน็ตของสิ่งต่าง ๆ ที่เรียกว่า Internet of Things เมื่อเราได้ผลการรายงานจาก Internet of Things ก็จะสามารถรวบรวมข้อมูลได้จำนวนมหาศาล (Very Big Data) จากข้อมูลที่เราต้องการทราบ จากนั้นก็ทำให้เป็นสารสนเทศ (Information) และแปลงไปเป็นความรู้ (Knowledge) ในขั้นต่อไป

เนื้อหาโดยรวมของประสบการณ์ที่ผู้เขียนได้เล่าผ่านตัวหนังสือนั้นถูกขมวดปมไว้ให้คิดว่า การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีอันรวดเร็วในยุคนี้ส่งผลต่อพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งในที่นี้คือ การพัฒนาของระบบ Sharing Economy และความแพร่หลายของระบบส่งผลกระทบไม่ใช่แค่ผู้ผลิตและผู้บริโภค แต่กระทบตัวกลางสำคัญ เช่น ธนาคารและสถาบันการเงิน รวมไปถึงรัฐบาลด้วย เนื่องจากทุกครั้งที่เราก้าวไปพร้อมเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงทุกอย่างมักจะเกิดผลสองด้านเสมอหลายฝ่ายได้ประโยชน์ ขณะที่บางฝ่ายถูกลดทอนประโยชน์ลง ดังนั้นจึงสำคัญอย่างยิ่งที่เราจะต้องรับมือให้ได้ และปรับตัวที่จะอยู่กับสิ่งนั้น อย่างไรก็ตามภาพรวมของ

เศรษฐกิจที่ถูกจัดสรรใหม่จากการแบ่งปันการบริโภคจะทำให้ทรัพยากรที่มีอยู่บนโลกได้ถูกใช้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นด้วย

หนังสือเล่มนี้เหมาะสำหรับบุคคลทั่วไป สามารถอ่านเพื่อความสนุกก็ดี เพราะเนื้อหาอ่านในค่อนข้างทันสมัยน่าสนใจ ใช้ภาษาที่ง่าย เข้าใจได้ไม่ยาก หรือจะอ่านเพื่อเสริมความรู้ก็ได้ ทำให้สามารถนำสาระน่ารู้ไปพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิด หรือเป็นไอเดียเพื่อต่อยอดทางธุรกิจของตนก็ได้ สุดแล้วแต่ความต้องการของแต่ละคน

ข้อเสนอแนะการจัดทำต้นฉบับบทความเพื่อตีพิมพ์ใน วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

1. วัตถุประสงค์การจัดพิมพ์

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่บทความทางวิชาการ บทความวิจัย บทความจากวิทยานิพนธ์ บทความปริทัศน์ และบทความแนะนำหนังสือในสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ของบุคลากรภายในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าและกองทัพไทย ตลอดจนนักวิชาการทั่วไป และส่งเสริมความร่วมมือทางวิชาการสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ระหว่างสถาบันการศึกษาและสถาบันวิจัย อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาในสาขาดังกล่าวต่อไป

2. กำหนดออก

มีกำหนดตีพิมพ์ปีละ 1 ฉบับ (สิงหาคม)

3. ข้อกำหนดทั่วไปของบทความ

3.1 บทความที่นำเสนอจะต้องมีสาระที่น่าสนใจ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ เป็นองค์ความรู้ใหม่ หรือนำเสนอองค์ความรู้เดิมในมุมมองใหม่ ไม่เคยถูกนำไปตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารอื่นใดมาก่อนและไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอื่นใด

ประเภทบทความที่จะรับไว้พิจารณา ได้แก่ บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความปริทัศน์ และบทความแนะนำหนังสือ ทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยมีขอบเขตสาขา ได้แก่ สังคมวิทยา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ภาษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ จิตวิทยา นิติศาสตร์ และสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงสาขาที่เกี่ยวข้องทางการทหารและความมั่นคง

3.2 บทความที่นำเสนอในแต่ละประเภทมีลักษณะดังต่อไปนี้

3.2.1 บทความวิจัย/บทความจากวิทยานิพนธ์ เป็นบทความที่นำเสนอผลการดำเนินการวิจัยอย่างเป็นระบบ และได้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบด้วย ชื่อเรื่องและรายละเอียดผู้เขียน และเนื้อหางานวิจัย ซึ่งประกอบไปด้วย บทความย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทนำ วัตถุประสงค์ สมมติฐาน (ถ้ามี) ขอบเขตการวิจัย ทบทวนวรรณกรรม ระเบียบวิธีวิจัย ผลการวิจัย สรุปและข้อเสนอแนะ และบรรณานุกรม ทั้งนี้ผู้เขียนบทความจะต้องกำหนดคำสำคัญ (Keyword) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ อย่างละ 2-5 คำ ไว้ท้ายบทความแต่ละภาษา

3.2.2 บทความทางวิชาการ เป็นงานเขียนทางวิชาการซึ่งมีการกำหนดประเด็นที่ต้องการอธิบายหรือวิเคราะห์อย่างชัดเจน ทั้งนี้มีการวิเคราะห์ประเด็นดังกล่าวตามหลักวิชาการโดยมีการสำรวจวรรณกรรมเพื่อสนับสนุนจนสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ในประเด็นนั้นได้ อาจเป็นการนำความรู้จากแหล่งต่าง ๆ มาประมวลร้อยเรียงเพื่อวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ โดยที่ผู้เขียนแสดงทัศนะทางวิชาการของตนไว้อย่างชัดเจนด้วย บทความทางวิชาการประกอบด้วย ชื่อเรื่อง และรายละเอียดผู้เขียน บทความย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทนำ วัตถุประสงค์ เนื้อหา บทสรุป และบรรณานุกรม ทั้งนี้ผู้เขียนบทความจะต้องกำหนดคำสำคัญ (Keyword) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ อย่างละ 2-5 คำ ไว้ท้ายบทความแต่ละภาษา

3.2.3 บทความปริทัศน์ เป็นบทความที่เขียนจากการรวบรวมความรู้ในเรื่องที่น่าสนใจในปัจจุบัน เรื่องใดเรื่องหนึ่ง ผ่านกระบวนการ วิเคราะห์ สังเคราะห์ เปรียบเทียบ และ/หรือวิจารณ์ เพื่อให้เกิดเป็นองค์ความรู้ในมุมมองใหม่ ประกอบด้วย ชื่อเรื่องและรายละเอียดผู้เขียน บทนำ เนื้อหา บทวิจารณ์ บทสรุป และบรรณานุกรม

3.2.4 บทความแนะนำหนังสือ เป็นบทความที่เขียนสรุปสาระสำคัญของหนังสือ พร้อมมีข้อวิจารณ์หรือความคิดเห็นตามสมควร ทั้งนี้ให้ระบุรายละเอียดเกี่ยวกับชื่อผู้แต่ง ชื่อหนังสือ และพิมพ์ลักษณ์

3.3 ต้นฉบับมีความยาวประมาณ 15-20 หน้ากระดาษ เอ 4 ยกเว้น 3.2.4 ความยาวไม่เกิน 4 หน้ากระดาษ เอ 4

3.4 บทความมีการอ้างอิงในเนื้อหาระบบนาม-ปี และมีการเขียนรายการบรรณานุกรมท้ายบทความ

4. การส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์

สามารถส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารฯ ได้ 2 ช่องทาง คือ

4.1 ทางเว็บไซต์ของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

<http://kmlo.crma.ac.th/journal/sarticle/addsarticle.aspx>

4.2 ทางไปรษณีย์ ประกอบด้วย

4.2.1 ส่งแบบเสนอบทความเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารทางวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

4.2.2 ส่งผลงานต้นฉบับ (Hard copy) จำนวน 1 ชุด พร้อมแผ่นบันทึกข้อมูลซึ่งประกอบด้วยไฟล์บทความ (นามสกุล .doc) และไฟล์ภาพประกอบ (ถ้ามี) นามสกุล .jpg มีความละเอียด 300 Pixel/Hi resolution

4.2.3 ส่งต้นฉบับถึง บรรณาธิการวารสารทางวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ กองวิชากฎหมายและสังคมศาสตร์ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ต.พรหมณี อ.เมืองนครนายก จ.นครนายก รหัสไปรษณีย์ 26001

5. การดำเนินการของกองบรรณาธิการ

5.1 บทความจะต้องอยู่ในขอบข่ายการตีพิมพ์ของวารสารฯ ต้องมีคุณค่าทางวิชาการ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เนื้อหาสมบูรณ์ ถูกต้อง ชัดเจน และมีการอ้างอิงและการเขียนบรรณานุกรมอย่างถูกต้อง

5.2 บทความต้องได้รับการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน โดยผ่านเกณฑ์การประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 2 ท่าน จากจำนวน 3 ท่าน และ/หรือ ผ่านการพิจารณาจากกองบรรณาธิการเป็นรายกรณี

5.3 สำหรับบทความที่ได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์อย่างมีเงื่อนไข ผู้เขียนบทความนั้นต้องดำเนินการแก้ไขให้เสร็จสมบูรณ์ภายในระยะเวลาที่กองบรรณาธิการกำหนด เมื่อบทความได้ถูกตีพิมพ์ในวารสารฯ เป็นที่เรียบร้อยแล้ว บทความดังกล่าวจะถูกนำไปเผยแพร่บนเว็บไซต์ของวารสารฯ ด้วย และเจ้าของบทความจะได้รับเล่มวารสารฯ ที่มีบทความของตนอยู่ จำนวนท่านละ 1 เล่ม

6. คำแนะนำในการเขียนและการพิมพ์

บทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษใช้ตัวอักษรแบบ “TH SarabunPSK” ชื่อบทความใช้ตัวอักษรหนา ขนาด 18 ส่วนชื่อผู้เขียนบทความ บทคัดย่อ และเนื้อความ ใช้ตัวอักษรปกติขนาด 16 ชื่อหัวข้อและหัวข้อย่อยใช้ตัวอักษรหนา ขนาด 16

7. การอ้างอิงและการเขียนรายการบรรณานุกรม

7.1 การเขียนอ้างอิงในระบบ นาม-ปี
การเขียนบทความให้เขียนอ้างอิงแทรกในเนื้อความในระบบแบบนาม-ปี ดังนี้

1) เอกสารที่มีผู้แต่งคนเดียว

1.1) หลักทั่วไป การอ้างอิงผู้แต่งและปีพิมพ์แทรกในเนื้อความ ทำได้ 2 แบบ ดังนี้

1.1.1) ระบุชื่อผู้แต่งในเนื้อความ แล้วใส่ปีพิมพ์และเลขหน้า เช่น

ตัวอย่าง นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2541: 55) สรุปว่า วัฒนธรรมไทยร่วมสมัยไม่มีกลไกไม่มีกระบวนการที่จะเกิดการเจรจาต่อรองหรือการโต้เถียงโดยตรง...

1.1.2) ระบุชื่อผู้แต่ง ปีพิมพ์ และเลขหน้าไว้ในวงเล็บ เช่น

ตัวอย่าง ... มีประมาณการเอาไว้ว่าราวร้อยละ 50 ของการจ้างงานทั้งหมดในรัฐเนวาดา พึ่งพาโดยตรงหรือโดยอ้อมกับอุตสาหกรรมกาสิโน (Goodman, 1997: 18)

2) ผู้แต่งคนเดียว แต่มีเอกสารชื่อเรื่องเดียวกันหลายเล่ม (หนังสือชุด) นอกจากระบุชื่อผู้แต่ง ปีพิมพ์ ให้ระบุหมายเลขเล่มที่อ้างด้วย แต่ไม่ต้องใส่คำว่า Vol. และเล่มที่ เช่น

ตัวอย่าง (สิปปนนท์ เกตุทัต, 2498-2501, 4: 17)

(Katz, W. A, 1974, 1: 55)

หมายเหตุ ผู้แต่งคนไทยให้ใส่ชื่อ ตามด้วยชื่อสกุล ไม่ต้องใส่คำนำหน้านามอื่น ๆ เช่น นาย, นางสาว, นายแพทย์, ดร. ฯลฯ ยกเว้นผู้แต่งที่มีบรรดาศักดิ์ ให้คงไว้ท้ายชื่อสกุลหรือราชทินนาม โดยมีเครื่องหมายจุลภาคคั่นอยู่ตรงกลางแล้วใส่เครื่องหมายมหัพภาค กรณียศทหารและตำรวจ จะใส่หรือไม่ก็ได้ ถ้าใส่ให้อยู่หลังชื่อสกุลแล้วใส่เครื่องหมายมหัพภาค

ตัวอย่าง วิจิตรวาทการ, พลตรี หลวง.

คงศักดิ์ วันทนา, พลอากาศเอก.

3) เอกสารที่มีผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อผู้แต่งทั้งสองคนทุกครั้งที่มีการอ้าง โดยใช้คำว่า และ หรือ and เชื่อมชื่อผู้แต่ง เช่น

ตัวอย่าง ...ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการวางแผนโครงการมี 2 ประการคือ สภาพแวดล้อมภายในโครงการและสภาพแวดล้อมภายนอกโครงการ (ฐาปนา ฉินไพศาล และ อัจฉรา ชีวะตระกูลกิจ, 2546: 29)

ตัวอย่าง Gray และ Larson (2000: 4) กล่าวว่า “โครงการ คือ ความซับซ้อน (a complex) ไม่ใช่งานประจำ (non-routine)...”

4) หนังสือแปล ให้ระบุชื่อผู้แต่งที่เป็นเจ้าของเรื่อง ถ้าไม่ทราบชื่อผู้แต่ง ให้ระบุชื่อผู้แปล เช่น

ตัวอย่าง (แฮมบริค, โดนัลด์ ซี. และคณะ, 2543: 96)

5) บทวิจารณ์ ให้ระบุชื่อผู้วิจารณ์ ปีพิมพ์วารสาร และเลขหน้า เช่น

ตัวอย่าง (พรทิพย์ โรจนพิทยากร, 2546: 230-232)

6) บทความในหนังสือรวมบทความ ให้ระบุเฉพาะชื่อผู้เขียนบทความ กรณีที่ไม่ปรากฏชื่อผู้เขียนบทความ ให้ใช้ชื่อบรรณาธิการ เช่น

ตัวอย่าง (นิത്യ สัมมาพันธ์, 2535: 262)

(สุชาติา ชินะจิตร, บรรณาธิการ, 2544: 31-32)

7) การอ้างอิงเอกสารหรือหลักฐานที่เอกสารอื่นอ้างไว้

7.1) หลักทั่วไป การอ้างอิงเอกสารหรือหลักฐานที่เอกสารอื่นอ้างแล้ว ให้ระบุชื่อผู้แต่งและปีพิมพ์เอกสารทั้งสองรายการ โดยระบุชื่อผู้แต่งและปีพิมพ์ของเอกสารที่ต้องการอ้างเป็นอันดับแรก แล้วตามด้วยคำว่าอ้างถึงใน หรือ cited in ต่อด้วยชื่อผู้แต่งและปีพิมพ์ของเอกสารที่อ้างเอกสารนั้นเป็นอันดับต่อมา เช่น

ตัวอย่าง ... ปัจจัยที่ทำให้วัตถุประสงค์ของการบริหารโครงการประสบความสำเร็จได้แก่ ขอบเขตของงาน ต้นทุน ตารางการทำงาน และความพึงพอใจของลูกค้า ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญเบื้องต้น (Gido and Clements, 1999: 4-7 อ้างถึงใน สมบัติ อารังค์ธัญวงศ์, 2544: 173-177)

ตัวอย่าง The 1996 Olympic Games in Atlanta presented many potential disruption to area businesses (Bradford, 1996 cited in Meredith and Mantel, 2006: 283)

7.2) การอ้างอิง ให้ระบุเฉพาะปีพิมพ์และเลขหน้า (ถ้ามี) ของเอกสารอันดับแรกและข้อมูลของเอกสารอันดับต่อมาไว้ในวงเล็บ เช่น

ตัวอย่าง Langley finds a path in between the two extremes (1995, cited in Meredith and Mantel, 2006: 235)

7.2 การเขียนบรรณานุกรมท้ายบทความ

1) หนังสือ

แบบแผน ชื่อผู้แต่ง. **ชื่อหนังสือ**. พิมพ์ครั้งที่ (ยกเว้นพิมพ์ครั้งที่ 1). ชื่อชุดหนังสือและลำดับที่ (ถ้ามี).สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์, ปีพิมพ์.

ตัวอย่าง

จารุภัทร เรืองสุวรรณ, พลตรี. **ทหารกับการพัฒนาประเทศ**. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า, 2538.

Strobl, Walter M. **Crime Prevention through Physical Security**. 2nd ed. **Occupational Safety and Health Series**. Vol. 2. New York: Marcel Dekker, 1978.

2) หนังสือตีพิมพ์ในโอกาสพิเศษ เช่น หนังสืออนุสรณ์งานศพ งานวันสถาปนา หรือวันสำคัญอื่น ๆ ให้ลงรายการเหมือนหนังสือทั่วไป แต่เพิ่มวาระการพิมพ์ตามที่ระบุไว้ในหนังสือไว้ในวงเล็บท้ายรายการ

แบบแผน ชื่อผู้แต่ง, **ชื่อหนังสือ**. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีพิมพ์. (ผู้จัดพิมพ์และวาระของการจัดพิมพ์).

ตัวอย่าง

ขจร สุขพานิช. **เมื่อเซอร์ยอนเบาริงเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี**. พระนคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2497. (มหามกุฏราชวิทยาลัย พิมพ์ถวาย ม.จ.ชัชวาลิต เกษมสันต์ ในมงคลสมัยมีพระชนม์ 5 รอบ 12 มิถุนายน 2497).

3) หนังสือแปล มีแบบแผนและหลักเกณฑ์ดังนี้

แบบแผน ชื่อผู้แต่ง. **ชื่อเรื่อง** แปลโดย ผู้แปล. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีพิมพ์.

ตัวอย่าง

แน๊ซ, จอร์จ; วอลดอร์ฟ, แคน; ไพรซ์, โรเบิร์ต อี. **มหาวิทยาลัยกับชุมชนเมือง.**

แปลโดยอัปสร ทรายอัน และคณะ. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา, 2518.

4) บทความในหนังสือ มีแบบแผนและหลักเกณฑ์ดังนี้

แบบแผน ชื่อผู้เขียนบทความ. “ชื่อบทความ.” ใน ชื่อบรรณาธิการ, **ชื่อเรื่อง**, หน้า. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีพิมพ์.

ตัวอย่าง

สุมิตร คุณานุกร. “การวางแผนการสอน.” ใน ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, บรรณาธิการ.

คู่มืออาจารย์ด้านการเรียนการสอน, 58-69. กรุงเทพฯ: หน่วยพัฒนา
คณาจารย์ ฝ่ายวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.

Brown, R., and Deyer, A. F. “Cell Division in Higher Plants.” In F. C. Steward, ed., **Plant Physiology: An Advanced Treatise**, 49-90. New York: Academic Press, 1972.

5) บทความในวารสาร มีแบบแผนและหลักเกณฑ์ดังนี้

แบบแผน ชื่อผู้เขียนบทความ. “ชื่อบทความ.” **ชื่อวารสาร**. ปีที่ (เดือน ปี): เลขหน้า.

ตัวอย่าง

วิจิตรวาทการ, พลตรี หลวง. “กุศโลบาย.” **ยุทธโฆษ**. 103 (ม.ค.-มี.ค. 2538): 48-53.

สมบุญ สุกพันธ์, พลเรือตรี. “ยุทธศาสตร์และความจำเป็นในการมีเรือดำน้ำของประเทศไทย.” **เสนาริบัติ**. 45 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2539): 21-24.

ถ้าบทความนั้นได้มาจากเว็บไซต์ ให้ใช้แบบแผนดังนี้
แบบแผน ชื่อผู้เขียนบทความ. “ชื่อบทความ.” ชื่อวารสาร. ปีที่ (เดือน ปี):
เลขหน้า. URL

ตัวอย่าง

Walker, R. Janice. “MLA-Style Citations of Electronic Sources.”
Walker/ACW Style Sheet (January 1995): 2. From
<http://www.cas.usf.edu/english/walker/mla.html>.

6) บทความในหนังสือพิมพ์ มีหลักการเขียนบรรณานุกรมและรายการอ้างอิงคล้ายกับการเขียนบรรณานุกรมและรายการอ้างอิงของเอกสารประเภทบทความในวารสาร จะมีข้อแตกต่างกันตรงที่ไม่มีการระบุที่ หรือเล่มที่ แต่ระบุวันที่ของหนังสือพิมพ์เพิ่มเติม ซึ่งมีแบบแผนและหลักเกณฑ์ดังนี้

แบบแผน ชื่อผู้เขียนบทความ. “ชื่อบทความ.” ชื่อหนังสือพิมพ์. (วัน เดือน ปี): เลขหน้า.

ตัวอย่าง

คึกฤทธิ์ ปราโมช, หม่อมราชวงศ์. “ข้าวไกลนา.” **สยามรัฐ**. (12 สิงหาคม 2502): 3.

เสนีย์ เสาวพงศ์. “เขตปลอดนิวเคลียร์ในทะเลใต้.” **มติชน**. (16 มีนาคม 2530): 7.
Savareid, E. “What’s Right With Sight and Sound Journalism.” **Saturday Review**. (2 October 1976): 18-21.

7) บทความในสารานุกรม มีหลักการเขียนบรรณานุกรมและรายการอ้างอิงคล้ายกับการเขียนบรรณานุกรมและรายการอ้างอิงของเอกสารประเภทบทความในวารสาร ซึ่งมีแบบแผนและหลักเกณฑ์ดังนี้

แบบแผน ชื่อผู้เขียนบทความ. “ชื่อบทความ.” ชื่อสารานุกรม. เล่มที่ (ปีพิมพ์): เลขหน้า.

ตัวอย่าง

เจริญ อินทรเกษตร. “ฐานันดร.” สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน. 11 (2515-2516): 6912-6930.

Kaplan, L. “Library Cooperation in the United States.” *Encyclopedia of Library and Information Science*. 15 (1975): 241-244.

8) วิทยานิพนธ์และรายงานวิจัย มีแบบแผนและหลักเกณฑ์ ดังนี้
แบบแผน ชื่อผู้เขียนวิทยานิพนธ์. “ชื่อวิทยานิพนธ์.” ระดับวิทยานิพนธ์หรือ
ปริญญาโท สาขาวิชา สถาบัน, ปีพิมพ์.

ตัวอย่าง

เต็มดวง ตรีธัญญพงศ์. “แบบแผนการเคลื่อนย้ายที่อยู่อาศัยของข้าราชการ: ศึกษา
เฉพาะกรณีข้าราชการกรมการฝึกหัดครู.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2524.

9) จุลสาร เอกสารอัดสำเนา และเอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์อื่น ๆ ใช้แบบแผน
เดียวกับหนังสือ และให้วงเล็บคำว่า อัดสำเนา (Mimeographed) พิมพ์ดีด
(Typewritten) เอกสารไม่ตีพิมพ์ (Unpublished Manuscript) แล้วแต่กรณี โดย
ลงไว้ท้ายสุด

แบบแผน ชื่อผู้เขียนเอกสาร. ชื่อเรื่อง. สำนักพิมพ์, ปีพิมพ์. (.....).

ตัวอย่าง

วรรณ เมืองเจริญ. การให้ข้อติชมทางการศึกษา สำหรับผู้สอนใน
ระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ: หน่วยพัฒนาคณาจารย์ ฝ่ายวิชาการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520. (อัดสำเนา).

10) แหล่งข้อมูลจากเว็บไซต์ การเขียนบรรณานุกรมและรายการอ้างอิง
สำหรับแหล่งข้อมูลที่ได้จากเว็บไซต์ ให้ปรับตามหลักทั่วไปของการเขียน
บรรณานุกรมและรายการอ้างอิงของประเภทแหล่งข้อมูล เช่น หนังสือ บทความ

พร้อมระบุ URL ตามแบบแผนที่เลือกใช้ในเรื่อง (ที่มา, from, available at หรือ <...> ส่วนใหญ่เป็นการแก้ไขเครื่องหมายจุลภาค (,) เป็นเครื่องหมายมหัพภาค (.)

ตัวอย่าง

“ประวัติโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าพัฒนาการอันยาวนานกว่าหนึ่งศตวรรษ.”

โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า.

ที่มา <http://www.crma.ac.th/th/history>.

Janice R. Walker, “MLA – Style Citations of Electronic Sources.”

Walker/ACW Style Sheet, 2 (January 1995) Vers. 1.0: 2.

From <http://www.cas.usf.edu/english/walker/mia.html>.

“Giacomo Puccini Editions of the Operas.” Ruth T. Watanabe Special Collections, Sibley Music Library.

<www.esm.rochester.edu/sibley/specialc/puccini/puccini.htm>.

นเรนทรราชา, พันเอก หม่อม. จดหมายเหตุเสด็จพระราชดำเนินประพาสทวีปยุโรปครั้งที่ 2 เล่ม 1 รัตนโกสินทรศก 125-126. กรุงเทพฯ : สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์, 2547. (หนังสือที่ระลึก “ปียมหาราชานุสรณ์” สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธศักรา 2547). <www.archive.org>

(สามารถดาวน์โหลดรูปแบบการอ้างอิงและการเขียนบรรณานุกรมเพิ่มเติมได้ใน

แนวทางการจัดทำเอกสารทางวิชาการ 2556

ที่ http://academic.crma.ac.th/?page_id=80)

**แบบเสนอขอส่งบทความเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า**

ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว).....

ตำแหน่ง

วุฒิการศึกษา.....

สถานที่ทำงาน.....

ขอส่ง ☐ บทความวิจัย ☐ บทความจากวิทยานิพนธ์ ☐ บทความทางวิชาการ ☐ บทความปริทัศน์

ชื่อเรื่อง (ไทย).....

(ภาษาอังกฤษ).....

สาขาวิชา.....

คำสำคัญ(ภาษาไทย).....

(ภาษาอังกฤษ).....

สถานที่ติดต่อสะดวก

บ้านเลขที่..... หมู่ที่..... ต...... อ..... จ.....

แขวง/ตำบล..... เขต/อำเภอ..... จังหวัด.....

รหัสไปรษณีย์..... โทรศัพท์..... โทรศัพท์เคลื่อนที่.....

โทรสาร..... E-mail.....

หรือ สถานที่ทำงาน.....

ที่อยู่.....

โทรศัพท์..... โทรสาร.....

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้

1. เป็นผลงานของข้าพเจ้า และผู้ร่วมงานตามชื่อที่ระบุในบทความ (ถ้ามี) จริง
2. ไม่เคยถูกนำไปตีพิมพ์ในวารสารอื่นใดมาก่อน และไม่อยู่ในระหว่างการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารใด

ลงชื่อ.....

(.....)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

สามารถดาวโหลด แบบเสนอขอส่งบทความเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

ได้ที่ http://kmlo.crma.ac.th/JOURNAL/_Misc/Instruction.aspx